

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**Ordu – Ünye Kentsel Sit Alanı Koruma Sorunları, Önerileri ve
Rasim Sırmabıyık Evi Koruma Önerisi**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ayşe Ümmühan FİDAN ARGAN
1509220303

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimarlık Tarihi ve Restorasyon

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

Eylül 2018

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**Ordu – Ünye Kentsel Sit Alanı Koruma Sorunları, Önerileri ve
Rasim Sırmabıyık Evi Koruma Önerisi**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ayşe Ümmühan FİDAN ARGAN
1509220303

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimarlık Tarihi ve Restorasyon

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN
Diğer Jüri Üyeleri Doç. Dr. Rabia ÖZAKIN
Doç. Dr. Aynur ÇİFÇİ

Eylül 2018

ÖNSÖZ

Bu konunun seçilmesinin nedeni, Ünye'de korunması gerekli kentsel dokunun belgelenmesinin yanı sıra, kentin tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin saptanmasına yönelik bütüncül bir yaklaşımla ele alan bir çalışma bulunmamasıdır. Bu araştırma ile Ünye'de kentsel analizler yaparak korunması gerekli kentsel doku ve kültür varlıklarının güncel durum değerlendirmesini yapmak ve özgün değerlerin korunması yönünde öneriler sunmak amaçlanmıştır.

Bu kent için tez hazırlamamda beni yönlendiren ve bu çalışma sürecinde önerileri ile bana yol gösteren değerli tez danışmanım Prof. Dr. Nadide Seçkin'e her türlü katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamda büyük desteğini esirgemeyen Ünyeli hocam Prof. Dr. Ayşe Zeynep Ahunbay'a, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki araştırmalarımı kolaylaştıran Sabri Bacacı'ya, Atatürk Kitaplığı'ndaki araştırmalarım için İrfan Dağdelen'e, Ünyeli Tarihçi Osman Doğan'a, Ünye Yerel Tarih Grubu üyeleri tarih öğretmeni Aynur Tan ve Ahmet Kabayel'e, Ünye Belediye Başkanı Ahmet Çamyar'a ve İmar ve Şehircilik Müdürlüğü başta olmak üzere Belediye çalışanlarına teşekkür ederim.

Ayrıca hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme, sevgili dostlarım Mimar Selda Kılıç ile Mimar Fatma Ünal'a ve en zor anlarda bile sevgisiyle desteğini hissettiğim sevgili eşim Kenan'a sonsuz teşekkür ederim. Bu çalışmayı beni yüreктen seven ve sevgilerine layık olmayı dilediğim yakınlarıma ithaf ederim.

Mayıs 2018

Mimar Ayşe Ümmühan FİDAN ARGAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET	xii
SUMMARY.....	xiii
BÖLÜM 1	
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Amacı ve Kapsamı.....	2
1.2. Tezin Yöntemi.....	3
BÖLÜM 2	
2. ÜNYE’NİN TARİHSELVE FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ.....	4
2.1. Konumu ve Coğrafi Özellikleri.....	4
2.2. Tarihsel Gelişimi.....	5
2.3. Sosyo-Ekonomik Gelişimi.....	12
2.4.Liman ve Ulaşım.....	20
BÖLÜM 3	
3. ÇALIŞMA ALANININ TANITILMASI VE ÜNYE’DE KENTSEL KORUMA SÜRECİ.....	25
3.1.Çalışma Alanının Sınırları ve Genel Özellikleri.....	25
3.2.Ünye'de İmar Planları ve Koruma Kararları.....	27

3.2.1. İmar Planları.....	27
3.2.2. Koruma Kararları.....	29
3.3. Çalışma Alanının Kentsel Doku Özellikleri.....	38
3.3.1 Sokaklar, Vistalar, Meydanlar.....	38
3.3.2. Avlu Düzeni, Bahçe Kapıları ve Benzeri Çevresel Değerler	40
3.3.3. Doğal Çevre.....	41
3.4.Çalışma Alanında Yer Alan Kültür Varlıkları.....	42
3.4. 1.Anıtsal Yapılar.....	42
3.4.1. 1. Saray Cami.....	42
3.4.1. 2. Çömlekçi Cami	43
3.4.1. 3. Orta Cami.....	45
3.4.1.4. Yalı Kilisesi.....	46
3.4.2. Su Yapıları.....	48
3.4.2.1. Çifte Hamam.....	48
3.4.2.2. Eski Hamam.....	50
3.4.2.3. Saray Hamamı.....	52
3.4.2. 4. Çeşme ve Kuyular.....	55
3.4. 3. Çalışma Alanında Yok Olan Kültür Varlıkları.....	56
3.4.3.1. Süleymanpaşa Sarayı.....	56
3.4.3.2. Askerlik Şubesi.....	59
3.4.3.3. Feyziye (Anafarta) Mektebi.....	60
3.4.3.4. Ünye Orta Mekteb.....	62
3.4.3.5. İnönü İlkokulu.....	64
3.4.3.6. Rum Kız Okulu.....	66

3.4.4. Geleneksel Sivil Mimarlık Örnekleri.....	67
3.5. Mimari Özellikler	84
3.5.1. Üslup Özellikleri	84
3.5.2. Mekansal Özellikler	85
3.5.3. Cephe ve Çıkma Özellikleri	88
3.5.4. Yapım Teknikleri ve Malzeme Kullanımı	89
3.6. Ünye Sit Alanında Kentsel Doku Analiz ve Değerlendirmeleri.....	91
3.6.1. İşlevsel Dağılım Analizi.....	91
3.6.2. Yapı Kullanım Durumu Analizi.....	93
3.6.3. Strüktür ve Malzeme Durumu analizi.....	94
3.6.4. Özgün Strüktür ve Yapı Malzemesi Analizi.....	96
3.6.5. Tarihi Dönem Analizi.....	97
3.6.6. Tarihi Değerlilik Analizi.....	99
BÖLÜM 4	
4. RASİM SIRMABIYIK EVİ KORUMA ÖNERİSİ.....	100
4.1. Konum ve Çevresi.....	100
4.2. Mimari Özellikler.....	102
4.3. Malzeme ve Yapım Tekniği.....	108
4.4. Koruma Sorunları ve Restorasyon Önerileri.....	109
BÖLÜM 5	
5. ÇALIŞMA ALANINDA İŞLEVSEL DEĞİŞİMLER VE FİZİKSEL YAPIYA YANSIMALARI.....	110
5.1 Kentsel Dokuda Meydana Gelen Değişimler.....	111
5.1.1. Konut Talebinin Yarattığı Değişimler.....	117
5.1.2. Ticaret Talebinin Yarattığı Değişimler.....	121

5.1.3. Turizm Talebinin Yarattığı Değişimler.....	121
5.1. 4. Yangınlar.....	122
5.1. 5. Doğal Afet ve Depremler.....	123
5.1.6. İmar Hareketleri.....	124
5.2. Yapılarda Meydana Gelen Değişimler.....	127
5.2.1. Kullanıcı Kaynaklı Sorunlar.....	128
5.2.2. Yasal Boşluklar Sonucunda Aykırı uygulamalar Yapılması.....	128
5.2.3. Kottan Faydanılarak Kat Kazanılması.....	130
5.2.4. Koruma Bilincinin Yetersizliği.....	130
5.3. Ünye'de Tarihi Çevre Koruma Önerileri.....	130
5.3.1. Kentsel Doku Ölçeğinde Getirilen Öneriler.....	131
5.3.2. Tek Yapı Ölçeğinde Getirilen Öneriler.....	139
5.3.3. Yasal Sürece İlişkin Getirilen Oneriler.....	139
BÖLÜM 6	
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	140
KAYNAKÇA.....	144
EKLER.....	148
Ek A: Eski Ünye haritaları.....	154
Ek B: Eski fotoğraf ve Güncel Fotoğraflar.....	173
Ek C: Ek Not ve Belgeler.....	205
C1: 27.04.1984 Gün ve 4387 Sayılı Koruma Kararı.....	205
C2: Çalışma Alanı İle İlgili Tescilli ve Tescile Önerilen Yapılar Bilgi Tablosu.....	208
Ek D: Çizimler.....	227

KISALTMALAR

BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
KAİP	: Koruma Amaçlı İmar Planı
KB	: Kültür Bakanlığı
KVKYK	: Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
KVKBK	: Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
OBB	: Ordu Büyükşehir Belediyesi
SKVKBK	: Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
TAKS	: Taban Alanı Kat Sayısı
TKVTVKBK	: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
TVS	: Trabzon Vilayeti Salnamesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1: 1872 Yılında Canik Sancağı'nda kaza ve nahiyelerde bulunan 21 müslüman ve gayri müslim nüfus ile hane, köy ve mahalle sayısına dair cetvel (Emiroğlu, 199)	5
Tablo 2.2: Ünye'de Sıbyan ve İbtidailere Ait Tablo (Yolalıcı 66)	14
Tablo 2.3: Ünye'de Medreselere Ait Tablo (Emiroğlu 126, Yolalıcı 65)	15
Tablo 2.4: Ünye'de Medreselere Ait Tablo (Emiroğlu 126, Yolalıcı 65).....	16
Tablo. 2.5: 1881 Canik Sancağı'nda Okul Sayıları (Emiroğlu, 289).....	16
Tablo. 2.6: 1872 Canik Sancağı'nda Vergiler (Emiroğlu, 217).....	17
Tablo. 2.7: Samsun ve Mülhakatı Gümrüklerin Bazı Aylara Ait Gümrük Hasılatı (H.1254-1257 arası, gurusu olarak) (Yolalıcı, 127).....	23
Tablo. 3.1: İşlevsel Dağılım Analizi.....	92
Tablo. 3.2: Yapı Kullanım Durumu analizi.....	94
Tablo. 3.3: Strüktür ve Malzeme Durumu analizi.....	95
Tablo. 3.4: Özgün Strüktür ve Yapı Malzemeleri Analizi.....	97
Tablo. 3.5: Tarihi Dönem Analizi.....	99
Tablo. 3.6: Tarihsel Değer Analizi.....	100
Tablo. 5.1: 1872 Vilayet Salnamesi Yapılar Cetveli (Emiroğlu 207-209).....	114
Tablo. 5.2: 1872 Vilayet Salnamesi Yapılar Cetveli (Emiroğlu, 207-209).....	115
Tablo.5.3: 1914- 2002 Tarihleri Arasında Tarihi Çevrede Oluşan Değişimler.....	132

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1: Ünye İlçesi Komşuları ve Yol Ağı Haritası	5
Şekil 2. 2: 1860 Tarihinde Ünye (Unieh).....	6
Şekil 2. 3: Samsun ve Çevresindeki Mahalli Beylikler.....	9
Şekil 2. 4: 1861 Yıllarında Canik Sancağı (Yolalıcı, 16).....	11
Şekil.2.5: 1904 Tarihli Vilayet Salnamesi Ziraat Haritası	18
Şekil.2.6: Ünye Tersanesi (Fotoğraf: 1868-1888 Dmitry Ermakov).....	19
Şekil.2.7: Ünye Sahili ve Ünye'de Üretimi Yapılan Gemiler.....	20
Şekil.2.8: Ünye Eski İskele, Vapur ve Gemiler, 19. Yüzyılın İkinci Yarısı.....	21
Şekil.2.9: 2015 Ordu Büyükşehir Belediyesi Çevre Yolu Haritası.....	24
Şekil.3.1. Çalışma Alanı Sınırı.....	41
Şekil.3.2: 1950'li yıllar Cumhuriyet Meydanı ve Feyziye (Anafarta) Mektebi.....	44
Şekil.3.3: Kadılar Yokuşu Sokak, 1990.....	46
Şekil.3.4: Salih Çuhadar Sokak, 1990.....	47
Şekil.3.5: 14.06.1983 gün ve A.4387 sayılı Kurul karar eki, Ünye Kentsel Sit Alanı	47
Şekil.3.6: Envanter no: 2, Kaledere Mahallesi, Dönerçeşme Meydanı, Hükümet Caddesi, no:58, 93 ada, 2, 3, 4, 5, 6, 7 parsellerdeki yapı, 1983.....	50
Şekil.3.7: Dönerçeşme Meydanı, Genel Görünüm, 1983.....	51
Şekil.3.8: Envanter no:69, Çamurlu Mahallesi, Aslanağa Sokak, No:19'daki mevcut olmayan tescilli yapı.....	52
Şekil.3.9: Süleymanpaşa Sarayı Duvarları, 1990.....	53
Şekil.3.10: 26.09.1984 tarihli karar eki, Ünye Kentsel Sit Alanı Kaldırılan Döner Çeşme Meydanı.....	54
Şekil.3.11: 17.09.1987 tarih ve 3659 sayılı karar eki, Paşabahçe Mevkii Ünye Kentsel Sit Alanı.....	55
Şekil.3.12: Kadılar Yokuşu, Sokak Bahçe Kapısı	59

Şekil.3.13: Kadılar Yokuşu, Sokak Bahçe Kapısı ve Çift Sütunlar.....	59
Şekil.3.14. Saray Cami Zemin Kat Planı.....	60
Şekil.3.15. Çömlekçi Cami Kitabesi, H. 1235.....	61
Şekil.3.16. Ünye Çifte Hamam Rölöve Plan.....	64
Şekil.3.17. Ünye Saray Hamamı Rölöve Plan.....	67
Şekil.3.18. Süleyman Paşa Sarayı, Jules Laurens'in deseni, 1847.....	69
Şekil.3.19. Süleyman Paşa Sarayı, Jules Laurens'in deseni, 1847.....	70
Şekil.3.20. Süleyman Paşa Sarayı, Pencere Detayı.....	70
Şekil.3.21. Askerlik Şubesi Genel Görünüm.....	71
Şekil.3.22: Askerlik Şubesi	72
Şekil.3.23: Ünye Cumhuriyet Meydanı Feyziye (Anafarta) Mektebi, 1933.....	73
Şekil.3.24: Feyziye Mektebi Genel Görünüm (Eski Hamam'ın Kuzey Cephesi).....	73
Şekil.3.25: Feyziye Mektebi Sergi, 1933	74
Şekil.3.26: Feyziye Mektebi Öğrencileri Dışarda Hayat Bilgisi Dersi	74
Şekil.3.27: Ünye Orta Mektep.....	75
Şekil.3.28: Ünye Orta Mektep ve Yakınındaki Kilise (Yüksel Şen fotoğraf arşivinden alınmıştır.).....	76
Şekil.3.29: Ünye İnönü İlkokulu.....	76
Şekil.3.30: Ünye İnönü İlkokulu (134 numara ile gösterilen yapı).....	77
Şekil.3.31: Ünye Rum Kız Okulu, 1892.....	78
Şekil.3.74: Kaledere Mahallesi, 139 ada, 8 Parsel'deki Yapının Zemin Kat Planı.....	86
Şekil.3.75: Kaledere Mh., 39 Ada, 27 Parseldeki Yapının Zemin Kat Planı.....	86
Şekil.3.76: Kaledere Mh, 103 Ada, 7 Parseldeki Yapının Zemin Kat Planı.....	86
Şekil.3.77: Kaledere Mh., 103 Ada, 30 Parseldeki Yapının Zemin Kat Planı	86
Şekil.3.78: Kaledere Mh., 103 Ada, 7 Parseldeki Yapının Zemin Kat Planı	86
Şekil.3.79: Kaledere Mahallesi, 139 ada, 8 Parsel'deki Yapının 1. Kat Planı.....	87
Şekil.3.80: Kaledere Mh., 103 Ada, 27 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı	87
Şekil.3.81: Kaledere Mh, 39 Ada, 7 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı.....	87
Şekil.3.82: Kaledere Mh., 103 Ada, 30 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı.....	87

Şekil.3.83: Kaledere Mh., 103 Ada, 7 Parseldeki 7 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı.....	87
Şekil.3.84: Kaledere Mh., 103 Ada, 30 Parsel'deki Çıkmalı Yapı.....	88
Şekil.3.85: Kaledere Mh., 103 Ada, 7 ŞEKİL.3.85: Kaledere Mh., 103 Ada,	88
Şekil.3.86: Kaledere Mh., 39 Ada, 7 Parsel'deki Çıkmasız Yapı.....	88
Şekil.3.87: Kaledere Mh., 39 Ada, 13 parseldeki Ortadan Girişli Yapı.....	88
Şekil.3.88: Burunucu Mh., 351 Ada, 1 Parseldeki Tescilli Yapı.....	89
Şekil.3.89: Hamidiye Mh., 194 Ada, 8 Parseldeki Tescile Önerilen Geleneksel Yapı.....	90
Şekil.3.90: Hamidiye Mh., 190 Ada, 24 Parseldeki Tescilli Yapı.....	90
Şekil.3.91: Kaledere Mh., 76 Ada, 6 Parseldeki Yapının Kapı ve Pencereleri.....	91
Şekil.3.32: Bugünkü İşlevlerin Dağılım Yüzdeleri.....	87
Şekil.3.33: Kullanım Durumu Dağılım Yüzdeleri.....	88
Şekil.3.34: Strüktür ve Malzeme Durumu Dağılım Yüzdeleri.....	89
Şekil.3.35: Yapı Malzemesi Dağılım Yüzdeleri.....	90
Şekil.3.36: Yapı Malzemesi Dağılım Yüzdeleri.....	90
Şekil.3.37: Tarih Dönem Dağılım Yüzdeleri.....	91
Şekil.3.37: Tarih Değerlilik Dağılım Yüzdeleri.....	91
Şekil.4.1. Çamurlu Mahallesi, 508 ada, 14 Parseldeki Rasim Sırmabıyık Evi İmar Plan Örneği.....	92
Şekil.4.2. Rasim Sırmabıyık Evi, Z01 ve Z06 Mekanları (Soldan Sağa).....	93
Şekil.4.3. Rasim Sırmabıyık Evi, 101 no'lu Mekan.....	93
Şekil.4.4. Rasim Sırmabıyık Evi 103 no'lu Mekan, Bitki Motifli Ocak ve Özgün Dolap.....	94
Şekil.4.5. Rasim Sırmabıyık Evi, 207 No'lu Sofa ve Özgün Tavan Kaplaması.....	94
Şekil.4.6. Rasim Sırmabıyık Evi, 103 no'lu Mekan, Bitki Motifli Ocak.....	95
Şekil.4.7. Rasim Sırmabıyık Evi, 103 no'lu Mekan, Bitki Motifli Ocak.....	95
Şekil.4.8. Rasim Sırmabıyık Evi, Güneydoğu (ana giriş) ve Kuzeydoğu Cepheleri.....	96
Şekil.4.9. Rasim Sırmabıyık Evi, Güneybatı ve Kuzeybatı Cepheleri.....	96

Şekil.4.10. Rasim Sırmabıyık Evi, 208 Numaralı Mekandaki Muhdes Ahşap Camekan.....	98
Şekil.5.1: Taşbaşı mevki ve Rum Mahallesi, (Yıldız Arşivi, 1890).....	100
Şekil.5.2: 1930 Tarihli İmar Planı (Bahattin, 13).....	101
Şekil.5.3. Ünye, 1930 (Bahattin, 19)	101
Şekil.5.4. Ünye, 1930 (Bahattin, 19).....	102
Şekil.5.5. Ünye, 1930 (Bahattin, 19).....	102
Şekil.5.6. Ünye, 1930 (Bahattin, 19).....	102
Şekil.5.7. Ünye, 1930 (Bahattin, 15).....	103
Şekil.5.8. Ünye, 1930 (Bahattin, 15).....	103
Şekil.5.9. Ünye, 1930 (Bahattin, 15).....	103
Şekil.5.10. Ünye, 1930 (Bahattin, 15).....	104
Şekil.5.11. Ünye, 1930 (Bahattin, 15).....	104
Şekil.5.12. Ünye, 1930 (Bahattin, 15).....	104
Şekil.5.13. Ünye, 1930 (Bahattin, 15).....	105
Şekil.5.14: Kadılar Yokuşu Sokak Zemin Kaplaması.....	107
Şekil.5.15: Salih Çuhadar Sokak Zemin Kaplaması.....	107
Şekil.5.16: Burunucu Mahallesi, 333 ada, 5 parseldeki yüksek gabarili yeni yapı kütleli.....	108
Şekil.5.17. Burunucu Mahallesi, 333 ada, 5 Parseldeki Yapının Pencere Boyutları.....	108
Şekil.5.18. Hamidiye Mahallesi, 190 ada, 24 Parseldeki Yapının Pencere Boyutları.....	109
Şekil.5.19: Çamurlu Mahallesi, 234 ada, 59 parseldeki Konağın Depremden Önceki 3 Katlı Hali, 1930.....	113
Şekil.6.1. Karayolu'nun Deniz Tarafında Kalan Ada Bakkal Bölgesi Yalıları.....	122
Şekil.6.2. Karayolu'nun Deniz Tarafında Kalan Ada Bakkal Bölgesi Yalıları.....	122
Şekil.6.3. Karayolu'nun Deniz Tarafında Kalan Kalebozuğu ve Adabakkal Bölgeleri, 1960.....	123

ÜNYE KENTSEL SİT ALANI KORUMA SORUNLARI, ÖNERİLERİ VE RASİM SIRMABIYIK EVİ KORUMA ÖNERİSİ

ÖZET

Ünye tarihi kent merkezinde gerçekleştirilen bu çalışma ile geleneksel kent dokusunda yer alan korunması gerekli yapıların tarihi ve mimari açıdan incelenerek mevcut durumlarının tespiti ve belgelenmesi ile geçirdikleri değişim ve bozulmaların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Konu bu doğrultuda ele alınarak Ünye tarihi kent dokusunun koruma yaklaşımlarının belirlenmesi için öneriler geliştirilmiştir.

"Ünye Kentsel Sit Alanı Sorunları, Öneriler ve Rasim Sırmabıyık Evi Koruma Önerisi" adını taşıyan bu tez çalışması, yedi bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmaktadır. Bu bağlamda, Ünye'deki özgün fiziksel oluşumların korunması ve değerlendirilmesi için gerekli olan tespit, analiz, belgeleme ve sentez çalışmaları yapılmıştır.

İkinci bölümde; Ünye'nin konumu ile tarihsel, fiziksel ve coğrafi özellikleri anlatılmıştır. Ünye isminin kökeni, kentin sosyo-kültürel ve ekonomik gelişimi ele alınmıştır. Ayrıca, liman ve ulaşım konusu incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; çalışma alanını çevreleyen ulaşım aksları tanımlanmış, seçim nedenleri ve özellikleri açıklanmıştır. Ünye'de ilk koruma çalışmalarının başlangıcı araştırılmış olup, kente karakterini veren anıtsal yapılar ve geleneksel mimari tanıtılmıştır. Çalışma alanındaki yapılar işlevsel dağılım, kullanım durumu, strüktür ve malzeme durumu, yapı malzemesi, tarihi dönem, tarihi değerlilik durumu gibi analizlerle incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde; Ünye'de sivil mimari örneği Rasim Sırmabıyık evi araştırılmış; konum, mimari özellikler, malzeme ve yapım tekniği ile koruma sorunları bakımından ele alınarak incelenmiştir.

Beşinci bölümde; konut, ticaret, turizm talebi ve doğal afetler gibi etkenlerin kentsel dokuda meydana getirdiği değişimlere değinilmiştir. Kayıtlı arşiv belgeleri ve eski fotoğraflar ışığında; 1914 tarihinden başlayıp günümüze kadar Ünye kentinin nasıl bir değişim süreci geçirdiği tespit edilmiş ve bu değişim, koruma yaklaşımı açısından açıklanmıştır.

Tarihi, doğal ve fiziksel çevrenin durumu ve korunma durumu çözümlenmeye çalışılmış, bu değerlendirmede çağdaş koruma yaklaşımına uygun kentsel mekan kullanımı ve gelişimi esas alınmıştır. Bu bağlamda; kentsel doku, tek yapı ve yasal sürece ilişkin öneriler getirilmiştir. Bu çerçevede içerisinde bölgenin devamlılığını sağlayacak uygun yaklaşımların seçilmesine özen gösterilmiştir.

Altıncı ve son bölümde; analiz, tespit ve çalışmaların neticesinde ulaşılan sonuçlara değinilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda alınan koruma kararlarıyla Ünye kent merkezinin tarihsel ve kültürel değerleri ile korunarak gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmiştir.

CONVERSATION MATTERS AND SUGGESTIONS FOR “ÜNYE URBAN PROTECTED AREA” AND CONVERSATION SUGGESTIONS FOR RASİM SIRMABIYIK DWELLING

SUMMARY

With this study carried out in Ünye historical city centre, being evaluated of variation and deteriorations with being documented and identified of current situations by being analyzed in terms of historical and architectural of artefacts required to be preserved taking part in conventional urban fabric has been aimed. The subject has been taken into consideration in this direction and proposals have been brought forward in order to determine the conservation approaches of Ünye historical urban fabric.

This thesis study named “Ünye Urban Protected Area Affairs, Suggestions and Conservation Suggestions for Rasım SIRMABIYIK Dwelling” consists of seven chapters.

In the first chapter, The goal, scope and method of the study has been explained. In this regard, Detection, analysis, documentation and synthesis studies required for the conservation and evaluation of the unique physical formations in Ünye have been carried out.

In the second chapter, Historical, physical and geographic properties and location of Ünye have been stated. The origin of name “Ünye” and socio-cultural and economic development of city has also been addressed. In addition, port and transportation matters have been examined.

In the third chapter, Transportation axes surrounding the area of study have been defined. Then, selection reasons and features of them have been explained. After being investigated the origin of time of first conservation studies in Ünye, Conventional architecture and monumental structures giving to character to Ünye have been identified. Next, The artefacts in study area have been examined and evaluated with the series of analysis like functional distribution, usage case, structure and material case, building material, historic period, the case of historical worthiness.

In the fourth chapter, Rasım SIRMABIYIK Dwelling, an example of Civil Architecture in Ünye, has been analyzed. Then, it has been analysed with regards to location, architecture features, material and construction practise and conservation matters.

In the fifth chapter, It has been regarded that the factors like dwelling, commerce, tourism demand and natural disasters brought about changes in urban fabric. In consideration of archive documents on record and old pictures, It has been identified how the city of Ünye has a period of change from 1914 until today and this change has been explained in the way of conservation approach.

Affairs and conservation of historical and natural environment has been tried to be analyzed. Use and development of the urban space in line with the modern conservation approach has been taken as a basis. In this context, Suggestions

concerning with urban fabric, unique artefact and legal process has been reported. Within this framework, It has been paid strict attention to be selected appropriate approaches to ensure the continuity of the region.

In the sixth and last section, the results reached in the context of analysis, determination and studies have been mentioned. As a result of the researches carried out, with protection orders, it has been aimed to be transferred it to future generations by being protected with historical and cultural values of Ünye city centre.

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın 24.06.1983 tarih ve A-4387 sayılı kararında, Ünye Kentsel Sit Alanı ile geleneksel yapıların çoğunlukta bulunduğu Çamurlu, Ortayılmazlar ve Burunucu mahallelerini kapsayan koruma kararı alınmıştır. Bir sahil kenti olan Ünye'de son dönemde hızlı bir kentsel dönüşüm yaşanmış ve bu dönüşümlerin kentsel kimlikte ve dokuda yol açacağı değer kaybının bir ölçüde azaltılması düşünülerek bu çalışma yapılmıştır. Kentsel yenileme kapsamında, gerekli tespit ve analizler yapılmadan ve geleceğe dair yaklaşımlar ve ilkeler olgunlaşmadan, yıkımların yapılması ve geri dönüşü olmayan kayıpların yaşanması ne yazık ki bilinen bir gerçektir. Ünye'de konu olarak seçilen alan bu dönüşümlerin eşiğindedir.

Ünye, gerek konumu ve tarihsel geçmişi, gerek taşıdığı turizm potansiyeli ile Karadeniz ilçeleri arasında bir sahil kenti olarak öne çıkmaktadır. Topografyaya uygun biçimlenen organik sokak dokusu geçmişten günümüze kadar ulaşmıştır. Geleneksel dokulu evleriyle Keşaplı Sokağı, kadı konaklarıyla Kadılar Yokuşu günümüze ulaşan önemli ulaşım akslarıdır. Ayrıca, hamamlar, yalılar ve kaptan konakları günümüze ulaşan önemli kültür varlıklarıdır.

1950'lerden sonra başlayan apartmanlaşma faaliyeti Ünye'yi de etkisi altına almış, ne yazık ki özgün mimari değerler korunamamıştır. Daha konforlu evlerin tercih edilmesiyle birlikte bakımsızlıktan birçok ahşap yapı zarar görmüştür. Sürekli bir etkileşim içinde olan sosyal ve fiziksel çevre bilinçsiz uygulamalar, gelişigüzel çözümler, yasal boşluklar ve denetimsizlik sonucunda birçok zenginliğini yitirmiştir.

Günümüze ulaşan özgün mimari dokusu, betonlaşmayla birlikte tehdit altına giren Ünye'de, yitirilen değerlerin görsel ve tarihsel belgelerden, yayınlardan araştırılması, yitirmek üzere olanların ise acilen belgelenmesi önlem alınması önem kazanmaktadır. Bu çalışma kapsamında Ünye'de değerlerin saptanması, belgelenmesi ve koruma önerilerinin belirlenmesi tez çalışmasının esas hedefini oluşturmaktadır.

1.1. Tezin Amacı ve Kapsamı

Bu tezin amacı, Ünye ilçesindeki özgün fiziksel değerlerin korunması ve değerlendirilmesi için bir yöntem belirlenmesidir. Bu kapsamda taşınmaz kültür varlıklarında gerekli olan tespit, analiz, belgeleme ve sentez çalışmalarını yaparak Ünye'nin geçmişten günümüze gelen kendine has karakterini devam ettirmek ve bu tarihi mirasın korunmasına yönelik kentsel ve tek yapı ölçeğinde öneriler geliştirmektir.

Tezde, öncelikle Ünye ilçesinin konumu ve coğrafi özellikleri ile tarihsel süreç içinde kentin sosyo-kültürel ve fiziksel gelişimi aktarılmıştır.

Çalışma alanı, Ünye'de kentsel sit alanı içinde bulunan yerleşim bölgeleri ile kentsel sit alanı dışında bulunan tek yapı ölçeğindeki tescilli yapıları ve koruma alanlarını kapsamaktadır. Ünye Kentsel Sit Alanı'ndaki Anıtsal yapılar; Orta ve Saray camileri, Çifte ve Eski hamamlardır. Çömlekçi Camisi, Saray Hamamı ve Yalı Kilisesi ise sit alanı dışındaki anıtsal yapılardır. Sivil mimarlık örneklerinin en önemli konutları kentsel sit alanında, Kadılar Yokuşu Sokak'ta ve Hacıemin Caddesi'nde yer almaktadır.

Sit alanındaki tescilli sivil mimari örneği kadı ve kaptan konaklarının çoğunluğunun günümüze ulaşmasının yanı sıra özgün işlevini kaybederek betonlaşan, tescil edilmedikleri için yitirilen konaklar da vardır. Bu durum, Ünye'deki hızlı nüfus artışı, koruma amaçlı imar planının geç ve eksik yapılması vb sebeplere bağlanabilir.

Sit alanı dışındaki tescilli sivil mimarlık örnekleri ise, gerçek sahiplerinin konfor sebebiyle yeni konutları tercih edip evini terk etmesi ile boş kalmıştır. Denetim eksikliği ve kaçak yapılaşmanın artması sonucu oluşan sosyal çözülme, kentsel doku tahribatını da beraberinde getirmiştir. Tez kapsamında halkın koruma bilincinin geliştirilmesi yönelik önerilerde bulunulmuştur. Kentsel sit alanı dışında dağınık halde günümüze ulaşan tarihi dokuyu bütünleştirici çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

Tez kapsamında 1/2000 ölçekli paftalar üzerinde analiz çalışmaları yapılmış, koruma yaklaşımına ilişkin öneriler getirilmiştir. Bu bağlamda Ünye kentsel doku ve sivil mimarlık örneklerinin niteliklerini kaybetmeden gelecek nesillere aktarılması için izlenmesi gereken yolun belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Tezin Yöntemi

Tezde izlenen yöntem, Ünye'de mevcut fiziksel, doğal ve sosyal çevrenin analiz ve tespitlerle irdelenmesini, geçmişten günümüze değişiminin arşiv çalışmalarıyla belgelenmesini sonrasında ise tarihi dokuyu koruyacak önlemlerin plan ve rapor düzleminde bir kurgusunu kapsar.

Tez kapsamında Ünye'nin tarihsel gelişim sürecinde meydana gelen önemli olaylar incelenmiş deprem ve yangınlarla kaybolan doğal ve kültürel zenginlikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte ulaşılabilen yazılı ve görsel kaynaklar taranmıştır. Ordu, Ünye ve Samsun'a dair kitaplar, Vilayet Salnameleri, Şeriyye Sicilleri, Osmanlı toplum yapısıyla ilgili kitaplar, farklı yıllarda basılmış olan ansiklopediler, haritalar, fotoğraflar, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu verileri, Ünye Tapu Müdürlüğü arşivleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, akademik ortamda hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri araştırılmış, anı kitaplarından alınan bilgiler derlenmiştir.

1913 tarihli Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Haritası'ndan başlayarak, 1930 ve 1964 tarihli imar planları incelenmiş, Ünye'de ilk yerleşim yeri, kentin nasıl geliştiği tespit edilmiş ve bugünkü durumla karşılaştırmalar yapılmıştır. Kurul arşivinde bulunan eski fotoğraf ve resimlerden bugün yerinde olmayan yok olmuş yapılar tespit edilmeye çalışılmış, mevcut yapılar bu doğrultuda ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışma alanındaki mevcut fiziksel verilerin durumu, Belediye'den alınan 1/1000 ölçekli halihazır paftalar üzerinde, yerinde inceleme yapılarak saptanmış, gerekli değişiklikler haritaya işlenmiştir.

Mevcut halihazır kadastral harita ve mevcut 27/09/2002 tarih ve 516 sayılı karar ile onaylı Ünye Koruma Amaçlı İmar Planı'ndaki veriler hazırlanan paftaya işlenmiştir. Ünye Kentsel Sit Alanı ile birlikte tarihi eserlerin bulunduğu bütün mahalleler çalışma alanına dahil edilmiştir. Çalışma alanının sınırları Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları da göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

Günümüzde Ünye'deki fiziksel çevrenin tespiti 1/2000 ölçekli paftalar üzerinde yapılan analizlerle gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler çerçevesinde Ünye'deki yapılar, tarihsel değerliliği, özgün strüktür ve yapı malzemesi, strüktür ve malzeme, yapı kullanımı ve hasar durumları ile imar hakları açısından değerlendirmelerle tez çalışmasında yerini almıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilmiş bir sentez çalışması ile kent karakterindeki değişim tespit edilmiş, alınması gerekli

önlemlere dikkat çekilmiştir. Sosyal dokunun değişim geçirdiği Ünye'de yaşayan etnik gruplar ve tarih içindeki değişimler, yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanılarak araştırılmış ve bu değişimin anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Ünye ile ilgili alınmış koruma ve tescil kararları incelenmiş, onaylı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı, 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı ve Geçici Yapılanma Koşulları doğrultusunda eksikler ve açıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Kurul arşiv çalışmalarından elde edilen bilgiler ile fiziksel yapının değişimi incelenmiş, tescilli yapıların kurul dosyaları araştırılarak tek yapı ve kentsel doku ölçeğinde değişime neden olan sebepler belirlenmeye çalışılmıştır. İmar planlarından faydalanılarak Ünye'nin 1930'lu yıllardan başlayarak geçirdiği değişim incelenmiş ve korunması gerekli kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için gerekli ilkelerin saptanmasına çalışılmıştır.

Tez kapsamında çalışma alanındaki değişimler; bölgenin kimliğini zedeleyebilecek sorunlar saptanarak, bunların giderilebilmesi için yapılması gerekenler konusunda öneriler geliştirilmiştir.

BÖLÜM 2

ÜNYE'NİN TARİHSEL VE FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Ünye'nin Konumu ve Coğrafi Özellikleri

Ünye ilçesi doğuda Fatsa, güneyde Kumru ve Akkuş, batıda Çaybaşı ve İkizce ilçeleri, kuzeybatıda Samsun ili, kuzeyde ise Karadeniz ile çevrilidir. (Şekil 2.1)

Ordu ilinin batı kesiminde yer alan ilçe toprakları Karadeniz kıyısına doğru gidildikçe alçalır. Akarsu vadilerinin derin biçimde parçalandığı bu arazi yapısında kent yerleşimi yaklaşık 0-50 m kotları arasındadır. Ordu'nun diğer ilçelerine göre arazi kotu fazla yüksek değildir. Ünye kentinin kuzeyinde bulunan bakı noktası olarak bilinen Çakırtepe'de, yükseklik yaklaşık 80 m kotundadır. İlçe topraklarından kaynaklanan suları Akçay, Curi Deresi ve Cevizdere toplar.

Şekil 2.1: Ünye İlçesi Komşuları ve Yol Ağı Haritası (12.01.2017 tarih ve 01 sayılı O.B.B Meclis Kararı Ekidir.)

Kıyıda başlıca kumsallar Çamlık, Uzunkum ve Gölevi plajlarıdır. Dağlık alanlarda geniş yapraklı ağaçlardan oluşan ve kayınların geniş yer tuttuğu ormanlar vardır. İlçenin başlıca mesireleri Acısu, Asarkaya, Çakırtepe, Çamlık ve Çınarsuyu'dur. (Doğan, 329)

İlçe merkezi, Taşhane Burnu üzerinde kurulmuştur. Amasya-Erzincan karayolu Akkuş üzerinden gelerek, Samsun-Ordu sahil yolu ile ilçe merkezinde birleşir. Ünye, Ordu il merkezine 77 km mesafededir. (Eker, 347)

2.2. Ünye'nin Tarihsel Gelişimi

* **Ünye İsmi'nin Kökeni;** "Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügatı" nda Ünye ismi "Oenoe" olarak adlandırılırken (Cevad, 130), David Rumsey'in 1860 tarihli haritasında¹ (Şekil 2.2, Ek A.2) ve 1855 tarihli Pontus

¹ <http://www.davidrumsey.com/maps728.html>, erişim 05.12.2017

Euxinus (Ek A.1) haritası ile "Osmanlı Şehirleri" (Tuğlacı 300) isimli kaynakta "Unieh" olarak yer almaktadır.

Şekil 2. 2: 1860 Tarihli David Ramsey Haritası'nda Ünye (Unieh)¹

Umar, konuya ilişkin "Oinoe, Helen dilinde (Anadolulu Luvi dilinin 'bağ, üzüm, şarap' anlamlarındaki Wiana'sından alınmış 'Şarap' demektir. Bundan üretilen Oinoe adı, 'Şarap yöresi, şarabı bol yöre' anlamına gelir." bilgisini vermektedir. (Umar, 89)

Antik Dönem

1960 yılında Prof. Dr. İsmail Kılıç Kökten tarafından Ünye'nin Yüceler Köyü Cevzidere'si sekilerinde yapılan araştırmalarda yaklaşık MÖ 15000'lerde Cevzidere çevresinde insanların yaşadığına ilişkin bulgular ortaya çıkmıştır. Yine Kökten tarafından yapılan araştırmalarda, Ünye Tozkoparan Mağarası mevkiinde üst Paleolitik (MÖ 40 000-10 000) döneme ait buluntular ele geçirilmiştir. Aynı yerleşmede Kalkolitik ve ilk Tunç Çağı buluntuları da tespit edilmiştir. Ünye daha sonraki tarihlerde M.Ö 2500'lerde Hititlerin ve M.Ö. 2000'lerde Kaşkaların hakimiyet sahası içerisine girmiştir. (Doğan, Tarih Boyunca Ünye, 42, 77)

¹ <http://www.davidrumsey.com/maps728.html>, erişim 05.12.2017

Ünye'de, M.Ö. 2000'in başlarından 8. yüzyıla kadar merkez Kırım olmak üzere Kimmerler ve 8. yüzyıldan MÖ. 500 civarına kadar İskitler hüküm sürmüştür. İskitlerden sonra Ünye M.Ö 360 yılında Persler'in hakimiyetine girmiştir. Ayrıca Ünye, M.Ö. 71 yılında Roma egemenliğine girmiştir. (Doğan, Tarih Boyunca Ünye, 83, 86, 94, 102)

Bizans Dönemi

MS 395 tarihinde Roma İmparatorluğu ikiye ayrılınca Doğu Roma İmparatorluğu toprakları içinde kalmış olan Ünye, bu dönemde gelişmiş ve önem kazanmıştır. (Doğan, 105) Şarapları Bizans saraylarında aranan bir madde haline almış, hatta İstanbul 1453 tarihinde fethedildiğinde Ünye şarapları Bizans'a gitmediğinden dolayı Bizanslı şairlerin "Gelmez oldu artık Ünye'nin şarapları" diye yakınan şiirler yazdığı bilgisi vardır. (Bora, 66)

Doğan, Ünye hakkında Bizans kayıtlarından edinilen bilgiler doğrultusunda Anadolu ve dünya tarihinin en renkli simalarından biri olan Andronikos Komnenos'un yaşamının bir bölümünün Trabzon ve Ünye'de geçmiş olduğunu yazmaktadır. (Doğan, Tarih Boyunca Ünye, 108-109)

Ünye Kalesi'nin yapım tarihine ilişkin kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. John Freely'nin "Türkiye Uygarlıklar Rehberi" adlı eserinde: "*Ünlü bir Bizans Kalesi olan Oinoe Kalesini 1. Andronikos Komnenos (1183-85) Konstantinopolis'te tahta çıkmadan önce yaptırmış.*" (Freely, 114) olduğu bilgisi yer almaktadır. Ancak bu bilgiye karşın kalenin Roma ve Bizans'tan önce bölgeye hakim olan Pontus Devleti (Ek.A6) krallarından Mitirdat-Mihrdat¹ tarafından yapıldığı 1900 tarihli Trabzon Vilayet Salnamesi'nde belirtilmektedir. (Emiroğlu, 213)

Freely, Latinler'in Konstantinopolis'i fethettikten sonra Bizans topraklarının Venedikliler ve Dördüncü Haçlı Seferi şövalyeleri arasındaki bölüşürme listesini içeren Partitio Romaniae adındaki belgede, Bizans yönetiminin doğudaki sınırının Oinoe (Ünye) olduğu bilgisini vermektedir. (Freely, 114)

¹ Trabzonda 60 sene hükümdarlık yapmıştır. TVS.

Evliya Çelebi ise Seyahatnamesi'nde, Ünye'nin Rum Pontus imparatorlarından Ünyes tarafından kurulduğunu ve adını buradan aldığını yazmaktadır. (Evliya Çelebi, cilt 2, 46)

Beylikler Dönemi

Hacıemiroğulları Beyliği (1344 - 1461) yılları arasında Ordu ili topraklarında hüküm sürmüştür. (Çebi, 31) Ünye, Anadolu Selçuklularının çöküşüyle birlikte 1346 yılında Hacıemiroğulları Beyliği'nin yönetimine girmiştir. (Kolektif, 472) 1398 yılında Osmanlı hakimiyetini kabul eden Beylik, Ünye'nin yönetimini üstlenmeye devam etmiştir. Osmanlıların 1402 yılında Ankara Savaşı'nı kaybetmesi ile kısa bir süre bağımsız kalan Ünye aynı yıl Taceddinoğulları'ndan Alparslan oğlu Hasan Bey tarafından fethedilmiş ve bu Beylik hakimiyetine girmiştir. (Doğan, Karadenizde Bir Boğaziçi Ünye, 73)

Osmanlı Dönemi: 15. ve 16. Yüzyıllarda Ünye

Fatih Sultan Mehmed, 1461 yılında Trabzon Rum İmparatorluğu'nu fethederken Ünye ve çevresini kapsayan Hacıemiroğulları Beyliği'ni ortadan kaldırmış ve Ünye tekrar Osmanlı topraklarına katılmıştır. (Şekil 2.3) (Yolalıcı, 12), (Çebi, 31)

1485 yılında Ünye sakinleri 56 gayrimüslim nefer (48 hane, 8 bekar) ile 3 müslüman hane ve 16 kale mülazımından ibarettir. (Yolalıcı, 32)

Şekil 2. 3: Samsun ve Çevresindeki Mahalli Beylikler

Yolalıcı, 15. ve 16. yüzyıllarda Ünye'nin, kaleye sahip bir kasaba ile yakın çevresindeki on köyden oluştuğunu, 16. yüzyılda gelişerek küçük boy bir kasaba halini aldığını ve nüfusunun, yüzyılın sonları itibariyle hemen hemen Samsun'un nüfus seviyesini yakaladığı yazmaktadır. (Yolalıcı, 32)

16. yüzyılda tarım, madencilik, balıkçılık, çömlekçilik gibi işlerle uğraşan Ünye halkı ayrıca liman ve gümrük gelirlerine sahiptir. Tersane olması sebebiyle kendir yetiştiriciliği ön plana çıkan Ünye'de madencilik de önemli bir iş koludur. Bölgedeki demir madenlerinde çalışan bu madencilere "Küreci" denilmektedir. Bu kişiler elde ettikleri gelirin yarısını Amasya'daki Şehzade'ye veya Satılmış (Fatsa) ve Ünye subaşlarına ödemektedir. (Öz 30, 32)

Ünye, 16. yüzyılda Osmanlı taşra idaresinde Canik Sancağı sınırları içinde yer almaktadır. Bu yüzyılın ikinci yarısına ait defterlerde Canik Sancağı yedi kazadan ibaret olup bu kazalar: Satılmış (Fatsa), Ünye, Terme, Arım (Çarşamba), Samsun, Bafra ve Kavak'tır. (Ek.A19)

Öz, 16. yüzyıl başlarından itibaren Ünye'de yaşayan gayrimüslimlerin sayısının artmış olduğunu ve 1520 civarında gayrimüslim nüfusun 83 hane ile 69 bekardan oluştuğunu belirtmektedir. (Öz 53, 60) Bu bilgilerle, Ünye'de hane sayısının, 1485 ve 1520 yılları arasında (48 den 83'e) % 73 oranında arttığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı Dönemi: 17., 18. ve 19. Yüzyıllarda Ünye

Ünye 17. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu ve Suriye'nin Karadeniz'le ticari ilişkilerini sağlayan bir ticaret merkezi haline gelmiştir. (Uzunçarşılı, 255) Doğan, Ünye'nin bu yüzyılda İnaos (İnavus) denilen ticaret iskelesi olduğunu ve Boğdan, Eflak, Kazak ve Karadeniz havzası tüccarlarının bu iskeleye gelerek ticaret yaptığını yazmaktadır. (Doğan, Karadenizde Bir Boğaziçi Ünye, 300)

19. yüzyılda ipek ticareti gelişen Ünye,¹ bir antrepo² yeri haline gelmiştir. (Fallmerayer, 195)

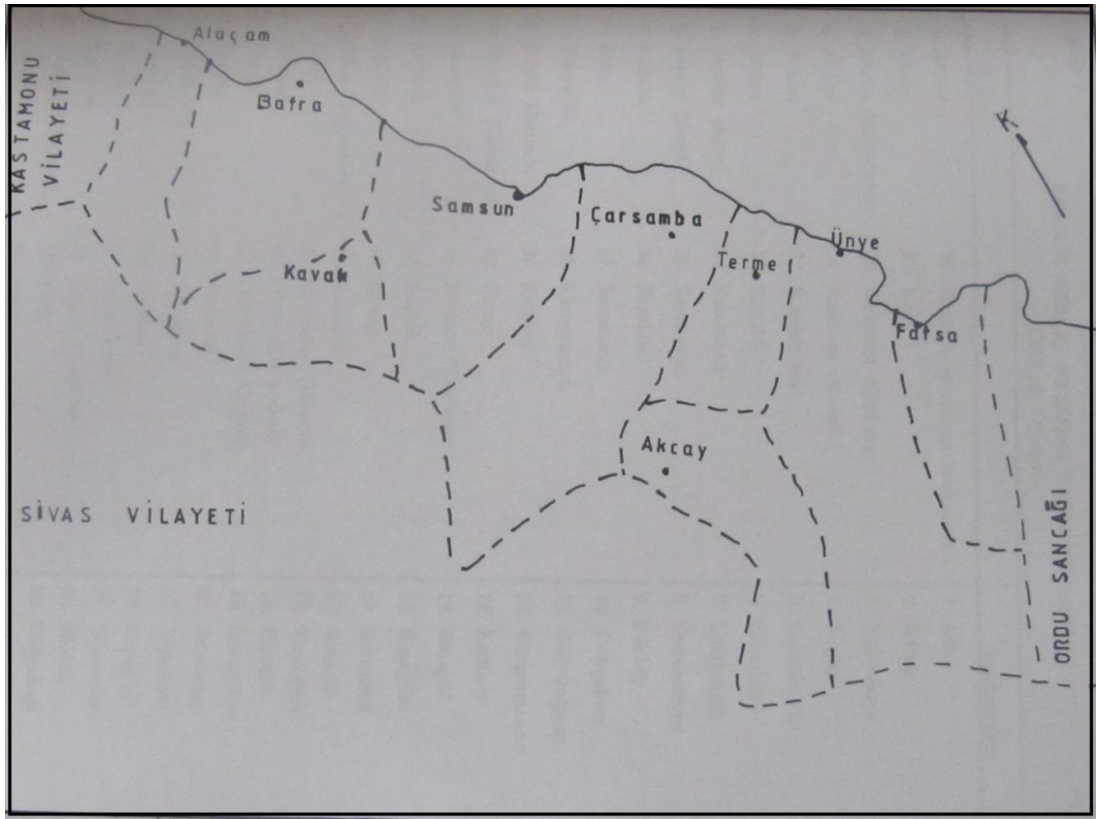
¹ 1864 yılında Karadeniz kıyılarına giden Batılı tarih profesörü Jakob Philip Fallmerayer, bu seyahatini anlattığı Doğu'dan Fragmanlar kitabında; "Trabzon Vilayeti'nin en değerli ürünü ipektir. Ünye, Tirebolu ve Giresun ana merkezlerdir. Ünye ticari açıdan daha öndedir." bilgilerini vermektedir. (Fallmerayer, 195)

² Gümrüklere gelmiş olan ticari malların konulduğu, korunduğu yer.

Yolalıcı, Tanzimat sonrası mülki teşkilatta yapılan köklü değişikliklerle kadı'nın mülki amir olma özelliğinin kaldırıldığını ve yerlerine mülki amir olarak kaza müdürleri'nin tayin edildiğini belirterek yerleşmenin önemini arttığını yazmaktadır. Özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinde Ünye Kazası'nın, Canik Sancağı'nın bir alt birimi olarak önemli bir yerleşme haline geldiğini belirtmektedir. (Yolalıcı, 14, 15, 16,20)

1872 Tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde, Fatsa, Bolaman ve Karakuş nahiyeleri Ünye Kazası'na bağlıdır. (Ek A.2) Günümüzde Fatsa ve Karakuş ilçe olup Bolaman ise Fatsa ilçesine bağlı bir yerleşmedir. 1872 tarihinde Ünye yönetim alanı, bugünkünden geniştir. (Emiroğlu, 319)

20. yüzyıla kadar olan süreçte savunma açısından Ünye Kalesi'nin kullanıldığı bilgisi bulunmaktadır. Ünye'nin önemli bir iskelesinin olması ticari gelişmeyi sağlamış, sivil mimari yapıların gelişmesine, hamamlar ile kadı ve kaptan konaklarının yapılmasına, günümüze ulaşan Kadılar Yokuşu Sokak, Bakırcılar Arastası gibi ulaşım akslarının oluşmasına sebep olmuştur. Ünye'nin ticari tarihinde önemli olan demircilik, boyacılık ve çömlekçilik meslekleri ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır.

Şekil 2. 4: 1861 Yılında Canik Sancağı (Yolalıcı, 16)

İdari Yapı

1846-1847'deki Osmanlı yönetsel bölümünde Ünye, Trabzon¹ Eyaleti'nde yer almaktadır. 1867 tarihli Vilayet Nizamnamesi'ne göre Ünye, Trabzon Vilayeti'ne bağlı Canik Sancağı'na bağlı olup, vilayet merkez, Batum, Gümüşhane ve Canik sancaklarından oluşmaktadır. Bu dönemde Trabzon Merkez Sancağı'nın 6 kazası bulunmaktadır. Trabzon Merkez kaza, Giresun, Bucak (1869'da "Ordu" adıyla kaza oldu), Rize, Of ve Tirebolu, Canik Sancağı'nın kaza alanı ise; Samsun, Ünye, Çarşamba ve Bafra ilçesini kapsamaktadır. (Yamal, 6264)

1872 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde, Fatsa, Bolaman ve Karakuş nahiyelerinin Ünye'de bulunan Ünye Kaymakamlığı'na bağlı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Salnamede, Ünye Kazası'nın yönetimiyle ilgili olarak; bir İdare Meclisi kaymakam ve azalarının, Daire-i Belediye Meclisi reis, aza ve katibinin, Deavi Meclisi naib, mümeyyizan ve katibinin, Memleket Sandığı vekilleri ve katibinin bulunduğu (Emiroğlu, 123, 203) bilgisi yer almaktadır.

1877 yılında Ünye, Bafra ve Çarşamba, Terme ve Niksar kazaları ile birlikte, Canik Mutasarrıflığı'nı oluşturmaktadır. Trabzon Vilayeti'nin merkez, Batum ve Gümüşhane olmak üzere 3 sancağı olup, Canik ise bir tür bağımsız sancaktır ve "Canik Mutasarrıflığı" diye anılmaktadır. (Yamal, 6264)

1880 tarihli Osmanlı kayıtlarına göre, Canik bağımsız sancak olup Ünye bu sancağa bağlıdır. Trabzon vilayeti de, merkez, Gümüşhane ve Lazistan sancaklarından oluşmaktadır. 1888'de Canik bağımsız sancak olmaktan çıkmış ve yeniden Trabzon Vilayeti'ne (Ek.A19) katılmıştır. (Yamal, 6264)

II. Meşrutiyet sonrasında Trabzon Merkez Sancağı'nın kaza sayısı Maçka'nın eklenmesiyle 10'a çıkmıştır. Canik ise, kaza sayısı değişmemekle birlikte, yeniden bağımsız sancak olmuştur.

Samsun iline bağlı bir ilçe merkezi olan Ünye, 4 Nisan 1921 tarih ve 69 sayılı yasayla Ordu iline bağlanmıştır. (Yamal, 6264)

¹ Trabzon Eyaleti; Merkez Liva, Karahisar-ı Şarki, Gönye (Ünye), Batum ve Canik (Samsun) livalarını kapsamaktadır.

2.3.Ünye'nin Sosyo-Ekonomik Gelişimi

Toplum Yapısı

Yolalıcı'nın belirttiğine göre, Ünye'nin de bağlı olduğu Canik Sancağı'nda 19. yüzyılda halk, üç dini gruba ayrılmaktadır.

-Müslümanlar: Halkın çoğunu Müslümanlar oluşturmaktadır.

-Hıristiyanlar: Ortodoks Rumlar, Gregoriyen Ermeniler ve Katolik Ermeniler'den oluşmaktadır.

-Yahudiler: Sayıca çok az olan Yahudiler, Dersaadet'teki haham'a bağlı olup, daha çok Samsun merkez kazada oturmaktadırlar. (Yolalıcı, 28)

1872 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde, Ünye ilçesinde 5 mahalle ve 81 köyün olduğu ve bu mahalle ve köylerde müslüman, çerkes, rum ve ermenilerin yaşadığı belirtilmiştir. (Emiroğlu, 199) (Tablo: 2.1)

1888 tarihli Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre ise, Ünye'de 10 mahallenin ve 124 köyün bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Bu bilgilerle Ünye mahalle sayısı 16 yılda iki kat büyüme göstermiştir.

1900 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Ünye Kazası'nda 4690 Ermeni, 4419 Rum, 50238 Müslüman olmak üzere toplam 59347 nüfusun bulunduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 487)

Tablo 2.1: 1872 Yılında Canik Sancağında kaza ve nahiyelerde bulunan müslüman ve gayri müslim nüfus ile hane, köy ve mahalle sayısına dair cetveldir. (Emiroğlu, 199)

Kaza ve Nahiyeler	Mahalle ve Köyler		HANE					NÜFUS					
	Köyler	Mahalleler	İslam	Çerakis	Rum	Ermeni	Yekün	İslam	Çerakis	Rum	Ermeni	Katolik	Yekün
Samsun Kazası	115	8	3772	.	4802	97	8671	8478	.	13601	293	.	22372
Kavak Nahiyesi	94	.	1666	134	111	4	1915	5432	340	576	11	.	6359
Ünye Kazası	81	5	3367	250	589	312	4518	10998	573	1514	1269	.	14354
Fatsa Nahiyesi	91	4	2893	192	95	53	3233	10711	901	341	221	.	12174
Bolaman Nahiyesi	35	.	1039	.	97	39	1175	3733	.	305	184	.	4222
Karakoş Nahiyesi	35	.	765	.	.	.	765	3559	3559
Bafra Kazası	114	13	3442	553	4108	126	8229	9547	1536	6576	247	.	12906
Alaçam Nahiyesi	39	1	1419	86	181	.	1686	3986	270	828	.	.	5084
Çarşamba Kazası	115	8	5776	314	451	1077	10333	14711	6026	1632	4455	31	26855
Terme Nahiyesi	35	.	1805	1210	40	109	3164	4960	3116	181	595	.	8852
Niksar Kazası	56	22	2085	150	159	182	2576	5919	834	696	742	.	8191
Yekün	810	61	28029	5589	10633	1999	46265	82034	13596	26250	8017	31	129929

Eğitim,

Sıbyan Mektepleri ve İptidailer:

Osmanlı Devleti'nde, 19. yüzyıla gelindiğinde ilköğretim kurumları olan sıbyan mektepleri her mahalle ve köyde bulunurdu. Sıbyan mektepleri genellikle tek katlı, tek odalı ahşap veya taş binalardır. Ünye'de 1872 tarihli Salname'de 2 mektebin bulunduğu, 1881 tarihli Salname'de ise 55 sıbyan mektebinin olduğu bilgisi yer almaktadır. Mekteplerin sayıları ve isimleri hakkında bilgi verilmemiştir. 10 yılda mektep sayısındaki bu artış, 1876 yılında yayınlanan Kanun-i Esasi'deki ilköğretim mecburiyeti maddesinin yer almasına bağlanabilir. 1876'dan sonra bu okullara "iptidai" denilmiştir. 1888 tarihli Salname'de 85 adet iptidai mektebi kayıtlı olup, bu okullarda 900 öğrencinin (şakirdanın) bulunduğu bilgisi yer almaktadır.(Yolalıcı, 66) Ünye'deki sıbyan mektepleri ve ibtidailer ne yazık ki, günümüze ulaşamamıştır.

Tablo 2.2: Ünye'de Sıbyan ve İbtidailere Ait Tablo (Yolalıcı 66)

Kaza	Tarih	Sıbyan Mektebi (1876'dan Sonra İbtidai)	Öğrenci
Ünye	1872	2	-
	1881	55	-
	1888	85	900

Medreseler

1870 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde;¹ Ünye'de 1 medresenin bulunduğu bilgisi yer almaktadır. 1881 tarihli Salname'ye göre; Ünye'deki medrese sayısı 4'e çıkmıştır. Bu medreselerin yerleri ve isimleriyle ilgili bilgi mevcut değildir.

1888 tarihli Salname'de, Ünye'de "Sadullah Bey Medresesi" ve "Osman Paşa Medresesi" adlarıyla 2 medrese bulunmaktadır. Bu medreselerden Ünye merkez Çarşı Mahallesi'nde bulunan medresede 121 medaris ve 210 talebe bulunmaktadır. Yine merkez Yeni Çarşı Mahallesi'nde bulunan medresede 122 medaris ve 35 talebe bulunduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 126) H.1321 (M.1903) tarihinde

¹ Canik Sancağı merkez ve kazalarında bulunan medrese sayıları 1870 Tarihli Vilayet Salnamesi'nde listelenmiştir. Salnameye göre Samsun'da 5, Bafra'da 36, Çarşamba'da 1, Niksar'da 50 ve Ünye'de 1 medresenin bulunduğu bilgisi yer almaktadır.

Sadullah Bey Medrese Müderrisinin Yusuf Bahri Efendi olduğu, 271 öğrencisinin bulunduğu bilgisi vardır. (Yolalıcı, 65)

Medreseler günümüze ulaşamamış ancak şehir merkezinde Kaledere İlkokulu'nun güneyindeki sokak, Medrese Sokak olarak adlandırılmıştır. Medrese yapısı yer aldığı sokağa ismini vermiş olmasına karşın ne yazık ki, yapı günümüze ulaşamamıştır.

Tablo 2.3: Ünye'de Medreselere Ait Tablo (Emiroğlu 126, Yolalıcı 65)

Kaza	Tarih	Medrese	İsim
Ünye	1870	1	-
	1881	4	-
	1888	2	Sadullah Bey ve Osman Paşa Medreseleri

Rüştiyeler

"Osmanlılarda ilk zamanlarda ilkokul üstü hazırlık okulu, daha sonraları ise ortaokul seviyesinde bir öğrenim kurumu olarak kabul görmüştür. 1869'da Ülke genelinde 100 civarında rüştiye varken 1876'da bu sayı 425'e ulaşmıştır." (Yolalıcı, 69-70)

Ünye'deki rüştiyelerle ilgili olarak; 1870 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Çarşamba ve Ünye kazalarında rüştiye mekteplerinin yapılmakta olduğu, muallim atanacağı ve yakın zamanda açılış olacağı yazmaktadır. (Emiroğlu, 155) 1872 tarihli Vilayet Salnamesi'nde Ünye Rüştiye'sinin muallimi Evvel Mahmud Efendi ve 35 öğrencinin olduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 169)

1879 Tarihli Trabzon Vilayet Salnamesi'nde Ünye'de Samsun, Çarşamba ve Bafra'da Rüştiye mektepleri bulunmaktadır. Diğer kazaların listelerinde Rüştiye mektebi kaydı yer almamaktadır. Salname'de Ünye'de bulunan rüştiye mektebi muallimlerinin Muallimi Evvel Mehmed Efendi, Muallimi Sani Hacı Hasan Efendi, Rika Muallimi Nuri Efendi olduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 223)

1904 tarihli Salname'de ise, muallimi sani hatta hüsn-ü hat mualliminin (İsmail Hakkı Efendi) bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Trabzon Sancağı'na tabi

Ordu kazasında ise rüştiye okulunun yapılmakta olduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 729)

Tablo 2.4: Ünye'de Medreselere Ait Tablo (Emiroğlu 126, Yolalıcı 65)

Kaza	Tarih	Rüştiye
Ünye	1872	1
	1879	1
	1904	1

İdadiler

Rüştiyeleri bitirmiş müslüman ve gayr-i müslim çocuklarının birlikte eğitim yaptıkları kurum olan idadi, Canik Sancağı merkez kazasında 1890 yılında açılmıştır. (Yolalıcı, 75) Kayıtlarda rastlanmadığı için Ünye'de idadi olmadığı söylenebilir.

Kütüphaneler

Ünye'nin bağlı bulunduğu Canik Sancağında; Canik, Çarşamba ve Ünye'de kütüphane olduğu bilgisi vardır. Osmanlılarda kütüphaneler genellikle varlıklı kişiler veya devlet adamlarınca vakıf şeklinde kurulmuştur. Ünye'de de aynı durum söz konusudur. Ünye'de H.1267 (M. 1856) yılında kurucusunun (banisi) ismiyle anılan '**Hacı Mehmed Ağa Kütüphanesi**' bulunmaktadır. (Yolalıcı, 72)

Ünye'de günümüze ulaşamayan Hacı Mehmed Ağa Kütüphanesi'nin mimarisi ve yapı malzemesiyle ilgili olarak bir bilgi bulunmamaktadır.

Gayrimüslim Okulları

Müslüman, Rum, Ermeni ve Çerkezlerin yaşadığı Ünye ilçesinde 1881 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne göre dağılım aşağıda verilmiştir. (Tablo. 2.2)

Tablo. 2.5: 1881 Canik Sancağı'nda Okul Sayıları (Emiroğlu, 289)

	Mekteb-i Hıristiyan	Mekteb-i İslam	Medrese
Ünye	10	55	4
Fatsa	9	48	14
Terme	4	79	1
Samsun	62	166	4

Ekonomik Durum

Ünye'de ekonomi tarım ve hayvancılığa dayalı idi. 1872 Tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ndeki kayıtlarda; Canik Sancağı'ndan ve Ünye Kazası'ndan alınan vergiler listelenmiş ve ağnam rüsumu (hayvan sayısı üzerinden alınan vergi), mal vergisi, aşar (tarım ürünlerinden alınan vergi), iane-i askeriye (hıristiyanlardan alınan vergi) vergilerinin alındığı bilgisi yer almaktadır. (Tablo. 2.3)

Tablo. 2.6: 1872 Canik Sancağı Vergiler (Emiroğlu 217)

Canik Sancağı		İanei	Askeriye	Ağnam	Mal	Aşar	Yeyuni
				Rüsumu	Vergisi		Varidat
	Nefsi Samsun	286209		61000	414225	1307762100	2426810
						3538	
	Çarşamba Kasabası	137801		60000	340682	1003538	1644698
	Bafra Kasabası	151655		105900	282432	1735774	2387226
	Ünye Kazası	56368		30000	219394	352076	770622

Tabloya göre Ünye 1872 tarihinde, Canik Sancağı'nda ağnam rüsumu, ianei askeriye, mal ve aşar vergilerinden en az vergiyi ödemektedir. Bu vergilerden en fazla vergiyi merkez ilçe Samsun ödemektedir. Farklı tarihlerde vergilerde değişimler olmuştur.

1888 Tarihli Salname'ye göre Ünye'de başlıca tarım ürünleri; " buğday, şair, alef,¹ çavdar, mısır, erz, fasulye, kendir, kendir tohumu, keten gibi ürünlerden ibaret olup sebze ve meyvenin hemen her nevinin hasıl olduğu" bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 589)

1890 başlarında Ünye'nin en önemli tarım ürünleri, "346.720 kıyye ile fasulye, 278.650 kıyye ile kenevir ve 243.000 kıyye ile kenevir tohumu, 180.000 kile ile mısır" idi. (Yamal, 6266-6267)

1890'lı yıllarda Ordu, Ünye ve Fatsa'da üretilen 60.000 kg'yi aşkın bal üretiminin yarısı (31.000 kg) Ünye'den sağlanmaktaydı. (Yamal, 6266-6267)

19. yüzyılda Ordu ve Ünye'de halkın büyük bir bölümü balıkçılık yapmaktaydı.

¹ Mısır sapı, hayvan yiyeceği.

1904 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne göre, Ünye'de gemi imalatına mahsus atölyeler ve yelken gemileri mevcut olup, Dersaadet ve Kırım bölgelerinde ticaret yaptıkları belirtilmiştir. Ürünler keten, kendir, mısır, fasulye, buğday, çavdar, yulaf, pirinç, arpa, bakla, nohut, mercimek gibi hububatlardan başka elma, armut, şeftali, erik, dut, üzüm, ayva, kiraz, fındık, vişne, incir, ceviz ve kestane gibi meyvelerin çeşitli türlerinden ibarettir. (Şekil.2.5) Hayvansal ürünler olarak tereyağı, peynir ve deri önemlidir. Ayrıca, Ünye'den Tokat Sancağı'nın Niksar Kazası'na kadar açılmış olan yol, ticareti artırmıştır. (Emiroğlu, 351)

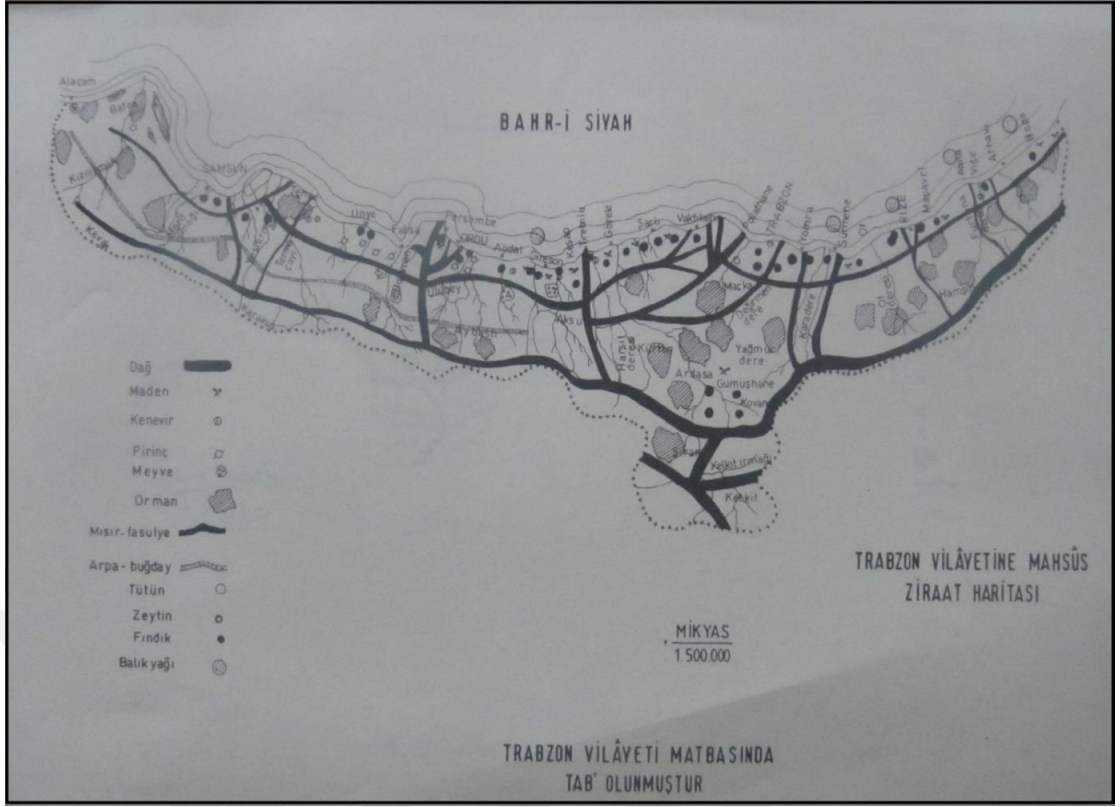
Samsun, Çarşamba ve Ünye'de memleket sandıkları olarak tanımlanan "Banka" bulunmaktadır. (Emiroğlu, 721)

Günümüz Tarım İl Müdürlüğü'nün son verilerine göre, 2006 yılında bitkisel üretim miktarı içerisindeki, tarla ürünlerinin payı Türkiye'de %62, Karadeniz Bölgesi'nde %68 ve Ordu ilinde %59 civarındadır. Pazarlanan değerler içinde ise Türkiye'de % 45, Karadeniz Bölgesi'nde % 43, Ordu ilinde % 65'lik pay ile meyveler ilk sıradadır. Türkiye fındık üretiminin % 27-30'luk kısmı Ordu'da yapılmaktadır ve bu oran ile ilk sırada yer almaktadır.¹

Ünye'de de sert kabuklu meyveler ilk sırayı almaktadır. İlçede son yıllardaki fındık fiyatlarındaki tutarsızlık nedeni ile kivi, ceviz, çilek, ahududu gibi yani meyve türlerinin yetiştiriciliği artmaya başlamıştır.

Günümüzde Ünye İlçesi, Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1996-2010 verilerine göre, 872 ilçe içerisinde gelişmişlik sıralaması bakımından 1996'da 245. sırada, 2010'da ise 244. sıraya yükselmiştir. Ordu İlçeleri arasında ise; merkez ilçeden sonra yer almaktadır.

¹ https://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/ordu.pdf, erişim 01.05.2018

Şekil.2.5: 1904 Tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi Ziraat Haritası (1904 tarihli TVS ekidir.)

Maden

1888 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne göre, Fardil, Köçeti Könehor ve Gün Ali ve Demirci karyelerinde beş kıta manganez madeni vardır. Ünye kazasında çıkarılan yumuşak demirden nal ve mih imal edilmektedir. Ayrıca Ünye'de **beyaz ve kırmızı taş ocakları** olup bu ocaklardan her türlü **kargir binaya elverişli taşlar** çıkarılmaktadır. 1904 tarihli Salname'de ahalinin bir kısmının bu taşların ihracıyla meşgul olduğu, simli kurşun ve manganez madenlerinin de bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Ayrıca malta taşına benzeyen ve buralarda kireç taşı namı verilen biri beyaz ve diğeri sarı iki cins taş çıkarıldığı belirtilmektedir. İhtiyacı karşıladıktan sonra Fatsa, Terme, Samsun ve bazen de İstanbul'a sevk olunmaktadır.(Emiroğlu, 191 ve 351)

Zanaat

1904 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne göre, Ünye'de yelken gemisi inşasına büyük önem verilmekte olup, her sene 20-25 gemi imal edildiği için 200'den fazla gemi bulunduğu bilgisi vardır. (Şekil.2.6,2.7) (Emiroğlu, 345)

Ünye'de kuyumculuk, bakırcılık ve boyacılık sanatları vardır. (Yolalıcı, 69)
Ayrıca, kayak ve sandal inşa ve ticaret gemileri için halat imal edilmektedir.
(Emiroğlu, 359)

Şekil.2.6:Ünye Tersanesi (Fotoğraf: 1868-1888 Dmitry Ermakov)

Şekil.2.7:Ünye Sahili ve Ünye'de Üretimi Yapılan Gemiler¹

¹ Yıldız Saray Arşivi'nden alınmıştır.

Nakliyenin vapurlara geçmesinden sonra ise, Ünye halkı kunduracılık, demircilik, bakırcılık, kalaycılık, doğramacılık, kayıkçılık, dülgerlik ve benzeri zanaatlarla uğraşmıştır. Bu sanatlarda güzel eserler meydana getirmişlerdir. Ayrıca, sırma ve ipek işlemeli el havluları ile mendil, uçkur, halat, kilim, ceviz sandık ve emsali marangozluk işleri de yaygındır. (Emiroğlu, 345-349)

2.4.Liman ve Ulaşım

Liman

1652-1659 yılları arasında Ünye'ye gelen Antakya Patriği Kitabür Rihle adlı eserinde iskeleyle ilgili olarak: "...XVI. ve XVII. Asırlarda Karadeniz sahillerinde en mühim ticaret iskelesi İnaos (İnavus) denilen Ünye olup, Boğdan, Eflak, Kazak ve Karadeniz havzası tüccarları Diyarbakır'dan ham ipek ve sahtiyan,¹ Halep'ten dırayi ve mavi fula vesaire getirirler ve bu iskelede muamele yapardı..." bilgisini vermiştir. (Argan, 31)

Ünye'de liman olması sebebiyle Karadeniz şehirleri arasında Ünye ön plana çıkmıştır. Dünyaca önemli merkezlerle ticaret ilişkileri yapılmıştır.

1870 tarihli Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre, Dersaadet'ten hareket eden Kumpanya Vapurları Trabzon Vilayeti'nin hududu olan Batum'a kadar gidip gelmektedirler. Fevaid-i Osmanlı Kumpanya Acentası vapurları her Çarşamba günü Dersaadet'ten hareket ederek **Ereğli, Amasra, İnebolu, Sinop, Samsun, Ünye, Ordu ve Giresun'a** uğrayarak Pazar günü Trabzon'a yolcu indirdikten sonra Rize iskelesine uğrayarak Batum'a kadar gidip gelmektedir. Ünye'de Fevaid-i Osmaniye Kumpanyası'na ait İsadör isminde acente mevcuttur. (Emiroğlu, 157)

Fevaid-i Osmaniye Kumpanya vapurlarının Dersaadet'den hareket ettikten sonra 6. uğrak yerleri Ünye olduğu için, bu durum kentsel mekanda Döner Çeşme Meydanı 6. durak olarak ifade edilmektedir.

¹ sahtiyan, sepiledikten sonra boyanıp cilalanmış deri

Şekil.2.8: Ünye Eski İskele, Vapur ve Gemiler, 19. Yüzyılın İkinci Yarısı¹

1872 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Fevaid-i Osmaniye Kumpanya Acentası “Mehmet Kapudan” olarak belirtilmiştir. Ünye'de Ali Kapudan Kolağası isimli liman reisi² bulunmaktadır. (Emiroğlu, 155, 173) 1892 tarihli Salname'de ise; düzenli vapur uğrayan iskelelerin Samsun, Ordu ve **Ünye** iskeleleri (Şekil.2.8) olduğu belirtilmiştir. (Emiroğlu, 217)

Ünye iskelesi, 20. yüzyılın başında bugünkü İşbankası'nın doğu yönüne taşınmıştır ve 1937 yılında yenilenmiştir. Günümüzde Cumhuriyet Meydanı'nın doğusunda bulunan betonarme iskele ise, 1956 yılında Bayındırlık Bakanlığı tarafından yaptırılmıştır.³

Osmanlılarda ihraç veya ithal olunan emtia ve eşyanın kaydolunduğu daireye “gümrük” denirdi. **Ünye Gümrüğü**, 19. yüzyılın ikinci yarısında Canik Sancağı'nda Samsun ve Ordu Gümrüğü ile birlikte bulunan üç gümrükten biriydi. Bu gümrüklere tabi olan iskeleler mevcut olup, Fatsa iskelesi Ünye Gümrüğü'ne bağlıydı. (Yolalıcı, 127)

¹ Ufuk Mistepe Arşivi'nden alınmıştır.

² Ünye'den başka Samsun ve Ordu'da da liman reisleri mevcuttur.

³ <http://unyezile.com/cinarcum.html>, erişim 10.10. 2017

Tablo.2.7: Samsun ve Mülhakatı Gümrüklerin Bazı Aylara Ait Gümrük Haslatı (H.1254-1257 arası, gurus olarak) (Yolalıcı, 127)

Gümrük Adı	H. 1254 Mayıs	H.1254 Ağustos	H. 1257 Temmuz	H. 1257 Şubat	H. 1257 Mart	H. 1257 Mayıs
Samsun ve Tevabi	5.111 17 para	6.602 15 para	5.117 39 para	8.639 20 para	11.836	13.520,5
Ordu ve Tevabi	910 20 para	-	502	489	638	905.5
Ünye ve Tevabi	1.574	846	1.224 30 para	512	2.212	929.5
Toplam	7.596 7para	7.448 15 para	6.844 29 para	9.640.5	14.686	15.355.5

Tablo.2.4'de görüldüğü üzere, en fazla gümrük geliri Samsun ve tevabi gümrüklerden elde edilmekte olup, sonrasında Ünye Gümrüğü yer almaktaydı. (Yolalıcı, 127-128)

Cuinet, Ünye'de gerçekleştirilen dışsatım ürünlerini mısır, kenevir, kenevir tohumu, fasulye, ceviz ve fındık, elma ve yumurta olarak belirtmektedir. Aynı kaynakta, 1890 yılı başlarında Ünye iskelesinden gerçekleştirilen dışsatımda, 90.000 kile ile mısırın ve 2.000.000 adet yumurtanın önemli yer tuttuğu bilgisinin yanı sıra, kenevir (230.000 kg) ile elma (400.000 kg) ihracının önde geldiği belirtilmektedir. (Yamal, 6266-6267)

1319 senesinde Ünye Limanından Vuku Bulan İhracat İstatistiği (1904 Trabzon Vilayeti Salnamesi)

Ürün	Kıyye	Gurus
Buğday, arpa, mısır vs	2600000	1450000
Kenevir	370000	994500
Susam ve keten tohumu	240000	225000
Ağaçtan mamul tekne ve saire	390000	157500
Sebze ve saire	340000	360000
Ceviz	120000	378000

Yumurta	210000	702000
Kemik, deri ve saire	35000	56250
Elma	350000	155250

Tabloda görüldüğü üzere buğday, arpa, mısır ile kenevir ve yumurta ihracatı ilk sıralarda yer almaktadır. (Emiroğlu, 863) Ayrıca Salname’de; Ünye’de vapur acentesi, Rus acente vekili (Parishyan Artin Efendi), Fransız ve İtalya acente vekili (Öksüzyan Tatyos Efendi) bulunduğu ve Ünye iskelesine Fransız, Avusturya, Almanya, Rusya ve İngiliz vapurlarının uğradığı bilgileri yer almaktadır. Çarşamba, Fatsa iskeleleri listede yer almamıştır. (Emiroğlu, 729, 903)

Yolalıcı, 1858/59 yılında Samsun ve Ünye’deki karantinalarda¹ görevli olanların Mayıs ayına ait bir aylık maaşları² hakkında bilgi vermekte olup, ayrıca Samsun karantinahanesi binasının devlete ait olduğu Ünye karantinahanesi binasının ise, özel şahıslara ait olup, 1858/1859 yıllarında aylık kirası 30 kuruş olmak üzere kiralanmış olduğu bilgisini vermektedir. (Yolalıcı, 141-142)

Ulaşım

1870 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi’nde, Niksar ve Ünye arasında yol mühendislerinin (mühendis mösyö Seramoni) bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Bu bilgi güzergah üzerinde yol çalışmalarının olduğunu belirtmektedir.

Cuinet, 19. yüzyılda Ordu ve çevresindeki en önemli iki karayolunun Ordu-Sivas ile Ünye-Niksar yolu olduğunu yazmaktadır. Aynı kaynak verilerine göre yapımına 1882’de başlanan ve 1890 yılında tamamlanan Ünye-Niksar yolunun (Şekil.A13) vilayetin sınırlarına dek ulaşan bölümü 77 km idi. Vilayetin sınırından Niksar’a kadar geri kalan bölümü ise toplam 25 km uzunluğundadır. Cuinet, ayrıca Ünye-Niksar yolu üzerinde toplam 67 köprü bulunduğunu belirtmektedir. (Yamal, 6266-6267)

1888 tarihli Salname’ye göre; Ünye ile Niksar kazasını bağlayan yolun uzunluğu (77) km dir. Bir metreden on metreye kadar güzergah üzerinde yapılan

¹ Osmanlı devletinde II. Mahmud’dan itibaren, özellikle iç ve dış ticaretin yoğun olduğu liman ve iskelelerde karantinalar kurulmaya başlanmıştır. Karantinaların gelirleri, buraya gelen hasta insan ve hayvanlardan alınan resimlerdir.

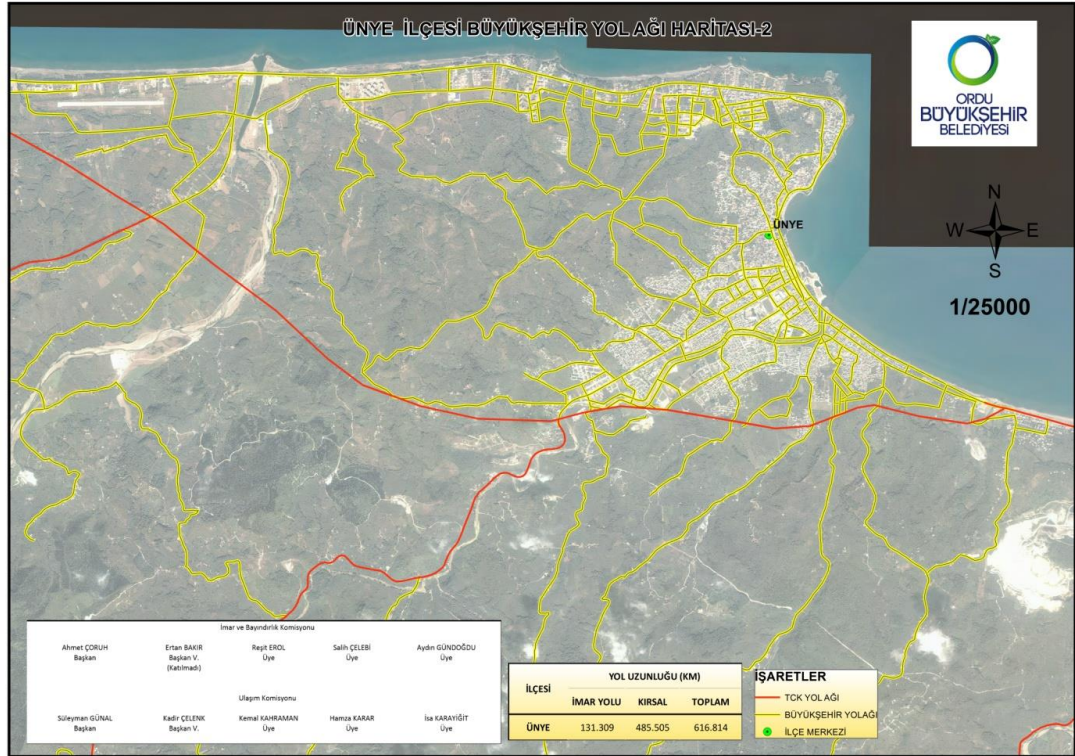
² Samsun’da 1360 kuruş, Ünye’de 550 kuruş, Yolalıcı, 141 v3 142.

köprüler (36) ve on metreden 22 metreye kadar da bir adet köprü ve elli santimden üç metreye kadar (76) menfez inşa edildiği bilgisi vardır. Ünye kasabası ve Niksar'a bağlanan yol şüphesiz buranın önemini artırmıştır. (Emiroğlu, 345)

H.1319 (1904) Senesi Zarfında Yapılan Umumi Yolların Durumunu Gösterir Cetvel (Emiroğlu, 475)

Esami-i Turuk	Tul-i Tarik	Köprü ve Menfez	Kuru Duvar
Ordu-Sivas	85600	43	20
Ünye-Sivas	72200	73	105
Ünye-Terme	30000	1	

Günümüzde Karadeniz Sahil Yolu üzerinde yer alan Ünye'nin, yeni yapılan çevre yolu Ünye kent içi trafiğini hafifletmiştir. (Şekil.2.9) Ünye-Niksar Yolu ise, Ünye'nin iç kesimlerle bağlantısını sağlamakta ve geçmişteki önemini hala korumaktadır.

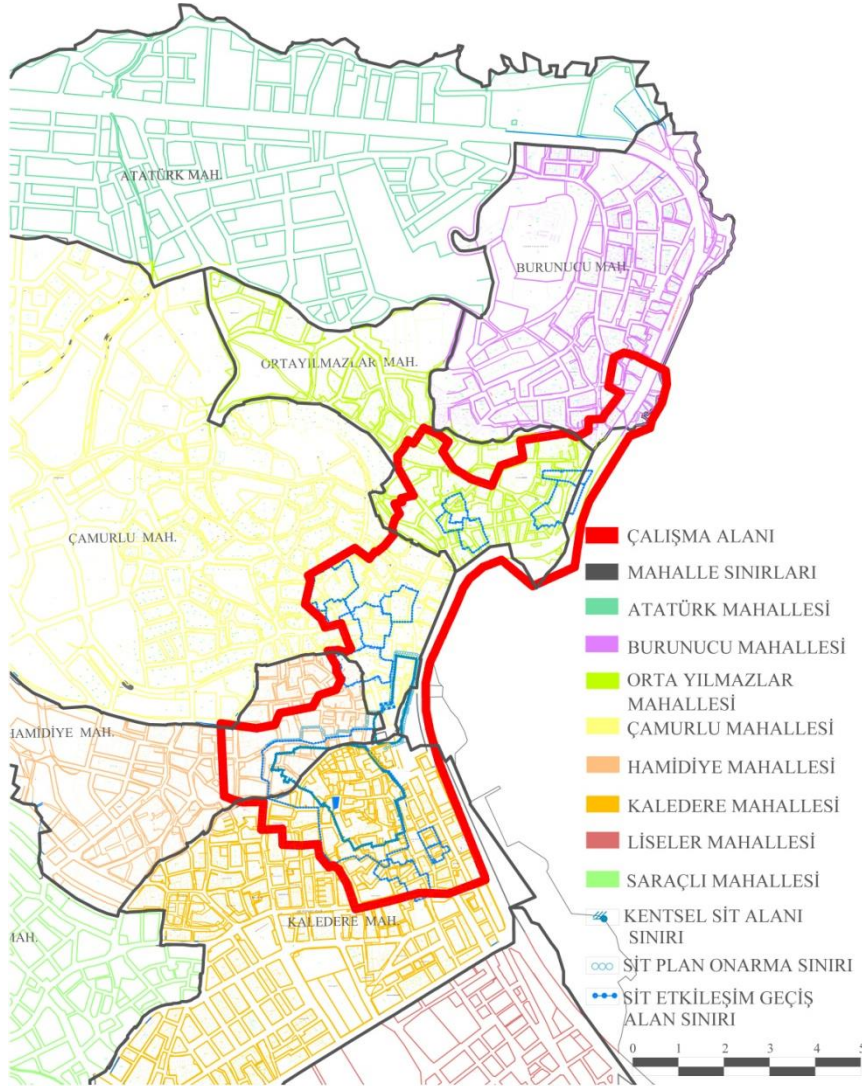
Şekil.2.9: 2015 Ordu Büyükşehir Belediyesi Çevre Yolu Haritası (12.01.2017 tarih ve 01 sayılı O.B.B Meclis Kararı Ekidir)

BÖLÜM 3

3. ÇALIŞMA ALANININ TANITILMASI VE ÜNYE'DE KENTSEL KORUMA SÜRECİ

3.1.Çalışma Alanının Sınırları ve Genel Özellikleri

Ünye Kentsel Sit Alanına ek olarak tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bulunduğu mahalleler de, çalışma alanına dahil edilmiştir. Ünye kentsel sit alanı Kaledere, Hamidiye ve Çamurlu mahallelerini kapsamaktadır. Tescilli yapılar ve koruma bölgeleri ise: Çamurlu, Ortayılmazlar, Burunucu mahallelerinde bulunur. (Şekil.3.1, 3.2) Çalışma alanı olarak tanımlanan bölge, kuzeyde Ünye sahil şeridi, doğuda Büyük Cami ve önündeki Büyük Cami Sokak, güneyde Dayıoğlu, Hamza sokaklar ve Cami sokağın bir parsel arkası, batıda Burunucu Mahallesi'ndeki 'ada bakkal' denilen bölgenin sonuna kadar devam etmektedir.

Tarihi Kadılar Yokuşu, Süleyman Paşa Sarayı İstinat Duvarı, Bakırcılar Arastası gibi Ünye'nin tarihine ışık tutan ve korunması gerekli değerlerin yoğun olduğu alanlar Ünye Kentsel Sit Alanı içindedir. Diğer kısımlar ise, mimari özellikleri, sokak ve yapılaşma dokusu, dokunun bütünlük göstermesi ile günümüze kadar ulaşan sivil mimarlık örneklerinin bulunduğu ada bakkal bölgesi ve Keşaplı Sokak gibi önemli tarihi yerleşim dokularını kapsamaktadır.

Bu alanın seçilmesindeki diğer bir etken ise; sahil şeridinde bulunan Ünye şehir merkezi ile ilgili olarak, daha önce kent ölçeğinde bilimsel bir çalışma yapılmamış olmasıdır. Taşıdığı özellikler nedeniyle, birçok kişinin hayatında önemli izler bırakan bölge ile ilgili anı kitapları bulunmaktadır.

Şekil.3.2. Çalışma Alanı Sınırı

3.2.Ünye'de İmar Planları ve Koruma Kararları

3.2.1. Ünye'de İmar Planları

Ünye'de ilk belediyenin 1864 yılında kurulmuş olma ihtimali vardır ancak bu konuda resmi bir belge bulunmamaktadır. (Bacacı v.d. 31) 1869 tarihli vilayet salnamesinde Ünye'de reisi, azası ve katipleri olan bir belediye dairesi bulunduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu 103)

1904 Trabzon vilayeti Salnamesine göre, Ünye'de, 10651 hane, hükümet konağı, liman ve belediye binaları bulunmaktadır. Ayrıca belediyeye ait olmak üzere Taşbaşı Mevkii'nden Rum Mahallesinin dere ağzına kadar sahil boyunca 250 m uzunluğunda rıhtım (Şekil.B.39, 39A) yapıldığından bahsedilmekte ve ulaşım olarak Ünye kasabasının Niksar'a bağlayan yolun önemli olduğundan bahsedilmektedir. (Emiroğlu 349)

1940'da 6635 olan nüfus, 1990'da artarak 42 836 olmuştur. 2015 tarihinde Büyükşehir yasasının değişmesiyle, köyler ile birlikte nüfusu 120 720 olmuş, Ünye merkez ilçeden sonra Ordu İli'nin en çok nüfusa sahip ilçesidir.¹ Nüfus artışına paralel olarak plan gereksinimleri ortaya çıkmış ve ayrıca tarihi çevreyi koruma çalışmaları zorlaşmaya başlamıştır.

Şekil.3.3: 1950'li yıllar Cumhuriyet Meydanı ve Feyziye (Anafarta) Mektebi (Sağda).

Ünye'nin ilk imar planı, 1886'da Fransız mühendislerce yapılmıştır. (Yamal 6305), (Toprak vd, 235) Ünye İlçesinin Cumhuriyet döneminde yapılan ilk imar planı 1949 yılında Bayındırlık Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Bu imar planına Belediye, Bayındırlık Bakanlığı ve İller Bankası arşivlerinden ulaşılamamıştır. Diğer

¹ Tuik 1990-2005 verilerinden yararlanılmıştır.

bir plan 08.01.1973 tarihinde İller Bankası tarafından emanet olarak hazırlanmıştır.¹

Ünye Belediyesi arşivindeki mevcut en eski imar planı 1964 tarihlidir ve Y. Mimar Bülent Serbes (İstanbul) tarafından yapılmıştır. Aynı arşivdeki bilgilere göre 1964 yılı imar planından sonra:

- * 1988 yılı revizyon imar planı (Ek A.10),
- * 1990 yılı ilave revizyon imar planı,
- * 1991 yılı ilave revizyon imar planı (Ek A.11, Ek A.12),
- * Halen yürürlükte olan 2006 yılı revizyon ilave imar planları yapılmıştır. Günümüzde ise; yeni imar planı çalışmalarına başlanmış ve askı süresi 27.04.2018 tarihinde tamamlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

1964 tarihli imar planında (Ek A.8, Ek A.9) görüldüğü üzere, tarihi yapıların yakınında yapılan Eski Hamam'ın batısındaki sinema yapısı, doğu ve güneyindeki bitişik nizam yapılar, Saray Hamamı'nın kuzeyindeki yapı kütleleri ile tarihi yapıların çevreleri bozulmaya başlamıştır. İmar Planındaki 'tarihi eser' lejandı (Ek A.7) bulunmasına rağmen çevrelerindeki kütlelerin planlamasında kütle alanları dikkate alınmamıştır. Ayrıca eski Ünye fotoğraflarından Eski Hamam yakını ve Kadılar Yokuşu'nun başlangıcına yapılan büyük kütleli betonarme sinema yapısı (Ek.B.7) görülmektedir. 1950'lerden sonra Türkiye'de başlayan betonlaşma hareketi Ünye'de de etkisini göstermiştir.

Ünye'de ilk tescil çalışmaları Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 24.06.1983 gün ve A-4387 sayılı kararı korunması gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları belirlenerek başlamıştır. Akabinde Tescili yapılan taşınmazlar için; Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 28.02.1984 tarih ve 052 sayılı yazısı ile (Sanat Tarihçi Ayfer Türkoğlu, Harita Mühendisi Emine Ata, Mimar Zahide Akkoyunlu ve Şehir Plancısı Mine Kancal) uzmanlar görevlendirilmiştir.

¹ İller Bankası Genel Müdürlüğü, İmar Planlama Daire Başkanlığı, Haziran 2005, "Belediyelerin İmar Plan Bilgileri" kitabından derlenerek alınmıştır.

3.2.2. Koruma Kararları

* 14.06.1983 Tarih ve A.4387 Sayılı Koruma Kararı

Ordu ili, Ünye ilçe merkezindeki eski eserlerin ve sit alanlarının tespit ve tescili 14.06.1983 gün ve A.4387 sayılı Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından yapılmıştır. Bu kararda Ordu ili, Ünye ilçe merkezinde bulunan adres pafta, ada ve parselleri belirtilen **73 adet korunması gerekli eski eser** ile, 1/1000 ölçekli halihazır haritada sınırları belirlenen sit alanı (Şekil.3.5) 1710/5805 sayılı yasalar uyarınca tescil edilmiştir. Ayrıca aynı kararda, sit alanının güneyinde yer alan ve sınırları belirlenen (Paşabahçe Mevkiinin) alanın da yeniden incelenerek sonucunun kurula iletilmesine GEEAYK Başkanlığı'nca karar verilmiştir.

Bu kararda toplamda 73 adet kültür varlığı tescil edilmiş ve bu yapıların 64'ü konut, 3'ü hamam, 2'si cami, 1'i kilise, 1'i çınar ağacı, 1'i kale ve 2'si kaya mezarıdır.

1983 Koruma Kararı'nın akabinde Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı yerinde yeniden inceleme yapmış ve alanla ilgili yeni bir karar alınmıştır.

1983 Koruma Kararı ile Ünye'de ilk tescil çalışmalarının başlaması açısından önemlidir. GMEEAYK Başkanlığı uzmanları detaylı inceleme yapmışlar ve tescil edilmesi gereken yapıların tescillerini yapmışlardır. Ancak bu çalışmada bazı eksiklikler mevcuttur. Kadılar Yokuşu Sokak ve Hacıemin Caddelerinde toplu halde bulunan geleneksel yapıların bir çoğu tescile önerilmemiştir. Şekil.3.4'teki fotoğrafta görünen üç geleneksel yapının ortasındaki yapının tescili, 14.06.1983 gün ve A.4387 sayılı karar eki olan Ünye Kentsel Sit Alanı haritasında (Şekil.3.6) gözükmemektedir. Yani tescile önerilmemiştir. Oysaki Kadılar Yokuşu Sokak gibi önemli bir sokaktaki konaklar Ünye'nin en önemli konaklarının bulunduğu bir ulaşım aksında bulunmaktadır.

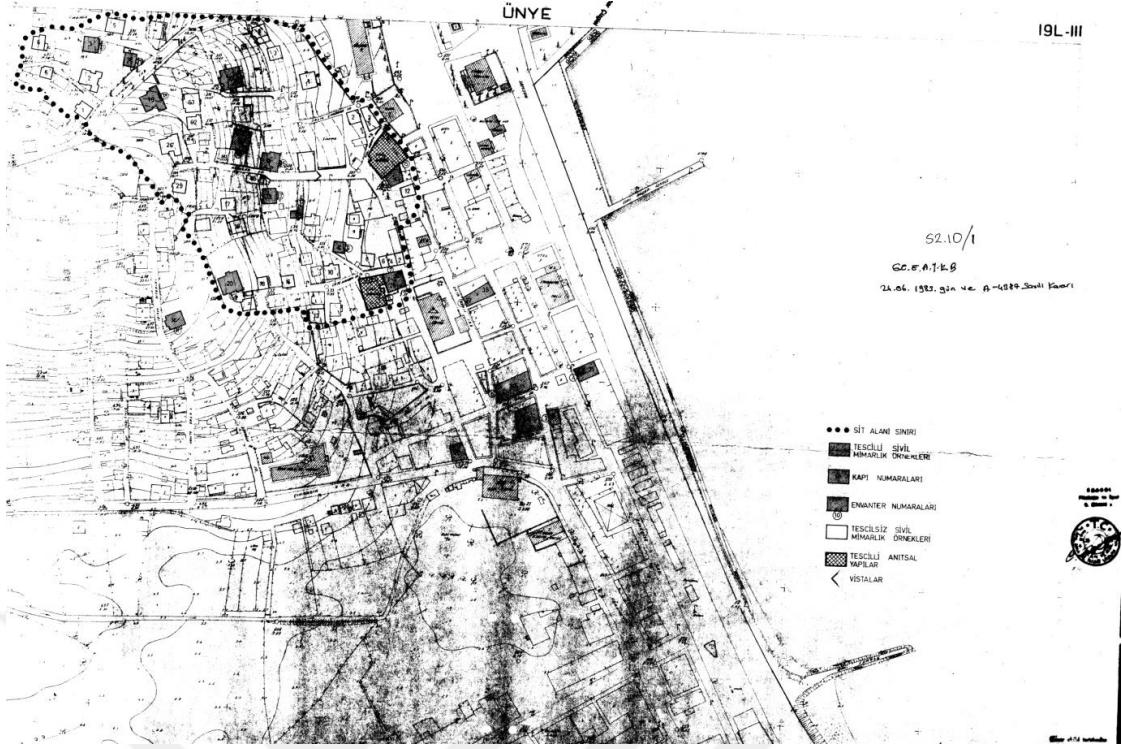
Şekil.3.4: Kadılar Yokuşu Sokak, 1990¹

Şekil.3.5: Salih Çuhadar Sokak, 1990

Salih Çuhadar Sokak
Şekil.3.5'teki resimde sol birinci sırada gözüken geleneksel yapı ise yine tescil edilmediği için günümüze ulaşamamıştır. Bu bilgiler günümüze ulaşan fotoğraflardan tespiti yapılan bilgilerdir. Fotoğrafı günümüze ulaşamayan bir çok tarihi çevrede, 14.06.1983 Tarih ve A.4387 Sayılı Koruma Kararı alınırken eksiklikler yapılmıştır denilebilir.

¹ 17.12.1990 tarih ve 876 sayılı Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu karar eki fotoğraf albümünden alınmıştır.

Şekil.3.6: 14.06.1983 gün ve A.4387 sayılı Kurul karar eki, Ünye Kentsel Sit Alanı

* 27.04.1984 Gün ve 4387 Sayılı Koruma Kararı

27.04.1984 Gün ve 4387 Sayılı Koruma Kararı'nın 5. paragrafında 2 envanter numaralı yapı (Şekil.3.6, 3.7) için alınan kararda "...yıkılarak aynı kat yüksekliğinde ve aynı cephe özelliğinde yapılmasına, hazırlanacak cephe projelerinin Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'na iletilerek onaylandıktan sonra uygulanmasına, " kararının alınması sebebiyle Şekil.3.7'de görünen iki katlı yapı taş olmasına rağmen tamamen yıkım kararı alınması ve taş duvarlarının bile bırakılmaması sebebiyle yapı günümüze ulaşamamıştır. Ünye için önemli bir tarihi meydan olan Döner Çeşme Meydanı'na (Şekil.3.7) cephe veren bu yapının yıkım kararı ne yazık ki Ünye için bir talihsizlik olmuştur.

Döner Çeşme Meydanıyla ilgili olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 06.12.1984 tarih, 52 sayılı kararında ve karar eki raporda tescil sıra no:3 olan yapının da korunması gerekli kültür varlığı özelliği bulunmadığından bahsedilmektedir. Tarihi bir meydanın bütün olarak değerlendirilmemesi yapıların teker teker değerlendirilmesi o dönem koruma anlayışı açısından doğru sayılsa bile günümüz koruma anlayışı açısından doğru değildir.

Şekil.3.7: Envanter no: 2, Kaledere Mahallesi, Dönerçeşme Meydanı, Hükümet Caddesi, no:58, 93 ada, 2,3,4,5,6,7 parsellerdeki yapı¹ 1983

Ünye'de gerçek anlamda ilk koruma çalışmaları 1983 Koruma Kararı ile başlamış ve yapılar tescillenmiştir. Akabinde hemen bir yıl sonra 1984 yılı koruma kararlarında tescilli yapıların ayakta duran taş duvarlarına bile GMEEAYKB tarafından birer birer yıkım kararları ve yeni yapılaşma izinlerinin verilmesi, işin ciddiyetini çok kısa bir zamanda kaybetmeye başladığının bir göstergesidir.

Ünye'de de Türkiye'deki gibi geç başlayan tarihi çevreyi koruma çalışmaları, alınan kararların da eksik olması ve yanlış kararlar alınması sebebiyle kadı ve kaptan konaklarının bir arada korunmasını engellemiştir. Bu yanlış kararlar Ünye'nin bir Safranbolu olma şansını yitirmesine sebep olmuş ve tarih turizmini etkin kullanmasını engellemiştir.

¹ Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun tescil fişinden alınmıştır.

Şekil.3.8: Dönerçeşme Meydanı, Genel Görünüm¹ 1983

Koruma kararının 6. paragrafındaki ise Aslanağa Sokak'daki 69 numaralı tescilli yapı için "...yapının süsleme elemanlarını müzeye teslim etmek koşulu ile, yıkılarak imar uygulamasına göre yeni yapılanmanın gerçekleştirilmesine" kararı ile yıkım kararı alınması ve yeni yapılanma önerilmesi yine 1983 tarihinde GMEEAYK'nca tescilli yapılan ancak 1984 tarihinde taş kısımlarının bile korumaya alınmadan yıkımına ve yerine yeni yapılanma kararı verilmesi yapının kaybedilmesine sebep olmuştur. (Şekil.3.9)

Koruma kararının 8. paragrafında "...Süleymanpaşa Sarayına ait duvar kalıntısı üzerindeki inşaatın devamına izin verilmesine,..." kararının verilmesi Süleymanpaşa Sarayı gibi önemli bir yapının surlarının üzerine yapı yapılmasına kurul kararı ile izin verilmesi alanın betonlaşmasına sebep olmuştur. (Şekil.3.10)

Kararın 7. maddesinde Meçhulasker İlkokulu'nun yıkım kararı verilerek yeni yapılanma hakkı verilmesi önemli bir yapıyı günümüze ulaştırmamıştır. Okul yapısının yıkım kararı o günün şartları için doğru sayılsa bile, günümüz çağdaş koruma anlayışı açısından doğru bir karar değildir.

¹ Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun tescil fişinden alınmıştır.

Şekil.3.9: Envanter no:69, Çamurlu Mahallesi, Aslanağa Sokak, No:19'daki kaybedilen tescilli yapı¹

Şekil.3.10: Süleymanpaşa Sarayı Duvarları, 1990¹

¹ Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun tescil fişinden alınmıştır.

*** 26.09.1984 Tarih ve 414 Sayılı Koruma Kararı**

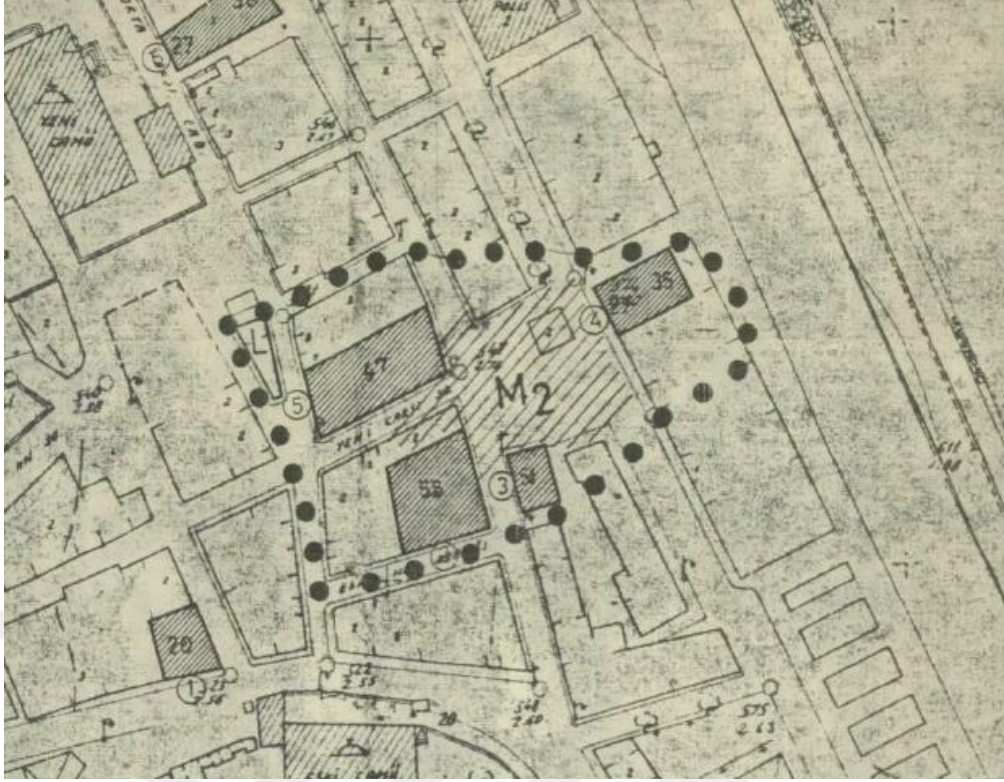
Ünye İlçesi 93 ada, 2,3,4,5,6,7 parsellere ilişkin belediyesinin 20.08.1984 tarih ve 414 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan müzakere sonucunda;

*27.04.1984 gün ve 258 sayılı karar ile kabul edilen söz konusu parselleri ve 3-4-5 envanter numaralı yapıları da içine alan sit alanının kaldırılmasının,

* 93 ada, 2,3,4,5,6,7 parsellerdeki no:58'de bulunan yapının rölövesi alındıktan sonra yıkılmasının ve yerinde imar mevzuatına göre uygulama yapılmasının uygun olduğuna Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 26.09.1984 gün ve 419 sayılı kararı ile karar verilmiştir.

26.09.1984 Tarih ve 414 Sayılı Koruma Kararı ile Sit alanı kaldırılan Ünye Döner Çeşme Meydanı, (Şekil.3.11) eski Ünye İskelesine çok yakın konumdadır. Meydan, 1870 yılından itibaren Fevaid-i Osmanlı Kumpanya Vapurları ile Ünye'ye gelen yolcuların konakladıkları, alışverişlerini yaptıkları tarihi bir meydan olma özelliğini taşımaktadır. Sit Alanı kaldırıldıktan sonra bu alanda taşınmaz kültür varlıklarından 93 ada, 2,3,4,5,6,7 parsellere oturan yapı kaybedilmiştir. Yapıların koruma zırhı sit alanı kaldırılmış olduğu için alan betonlaşmıştır. Günümüze Döner Çeşme Meydanına cephe veren 3 adet tescilli yapı ulaşmıştır.

¹ Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun tescil fişinden alınmıştır.

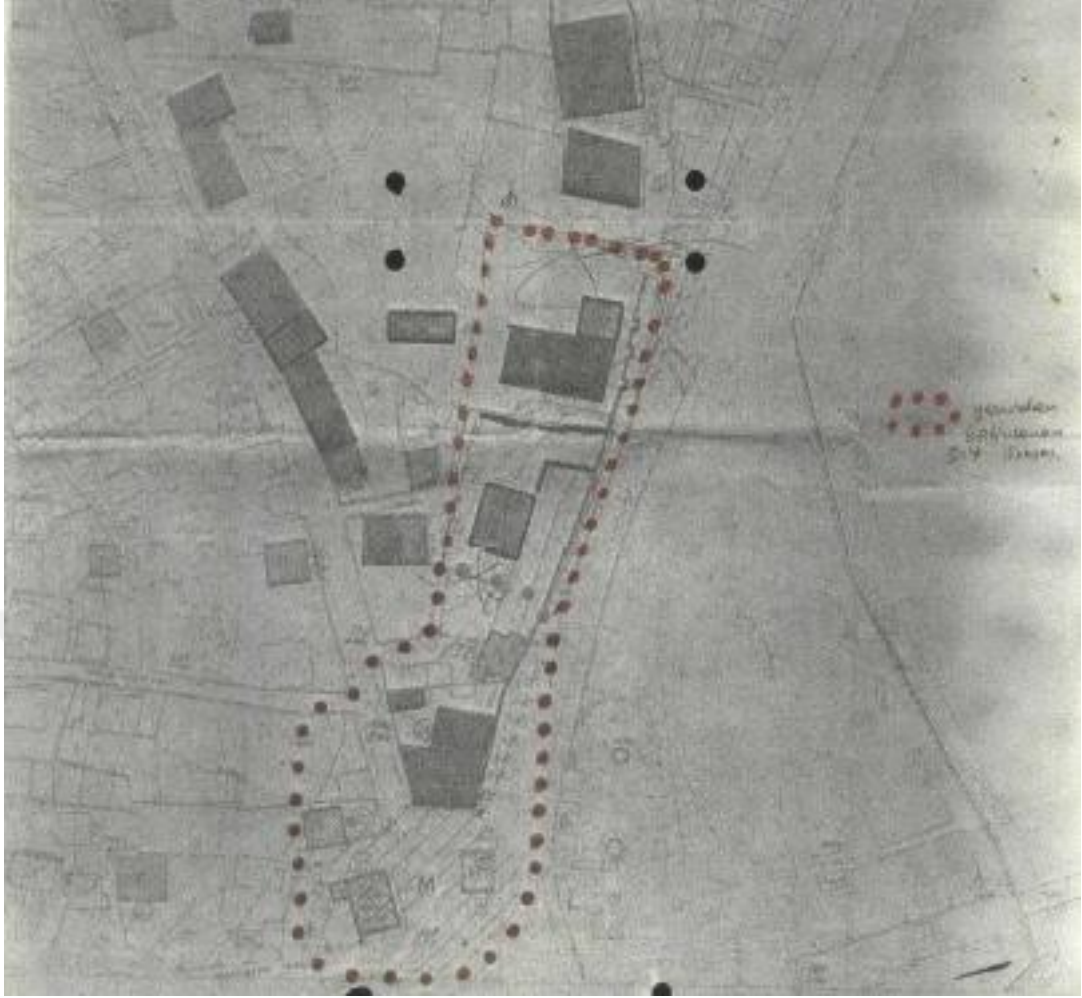
Şekil.3.11: 26.09.1984 tarihli karar eki Ünye Kentsel Sit Alanı Kaldırılan Döner Çeşme Meydanı

*** 17.09.1987 Gün ve 3659 Sayılı Koruma Kararı**

Paşabahçe Mevkiine ilişkin Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek kurulunun 27.04.1984 gün ve 258 sayılı kararı ile belirlenen sit sınırının Şekil.3.8'de işaretlendiği şekilde yeniden belirlenmesine ve bu alanın rekreasyonel amaçlı kullanımının uygun olduğuna 17.09.1987 tarih ve 3659 sayılı karar ile karar verilmiştir.

*** 07.08.1995 Gün ve 2150 Sayılı Koruma Kararı**

Ünye İlçesi Koruma Amaçlı İmar Planında çeşitli zamanlarda münferit kararlarla yapılan revizyonların paftalar üzerine işaretlenmiş son halinin onaylanmasına 07.08.1995 gün ve 2150 sayılı karar numarası ile karar verilmiştir. (Şekil.3.12)

Şekil.3.12: 17.09.1987 tarih ve 3659 sayılı karar eki Paşabahçe Mevkii Ünye Kentsel Sit Alanı

* Koruma Amaçlı İmar Plan Kararları

Ünye Koruma Amaçlı İmar Plan kararı ilk kez 18.08.1991 tarih ve 1163 sayılı karar ile Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü'nce alınmıştır. Erkan Uçkun tarafından hazırlanan 1/1000 ölçekli Ünye Koruma İmar Planı, korumaya ilişkin hükümler, onarıma ilişkin hükümler, yeni yapılaşmaya ilişkin hükümler içermektedir.

1991'deki kararın akabinde, 07/08/1995 tarih ve 2150 sayılı karar ve 27/09/2002 tarih ve 516 sayılı karar ile koruma amaçlı imar planı kararları alınmıştır. Günümüzde 2002 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı uygulanmaktadır. Yeni koruma

amaçlı imar planı çalışmaları Ünye Belediyesi'nce başlatılmış ve ihalesi Belde Planlamaya¹ verilmiştir.

3.3. Çalışma Alanının Kentsel Doku Özellikleri

Çalışma alanının kent merkezini kapsamaktadır. 15 ve 16. yüzyıllar Ünye'de bulunan ticaret iskelesi alanla bütünleşik durumdadır. Alanda deniz ticaretinin etkisi ile kadı ve kaptan konaklarının yapılmış ve bu konakların büyük çoğunluğu günümüze ulaşmıştır. Bu konaklar eğimli bir arazi üzerinde kıyıya dik olan yollarda konumlanmıştır. Alanın kıyı bandında ise, ticaretin etkisiyle ahşap köşk ve yalılar yapılmış ve Ünye'ye özgü mimari karakter oluşmuştur.

3.3.1 Sokaklar, Vistalar, Meydanlar

Ünye'de yerleşim topografyaya uyum sağlamış, geleneksel doku topografyaya göre yapılaşmıştır. Kadı ve kaptan konaklarının bulunduğu Kadılar Yokuşu, Salih Çuhadar Sokaklar ile Hacıemin Caddesi ulaşım aksları kıyıya dik uzanmıştır. Ticari aksın bulunduğu Belediye ve Hükümet caddeleri kıyıya paralel olarak uzanmıştır. Yer şekillerini devam ederek, kıyıya paralel devam eden yollar onları dik kesen yollarla birleşmektedir. Eğimli arazi ve sokak dokusu birbirinden ilginç vistalar sunmaktadır. Kentsel Sit alanı ve geleneksel dokudaki sokakların birçoğu özgünlüğünü arazinin meyilli olması ve trafiğe uygun olmaması sebebiyle korumuştur. Zemin kaplaması korunmuş sokaklarda karataş denilen taşla döşenmiştir. Yenilenen sokaklarda ise (Bakırcılar Arastası ve Kadılar Yokuşu) küp granit ile döşenmiştir.

Ticaret aksının uzandığı Belediye, Hükümet ve Saray caddelerinde rant sebebiyle günümüze az sayıda kültürel varlık ulaşmıştır. Yalnız Belediye ve Hükümet caddelerinin hemen arka sokağında yer alan, Bakırcılar Arastası hala arasta özelliğini korumakta ve bu sokak bakırcılık zanaatını günümüze taşımıştır.

Cumhuriyet Meydanı, Saray Cami, tarihi çınar ağacı, Süleyman Paşa Saray duvarı, Eski Hamam gibi kültür varlıkları ile çevrili olması ile tarihi bir meydan niteliğindedir. Doğu cephesinin sahil ve iskele bağlantısı bulunması sebebiyle doğal çevre ile bütünleşmektedir. Meydan, eski hamamın yanından Kadılar Yokuşu Sokak ile birleşmektedir. Kadılar Yokuşu'nda bahçeli kadı konakları ve bu konakların bahçe duvarları çift sütunlarla sokağa cephe vermektedir. Kadılar Yokuşu'ndaki

¹ Şehir plancısı Yılmaz Açıan tarafından yapılacaktır.

konaklar eğimli bir araziye konumlanmış olması nedeniyle manzaradan faydalanmaktadırlar. Birçok konağın bahçesinde manolya ağaçları, su kuyusu, çeşme vb. doğal ve mimari öğeler mevcuttur.

Kaledere Mahallesi'nde; 48 ada, 1,2, 3 parsellerde bulunan tescilli yapı, (Günümüzde Sofra Restorant), 83 ada, 1 parselde, 94 ada, 9 parsellerdeki sivil mimarlık örneği yapıların sınırlandırdığı diğer bir meydan Döner Çeşme Meydanı'dır. Bu meydanın zemin kaplaması yenilenmiş ve eski zemin döşemesi değiştirilmiş olsa da Ünye'nin geleneksel üreticilerinin (dondurmacı ve kahvehane) burada yer alması ile önemini korumaktadır. Bölge, tarihi çeşmesi ile insanların dinlenme mekanı olma özelliğini hala korumaktadır. Ancak ne yazık ki, tescil kararı olmayan çeşme Büyükşehir Belediyesi tarafından yeri değiştirilerek bir ölçüde özgünlüğünü yitirmiştir.

Ortayılmazlar Mahallesi'nde Kentsel Sit Alanı dışında yer alan Keşaplı Sokak ise, kıyıya dik ve eğimli olarak uzanan, etrafında bahçeli, tescilli ve geleneksel yapıların yer aldığı ikinci bir sokaktır. Bu bölgedeki yapılar Kadılar Yokuşu Sokak'taki yapılar kadar bakımlı değildir. Kültür Bakanlığı'nın Sit Alanında yer almayan yapılara cephe yardımı vb yardımlara daha az ödenek ayırması bu bölge için talihsizlik olmuş, bu nedenle evlerin çoğu kullanılmamaktadır.

Ünye'de sahilden geçen sahil yolu bölgeyi değiştirmiştir. Burunucu Mahallesi'nde sahil yolu geçtikten sonra yolun deniz tarafında kalan 0.042 ha'lık (4207.00 m²) alan, Ada Bakkal Bölgesi (veya ada bölgesi) olarak bilinmektedir. Bölge, tescilli ve geleneksel dokulu konutların denize sıfır konumda yer aldığı yalılarından oluşmaktadır. Ayrıca, bu yalıların hemen batısında yer alan tescilli yapılar ile kıyıya dik uzanan ve merdivenli sokak özelliğindeki İlyasoğlu ve Odabaşı sokaklarına cephe veren geleneksel dokulu konutlar ile tescilli yapılar bir bütün olarak Ünye sahil dokusunun günümüze ulaşmış özgün tek örneğidir.

Kıyıdaaki Yunus Emre Parkı, Yüzüncüyıl vb alanların doldurulmasıyla oluşturulan kıyı bandı batıda Çamlık bölgesine kadar uzanmaktadır. Çamlık bölgesinde yer alan yüksek falezler ise doğal vistalar (Ek.B.25) olarak bölgenin önemli değerlerindedir.

3.3.2. Avlu Düzeni, Bahçe Kapıları ve Benzeri Çevresel Değerler

Tescilli ve geleneksel Ünye konutlarının bütünleyici unsuru avlulardır. Konutların çoğu avlu içerisinde yer almaktadır. Sokağa cephe veren sivil mimari yapıların yan ve arka bahçeleri bulunmaktadır. Bahçelerin eğimli bir arazi üzerinde yer almaları nedeniyle sık sık taş duvarlı setler oluşturulmuştur. Bahçeler moloz ve kesme taş duvarlarla çevrilidir. Bahçe giriş kapıları kesme taştan ve genellikle başlıklı sütunlardan oluşmaktadır.

Bahçe kapıları genellikle kesme taştan, çerçeve içine yerleştirilmiş demir kapı veya ahşap kapılarla donatılmıştır. (Şekil.3.13, 3.14) Kadılar Yokuşu'na özgü olarak bahçe duvarlarında çift sütunlar ve bu sütunların kıvrımdal şeklinde, volütlü başlıkları mevcuttur. (Şekil.3.13) Bu çift sütunlar barok ve rokoko'nun bahçe duvarlarında kullanıldığı örneklerdendir.

Bahçe kapılarının önünde 3-4 basamakla bahçeye giriş sağlanır. (Şekil.3.13) Bahçe zemininde yollar ve meydan çoğunlukla taş döşenmiştir. Yeşil alanla taş zemini ayıran kesme ve doğal taş duvarlar mevcuttur. Taş döşemenin yanlarında çeşme, sarnıç, ocak ve kuyu gibi mimari öğeler yer alır. Çeşmeler konutların zemin veya bodrum kat duvarları üzerinde yer alır. Kesme taştan yapılmış, saçaklı niş içerisine yerleştirilmiş çeşmeler bitki ve çiçek motifleri ile süslenmiştir.

Kadılar Yokuşu Sokak perspektifinde taş harpuştalar, bahçe giriş kapıları sokak silüetinde baskındır. (Şekil.3.13, 3.14) Sokak zemin kaplaması hariç, özgün dokusunu koruyan bölge olarak önemlidir.

Şekil.3.13: Kadılar Yokuşu Sk Bahçe Kapısı

Şekil.3.14: Kadılar Yokuşu Sk Bahçe Kapısı ve Çift Sütunlar

3.3.3. Doğal Çevre

Çalışma alanında kıyı sahil şeridi ve çalışma alanının yakınında ise çamlık ormanı rekreasyona yönelik doğal alanlardır. Ünye'de ise, Çakırtepe, Asarkaya Kent Ormanı ve Çed Dağı rekreasyona yönelik doğal alanlarıdır.

Atatürk Parkı sahil kenarında bir dolgu alanı olmasına karşın, kent merkezine yakın olması ile kentteki stresten uzaklaşmak isteyenlerin ihtiyaçlarına cevap veren bir rekreasyon alanıdır.

Cumhuriyet Meydanı ile sahildeki Yunus Emre Parkı'nın karayolu ile bölünmüş olmasına karşın betonarme yüksek katlı yapıların olmaması ve iki rekreasyon alanının yan yana olması sebebiyle, kente doğal hava koridoru oluşturma niteliğini korumaktadır. Meydandaki anıtsal dev bir çınar ağacı tescil edilmiştir.

Çalışma alanı ve Ünye'nin denize kıyısı olması ve bu kıyının tarihi Taşhane Burnu'ndan başlayan (Ek. A.17) bir koy olarak şekillenmiş olması, Ünye'ye doğal bir değer katmaktadır. Bu sebeple, yakın çevreden insanlar dinlenmek için Ünye'yi tercih etmektedirler.

3.4.Çalışma Alanında Yer Alan Kültür Varlıkları

3.4.1.Anıtsal Yapılar

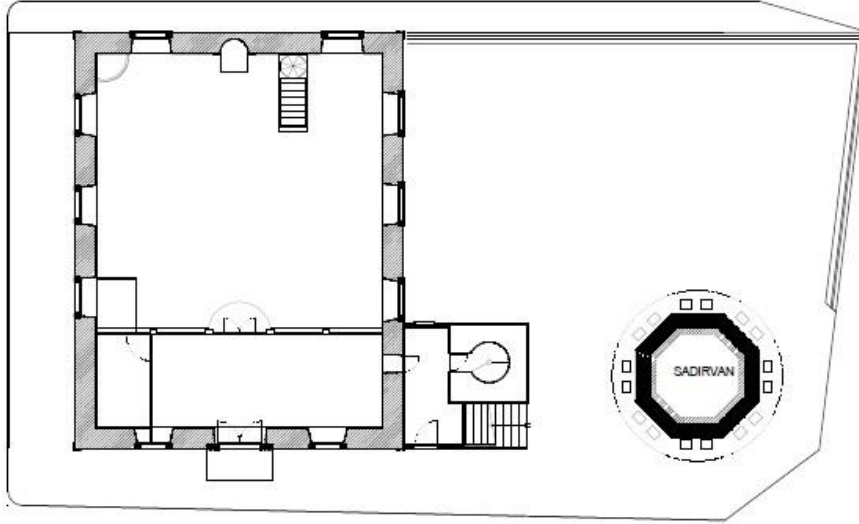
3.4.1.1. Saray Camisi (1716)

Saray Camisi'nin kitabesinde 1716 yılında ve Hacı Ahmet tarafından yapıldığı bilgisi yer almaktadır. Ünye Kentsel Sit Alanı içinde, Hamidiye Mahallesi, Saray ve Hacıemin caddelerinin birleştiği yerde, 222 ada, 1 parselde yer almaktadır. (Ek.B.31B) Yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın 24.06.1983 gün ve A-4387 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. (Ek.C.1) Binanın girişi kuzeyden olup Saray Caddesi ile birleşen ara yoldandır.

Cami 11.55x14.65 metre boyutlarında olup, kareye yakın dikdörtgen plan şemasına sahiptir. (Şekil.3.16) Kesme taş duvarlı ve ahşap kırma çatılıdır. Zemin kat ve kısmi kadınlar mahfili katlarından oluşmaktadır. Dört köşesinde çiçek motifi bulunan, çift kanatlı ahşap doğramalı pencereleri vardır. Saray Camisi'nin süslemesi dış cephe ağırlıklıdır ve güney cephe hariç diğer tüm cephe pencerelerinde, dört yapraklı çiçek bezemeleri görülmektedir. Aynı çiçek bezemesi, kuzey cephe ana giriş kapısında kemer şeklinde düzenlenmiştir. (Şekil.3.15)

Şekil.3.15: Saray Cami (Kaledere Mahallesi)(2018)

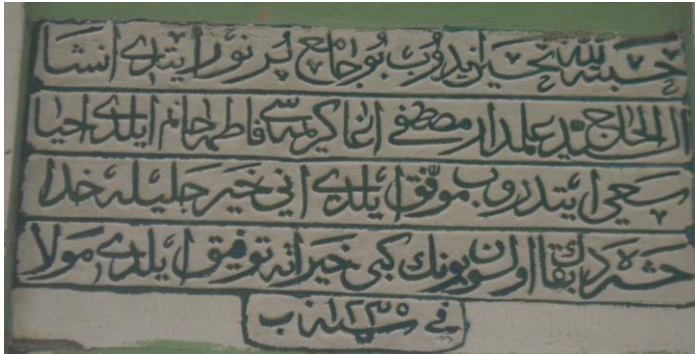
Şekil.3.16. Saray Cami Zemin Kat Planı¹

Caminin Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Samsun KVKBK tarafından 21.09.2006 tarih ve 861 no'lu kararıyla onaylanmıştır.

Restorasyon uygulamasında döşeme, tavan, iç bölmeler tümüyle yenilenmiştir. Kapı, minber, mihrap temizlenerek, koruyucu maddelerle kaplanmıştır. Plastik pencereler doğramaları özgün haline dönüştürülerek ahşap olarak yenilenmiştir. Dış cephede yüzey temizliği yapılmış ve çatı yenilenmiştir.

3.4.1.2. Çömlekçi Cami (1819)

Burunucu Mahallesi'nde, Bağdatlı Sokak ile Çömlekçi Cami Sokağı'nın kesişim noktasında, 1505 ada, 5 parselde yer almaktadır. Caminin kitabesinde (Şekil.3.17) Alemdar Mustafa Ağa'nın kızı Fatma tarafından hicri 1235 (1819) yılında yaptırıldığı yazılıdır. Çatısı ahşap kırma çatılı olan cami ve minaresi kesme taştan yapılmıştır. (Ek.3.18,19) Taş malzemeli olan mihrap çevresi, ahşap oymalı çerçeve ile süslenmiştir.

Şekil.3.17. Çömlekçi Cami Kitabesi, H. 1235

¹ Mimar Mustafa Güner'in kurul onaylı çiziminden sadeleştirilerek alınmıştır.

Şekil.3.18: Çömlekçi Cami, Burunucu Mahallesi (2018)

Şekil.3.19. Çömlekçi Cami, Minare ve Mihrap Fotoğrafları (2018)

3.4.1.3.Orta Camii (1891)

Kazancılar ve Ortaçarşı caddelerinin arasında, Kaledere Mahallesi, 106 ada, 1 parselde ve Ünye Kentsel Sit Alanı dışında yer almaktadır. Caminin doğu ve güney cephesi Ünye'nin günümüze ulaşan çarıkçılık, çapulacılık vb zanaatlarının yapıldığı geleneksel Ortaçarşı Caddesi'ne açılmaktadır. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. (Şekil.3.20,3.21)

Şekil.3.20: Orta Camii (2018)

Şekil.3.21: Orta Cami ve Çevresi (eski)

Cami; kuzey-güney doğrultusunda, 23,22x12,158 metre ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlı ve mihrap önü kubbelidir.

Mehmet Karayalman 'Ünye'li Taslızade Hacı Yusuf Bahri Efendi' adlı eserinde Orta caminin ilk yapılıırken ahşap olarak yapıldığını, daha sonra taş olarak yeniden inşaa edildiğini (Karayalman, 106) belirtmiş olsa da ahşap olan ilk caminin yapım yılı tam olarak belli değildir.

Orta Cami ile ilgili olarak 1899 tarihli Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinde "*Ünye'deki mevcut camiler halkın ihtiyaçlarına kâfi gelmediğinden 1891 yıllarında hayır sahibi ahalinin yardımı ile yapımına başlanılıp ekonomik durgunluk nedeniyle inşaatı uzun süre geciktirilen Ünye Orta Camii'nin keşif bedeli görülmektedir.*"¹ bilgisi yer almaktadır.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bu belgedeki çizelgeden caminin kargir kısmının yapımında taş, kireç, çimento, horasan harcı ve ahşap kısımlarında bakır çivi kullanıldığı bilgisi yer almaktadır. Ayrıca, belgede Orta Cami'nin yapım yılının 1891 yılı olduğu yazılıdır.

1939 yılındaki Erzincan depreminde caminin büyük bir kısmı hasar görmüş olup, uzun yıllar onarılmadan kalmıştır. Cami, 1956 yılında Orta Cami Yaptırma Derneği tarafından onarılmıştır. Ayrıca şadırvan da bu tarihte Hakkı Başkan tarafından yaptırılmıştır.

Orta Cami'nin Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 04.02.2009 tarih ve 2007 sayılı kararında "*Caminin yakın dönemde yapılmış ve herhangi bir mimari özellik göstermemesi*" nedeniyle tescil edilmesine gerek olmadığı hakkında karar verildiği belirtilmektedir.

Mimari özellikleri ve çevresindeki doku itibarıyla Orta Cami'nin tescil edilerek koruma altına alınması Ünye korunması gerekli kültüreldeğerleri açısından doğru bir karar olacaktır.

3.4.1.4. Yalı Kilisesi

Günümüzde Meçhulasker Sokak ve Cumhuriyet Caddesi'nin kesişim noktasında yer almaktadır. Ortayılmazlar Mahallesi, 260 ada, 3 parselde yer alan

¹ Sabri Bacacı Basıma Hazırlanmış Kitap

yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 24.06.1983 gün ve A-4387 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. (Şekil.3.22)

1939 tarihli tapu kaydı belgelerinde; doğusu mektep yolu, batısı yol ve Ermeni mektebi yeri, sol taraf Cumhuriyet Caddesi, güneyi Belediyeye ait arsa olduğu bilgisi yer almaktadır.

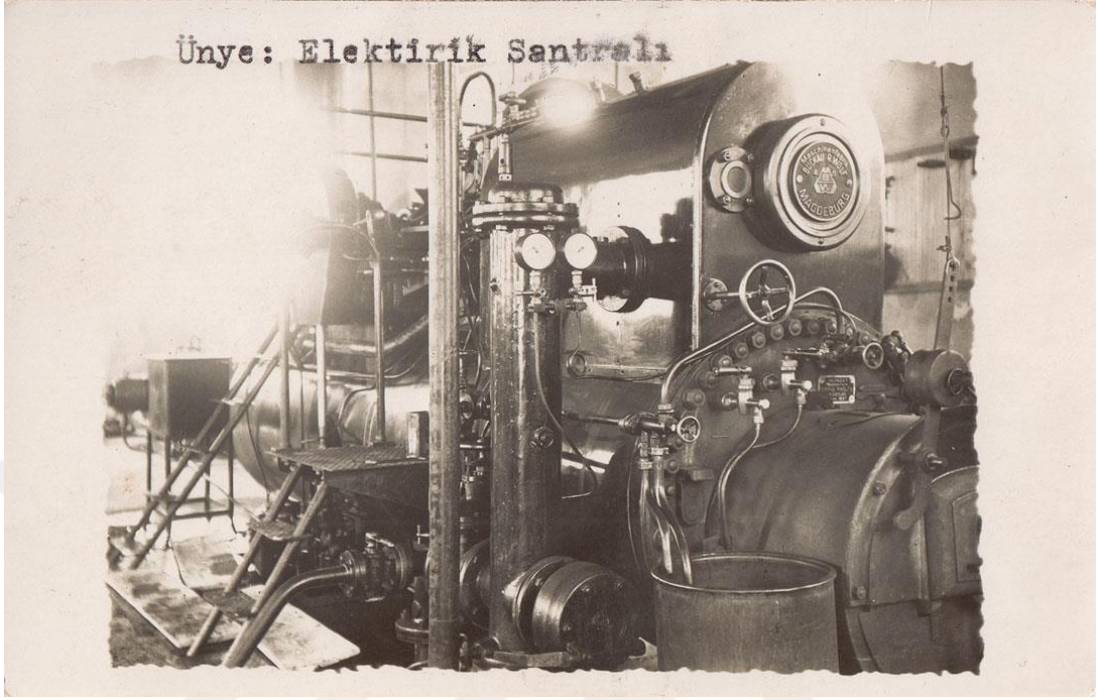
Günümüzde Ermeni mektebi yeri mevcut değildir. Cumhuriyet Caddesi aynı ismi taşımaktadır. Güneyi Ünye Belediyesi'ne ait olup rekreasyon alanı olarak düzenlenmiştir.

Yapı Ünye'de yaşayan Rum ve Ermeni hristiyanlara hizmet vermiştir. Kesin yapım yılı belli değildir. Mübadeleden sonra 1938 yılında elektrik santrali olarak kullanılmıştır. (Şekil.3.23)

Şekil.3.22: Yalı Kilisesi (2018)

Yapının restorasyon uygulaması 2015 yılında tamamlanmıştır. Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 06.10.2017 tarih ve 2192 sayılı kararı ile işlev çok amaçlı salon olarak uygun bulunmuştur. Ünye Belediyesi tarafından kitap okuma salonu fonksiyonu için iç mekan ile ilgili proje hazırlıkları başlamıştır.

Şekil.3.23: Yalı Kilisesi Elektrik Santrali (Atatürk Kitaplığı Arşivinden Alınmıştır.)

3.4.2. Su Yapıları

3.4.2.1. Çifte Hamam

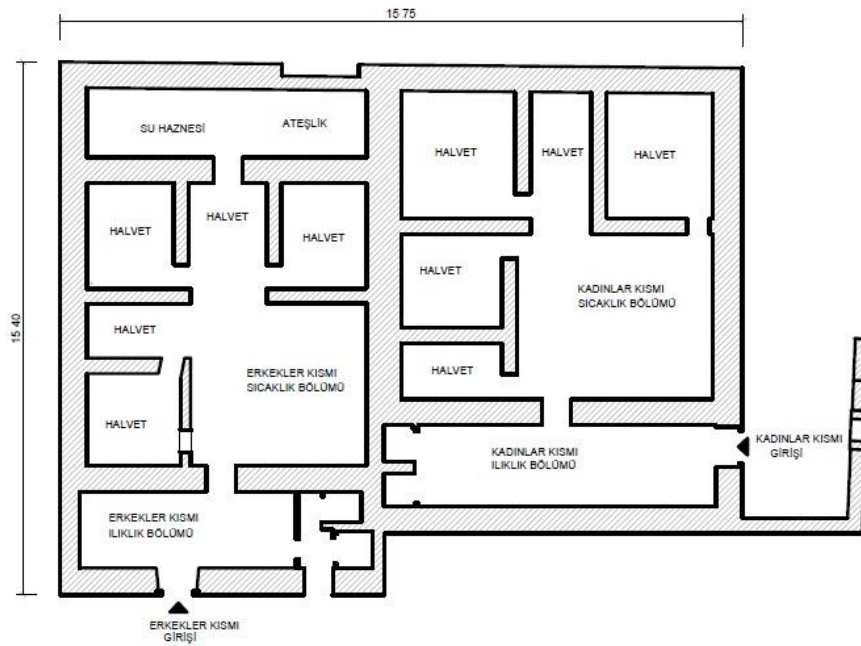
Kazancılar Caddesi ve adını verdiği Çifte Hamam Sokak'ın kesişim noktasında yer almaktadır. Kaledere Mahallesi, 37 ada, 39 (eski 5) parselde, Kentsel Sit Alanı'nda yer almaktadır. (Şekil.3.25) Yapının tescili Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın 24.06.1983 gün ve A-4387 sayılı kararı ile yapılmıştır. Kitabesi bulunmadığı için kesin yapım yılı mevcut olmamakla birlikte 1875 (H. 1292) tarihli tapu kayıtları mevcuttur.

H.1292 tarihli tapu kayıtlarına göre mülkiyeti, Haşim Kadızade Neşat Efendi ile hemşireleri Zekiye ve Sabire hanımlara aittir. 1908'de Abdülcélil Efendi'nin eşleri ve evlatları üzerine hisselidir. 1910'da hissedarlar değişip, çeşitlenmiştir. Günümüzde de özel mülkiyete ait olan hamam, çifte hamam olarak bilinmektedir.

Erkekler kısmına giriş Kazancılar Caddesi'ndendir. Girişin önündeki boş parsel ve yapı kalıntılarında soğukluk kısmının yıkıldığı düşünülmektedir. Kadınlar

kısımının girişi ise ara yoldan Çifte Hamam Sokak'tan verilmiştir. Kadınlar kısmının soğukluk kısmındaki duvarlarının yarıdan fazlası yıkılmıştır. Erkekler kısmının batı yönünde soğuk ve sıcak suyun depolandığı hazne, ateşin yakıldığı külhan bölümleri mevcuttur. (Şekil.3.24) Çifte hamam bağımsız birimleri sayesinde, gün boyunca hem kadınlara hem erkeklere hizmet eder.

Ünye Çifte Hamamı plan şemasında erkekler ve kadınlar kısmı yan yana düzenlenmiştir. Hamamın dış cephe beden duvarları kaba yontu taşla örülmüştür. Erkekler ve kadınlar bölümüne ait sıcaklık mekânlarının kubbeleri yarıya kadar kaba yontu taş, üst kısmı ise tuğla ile malzemelidir.

Şekil.3.24. Ünye Çifte Hamam Rölöve Planı¹

¹ Mimar Mustafa Güner'in kurul onaylı çiziminden sadeleştirilerek alınmıştır.

Şekil.3.25. Ünye Çifte Hamam 2018

3.4.2.2.Eski Hamam

Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan yapının giriş kapısı Ortaçarşı Sokağına bakmaktadır. Kaledere Mahallesi, 104 ada, 3 parselde Ünye Kentsel Sit Alanı'nda yer alan yapının tescili 24.06.1983 gün ve A-4387 sayılı karar ile Trabzon Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından yapılmıştır. (ŞEKİL.3.26,3.27) Kesin yapım yılı bilinmemekle birlikte tapu kayıtlarında 1874 tarihli yoklama kaydı bulunmaktadır.

1945 tarihli tapu kayıtlarında, Sami Oğlu İsmail Soysal'a ait olan eski hamam, Çeşme arsası, arkası yol ve Sultan Sokak'ta yer almaktadır. 1927 de ise, “sağı kısmen yol ve Çerkez Bey hanesi, solu Derviş efendi, Lülecizade Sait Efendi haneleri ve kısmen çarşı arsası, arkası ve cephesi tarik ile mahduddur” bilgileri ile kayıtlıdır. Mülkiyeti, Hazinedarzade Nuri Efendi'nin mutasarrıfında iken H.1319 (M.1901) tarihinde vefatı ile, oğlu Asaf Bey'in ve kerimeleri Nadide, Şevkife ve Fethiye hanımlara geçmiştir. Ayrıca, H.1291 (M.1874) tarihli yoklama kaydı bulunmaktadır. Eski Hamam'ın 19. yüzyılda vakıf malı olduğu bilinmektedir.

1872 ve 1904 tarihli Trabzon Vilayeti salnamelerinde Ünye'de 4 adet hamam olduğu bilgisi yer almaktadır. Ancak günümüze ulaşan 3 adet hamam mevcuttur. Bu hamamlardan biri de Eski Hamam'dır.

Şekil.3.26: Eski Hamam

Şekil.3.27: Eski Hamam Giriş Kapısı

"Satılmış ve Ünye kadısı, mektûb gönderüb Satılmış tevâbiinden nefsi-i kasaba-i Ünye'nin hamamı olmayub ve halkının hamam ihtiyâcları olub Hamza nâm

kimesne kasaba-i mezbûreye bir hamam binâ etmek için izn-i şerîf rica eder deyû arz etmeğın, hamam olmayub ihtiyâc var ise, kimesnenin vakfına ve mülküne şer'an zarar olmayan mahalde hamam binâ etmeli oldukta hilâf-ı şer' kimesne mâni' olmaya deyû buyruldu." ¹ *Fî Şabanu'l-muazzam sene 967 (25 Mayıs 1560)*

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin 25 Mayıs 1560 tarihli bahse konu hüküm özetinde; Ünye'de hamama olan ihtiyaç nedeniyle Hamza isimli şahsın, kimsenin vakfına ve mülküne zarar vermeden bir hamam inşa etmesine müsâde edildiği belirtilmektedir. Ancak bu hamamın inşa edilip edilmediği ile ilgili bilgiye rastlanılmamıştır.

Ünyeli Tarih Öğretmeni Aynur Tan² Ünye'de ilk yapılan hamamın Eski Hamam olduğunu belirtmektedir. Tan, Cenevizlilerin önemli ticaret iskelesi olan Ünye'de de (Karadeniz kıyılarında olduğu gibi) depo ve gözetleme kulesi yaptığını ve bu yapının üzerine, Türkler tarafından daha sonra Eski Hamam'ın yapıldığını, hatta hamamın üstündeki kısmın gözetleme kulesi şeklinde olduğunu ifade etmektedir.³

Günümüzde Ünye'de işler durumda olan hamamların sayısı çok azalmıştır. Bu bağlamda yapı günümüzde hamam olarak kullanıldığı için önemlidir. Hamam günün farklı saatlerinde hem erkek hem de kadınlara hizmet vermektedir. Yaşam biçiminin değişmesi, her evde yıkanma olanağının bulunması hamamlara gereksinimi azaltsa bile, Ünye halkı hamam geleneğini sürdürmekte, gelin hamamı vb etkinliklerle çarşı hamamı olarak da bilinen Eski Hamam kullanılmaktadır. Günümüze özgün nitelikleri ile ulaşmasının yanı sıra bakımsız durumdadır.

Günümüzde Eski Hamam'ın "Salih Çuhadar, Şafak Sokak, Alicer Sokak, Güler Sokak ve Hacıemin Caddesi Sokak Sağlıklaştırma Projesi" kapsamında rölöve ve restorasyon çalışmaları başlatılmış olup, ayrıca Kültür Bakanlığı tarafından kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir.

¹ BOA, A.DVN. MHM. d. 004 hüküm 756, sayfa 74.

² Ünye Yerel Tarih Grubu Kurucusu, Tarih Öğretmeni

³ 10.05.2018 tarihinde Tarih Öğretmeni Aynur Tan ile görüşme yapılmıştır.

3.4.2.3.Saray Hamamı

Haznedar Sokak ve adını verdiği Saray Caddesi'nin kesişim noktasında yer almaktadır. Çamurlu Mahallesi, 219 ada, 29 parselde yer almaktadır. (Şekil.B.5A) Hamam Trabzon GEEAYK'nun 24. 06.1983 tarih ve A- 4387 sayılı kararı ile taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. (Şekil.B.5B) Hamamın kitabesi bulunmadığı için yapım yılı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, 1872 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde bahsi geçen hamamlardan birinin de Saray Hamamı olduğu düşünülmektedir.

Hamamın malikleri Hazinedar ailesinin varisleridir. nye'de Paşalar olarak anılan bu varislerin bir kısmı, Nuri Paşa'nın kızı Fethiye Hanım sülalesine mensup kişilerdir. Kültür Bakanlığı hamamı 2012 yılında kamulaştırarak devlet bünyesine kazandırılmıştır. Saray hamamı 2012 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 513.000.00 bin TL'ye kamulaştırmıştır.

Şekil.3.28: Saray Hamamı st rt, Restorasyon ncesi (2015)

Şekil.3.28: Saray Hamamı Giriş Cephesi (Saray Caddesi) Restorasyon Öncesi 2015

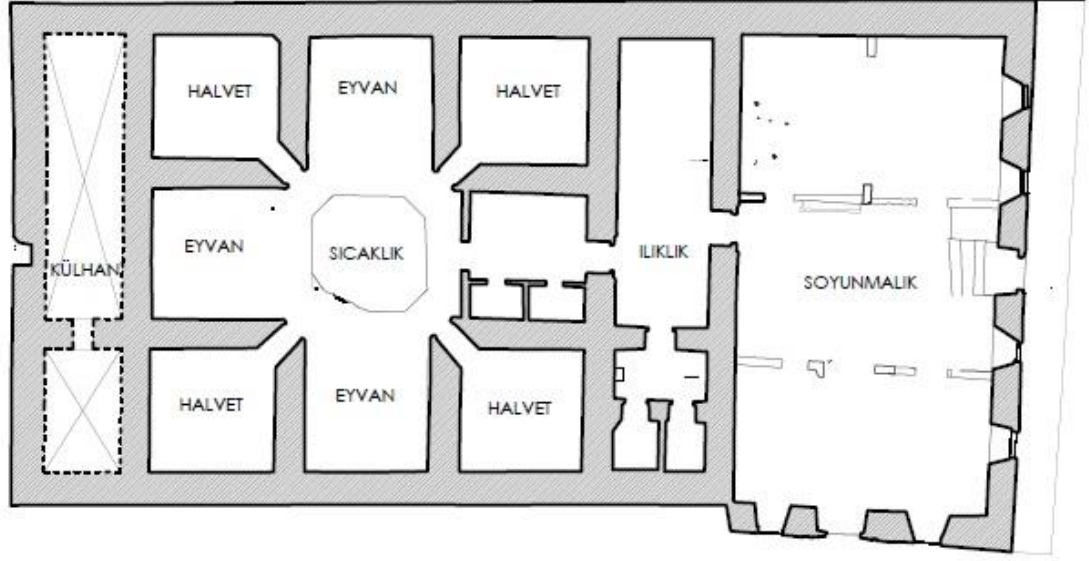
Şekil.3.29: Saray Hamamı Giriş Cephesi (Saray Caddesi) Restorasyon Sonrası 2018

Şekil.3.30: Saray Hamamı 1983 Tescil Fişi Giriş Cephesi

Saray Hamamı sıcaklık düzenlenmesine göre dört eyvanlı plan tipine sahiptir. Ortada göbek taşı, çevresinde dört eyvan ve köşelerde hücreler bulunmaktadır. Sıcaklık kısmının kuzey kısmında soğuk ve sıcak suyun depolandığı hazne, ateşin yakıldığı külhan bölümleri mevcuttur.(Şekil.3.31)

Ordu ve Ünye'de benzer plan tipinde ve bu büyüklükte başka hamam bulunmamaktadır. Hamam, 1982 yılına kadar etkin olarak kullanılmıştır. Bu tarihten sonra kullanılmadığı için atmosfer koşulları, zaman ve bakımsızlığa bağlı olarak büyük ölçüde zarar görmüştür. Hamamın restorasyon uygulaması 2017 yılında Samsun Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nce yapılmıştır. Restorasyon uygulamasında soyunmalık kısmı duvarları hariç günümüze ulaşmadığı için; üst örtüsü, dayanımını kaybetmiş güney (Şekil.3.28) ve batı duvarları ve iç bölmeleri tamamen yenilenmiş, cehennemlik kısmının taşıyıcıları değiştirilmiş, sıcaklık kısmının zemin kaplaması ve duvarlar yarıya kadar mermerle kaplanmış, sıvalar yenilenmiştir.

Şekil.3.31. Ünye Saray Hamamı Rölöve Plan¹

3.4.2.4. Çeşme ve Kuyular

1870 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde, Ünye'de 22 çeşme bulunduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 191) 1872 Vilayet Salnamesi'nde ise, Ünye'deki çeşme sayısı artarak 30'a çıkmıştır. Ayrıca 21 kuyu bulunduğu bilgisi vardır. (Emiroğlu, 207-209) 1879 tarihli Salname'de ise 77 çeşme ve 41 kuyu bulunduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 253-255)

Ünye'deki çeşmelerin birçoğunun alınlarında bitki motifli süslemeler barok ve art nouveau yapı üslubunun örnekleri mevcuttur. Dönerçeşme Meydanı'ndaki çeşme ise, meydanın tamamlayıcı bir mimari ögesi olmuştur.

Ünye'de sivil mimari yapıların bahçelerinde yer alan ve günümüze ulaşan kuyular kullanılmamakta olup, çeşmelerin ise bir kısmı kullanılmaktadır.

¹ Mimar Mukaddes Ataman'ın kurul onaylı çiziminden sadeleştirilerek alınmıştır. Kurul dosyasının sayısal verilerini benimle paylaşan Mukaddes Ataman'a teşekkür ederim.

3.4.3. Çalışma Alanında Yok Olan Kültür Varlıkları

3.4.3.1. Süleyman Paşa Sarayı (Hazinedaroğlu Konağı)

"Anadolu'da kırsal bir ortamda bile 18. yüzyılın olağanüstü büyük bir konut mimarisine sahip olduğunu, yine Avrupalı gezginlerin not ve desenleri ile bazı resimlerden öğreniyoruz. Laurens'in çizdiği resimle bildiğimiz Ünye Hükümet Konağı türünden yapılar görkemli bir konut geleneğinin imparatorluk topraklarında, başkent dışında da yaratıldığını kanıtlıyor." (Kuban, 11)

1847 yılında 20 Haziran-24 Ağustos tarihlerinde Karadeniz kıyılarını gezen Fransız seyyah Xavier Hommaire de Hell, ressam Jules Laurens ile Ünye'ye uğrar. Hommaire, Süleyman Paşa'nın sarayında misafir edilmiştir. Ressam Jules Laurens sarayın iki açıdan resmini ve bazı detaylarını çizmiştir. Ayrıca, ressam Ünye kalesini de gezmiş ve kalenin kaya mezarı cephesini resmetmiştir. (Şekil.3.32,33,34) Bu resimler günümüzde Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nde sergilenmektedir. (Doğan, 185)

Sarayın resimleri Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık tarafından, İstanbul Fransız Kültür Merkezi ve Paris Güzel Sanatlar Akademisi işbirliği ile düzenlenen "Jules Laurens'in Türkiye Yolculuğu" adlı sergi dolayısıyla 1998 yılında bir katalog halinde yayınlanmıştır. (Doğan, 185)

"Jules Laurens'in Türkiye Yolculuğu" adlı eserde Hazinedaroğlu Konağı'ndan şu şekilde bahsedilmektedir:

"Karadeniz bölgesindeki ayan konaklarından en büyük ve görkemlilerinden biri 18. yüzyıla tarihleyebileceğimiz Hazinedaroğlu Konağı'dır.

Deniz kenarında yaklaşık 5-6 m yüksekliğinde bir set üzerinde yapılmış konak çizimde üç katlı 'U' biçiminde bir ana yapıyla, avludaki bir divanhaneden oluşmaktadır.

Girişin üstündeki kanatta ocaklı başodaların yer aldığı selamlık kısmının bulunduğu söylenebilir. Pek de geniş olmadığı gözlemlenen dış sofa, birbirine dik olan iki uzun kanat boyunca yer almaktadır. Deniz yönünden uzun kanadın bir

yerinde arkasında eyvan olduğu gözlemlenen bir 'köşk' bulunmaktadır. Benzer bir mekansal düzenlemenin Birgi'deki Çakırağa Konağı'nda da varolduğu bilindiğinden; coğrafi bölge farkı olmaksızın ayan konaklarının belirli planlama kuralları olduğu söylenebilir.

İkinci uzun kanadın sonunda hem avluya hem de deniz yönüne doğru yerleştirilmiş baş odalarının bulunduğu çizimde görülmektedir.

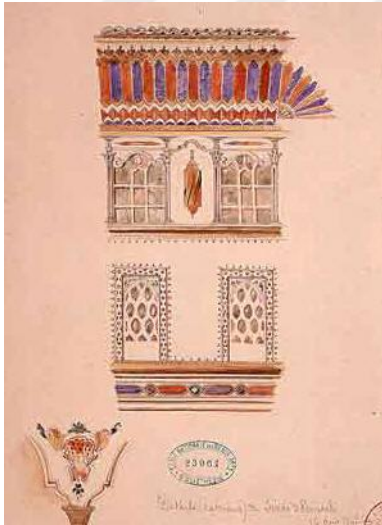
Avludaki tek katlı divanhanenin her iki yanında dış sofaları olduğu, ortadaki tepe pencereleri büyük odanın ise (Topkapı Sarayı'ndaki III. Osman Köşkü'nde olduğu gibi) pahlı bir taş konsolla deniz yönüne bir çıkma oluşturduğu çizimden izlenebilen önemli ayrıntılardandır."

Şekil.3.32. 1847 Süleyman Paşa Sarayı, Jules Laurens'in deseni.

Şekil.3.33 1847 Süleyman Paşa Sarayı, Jules Laurens'in deseni.

Şekil.3.34. Süleyman Paşa Sarayı Pencere Detayı

"Henry Laurens'in resimlediği ünlü Hükümet Konağı 'L' biçiminde bir hayat üzerine dizilmiş odalar ve blokların uçlarında divanhanelerden oluşmaktadır." (Kuban, 564) Doğan Kuban eserinde konağın planından bahsetmektedir.

Sarayın 1800'lü yılların sonunda, Saray mutfağından çıkan bir yangınla yandığı bilinmektedir. (Doğan, Tarih Boyunca Ünye, 188) Saray surlarının üzerindeki

yapılaşmanın değişimiyle ilgili eski resimler mevcuttur. (Ek.B.20A, 20B, 20C, 20D) Saraydan günümüze saray duvarları ulaşmıştır.

3.4.3.2. Askerlik Şubesi

1903 Tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Ünye'de bir Askeri Dairesi'nin mevcut olduğu bilgisi yer almaktadır. (Emiroğlu, 557)

Ünye Askerlik Şubesi Ünye Samsun Devlet Karayolu kenarında denize karşı konumlanmıştır. Saray istinat duvarının doğusunda yer almaktadır. Üç katlı ve kırma çatılıdır. (Şekil.3.35, 3.36) 1956-1957 yıllarında karayolunun yapıldığı yıllarda Askerlik Şubesi yıkılmıştır.

Şekil.3.35. Askerlik Şubesi Genel Görünüm¹

Günümüze ulaşamayan askeri yapı tüm Türkiye'de olduğu gibi Ünye'de de, yol genişletilmesi, yeni yerleşim alanlarının açılması vb imar faaliyetleri sırasında, koruma bilincinin oluşmadığı ve korumaya yönelik yasal düzenlemelerin henüz etkin kılınmadığı bir dönemde, kısmen yerel yönetimlerin kısmen devletin resmî birimlerinin müdahaleleriyle yıkılmıştır.

¹ Eren Tokgöz Arşivinden Alınmıştır. 1950'li yıllar

Şekil.3.36: Askerlik Şubesi ¹

3.4.3.3. Feyziye (Anafarta) Mektebi

1905 yılında inşa edilen mektebin 1964 yılı İmar Planı'nda kareye yakın dikdörtgen planlı olduğu anlaşılmaktadır. (Ek A.8) Fotoğraflardan 3 katlı olduğu anlaşılan yapının (Şekil.3.23) 1939 Erzincan depreminde üçüncü katı hasar görmüş ve üst katı yıktırılmıştır.

1906 yılında eğitim-öğretime başlayan Okul binası Tokatlızade Müftü Hasan Fehmi'nin oğulları Muallim Ahmet ve Halil İbrahim Hakkı Efendi'lerin öncülüğünde halkın yardımıyla yapılmış olup, mimarı bilinmemektedir.

Okul binasında 1906 yılından itibaren İbtidai ve Rüştüye (ilk ve orta) öğretimi yapılmıştır. 1928 yılından itibaren ilkokul olarak eğitim ve öğretime devam edilmiştir. (Şekil.3.37, 38, 39, 40) İlk ismi Feyziye Mektebi olan okul binasının 1935-1936 öğretim yılında adı değiştirilerek "Anafarta İlkokulu" olmuştur.

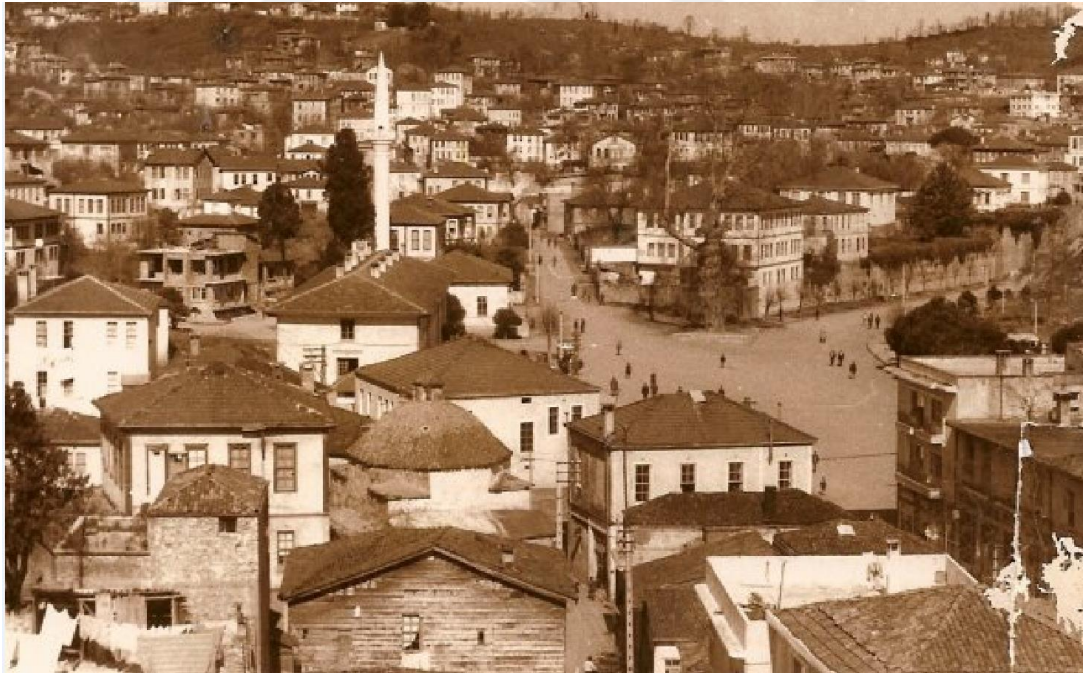
1975 yılında ise öğrenci ihtiyacına cevap vermediği için bina yıkılıp yerine yeni bina yapılmıştır.

Günümüze ulaşamayan yapının bugünkü yeri Cumhuriyet Meydanı'nda, Eski Hamam ile yeni bugünkü Hükümet Konağı arasında, Ziraat Bankası'nın karşı paralelidir. Bu alan park ve yol alanı olmuştur.

¹ Eren Tokgöz Arşivi'nden alınmıştır.

Şekil.3.37: Ünye Cumhuriyet Meydanı Feyziye (Anafarta) Mektebi (1933)

Şekil.3.38: Feyziye Mektebi Genel Görünüm (Eski Hamam'ın Kuzey Cephesi)

Şekil.3.39: Feyziye Mektebi Sergi 1933 ¹

Şekil.3.40: Feyziye Mektebi Öğrencileri Dışarda Hayat Bilgisi Dersi ¹

3.4.3.4. Ünye Orta Mekteb

Okulun bulunduğu alanda Cumhuriyet ilanından önce kilise yapısı ve mezarlık bulunmaktadır. Alan halk arasında "Kilise Tepesi" olarak bilinmektedir. Okul yapısının ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Okul yapısı ve yanındaki kilise Kurtuluş Savaşı'nda hastane olarak kullanılmış ve burada asker şehitler olmuştur. Bu sebeple "Meçhul Asker" adını almıştır.

¹İstanbul Atatürk Kitaplığı Arşivinden Alınmıştır.

Mübadeleden sonra farklı dini yapılar devletin mülkiyetine geçtiği için, kilise yapısı ve yakın çevre arazisi de devletin eline geçmiştir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla birlikte okul binası ilkokul olarak açılmış ve adı Meçhulasker İlkokulu olmuştur. 1933 yılında ilkokul, günümüzdeki halk eğitim binasının olduğu başka bir binaya taşınmıştır. (Şekil 3.41, 42) Bu binada ise ortaokul açılmıştır. Ünye merkezdeki ilk ortaokul olduğu için "Merkez Meçhulasker Orta Mekteb" adını almıştır. Okula olan ihtiyaç nedeniyle 1957 yılında alanda A blok adı verilen yeni bir bina yapılmış ve hem eski okul hem de kilise yıkılmıştır. 1970 yılında B blok ve C blok inşaatları yapılmış, 2012 yılında ise bu bloklar da yıkılarak günümüzdeki betonarme bina yapılmıştır.¹

Orta Mekteb, eski imar planlarından anlaşıldığı üzere kareye yakın dikdörtgen planlı olup kesme taştan yapılmıştır. Fotoğrafta görüldüğü gibi (Şekil.3.41) zemin kat pencereleri kemerli, üst kat pencereleri ise düz lentoludur. Pencere sövelerinde çiçek motifleri bulunmaktadır.

Şekil.3.41: Ünye Orta Mekteb²

¹Bilgiler, Okul Müdürü ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Seçkin Önbaş'tan alınmıştır.

² İstanbul Atatürk Kitaplığı Arşivinden Alınmıştır.

Şekil.3.42: Ünye Orta Mekteb ve Yakınındaki Kilise (Yüksel Şen fotoğraf arşivinden alınmıştır.)

3.4.3.5. İnönü İlkokulu

Yapı, 1914-1915 yılları arasında Ünye İnası (kız) İptidası adı ile alt kat taş, üst katlar ahşap olmak üzere 3 katlı olarak inşa edilmiştir. (Şekil.3.43,44) Okulun adı 1927'de Merkez Kız Mektebi, 1928 de ise İnönü Zaferi anısına Merkez İnönü Mektebi olarak değiştirilmiştir. (Ek.B.18) Geleneksel yapı 1970'li yıllarda yıkılmış, aynı parselde günümüzdeki yeni okul binası pılmıştır.¹ Okul binasından günümüze sütunlu bahçe kapısı ulaşmış olup, bahçe kapısı tescillidir.

¹ Bilgiler İnönü Okul Arşivi ve Okul Müdürü Veysel Sadan'dan 07.12.2017 tarihinde alınmıştır.

Şekil.3.43: Ünye İnönü İlkokulu (134 numara ile gösterilen yapı)

Şekil.3.44: Ünye İnönü İlkokulu ¹

¹ Ufuk Mistepe Arşivi'nden alınmıştır.

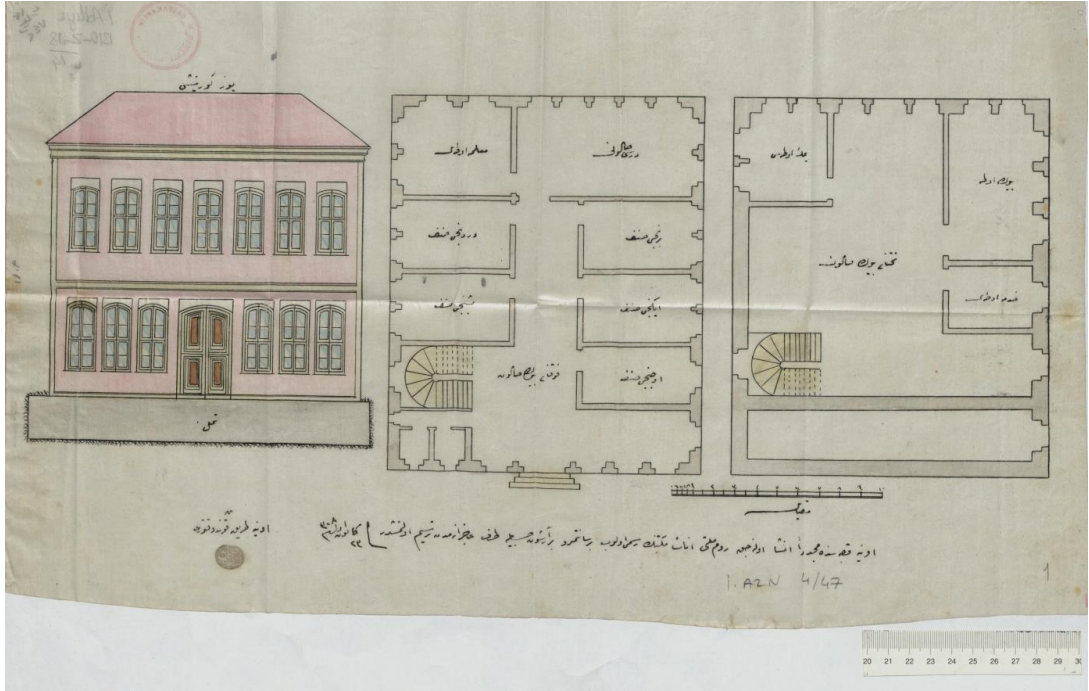
3.4.3.6. Rum Kız Okulu¹

1872 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Ünye Kasabası'nda 1 adet Kızlar Manastırı bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Ayrıca, Ünye'de 3 adet Rum Kilisesi bulunduğu bilgisi mevcuttur. (Emiroğlu, 209-211)

15 Eylül 1892 tarihli Başbakanlık Osmanlı Arşivi kayıtlarında Rum Kız Okulu ile ilgili olarak: "Ünye'de Rum cemaatinin Aya Nikola Kilisesi bitişiğinde bulunan kız mektebinin harap bir vaziyette bulunması sebebiyle yıkılarak, temelleri üzerine 18 zira uzunluğunda, 14 zira genişliğinde yenilenmesine lüzum görülmüştür. İnşaatta kullanılacak tahmin edilen yüz lira keşif bedeli inşaat masrafı, zikredilen kilisenin sandığında mevcut bulunacaktır." bilgisi yer almaktadır.

Ünye kasabasında yeniden inşa edilecek olan Rum milleti kız mektebinin bir santim bir arşın hesabıyla Ünye Tarık Konduktörü es-Seyyid Mehmed tarafından yapılan resmi, Şekil.3.45' de sunulmuştur.

Günümüzde Aynikola (Ek.B.19) Adası'nda Ordu Müze Müdürlüğü ve Büyükşehir Belediyesi tarafından kazı çalışmaları yapılmış, ancak okuldan günümüze ulaşan bir kalıntıya rastlanmamıştır. Kilisenin temel kalıntılarına ulaşılmıştır.

Şekil.3.45: 1892 Ünye Rum Kız Okulu

¹ Yapı çalışma alanı sınırlarında olmamakla birlikte mimari özelliği, konumu ve çizimler nedeniyle tez kapsamına alınmıştır.

3.4.4. Geleneksel Sivil Mimarlık Örnekleri

Mahallelere göre ayrılan ve mimari özellikleri nedeniyle seçilen evler şunlardır.

Kaledere Mahallesi, 83 Ada, 1 Parsel

Özel mülkiyete ait olan tescilli yapının, kitabesinden anlaşıldığı üzere yapım yılı hicri 1338, miladi 1919'dur. İki katlı yapının zemin katı kargir olup, üst kat bölme duvarları bağdadi duvarlıdır. (Şekil.3.46,47,48)

Şekil.3.46: Kaledere Mahallesi, 83 Ada, 1 Parsel (2018)

Şekil.3.47: Kaledere Mahallesi, 83 Ada, 1 Parsel (2018)

Şekil.3.48: Kaledere Mahallesi, 83 Ada, 1 Parsel ve Döner Çeşme Meydanı

Şekil.3.49: Eski Dondurma Arabası 1

Şekil.3.50: Eski Dondurma Arabası2

Şekil.3.51: Eski Dondurma Arabası3

1870 yılından itibaren (19. yy ve 20. yy başlarında) Fevaid-i Osmanlı Kumpanya Vapurları her Çarşamba günleri Dersaadet'ten hareket ederek **Ereğli, Amasra, İnebolu, Sinop, Samsun, Ünye, Ordu ve Giresuna** uğrayarak Pazar günü Trabzona yolcu tahliye ederdi. (Emiroğlu 157) İstanbuldan hareket eden vapurların 6. uğrak yerleri Ünye'dir. Konaklama yerleri de bu tescilli bina olduğu için yapı ve cephe aldığı Dönerçeşme Meydanı eski tarihlerde 6. durak olarak bilinmektedir. Yapı sahibi Mimar Sevindik Sebi Diktepe'den alınan bilgiye göre; yapı Ünye'de yaşayan Rum'lar tarafından yapılmıştır. 19. yüzyılda taşınmazın üst katında misafirler konaklar alt katında ise; zahire dükkanları olup fındık, fasulye, mısır satılırdı. Ayrıca burada topçu dondurma diye bilinen geleneksel dondurma 50 yıldır üretim ve satışı yapılmaktadır. (Şekil.3.49,50, 51)Yapı günümüzde ticari işlevde kullanılmaktadır.¹

Kaledere Mahallesi, 94 Ada, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22 Parseller²

Özel mülkiyete ait olan yapının, kitabesi olmadığı için kesin yapım yılı bilinmemektedir. İki katlı yapı kargir olup, üst kat bölme duvarları bağdadi duvarlıdır. Yapı Rumlar tarafından yapılmıştır. (Şekil.3.52,53,54)

Şekil.3.52: Kaledere Mahallesi, 94Ada, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22 Parseller (2018)

¹ Ünye'nin geleneksel meşhur topçu dondurması 3 kuşaktır aynı mekanda üretilmektedir.

² Tescilli yapı küçük küçük parsellere ayrılmış ve toplamda 14 parselde oturmaktadır.

Şekil.3.53: Kaledere Mahallesi, 94Ada, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22 Parseller (2018)

Şekil.3.54: Hükümet Caddesi ve Dönerçeşme Meydanı'nın Kesişimi (eski)

Osmanlı döneminde tapu kadastro binası olarak kullanıldığı bilinmektedir. Cephe pencere düzeni, duvara gömülü sütunları ile ampir yapı üslubu görülmektedir.

Kaledere Mahallesi, 95 Ada, 2 Parsel

Özel mülkiyete ait olan yapının, kitabesinden anlaşıldığı üzere yapım yılı hicri 1231, miladi 1816 yılıdır. İki katlı yapı kargir olup, üst kat bölme duvarları

bağdadi duvarlıdır. Dikdörtgen pencere ve cephe düzeniyle Neoklasik üslubun örneğini sunmaktadır. (Şekil.3.55)

Şekil.3.55: Kaledere Mahallesi, 95 Ada, 2 Parsel

Kaledere Mahallesi, 97 Ada, 3 Parsel

Özel mülkiyete ait olan yapının, kitabesinde iki tarih bulunmaktadır. Birinde hicri 1311 diğerinde hicri 1313 yazmaktadır. Yapının başlanma ve bitiş tarihleri olmalıdır. Bu tarihler miladi 1893 ve 1895 yılları olup, yapının iki yılda tamamlandığını göstermektedir. İki katlı yapı kargir olup, üst kat bölme duvarları bağdadi duvarlıdır.

Pencere söve ve süslemeleri, sütunları ile Ünye'deki barok ve art nouveau üslubun en iyi örneklerindendir. (Şekil.3.56,57,58)

Şekil.3.56: Kaledere Mahallesi, 97 Ada, 3 Parsel (2018)

Şekil.3.57: Kaledere Mahallesi, 97 Ada, 3 Parsel (2018)

Şekil.3.58: Kaledere Mahallesi, 97 Ada, 3 Parsel (2018)

Kaledere Mahallesi, 35 Ada, 4, 5, 11, 14 Parseller (Kefeli Han)

Yapının mülk sahibi H 1320-M 1902 tarihli tapu kayıtlarında “Rum Milletinden Bağcı Bano oğlu Gonstanti ve Hacı Lefter olup, kargir mağaza fonksiyonunda olduğu” bilgisi yer almaktadır. Uzun yıllar özel mülkiyette olan yapı en son Kefeli’lerin mülkiyetinden sonra 2005 yılında kamulaştırılarak Ünye Belediyesi mülkiyetine geçmiştir. Kitabesinden anlaşıldığı gibi yapım yılı M 1871’dir. İki katlı yapı kargir bir han binasıdır. Halk arasında Kefeli Han olarak bilinmektedir. (Şekil.3.59,60)

Şekil.3.59: Kaledere Mahallesi, 35 Ada, 4, 5, 11, 14 Parseller (Kefeli Han 2018)

Şekil.3.60: Kaledere Mahallesi, 35 Ada, 4, 5, 11, 14 Parseller (Kefeli Han2018)

Ünye tarihi ipek yolu üzerinde yer alması sebebiyle, 19. ve 20. yüzyılın başlarında Ünye'den geçen kervanların konaklama yerlerinden birinin bu tescilli han olduğu bilinmektedir. (Karayalman, 104) Üst katında misafirler konaklar alt katta ise zahire dükkanları olup fındık, fasulye, mısır satıldığı mülk sahibi olan Kefeliler tarafından belirtilmiştir.

Günümüzde yapının tahsisi Kültür Bakanlığındadır ve restorasyon uygulamasına 2018 yılı sonlarında başlanması planlanmaktadır.

Kaledere Mahallesi, 36 Ada, 6 Parsel

Tapu kayıtlarında, M 1927 tarihinde “Kefelizade Hamdi Efendi ve bir bab hane” olarak kayıtlıdır. H 1335/M 1917’de ise hamam olarak Sarıkahramanoğlu Kahramanağa mahdumları Mehmet, Necip ve İsmail adına kayıtlıdır. M 1325/H 1907’de Yetimoğlu Feyzi bini Salih adına kayıtlı iken Sarıkahramanoğlu Kahraman bini Mehmet adına tescil olmuştur. (Şekil.3.61,62)

Şekil.3.61: Kaledere Mahallesi, 36 Ada, 6 Parsel (2018)

Şekil.3.62: Kaledere Mahallesi, 36 Ada, 6 Parsel (2018)

1872 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Ünye'de 4 adet hamam olduğu bilgisi ile bu hamamlardan birinin de bu parselde olduğu tapu kayıtlarından anlaşılmaktadır. Daha sonra yıkılarak konuta dönüşmüş olmalıdır.

Yapı 2 kat ve bir bodrum kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları kargir olup, iç duvarları ahşaptır. Pencere süslemeleri ve taş söveleri açısından diğer sivil mimarlık eserlerinden ayrılmakta olup binada batı mimari etkisi görülmektedir.

Kaledere Mahallesi, 37 Ada, 7, 8 Parseller

Özel mülkiyete ait olan yapının kitabesi bulunmadığı için kesin yapım tarihi belli değildir. 3 katlıdır. Yapının dış duvarları kargir olup, iç duvarları ahşaptır. Yapının cepheleri asimetrik yapı düzenine sahip olup cepheler çıkmasıdır. (Şekil.3.63)

Şekil.3.63: Kaledere Mahallesi, 37 Ada, 7, 8 Parseller (2018)

Kaledere Mahallesi, 39 Ada, 15 Parsel

Özel mülkiyete ait olan yapı Bakırcılar Arastası'nda yer almaktadır. İki katlı olan yapının günümüzde alt katında bakır zanaatı yapılmaktadır. Üst katı ise kullanılmamaktadır. Yapının tescili 2015 yılında yapılmıştır. Yapının Bakırcılar Arastası'na bakan cephesinde işlemeli özgün, taş kat silmeleri mevcuttur. Üst katı simetrik yapı düzenine sahip olan tescilli yapının çıkması bulunmamaktadır.

Şekil.3.64,65)

Şekil.3.64: Kaledere Mahallesi, 39 Ada, 15 Parsel (2018)

Şekil.3.65: Kaledere Mahallesi, 39 Ada, 15 Parsel (2018)

Kaledere Mahallesi, 104 Ada, 6 Parsel

Kazancılar Caddesi'ne cephe vermekte ve tescilli Eski Hamam'ın güneydoğu bitişinde yer almaktadır. Üç katlı olan yapı özel mülkiyete aittir. Geleneksel Ünye evlerinden olan yapının üst katları simetrik cephe düzenine sahiptir. Cepherine kat silmeleriyle hareket katılmış ve düşeyde üç bölümden oluşmaktadır. Yapının kitabesi olmadığı için kesin yapım yılı belli değildir. (Şekil.3.66)

Şekil.3.66: Kaledere Mahallesi, 104 Ada, 6 Parsel (2018)

Kaledere Mahallesi, 103 Ada, 26 Parsel

1948 tarihli tapu kayıtlarında, “Gaynaroğlu müteveffa **Hilmi Efendi mahdumları** Recai, Sezai ve kerimesi Dürdane Hanım uhdelerindedir.” (Şekil.3.67) bilgisi vardır.

Şekil.3.67: Kaledere Mahallesi, 103 Ada, 26 Parsel (2018)

H 1340 tarihinde ise, Kaynarzade Hacı Hüseyin Feyzi Efendi'nin kerimeleri Emine, Zehra hanımlar ve Kaynaroğlu müteveffa Bekir Efendi zevcesi Nigar Hanım ve Kaynarzade Hilmi Efendi zevcesi Sakibe hanımların uhdelerindedir. ¹ kaydı vardır.

Yapı güneyde Kadılar Yokuşu'na cephelidir. Tescilli yapının 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sokak sağlıklılaştırma projesi kapsamında restorasyonu yapılmıştır.

Kaledere Mahallesi, 103 Ada, 30 Parsel

1337 tarihli tapu kayıtlarında “Feyzullah Efendizade Hayri Efendi ve kerimesi Melek Hanım, Cemal Efendi zevcesi Dürdane Hanım, Nuri Efendi Zevcesi

¹ Hilmi Kadı, meşhur Ünye kadılarından.

Fatma hanımların uhdesindedir.” bilgisi vardır. Yapının kitabesinde hicri 1325 tarihinde yapıldığı yazmaktadır. (Şekil.3.68, 69)

Şekil.3.68: Kaledere Mahallesi, 103 Ada, 30 Parsel (2018)

Şekil.3.69: Kaledere Mahallesi, 103 Ada, 30 Parsel Bahçe Kapısı (2018)

Kaledere Mahallesi, 76 Ada, 6 Parsel

Ünye Cumhuriyet Meydanı'ndaki Hükümet Konağı'nın hemen arkasında yer almakta olup, 3 kat ve bir bodrum kattan oluşmaktadır. (Şekil.3.70, 71)

Şekil.3.70: Kaledere Mahallesi, 76 Ada, 6 Parsel Giriş Cephesi (Doğu Cephesi) (2018)

Şekil.3.71: Kaledere Mahallesi, 76 Ada, 6 Parsel Doğu ve Batı cepheleri (2018)

Bodrum kat ve giriş kat kargir duvarlı olup, birinci ve ikinci katlar ahşap duvarlıdır. Çatısı ahşap kırma çatıdır. Giriş kapısı doğu cephesindedir. Duvara gömülü sütunları ve bitkisel motifleri ile ampir yapı üslubunu yansıtmaktadır. Yapım tarzı ve bezemeleri ile 19. yüzyılın ikinci yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir.

Hamidiye Mahallesi, 193 Ada, 14 Parsel

1760 yılında Kaptan Server Bey tarafından yaptırılan sivil mimarlık örneği konut (Kaptan Evi) tescilli olup, Kentsel Sit Alanı içerisinde yer almaktadır. Ünye Belediyesi'nce kamulaştırması gerçekleştirilmiştir. Restorasyon projesine uygun olarak uygulaması 2013 yılında tamamlanmıştır. Yine aynı yılda Ünye Belediyesi tarafından Özel Müze işlevi ile faaliyete başlamıştır.

Projeleri 05.09.2009 tarihinde Samsun KVKBK tarafından onaylanmıştır. Bodrum katta kütüphane, zemin katta sergi salonu mevcut olup, 1. normal katta Ünye geleneksel Türk evlerinin yaşamı canlandırılmıştır. (Şekil.3.72, 73)

Şekil.3.72:Hamidiye Mahallesi, 193 Ada, 14 Parsel (Restorasyon Öncesi)

Şekil.3.73:Hamidiye Mahallesi, 193 Ada, 14 Parsel (Restorasyon Sonrası)(2018)

3.5. Mimari Özellikler

19. yüzyıl başlarında Ünye önemli bir liman kentidir. Burada gemiciliğin ilerlemiş olması, ekonomiye yansımış olup mimariyi de etkilemiş ve büyük konaklar yapılmıştır. Bu konaklar Kadılar Yokuşu Sokak ve Hacıemin Caddesi'nde daha çoğunluktadır.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendini hissettiren ahşap yapım tekniği 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar Ünye'de en güzel örneklerini vermiştir. Taşınmaz kültür varlıkları yerleşim, doğa ve topografyayla bütünleşen yapılarla dengeli bir siluet oluşturmuş, yapılar kentsel mekanın ayrılmaz parçaları olarak tarihi doku içindeki yerlerini almışlardır.

3.5.1. Üslup Özellikleri

Her yörenin, kimi ayrımlarla kendine özgü biçim özellikleri oluşmuştur. Sedat Hakkı Eldem bu ayrımı Karadeniz sahili hinterlandı, İstanbul-Marmara Bölgesi, Ege hinterlandı, Akdeniz Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi olarak 7 bölüme ayırmıştır. (Bektaş, 147)

Osmanlı yaşama kültürünün asıl oluşma ortamı olan İstanbul'dur. Anadolu mimarisi ise merkezden gelen etkiler ile birlikte kendi coğrafyalarından, iklim özelliklerinden, tarihsel birikimlerinden, günlük yaşamlarından etkilenerek bir üslup oluşturmuştur denilebilir.

Karadeniz mimarisindeki gibi Ünye mimarisi de, bol yağışlı bir bölgenin ürünüdür. Sivil mimaride genellikle alt katlar kargir, üst katlar ahşap çatki sistemi ile yapılmıştır. Dış sofalar, çıkma köşk ve sekilikler, dış merdivenler ve geniş saçaklar ile zengin bir ahşap görünümü vardır. Dış duvarları bütün katlarda kargir olup, bölme duvarları ahşap çatkılı yapılar da mevcuttur. Ünye'de 19. yüzyıl başlarından beri taş ocaklarının bulunması taş işçiliğinin güzel örneklerini göstermektedir.

Üslubun değişimine bağlı olarak Ünye evlerinde de klasik üslubun baroklaşması, kendini göstermiştir. 19. yüzyıl başlarında ise baroktan ampir üslubuna geçiş bu evlere de yansımıştır.

Batılı yaşamın mimariye yansıyan etkisiyle Ünye'de daha çok neo-barok, ampir, art nouveau ve neoklasik üslupları saptanmıştır. Osmanlı geleneğindeki

yapılar merkez çevresinde bulunmaktadır. Yabancı mimar ve kalfalar tarafından inşa edilen yapıların bir kısmı ise, rekonstrüksiyon uygulamaları sonucunda özgün detaylarını yitirmişlerdir.

3.5.2. Mekansal Özellikler

Ünye'de Kentsel Sit Alanı yerleşiminde yapı parselleri denize dik şekilde manzaraya göre biçimlenmiş, birbirinin manzarasını kapatmayacak şekilde düzenlenmişlerdir. Bu nedenle ön cephelerde açıklık oranları fazla tutulmuştur. Ünye'de geleneksel Türk evi plan tiplerine bağlı kalınarak daha çok cephe süslemelerinde çeşitlilik yaratılmıştır. Konutların bir kısmında ikinci bir kapıya rastlanmaktadır. Ana giriş kapısına oranla daha alçak ve geniş olarak sokağa açılan bu kapılar haremlik selamlık kullanımının bir göstergesidir.

Ünye'de 19. yüzyıl ortalarında 1920'lere kadar yapılan son Osmanlı konutlarında genellikle orta ve yan sofalı plan tipleri kullanılmıştır.

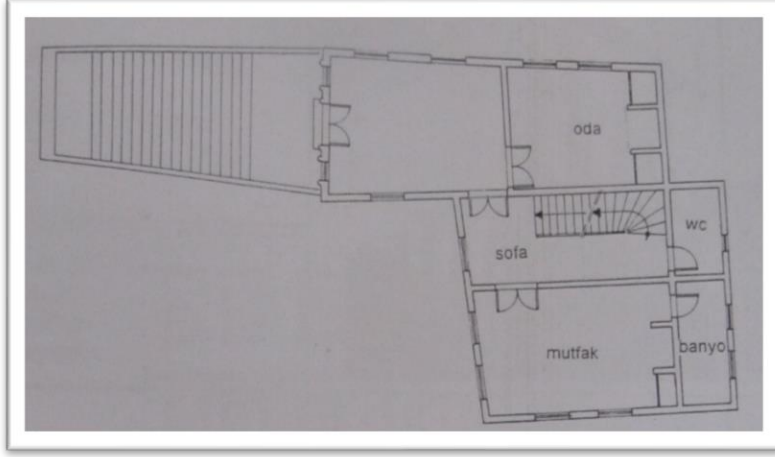
Köşe sofalı plan tipinde ana girişten girildiğinde uzunca bir sofa ve kenarında odalar yer alır. Üst kat merdiveni de sofada veya sofaya açılan mekanda yer alır. Sofaya açılan odalar odunluk veya depo, mutfak ve yaşama mekanı olarak kullanılır. Mutfak döşemesi taş kaplıdır. Mutfakta ocak ve su sarnıcı bulunur. (Şekil.3.74, 76)

Orta sofalı planlarda ise karşılıklı iki ya da üç oda sofaya açılır. Zeminde mutfak, depo, yaşama mekanı ve ıslak hacimler bulunur. Ahşap merdivenle çıkılan üst katta orta sofa çevresinde odalar yer alır. Odalarda ahşap dolaplar ve ocaklar bulunmaktadır. (Şekil.3.75, 77, 81, 78)

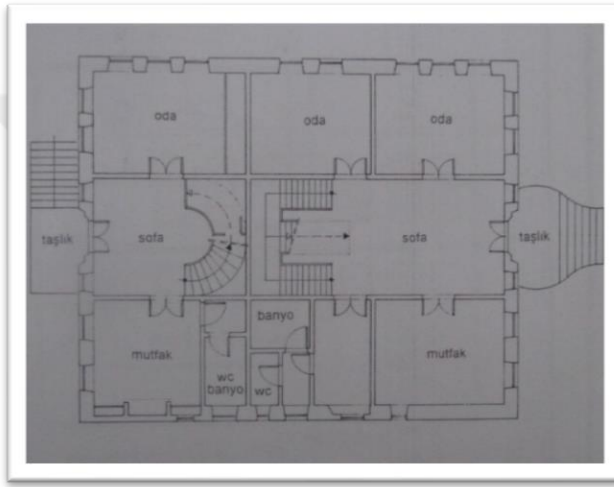
Üst katlarda zemin katın aksine merdivenle çıkılan sofa küçüktür ve daha içe dönük bir gelişim gösterir. Bu durumu üst katlardaki odaları birleştiren ve iki yanında odalar yer alan sofa mekanından anlamak mümkündür. Sofanın sağında ve solunda birer oda ile tam karşı cephede baş oda yer alabilir. Merdivenin yanında hela bulunur. Odalarda ahşap gömme dolaplar vardır. Tavan ve taban ahşap kaplamalıdır. (Şekil.3.79, 80, 81, 82, 83)

Ana plan tipine eklenen hela ve banyo gibi mekanlar çoğunlukla "çıkma biçiminde düzenlenmiş ve her katın yan ve arka cephesinde yer almıştır. ¹

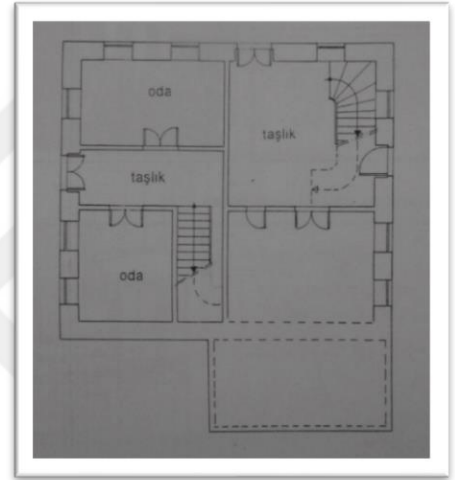
¹ Plan tipleriyle ilgili bilgiler 1990 tarihli Ünye Koruma Planı Araştırma Raporu'ndan sadeleştirilerek alınmıştır.

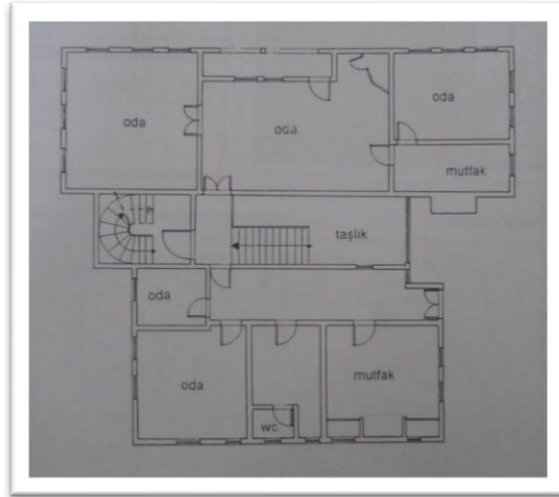
Şekil.3.74:Kaledere Mahallesi, 139 ada, 8 Parsel'deki Yapının Zemin Kat Planı¹

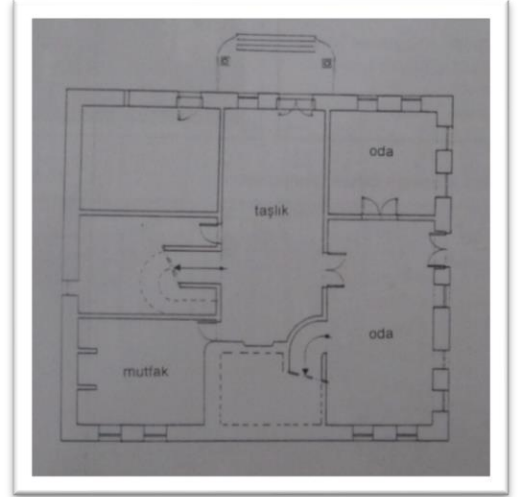
Şekil.3.75:Kaledere Mh., 39 Ada, 27 Yapının Zemin Kat Planı

Şekil.3.76: Kaledere Mh, 103 Ada, 7 Parseldeki Yapının Zemin Kat Planı

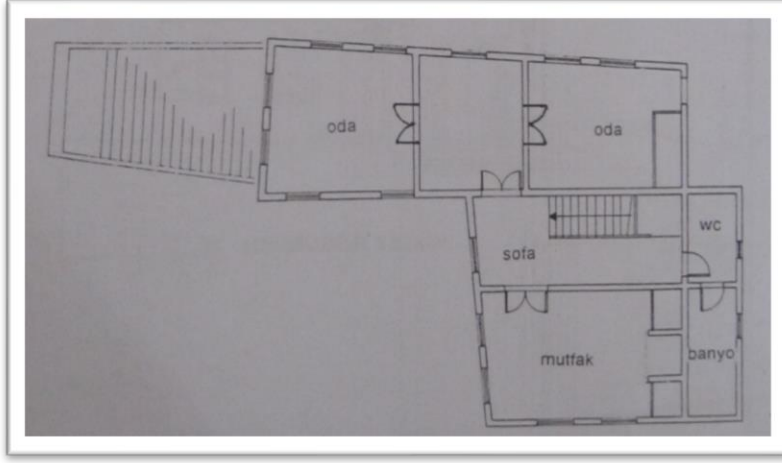

Şekil.3.77:Kaledere Mh., 103 Ada, 30 Parseldeki Yapının Zemin Kat Planı

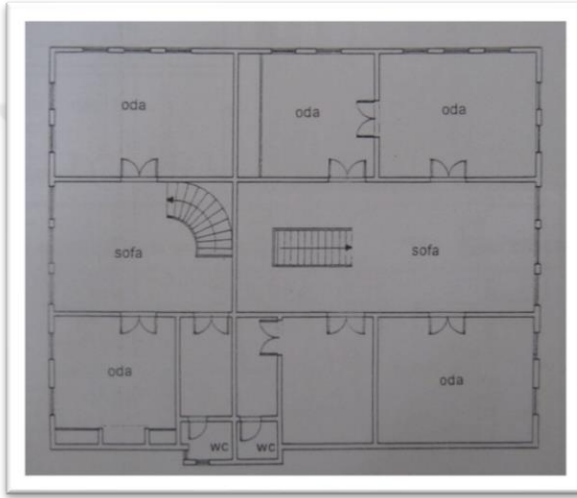

Şekil.3.78: Kaledere Mh., 103 Ada, 7 Parseldeki Yapının Zemin Kat Planı

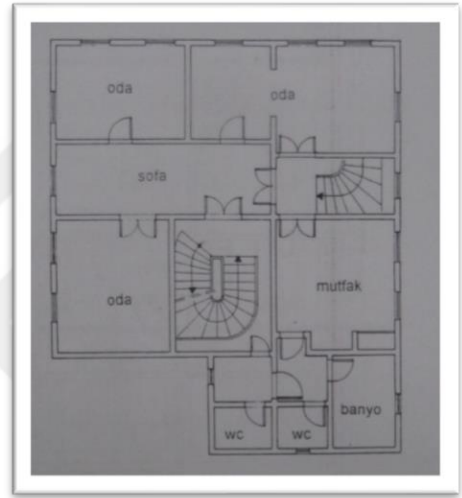
¹ Plan Tipleri Ünye Koruma Amaçlı İmar Plan Açıklama Raporundan Düzenerek Alınmıştır.

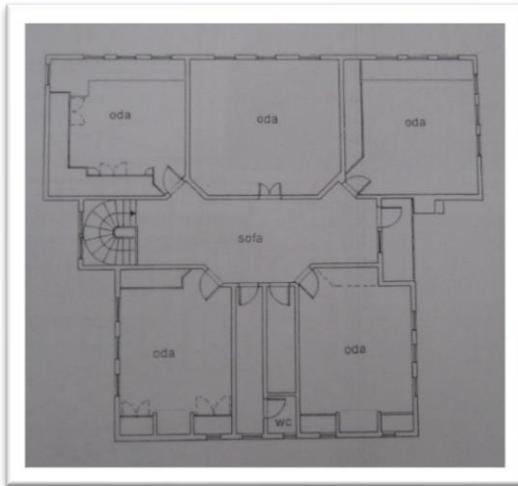
Şekil.3.79:Kaledere Mahallesi, 139 ada, 8 Parsel'deki Yapının 1. Kat Planı¹

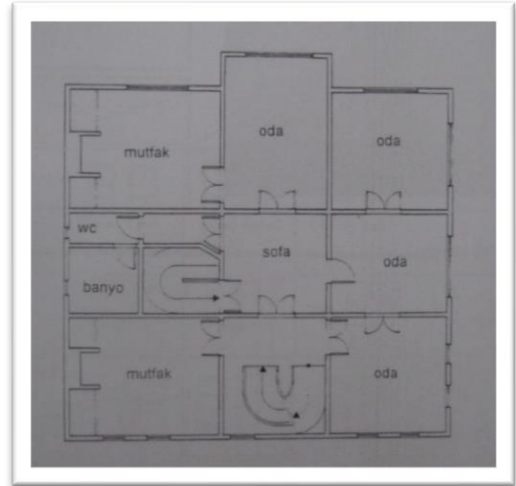
Şekil.3.80:Kaledere Mh., 103 Ada, 27 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı

Şekil.3.81: Kaledere Mh, 39 Ada, 7 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı

Şekil.3.82: Kaledere Mh., 103 Ada, 30 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı

Şekil.3.83: Kaledere Mh., 103 Ada, 7 Parseldeki Yapının 1. Kat Planı

¹ Plan Tipleri Ünye Koruma Amaçlı İmar Plan Açıklama Raporundan Düzenerek Alınmıştır.

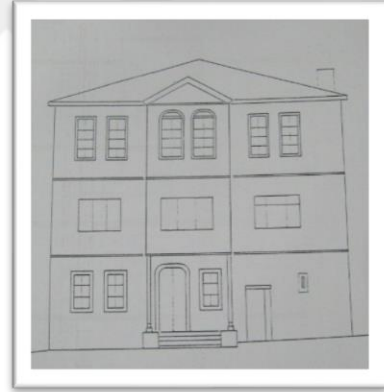
3.5.3. Cephe ve Çıkma Özellikleri

Ünye'deki sivil mimarlık örneklerinde ön, yan ve arka cepheler birbirleri arasında farklılıklar göstermektedirler. Cepheler çıkmalı-çıkmasız, simetrik-asimetrik düzende kurgulanmışlardır. (Şekil.3.84, 85, 86, 87) Çıkmalara şekillerine göre testere çıkma, yandan çıkma, ortadan çıkma olarak, bunlar da kendi aralarında balkon ve tüm çıkma olarak ayrılmaktadırlar. Çıkmalara genellikle dörtgen olmakla birlikte barok üslubunu yansıtan dışbükey oval çıkmalara da rastlanmaktadır. Çıkma altları ahşap elibögründelerle süslenmiştir.

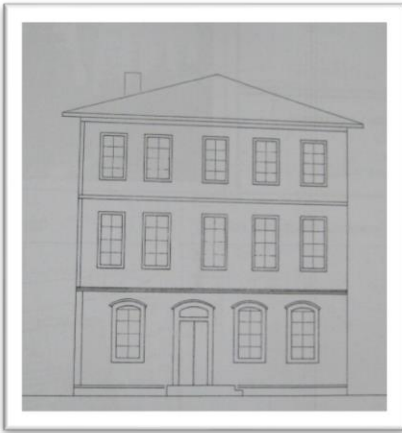
Yapıya girişler ortadan, yandan ve niş içerisinden sağlanmaktadır. Bina girişi yol kotunda olabildiği gibi yol kotundan aşağıda veya yukarıda konumlanabilmektedir. Giriş merdivenli olabildiği gibi düz ayak olarak da yapılabilmektedir. (Şekil.3.87) Giriş kapısı üzerinde yer alan açık, kapalı ya da yarı açık çıkma saçak görevi görerek girişi hava etkilerine karşı korumakta, aynı zamanda görsel olarak cephedeki yerini vurgulamaktadır.

Şekil.3.84: Kaledere Mh., 103 Ada, 30 Parsel'deki Çıkmalı Yapı

Şekil.3.85: Kaledere Mh., 103 Ada, 7 Parsel'deki Çıkmalı yapı

Şekil.3.86: Kaledere Mh., 39 Ada, 7 Parsel'deki Çıkmasız Yapı

Şekil.3.87: Kaledere Mh., 39 Ada, 13 parseldeki Ortadan Girişli Yapı

Kapıları avlu ve giriş kapısı olarak ayırmak mümkündür. Bunlar da kendi içlerinde kemerli ve düz lentolu örnekler olarak ayrılmaktadırlar. Ayrıca bina giriş kapılarında çift kanatlı ve tek kanatlı kapılar da mevcuttur. Kapı kenarlarında ahşap söveler bulunduğu gibi, düz lentolu bazı kapılarda ahşap silme veya üçgen alınlık bulunmaktadır.

Pencereler özgün olarak tek ve iki kanatlı pencereler ile giyotin pencereler olarak çeşitlenmektedir. Düz lentolu pencere tipi yaygın olup sivri ve basık kemerli örnekler de bulunmaktadır. Bazı pencerelerin tepelerinde güneş kırıcı olarak renkli camlar kullanılmıştır. Ayrıca bazı yapılarda bulunan özgün ahşap kepenkler de cephe düzenine katkıda bulunmaktadır.

Şekil.3.91: Kaledere Mh., 76 Ada, 6 Parseldeki Yapının Kapı ve Pencereleri

3.5.4. Yapım Teknikleri ve Malzeme Kullanımı

Ünye'deki sivil mimarlık örnekleri yapım tekniği açısından iki grupta incelenebilir. Bunlar yığma sistemle tuğla ve taş malzeme kullanılarak inşa edilmiş yapılar ile kagir temel veya bodrum kat üzerine ahşap karkas yapım tekniği ile inşa edilmiş yapılardır. Ahşap karkas sistemle inşa edilen yapılarda iç kısım bağdadi üzerine kireç harçlı sıva ile, cephe ise ahşap kaplama tahtaları ile yalı baskısı, bindirmeli, fitilli ve lamba zıvanalı olmak üzere değişik şekillerde kaplanmıştır. Bazı örneklerde kaplama tahtalarının çürümesi nedeniyle cephe tel üzerine yapılan sıva ile kaplanmıştır.

Ünye'deki yaygın çatı biçimlenişi kırma çatı şeklindedir. Bunun yanında beşik çatılı örnekler de görülmektedir. Çatı örtüleri ahşap taşıyıcılı olup saçakları süslemelidir, örtü malzemesi genellikle marsilya kiremitidir. Günümüze az sayıda alaturka kiremitli örnek ulaşabilmiştir.

Nemli Ünye ikliminde ahşap malzeme kullanımının sağlığa olan olumlu etkisi ve orman alanlarının bol olması nedeniyle kolay bulunur olması, bölgede ahşabın yaygın kullanımının en önemli nedenlerindedir. Ahşap kullanımının tercih nedenlerinden biri de bunun kolay ve çabuk tamamlanabilmesidir.

Şekil.3.88: Burunucu Mh., 351 Ada, 1 Parseldeki Tescilli Yapı

Şekil.3.89: Hamidiye Mh., 194 Ada, 8 Parseldeki Tescile Önerilen Geleneksel Yapı

Şekil.3.90: Hamidiye Mh., 190 Ada, 24 Parseldeki Tescilli Yapı

3.6. Ünye Sit Alanında Kentsel Doku Analiz ve Değerlendirmeleri

Ünye Kentsel Sit Alanı'nda ve dışındaki tescilli taşınmaz kültür varlıkları ve tescile önerilen geleneksel yapılar için incelemeler yapılmış, alt başlıklar analizler doğrultusunda oluşturulmuştur. Durum tespiti analitik olarak değerlendirilmesini sağlamak amacıyla analizler, sayısal değerler ve grafikler haline getirilmiştir. Çalışma alanında öncelikle tescilli ve tescile önerilen geleneksel yapıların işlevsel dağılımları, yapı kullanım durumları, strüktür ve malzeme durumları, özgün strüktür ve yapı malzemeleri, tarihi dönem ve tarihi değerlilik açısından mevcut durumları tespit edilmiş, sınıflandırma bu doğrultuda yapılmıştır.

Çalışma alanında toplamda 1010 yapı 1 tescilli tabiat varlığı bulunmaktadır. Analiz paftaları ise tescilli ve tescile önerilen toplam 141 kültür ve tabiat varlığı üzerinde yapılmıştır. Analiz durumlarına göre bazı kültür ve tabiat varlıkları kapsam dışı tutulmuştur. Gerekli durumlarda yapıların toplam yapı sayısına oranları verilmiştir.

3.6.1. İşlevsel Dağılım Analizi

Tescilli ve tescile önerilen kültür ve tabiat varlıklarının analizinin yapıldığı çalışma alanında yapılan analizler sonucunda, tescilli ve geleneksel yapılar % 79,85

oranla 107 yapı konut kullanımındadır. Bu durumu (Ek.D1) 1 numaralı analizde görülmektedir.

Alanda % 14.8 oranında 19 yapı tamamen ticari kullanımındadır. Bu yapıların 3 tanesi konaklama yapısı olarak kullanılmaktadır. Şehrin ticari aksının devam ettiği Hükümet, Belediye ve Ortaçarşı caddeleri ve Bakırcılar Sokak üzerinde 10 adet tescilli yapı tamamen ticari kullanımındadır. Diğer ticari kullanımlar ise alanda dağınık halde bulunmaktadır.

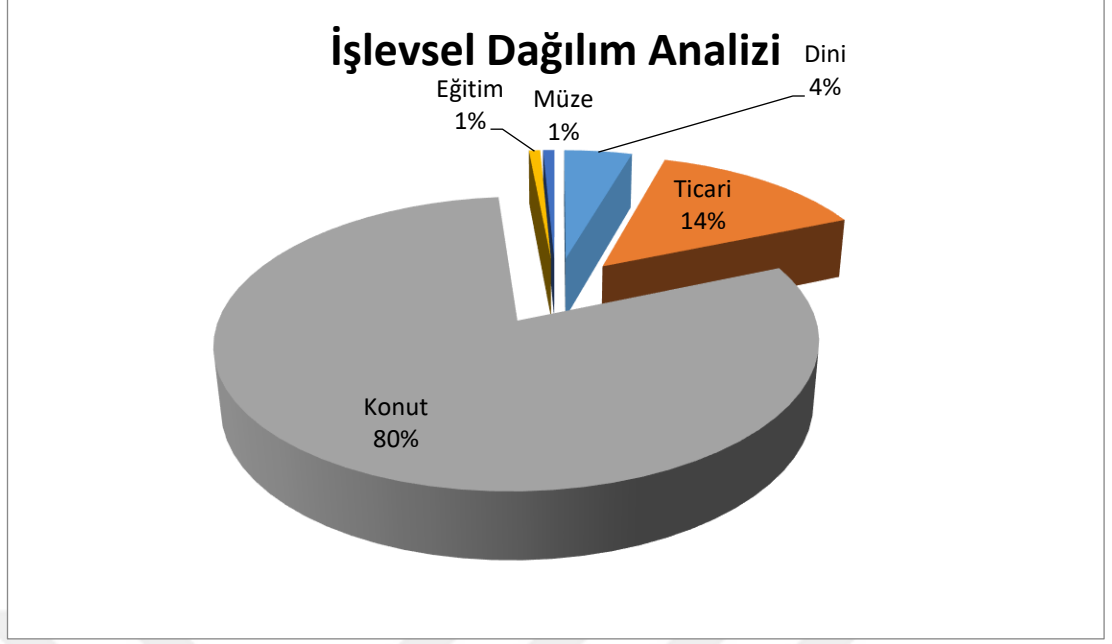
Çalışma alanında 6 dini yapı bulunmaktadır. Bu yapıların 5'i cami 1'i kilise yapısıdır. Ancak kilise dini yapı işlevinde kullanılmamakta sergi salonu fonksiyonunda hizmet vermektedir. Kurul onaylı projesinde kitap-kafe işlevi onaylı olup, bu fonksiyon için dekorasyon hazırlıkları Ünye Belediyesi tarafından başlatılmıştır. Bu sebeple kilisenin işlevi ticari olarak değerlendirilmiştir. Alanda 1 adet müze (% 0.75), 1 adet eğitim yapısı mevcuttur. Süleymanpaşa Sarayı istinat duvarı, tescilli kapılar ve tescilli tabiat varlığı 'Çınar Ağacı' olmak üzere 7 kültür varlığı kapsam dışı tutulmuştur. (Tablo.3.1)

Ticari kullanımda bulunan kültür varlıklarının sayısının az olması tarihi yapıların gelir getirmediğin gösterse bile, yapıların bozulma derecelerini azaltmaktadır.

Yerel yönetimin, valilik ve il kültür turizm müdürlüğünün ortak çalışması ile kültür varlıklarına teşvikler yapılarak çekim merkezi haline getirilmesi önerilmektedir.

Tablo 3.1: İşlevsel Dağılım Analizi

İşlevsel Dağılım	Adet	Yüzde
Konut	107	79,85
Ticari	19	14,18
Eğitim	1	0,75
Müze	1	0,75
Dini	6	4,47
Toplam	134	% 100

Şekil.3.32: İşlevlerin Dağılım Yüzdeleri¹

3.6.2. Yapı Kullanım Durumu Analizi

Yapıların kullanım durumuna göre; tamamen, kısmen veya mevsimlik kullanılıyor oluşu ya da hiç kullanılmıyor oluşu ve kapsam dışı olan kültür varlıkları çizime farklı renklerle ifade edilerek aktarılmıştır. (Ek D1 ve 3 no'lu analiz paftası).

Kullanım durumu analizinde, çalışma alanı içerisindeki tescilli ve tescile önerilen yapıların kullanım durumları irdelenmiştir. Alandaki tescilli ve tescile önerilen 141 yapıda yapılan analiz sonucunda tamamen kullanılan % 38.35 oranında 51 yapı, kısmen kullanılan % 11,28 oranında 15 yapı, mevsimlik kullanılan % 4.51 oranında 6 yapı, kullanılmayan % 40.6 oranında 54 yapı, yıkık % 5.26 oranla 7 yapı tespit edilmiştir. (Şekil.3.33) Alanda tescilli tabiat varlığı ve 6 kültür varlığı olmak üzere toplam 7 yapı kapsam dışı tutulmuştur.

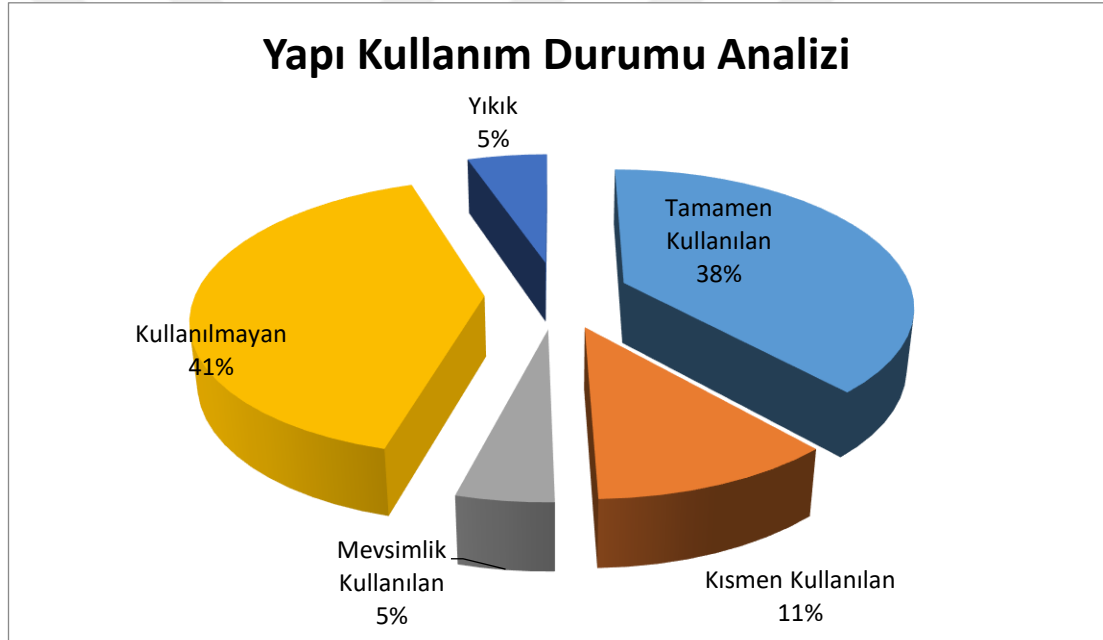
Yapıların % 49.63 oranla büyük çoğunluğunun tamamen kullanılan ve kısmen kullanılması iyi bir durum olmasına karşın % 40.60 yapının kullanılmıyor olması kullanım açısından büyük bir oran olup, iyileştirilmesi gerekmektedir. Kullanılmayan yapıların büyük bir çoğunluğu Ünye Kentsel Sit Alanı'nda yani şehir merkezinde yer almaktadır. Ayrıca tescilli yapıların bir arada bulunduğu ve Ünye'nin

¹ Grafikteki yüzdeler tam sayıya tamamlanmıştır.

ilk yerleşim yerlerinden olan Ortayılmazlar Mahallesi, Keşaplı Sokak'taki yapıların da çoğunluğunun kullanılmadığı tespit edilmiştir. (şekil.3.33, Tablo. 3.2)

Tablo 3.2: Yapı Kullanım Durumu Analizi

Yapı Kullanım Durumu	Adet	Yüzde
Tamamen Kullanılan	51	38,35
Kısmen Kullanılan	15	11,28
Mevsimlik Kullanılan	6	4,51
Kullanılmayan	54	40,60
Yıkık	7	5,26
Toplam	133	% 100

Şekil.3.33: Kullanım Durumu Dağılım Yüzdeleri¹

3.6.3.Strüktür ve Malzeme Durumu Analizi

Çalışma alanındaki yapıların strüktür ve malzeme durum değerlendirmesi tescilli ve tescile önerilen yapılar haricindekiler değerlendirme dışı tutularak yapılmıştır. Değerlendirme içine alınan 101 adet tescilli ve 41 adet tescile önerilen toplam 141 yapı iyi, orta, kötü, harap, yıkık ve restorasyonu devam eden yapılar

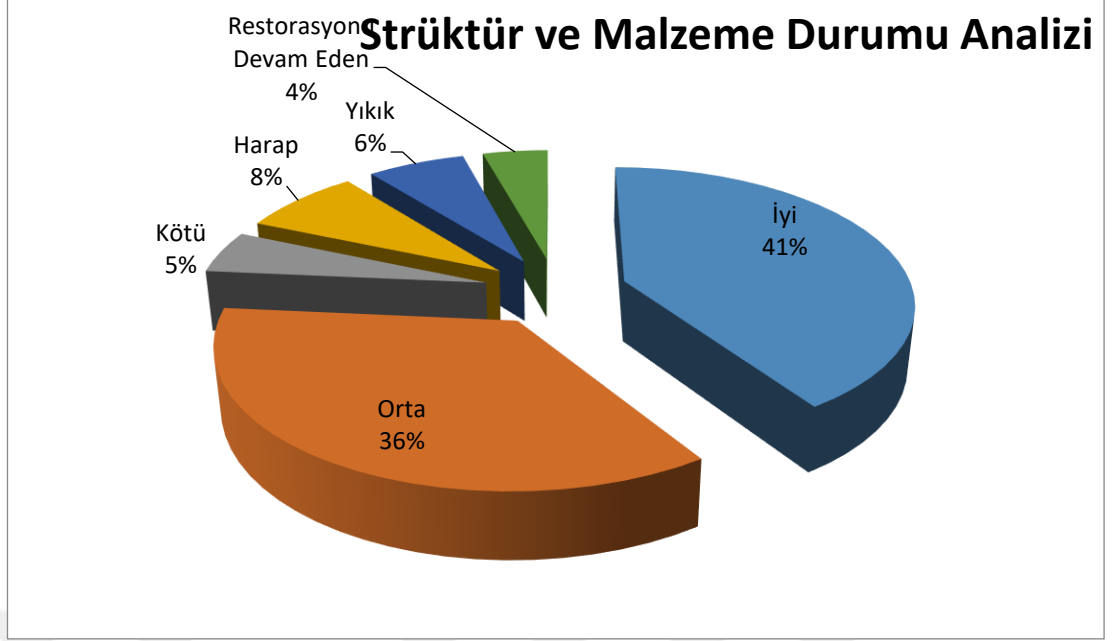
¹ Tablodaki yüzdeler tam sayıya tamamlanmıştır.

olarak sınıflandırılmıştır. Tescilli tabiat varlığı çınar ağacı kapsam dışı tutulmuştur. (Ek.D.1 ve 3 numaralı analiz paftası)

Çalışma alanındaki tescilli ve tescile önerilen yapıların % 40.71'inin (57 adet) iyi durumda (basit onarım kapı ve pencere çerçevelerindeki sorunlar, kiremit eksikleri vb) olması olumlu bulunmuştur. Ancak % 35.71' inin (50 adet) orta yani strüktürel olarak iyi, malzeme olarak kısmen hasarlı durumda olması, bu yapılara önlem alınması gerektiğini göstermektedir. 6 adet (% 4.29) yapının restorasyonu devam etmektedir. Yapıların % 5'inin (7 adet) kötü, % 6.43' ünün yıkık (9 adet) ve % 7.8' inin (11 adet) harap durumdadır. Kötü, harap ve yıkık durumda olan % 19.29 oranında yapının durumlarının iyi olmadığı tespit edilmiştir. (Şekil.3.34) Yapıların % 75.42' sinin iyi ve orta durumda olması olumlu bulunmasına rağmen kötü, harap ve yıkık durumda olan % 19.29 oranında yapının acilen belgelenmeleri ile birlikte bakım ve onarımlarının yapılması önerilmektedir.

Tablo 3.3: Strüktür ve Malzeme Durumu Analizi

Strüktür ve Malzeme Durumu	Adet	Yüzde
İyi	57	40.71
Orta	50	35.71
Kötü	7	5
Harap	11	7.86
Yıkık	9	6.43
Restorasyonu Devam Eden	6	4.29
Toplam	140	% 100

Şekil.3.34: Strüktür ve Malzeme Durumu Dağılım Yüzdeleri

3.6.4. Özgün Strüktür ve Yapı Malzemesi Analizi

Ünye Kentsel Sit Alanı içerisinde ve dışında tescilli yapılarda karşılaşılan yapı malzemeleri kagir, taş yığma+ ahşap karkas olarak ayrılmaktadır. (Ek.D.1 ve 4 numaralı analiz paftası)

Tescilli ve tescile önerilen 141 yapıda yapılan analiz çalışmasında 17 adet yapının kargir yapı olduğu, 123 yapının ise yığma taş ve ahşap karkas malzemeden yapıldığı tespit edilmiştir. Yüzdelik oranı ile bu yapıların % 12.1'inin kargir olduğu, % 87.86'sının ise yığma taş ve ahşap karkas sistemine sahip olduğu görülmüştür. Tescilli tabiat varlığı kapsam dışı tutulmuştur. Yapım sistemi olarak 5 adet anıtsal taş yapının haricinde 2 han yapısının, kilisenin, bahçe kapılarının Süleymanpaşa Saray duvarının kesme taş olduğu görülmüştür. Bu yapılardan anıtsal yapılardan hamam ve camilerde düzgün ince yonu kesme taş kullanılmıştır. Karma sistemle yapılan konut yapılarının bir kısmında düzgün kesme taş kullanılırken moloz taş kullanıldığı da görülmüştür. Sivil mimari yapıların alt katlarında taş malzeme kullanılması yapıları nemden korumuş, yapıları daha kalıcı kılmıştır. Üst katlarda ahşap karkas olması ise binaların daha hızlı yapılmasını sağlamıştır.

Tablo 3.4: Özgün Strüktür ve Yapı Malzemesi Analizi

Özgün Strüktür ve Yapı Malzemesi	Adet	Yüzde
Taş Yığma+Ahşap Karkas	123	87.86
Kargir	17	12.14
Toplam	140	% 100

Şekil.3.35: Yapı Malzemesi Dağılım Yüzdeleri

3.6.5.Tarihi Dönem Analizi

Kentsel Sit Alanı içinde ve dışındaki taşınmaz kültür varlıklarının tarihi dönemleri 17. yüzyıl, 18. yüzyıl, 19. yüzyılın ilk yarısı, 19. yüzyılın ikinci yarısı-20. yüzyılın ilk yarısı olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma yapılırken kitabesi olan yapıların tarihi okunmuştur. Belli olmayanların ise mimari üsluplarına bakılarak ve şeriye sicilleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bilgiler, Trabzon Vilayeti Salnamesi'ndeki bilgiler araştırılarak bir gruplandırma yapılmıştır. (Ek. D.1 ve 5 numaralı analiz paftası)

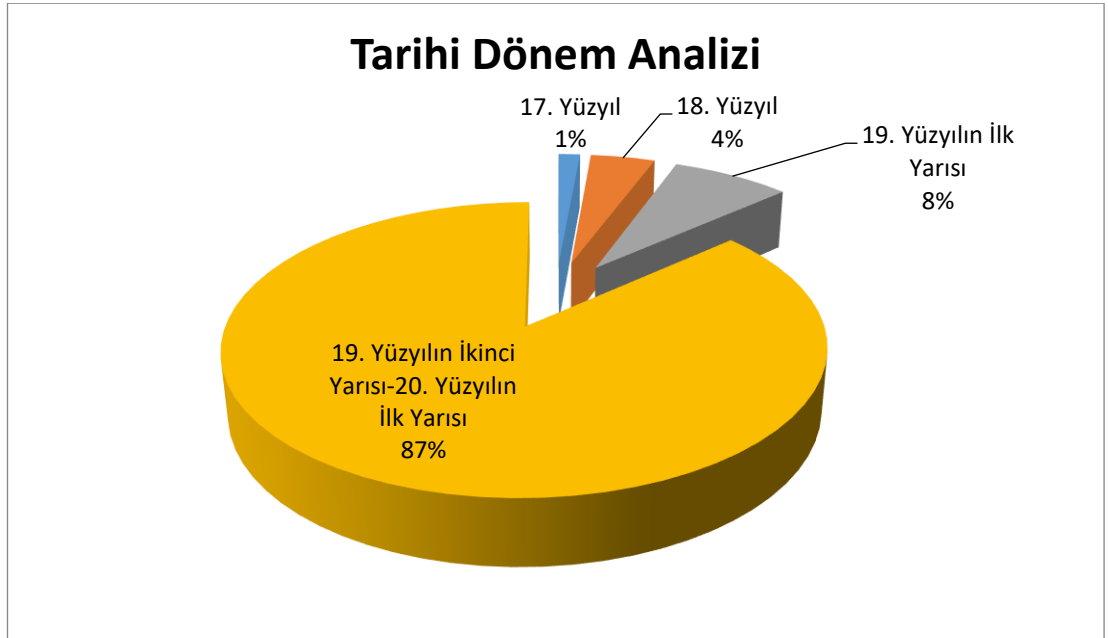
Ünye 17. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu ve Suriye'nin Karadeniz'le ticari ilişkilerini sağlayan bir ticaret merkezi (Uzunçarşılı, 255) olması, Eski Hamam'ın eski iskele ve (Ek.B.2A, 2I, 2J)'deki fotoğrafta görülen eski liman dairesine yakın konumda olması ve sade mimarisi nedeniyle 17. yüzyıl yapısı olduğu

düşünülmüştür. Ayrıca Ünye'de 15. yüzyıldan itibaren rum ve ermenilerin yaşadığı çeşitli kaynaklarda yer almaktadır. Bu sebeple gayrimüslimlerin ibadethanesi olan Yalı Kilisesi 17. yüzyıl yapısı olarak değerlendirilmiştir.

Osmanlı Arşivlerinde hamama olan ihtiyaçla ilgili yazışmaların olması ve önemli bir iskelesi olan Ünye'de diğer iki hamam 18. yüzyıl, yine ticari iskeleye yakın konumda olan Saray Cami 18. yüzyıl yapısı olarak değerlendirilmiştir.

Osmanlı Dönemi'nde Ünye'nin ilk yerleşim bölgelerinden birinin Taşhane Burnu olması sebebiyle ve günümüzde 'Adabakkal' denilen bölgenin bu burunda yer alması nedeniyle bu alandaki konutların 19. yüzyılın ilk yarısında yapıldığı düşünülmüştür. Ayrıca bu alandaki yapıların tapu kayıtlarında rum yapısı olduğu bilgisi Ünye'li tarih öğretmeni Aynur Tan tarafından ifade edilmiştir.¹ Bu yapıların haricinde kalan diğer yapıların dönemi ise, gerek yapım teknikleri gerekse kitabelerinden dolayı 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk yarısı olarak değerlendirilmiştir.

Alanda 2 yapının (%1.42) 17. yüzyıl, 6 yapının (% 4.26) 18. yüzyıl, 11 yapının (% 7.8) 19. yüzyılın ilk yarısı, 122 yapının (% 86.52) ise 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk yarısında yapıldığı tespit edilmiştir.

Şekil.3.36: Tarihi Dönem Dağılım Yüzdeleri

¹Bu bilgiler 01.05.2018 tarihinde, Ünye'li Tarih Öğretmeni Aynur Tan'dan alınmıştır.

Tablo 3.5: Tarihi Dönem Analizi

Tarihi Dönem Analizi	Adet	Yüzde
17. yüzyıl	2	1.42
18. yüzyıl	6	4.26
19. yüzyılın ilk yarısı	11	7.80
19. yüzyılın ikinci yarısı-20. Yüzyılın ilk yarısı	122	86.52
Toplam	141	% 100

3.6.6.Tarihi Değerlilik Analizi

Ünye'de 1983 yılında başlayan tescil çalışmalarında ilk etapta 73 adet yapı tescillenmiştir. Bu tescil çalışmaları günümüze kadar devam etmiş ve kapsamlı bir çalışma yapılmadığı için vatandaşların, turizm bürosunun ve Belediye'nin talepleri ile hala devam etmektedir. Günümüzde kent merkezinde 101 adet tescilli yapı,¹ bu yapıların 1'i tabiat varlığı, 1'i sarnıç, 6'sı anıtsal yapı, 3'ü tescilli kapı, 1'si kilise, 2 tanesi cami, 1'i tescilli Süleymanpaşa Sarayı istinat duvarı, 2'si han yapısı, 1'i kilise ve ve geriye kalan 84 adet yapı ise tescilli sivil mimarlık örneği yapılarıdır. Alanda 6 anıtsal yapı % 4.26, 94 tescilli yapı % 66.67, 40 tescile önerilen yapı % 28.37, 1 tescilli tabiat varlığı % 0.70 oranlarındadır.

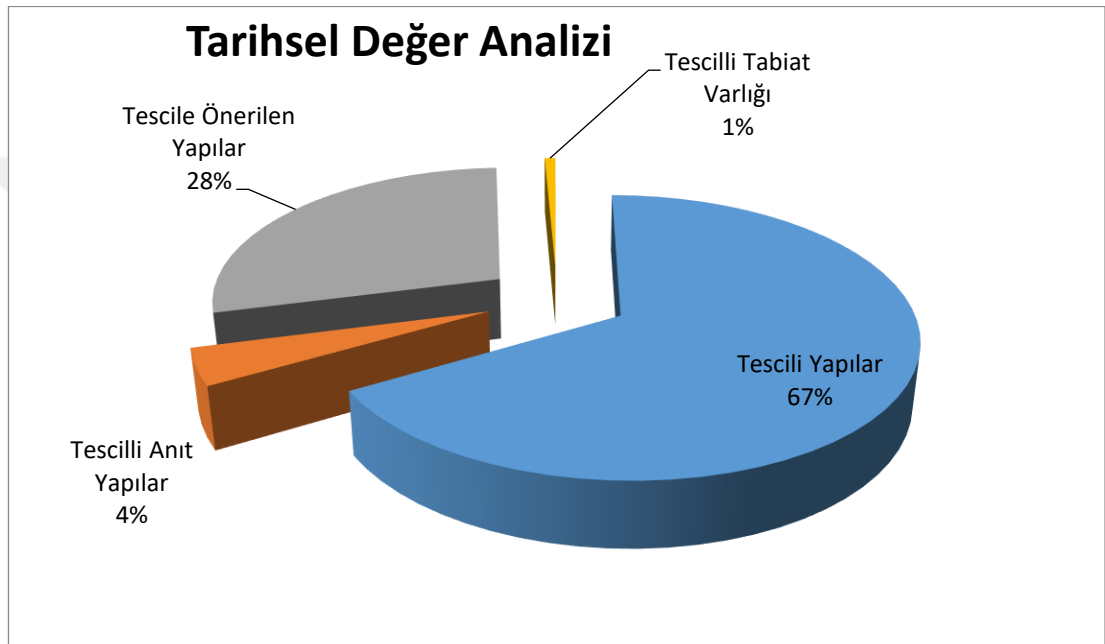
Çalışma alanında toplamda 1010 yapı bulunmakta ve bu yapıların 101 tanesi tescilli, 40 tanesi tescile önerilen taşınmaz kültür varlığı yapılarıdır. Çalışma alanındaki tescilli sivil mimari yapıların toplam yapılaşmaya oranı % 10, tescilli anıtsal yapıların toplam yapılaşmaya oranı % 0.59'dur. Tescilli ve tescile önerilen yapıların toplam yapılaşmaya oranı ise %13.96 'dır. Tescile önerilen yapılar ise, bütünün % 3.96'sını oluşturmaktadır.(Ek. D1 ve 6 numaralı analiz paftası)

Tescile önerilmiş olan yapılar, özgün kargir ve ahşap karkas yapı malzemesini koruyarak günümüze ulaşabilmiş yapılarıdır. Bu binalardan müdahale görmüş yapılar çoğunlukta olsa bile, müdahale görmemiş, özgünlüğünü korumuş yapılar da bulunmaktadır. Müdahale görmüş olanların kapsamlı restitüsyon çalışmaları yapıldığı takdirde koruma sorunları çözülmüş olacaktır. Tescile önerilen yapılar ayrıca tescilli yapıların yakınında bulunmaktadır. Bu sebeple yapıların tescillenmesi tarihi çevrenin korunması açısından da önem arz etmektedir.

¹ Bu sayı haricinde çalışma alanı dışında Aynikola Kilisesi, Ünye Kalesi ve köylerdeki tescilli yapılar mevcuttur.

Tablo 3.6: Tarihsel Değer Analizi

Tarihi Değerlilik Durumu	Adet	Yüzde
Tescilli Sivil Mimari Yapılar	94	66.67
Tescilli Anıt Yapılar	6	4.26
Tescile Önerilen Yapılar	40	28.37
Tescilli Tabiat Varlığı	1	0.7
Toplam	141	% 100

Şekil.3.37: Tarihsel Değer Dağılım Yüzdeleri¹

BÖLÜM 4

4. RASİM SIRMABIYIK EVİ KORUMA ÖNERİSİ

Erişilebilirlik ve belgeleme kolaylığı açısından Rasim Sırmabıyık Evi tercih edilmiştir. Yapının anlatımı konum ve çevresi, mimari özellikler, malzeme ve yapım tekniği ve koruma sorunları başlıkları altında incelenmiştir.

4.1. Konum ve Çevresi

Ordu İli, Ünye İlçesi, Çamurlu Mahallesi, 508 ada, 14 Parselde Murat Sırmabıyık ve müşterekleri² adına kayıtlıdır. Cumhuriyet dönemindeki ilk sahibi Rasim Sırmabıyık olduğu için, bu adla bilinmektedir. Yapının kitabesi bulunmadığı

¹ Dağılım yüzdeleri tablolarındaki sayısal değerle yuvarlanmıştır.

² Diğer müşterekler: Gökhan Göziş, Hale Polat, Hatice Özlem Öncel, Nihayet Mehpare Toral, Oktay Öncel, Sevil Kitapçoğlu, Suzan Kuyumcu'dur.

için tam olarak yapım yılı belli değildir. Bununla birlikte mülk Sahipleri tarafından 1900'lü yılların başında Rum ustalarca yapılmış olduğu ve daha sonra evin Sırmabıyıklar tarafından satın alındığı belirtilmiştir.¹ Tescilli yapı, Saray Caddesi ile Çiftekuyu Sokağın kesişim noktasındadır. Gayrimenkul, Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın 24.06.1983 tarih ve 4387 kararı ile (38 numara) tescil edilmiştir. Yürürlükteki Koruma Amaçlı İmar Planında tescilli yapı, koruma alanı ile çevrilidir.

Yapı konum olarak, parselin kuzeybatısına yerleştirilmiş olup güneydoğu kısmı bahçelidir. İmar planında parselin üç köşesi yol olmasına rağmen uygulamada Saray Caddesi ve Çiftekuyu sokak etkin olarak kullanılmaktadır. Kuzeybatıdaki yol, ara yol konumunda olup konutlara ulaşımı sağlamaktadır. (Şekil.4.1, 4.2)

Şekil.4.1. Rasim Sırmabıyık Evi, Kuzeybatıdaki Ara Yol (2018)

Zemin, birinci normal ve ikinci normal katlardan oluşan tescilli yapının zemin katı kesme taştan yapılmış olup, üst katlar ahşap karkastır. Şehir merkezinde ticari dokunun yoğun olduğu bölgeye yakın, 429,00 m2 arsa üzerine yaklaşık 168.00 m2 taban alanı üzerine oturmaktadır.

Tescilli yapının çevresindeki yapılar daha çok konut kullanımında olmakla birlikte; yapının güneydoğusunun 100m. ilerisinde bulunan Saray Hamamı'nın restorasyonunun bitirilmiş olması ve hamamın çevresinde bulunan tescilli ve yeni yapıların da ticari fonksiyonda olması Rasim Sırmabıyık Evi'nin bulunduğu alana ekonomik değer katmaktadır.

¹ Binanın yapım tarihi bilgisi mülk sahibi Murat Sırmabıyık'tan alınmıştır.

Tescilli yapının cephe aldığı Saray Caddesinin kuzeydoğusunda, tescilli yapıların yoğun olarak bulunduğu bölgede, Ünye'nin Osmanlı dönemi muallimlerinden olan Yusuf Bahri Efendi'nin evinin bulunması alana işlevsel hareket katmıştır. Günümüzde bu alanda Yusuf Bahri Efendi Derneği tarafından müze çalışmaları başlatılmıştır. Çamurlu mahallesi, 233 ada 4 parselde yer alan tescilli yapının (Yusuf Bahri Efendinin günümüze ulaşan evi) belgeleme ve projelendirme çalışmaları başlamıştır.

Şekil.4.2. Rasim Sırmabıyık Evi, Güneybatı Cephesi (2018)

4.2. Mimari Özellikleri

Yaklaşık 15.20*10.12 boyutlarında, kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Yapı kuzeybatı-güneydoğu aksında konumlanmıştır. Bina ana girişi güneydoğudan, yan giriş kuzeydoğudandır. Yapı zemin katta; Z01, Z02, Z03, Z04, Z05, Z06, Z07 ve Z08 mekanlarından oluşmaktadır. Zemin kat kotu sokaktan 0,20 m yüksekte olan binaya ana giriş, güneydoğu yönündeki Saray Caddesindedir. Bina orta sofalı plan şemasına sahiptir. Orta sofa kuzeybatı-güneydoğu aksında yerleştirilmiştir. Z06 sofaya; (Şekil.4.3) Z01, Z03, Z07, Z08 mekanlarının kapıları merdivenle birkaç basamak inilerek açılmakta, Z05 mekanının kapısı ise aynı kotta açılmaktadır.

Zemin katta, Z01 mekanında özgün dolap ve musluk bulunmaktadır. (Şekil.4.3) Zemin kattaki kuzeybatı yönündeki Z01 ve Z05 odalarının arasına merdiven kovası yerleştirilmiştir. Yalnızca birinci basamağı dökme mozaik olan özgün ahşap merdiven, zemin kattan ara sahanlıklı olarak başlayıp, 1. ve 2. katların

sofasına ulaşmaktadır. Üst kat alt katla aynı büyüklükte olup çıkma bulunmamaktadır.

Şekil.4.3. Rasim Sırmabıyık Evi, Z01 Mekanı (2018)

Şekil.4.4. Rasim Sırmabıyık Evi, Z06 Mekanı (2018)

Zemin kattan iki kollu olarak 1. Normal kata çıkan merdivenden çıkılarak 107 no'lu üst kat sofasına ulaşılmaktadır. 1. Normal kat; 101, 102, 103, 104,105, 106, 107, 108 ve 109 numaralı mekanlarından oluşmaktadır. 107 numaralı sofanın tavan kaplaması bir bütün olmasına rağmen merdivenle sofa arasına muhdes ahşap camekan yapılmıştır. Sofaya 101,104,105,106,108,109 no'lu mekanlar açılmaktadır.

102 no'lu wc ve 103 nolu banyo mekanları ayrı bir koridor ile sofadan ayrılmıştır. Bu mekanların kapıları 104 nolu hole açılmaktadır.

101 no'lu mekanda (Şekil.4.3) işlemeli ocak, özgün dişli tavan, gusülhane ve dolap bulunmaktadır. Özgün dolabın bir benzeri 105 no'lu mekanda da bulunmaktadır.

Şekil.4.5. Rasim Sırmabıyık Evi, 101 no'lu Mekan

Şekil.4.6. Rasim Sırmabıyık Evi 103 no'lu Mekan, Bitki Motifli Ocak ve Özgün Dolap

103 no'lu mekanda bitki motifli ocak, özgün tavan ve dolap bulunmaktadır. (Şekil.4.6)

2. Normal katta 207 numaralı sofanın (Şekil.4.7) çıtalı tavan süslemesi 208 mekanının tavanı ile bütün olarak yapılmıştır. Büyük bir sofası olan bu mekan muhdes ahşap camekanlı bölme ile ayrılmıştır. 201 ve 205 numaralı mekanlar da gömme yüklükler mevcuttur.

Şekil.4.7. Rasim Sırmabıyık Evi, 207 No'lu Sofa ve Özgün Tavan Kaplaması

Binada zemin kat yüksekliği 2.85 ve 2.05, birinci kat 3.35 ve ikinci kat yüksekliği 3.20'm. dir. Binada tüm kat yüksekliklerinin farklı olduğu görölmektedir. Bina kuzeydoğuda Saray Caddesine (Şekil.4.8) cephe vermekte ve güneyde yer alan ön bahçeye cephe vermektedir. Geleneksel konut mimarisinde perforjeli, taş ve ahşap söveli pencereler yapının cephe tasarımı açısından önemli bir ayrıntıdır.

Şekil.4.8. Rasim Sırmabıyık Evi, Saray Caddesi

Güneydoğuya bakan giriş cephesi düşeyde üç kısma ayrılmıştır. (Şekil.4.9) Bu kısımlar taş ve ahşap sövelerle oluşturulmuştur. Zemin kat iki kanatlı ahşap giriş kapısı cepheyi ortalayacak şekilde yerleştirilmiştir. Kapının sağında ve solunda birer adet pencere bulunmaktadır. Giriş cephesinde 1. ve 2. normal katlarda 6'şar adet pencere mevcuttur. Bu düzen alt ve üst kat planlarının aynı olmasına bağlıdır. Cephelerde pencereler 1'e 2 oranında ve üst katlarda ahşap pervazlıdır. Giriş cephesine bitişik konumda müştemilat yapısı bulunmaktadır. Müştemilat yapıları Ünye'nin geleneksel konut mimarisine özgüdür.

Şekil.4.9. Rasim Sırmabıyık Evi, Güneydoğu (Giriş) Cephesi

Kuzeydoğu cephesinde yan giriş bulunmakta ve düşeyde üç parçadan oluşmaktadır. (Şekil.4.10) Uç kısımda yan giriş bulunmakta ve girişin hemen solunda Z04 numaralı mekanın penceresi bulunmaktadır. 1. normal katta 7 pencere bulunurken, 2. normal katta büyük bir sofa tasarlanması sebebiyle 6 pencere bulunmaktadır. 1. ve 2. normal katlar yatayda silmelerle 3 parçaya bölünmüştür.

Yapının cephelerinde çıkma bulunmadığı için, yatay ve düşeyde yapılan silmeler ve pencere söveleri ile cephelere hareket katılmıştır. Kuzeydoğu cephesinin uç kısmındaki taş söveli pencere muhdes tuğla ile kapatılmıştır.

Şekil.4.10. Rasim Sırmabıyık Evi, Güneydoğu (ana giriş) ve Kuzeydoğu Cepheleri

Kuzeybatı Cephesi ara yola bakmakta ve wc ve banyo mekanlarının pencereleri haricinde diğer duvarlar sağır yapılmıştır. (Şekil.4.11)

Güneybatı cephesi (Şekil.4.11) düşeyde üç parçalı olmasına rağmen zemin katın üstünde bulunan kat silmesi yok olmuştur. İzi fotoğraftan görülebilmektedir. Merdiven mekanının pencereleri diğer pencerelerle kot farkında dolay cephede hemen fark edilmektedir.

Şekil.4.11. Rasim Sırmabıyık Evi, Güneybatı ve Kuzeybatı Cepheleri

4.3. Malzeme ve Yapım Tekniği

Bina taşıyıcı sistemi karma sistemdir. Zemin katta dış duvarları taş, ara bölmeler ahşap karkastır. 1. ve 2. normal katlarda kuzeybatı ve güneybatı duvarları taş diğer duvarlar ve ara bölme duvarlar ahşap karkas arası taş dolgudur. Yapının ahşap karkas kısımları, taşıyıcı ahşap direkler üstüne yatay olarak atılan ahşap kirişler üzerinde kurulan çatma sistemiyle inşa edilmiştir. Oda tavanlarında özgün ahşap tavanlar mevcuttur. İç duvar kaplamaları bağdadi çita üzeri kireç sıvadır. Çatı alaturka kiremit kaplıdır.

4.4. Koruma Sorunları ve Restorasyon Önerileri

Yapı farklı dönemlerde çeşitli müdahalelere uğramış olsa da günümüze ulaşmıştır. Tespit edilen genel sorunlar ve bozulmalar aşağıdaki şekildedir.

İklim koşulları, bakımsızlık ve terk edilme nedenleriyle yapıyı oluşturan eden elemanlar üzerinde çeşitli bozulmalar meydana gelmiştir. Ahşap pencere ve kapılarda çürüme ve kurtlanmalar, iç ve dış sıvalarda çatlama, boya dökülmeleri, ve ahşap döşemelerde az da olsa sehimler mevcuttur.

Yapı kullanıldığı dönemde 2007 yılına kadar, zemin katın Z01, Z02 Z03 ve Z04 mekanları kiracı tarafından kullanılmaktadır. Üst katlar ise; gerçek sahipleri tarafından kullanılmıştır. İki farklı kullanıcı olması nedeniyle zemin katta Z01 mekanında kapı açılmış, z07 mekanına muhdes duvar örülmüştür.

Karadeniz'in soğuk ve yağmurlu bir iklimi olması sebebiyle düşey sirkülasyon elemanı olan merdivene 1. ve 2. normal katlarda muhdes camekan yapılmış, yine 2. normal kattaki sofa ahşap camekan bölme ile bölünmüştür. Bu bölünmeleri pasalı ahşap tavan izlerinden de anlamak mümkündür.

Şekil.4.12. Rasim Sırmabıyık Evi, 208 Numaralı Mekandaki Muhdes Ahşap Camekan

Zemin kat kuzeydoğu yan giriş cephesinin kuzeyinde bulunan pencere tuğla ile örülmüştür. Bu muhdes eklerin temizlenerek içindeki mekan ortaya çıkarılmalıdır.

Zemin katta 106 numaralı mekanın penceresinin olmaması, sofa tarafındaki duvarının betonarme olması ve mülk sahiplerinin verdiği bilgilere göre sonradan eklendiği anlaşılmaktadır.

Zemin kattaki Z07 mekanının sofa ve Z04 yönlerindeki duvarlar muhdestir. Z07 Mekanının penceresinin olmaması bu alanda bir odanın olmadığını göstermektedir. Ayrıca mekan plan şeması ile uyumsuz gözükmektedir. Mülk sahiplerinden¹ alınan bilgiye göre: Zemin kattaki Z07 mekanının zemin kaplamasının mozağının sonradan döküldüğü orjinalde taş kaplama olduğu belirtilmiştir. Mozaik bir dönem eki olduğu için korunması uygun bulunmuştur. 2. kattaki 201 numaralı mekana eklenen mutfağın, binanın ilk yapıldığında duş olduğu mülk sahiplerince belirtilmiştir.

Yapıya sonradan ilave edilen bütün muhdes eklentiler sökülerek temizlenmeli, yapı özgün işlevine dönüştürülmelidir. Çürüyen ahşap elemanlar yenilenmelidir. Deformasyona uğrayan elemanların yerinde özgün malzemelerle onarılabilecek olanlarının, aslına uygun olarak rehabilite edilmesi, onarılması mümkün olmayan elemanların aslına uygun olarak, yapı üzerindeki benzerlerinden örnek alınarak yenilenmesi gerekmektedir. Yapının restorasyonu bittikten sonra yaşatılması için kullanılması gerekmektedir.

BÖLÜM 5

5. ÇALIŞMA ALANINDA İŞLEVSEL DEĞİŞİMLER VE FİZİKSEL YAPIYA YANSIMALARI

Yüzyılların tarihsel ve kültürel birikimiyle oluşan kentsel mekanlar zaman içerisinde terk edilmekte ya da yok olabilmektedir. Ünye’de de zaman içinde tarihi çevreyi tehdit eden unsurlar nedeniyle kentsel dokuda değişimler olmuştur. Değişime sebep olan bu unsurlar arasında konut, ticaret ve turizm talebinin yarattığı etkilerin yanı sıra tarihsel dokuyu göz ardı eden imar hareketleri, yangınlar, doğal afet ve depremler de gerek kentsel dokuda ve gerek tek yapı ölçeğinde önemli değişimlere sebep olmuştur. Bu çalışma kapsamında değişimin değerlendirilmesi, 1930 tarihli İmar Planı ile 1964 tarihli İmar Planı ve mevcut durumun karşılaştırılması ile yapılmıştır.

¹ Bilgiler mülk sahibi 65 yaşındaki Murat Sırmabıyık'tan alınmıştır.

5.1. Kentsel Dokuda Meydana Gelen Değişimler

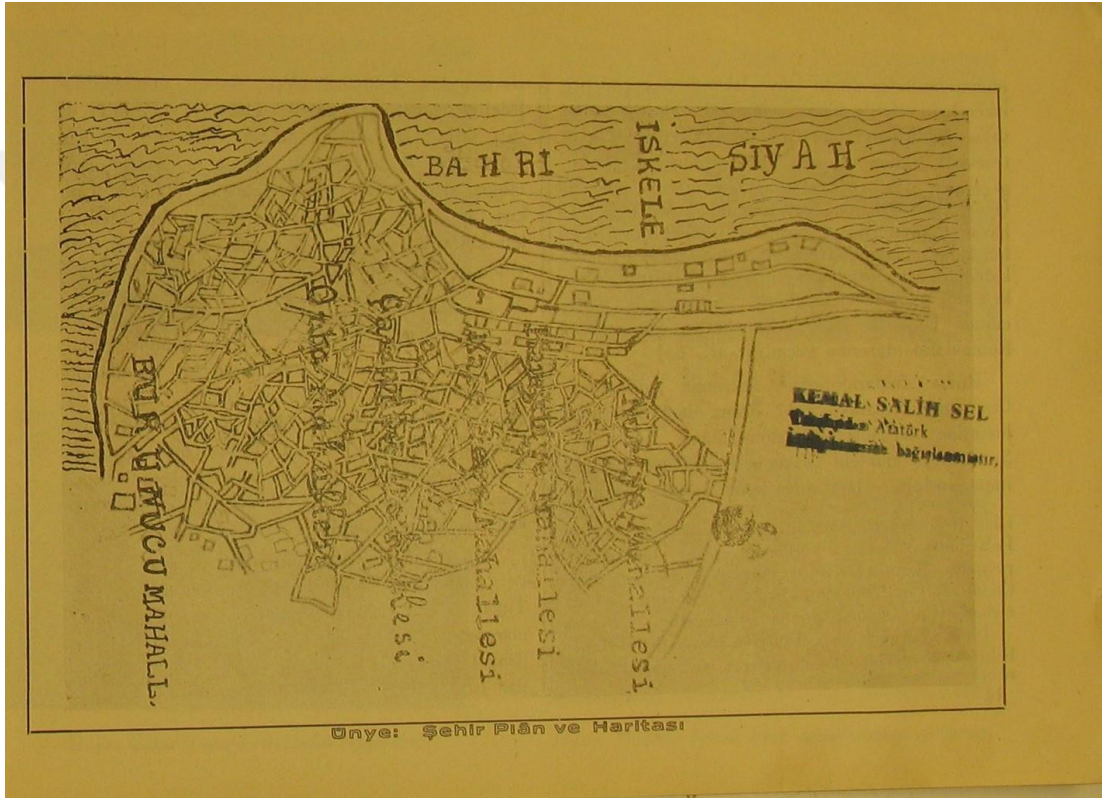
1914 tarihli (H.1332) haritada Ünye kent merkezinin birbirinden yollarla ayrılmış 5 mahalleden oluştuğu görülmektedir. (Ek.A.3) Bu mahalleler, günümüzdeki durumu ve salnamelerdeki bilgiler kıyaslandığında, güneyden kuzeye doğru Kale Mahallesi, (Şekil.5.3) Çamurlu Mahallesi (Şekil.5.4), Orta Mahalle, Çömlekçi Mahallesi ve Burunucu Mahalleleri olarak isimlendirilebilir. Günümüzde Yalı Kilisesi'nin de içinde bulunduğu Orta Mahalle, Vilayet Salnameleri'nde Rum Mahallesi olarak geçmektedir. Ünye'nin ilk yerleşim yeri eski haritalarda (Ek.A17) Taşhane Burnu olarak adlandırılan bölge olup, bu ilk yerleşim bölgesi, (Ek.A15) ve Ek.A16'daki Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan haritalarında da görülmektedir.

1930 tarihli Resimli Ünye Rehberi kitabında yer alan İmar Planında, Ünye'nin bugünkü Kaledere ve Çamurlu mahalleleri çevresinde konumlandığı görülmektedir. Kent doğuda kıyıya paralel çizgisel bir yerleşim özelliği gösterirken, batı yönündeki Burunucu ve Çömlekçi mahalleleri tarafında organik bir yerleşim dokusu mevcuttur. Kentin, doğuda Nuriye ve Kale mahalleleri ve batıda Orta, Çömlekçi ve Burunucu mahallerine doğru doğu-batı aksında kıyı boyunca bir yerleşim ve gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. (Şekil 5.7, 5.8, 5.9) Günümüzde kentin doğusunda yer alan Fevzi Çakmak Mahallesi, batıdaki Atatürk Mahallesi ve Gölevi Mahallesi ile güneydeki Liseler Mahallesi ve Saca Mahallesi'nde henüz yerleşim oluşmadığı görülmektedir. (Şekil.5.13)

Şekil.5.1: Taşbaşı mevki ve Rum Mahallesi (Yıldız Arşivi, 1890; Osman Doğan Arşivinden ulaşılmıştır.)

Kıyının bu yıllarda doldurulmamış olması nedeniyle Orta ve Burunucu mahalleleri boyunca uzanan yalılar deniz ile ilişkisini korumaktadır. (Şekil.5.8) Henüz karayolu açılmamış, betonarme iskele yapılmamıştır. Cumhuriyet Meydanı'ndaki Süleymanpaşa Sarayı istinat duvarlarından başlayarak Burunucu Mahallesi'ne kadar kıyı boyunca dizilmiş yalılar bütünlüklerini kaybetmemiş olup, rıhtım boyunca mimari süreklilik korunmuştur. Bugünkü Yunus Emre Parkı ile yakın zamanda dolgusu yapılan Atatürk Parkı'nın dolguları henüz yapılmamıştır. (Şekil.5.2, 5.7)

Şekil.5.2: 1930 Tarihli İmar Planı (Bahattin, 13)

1964 tarihli İmar Planı'nda sahildeki Yunus Emre Parkı'nın dolgusu yapılarak plana işlenmiş olup, yeni açılan sahil yolu da bu planda görülmektedir. Ayrıca fotoğraflardan görüldüğü üzere, dolgunun yapıldığı ancak günümüzdeki Yunus Emre Parkı'ndaki kafeteryanın henüz yapılmamış olduğu anlaşılmaktadır. (Ek.B.1) Dolayısıyla bu plandan ve fotoğraflardan sahil yolu ve kıyı dolgusunun yapılarak Ünye'nin doğal kıyı dokusunu kısmen kaybetmeye başladığı görülmektedir. 19. yüzyıl ortalarında Süleymanpaşa Sarayı'nın bulunduğu yerde görülen Saray duvarları ve Saray Hamamı'nın arasındaki bölge de turistik tesis alanı olarak işaretlenip imara açıldığı için adı geçen sarayın kalıntıları da bu dönemde yok olmuştur. Meydandaki

Eski Hamam'ın yakın çevresine de büyük kütleli yapıların inşası ile birlikte bu bölgenin tarihi çevre niteliği bozulmaya başlamıştır.

Şekil.5.3. Ünye, 1930 (Bahattin, 19)

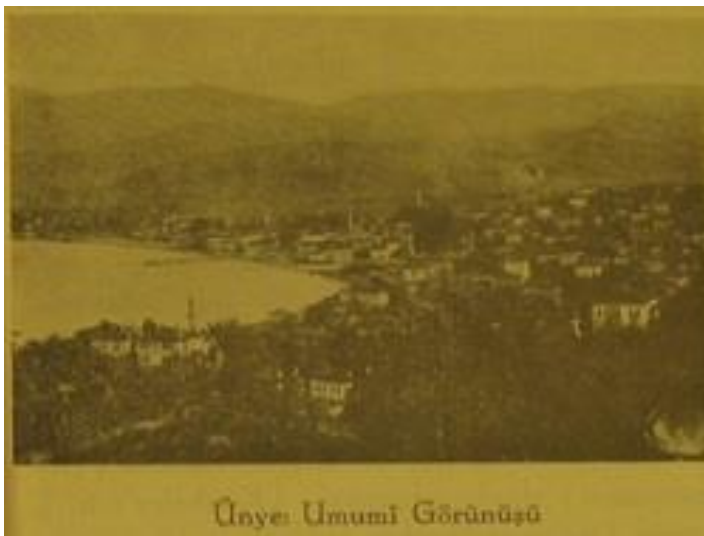
Şekil.5.4. Ünye, 1930 (Bahattin, 19)

Şekil.5.5. Ünye, 1930 (Bahattin, 19)

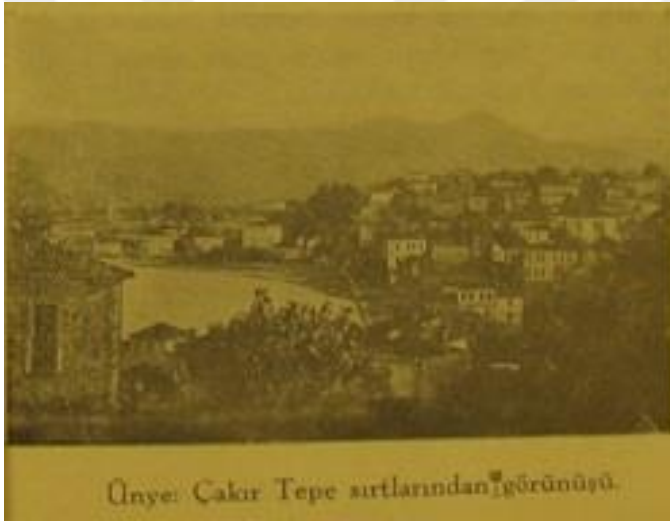
Şekil.5.6. Ünye, 1930 (Bahattin, 19)

Şekil.5.7. Ünye, 1930 (Bahattin, 15)

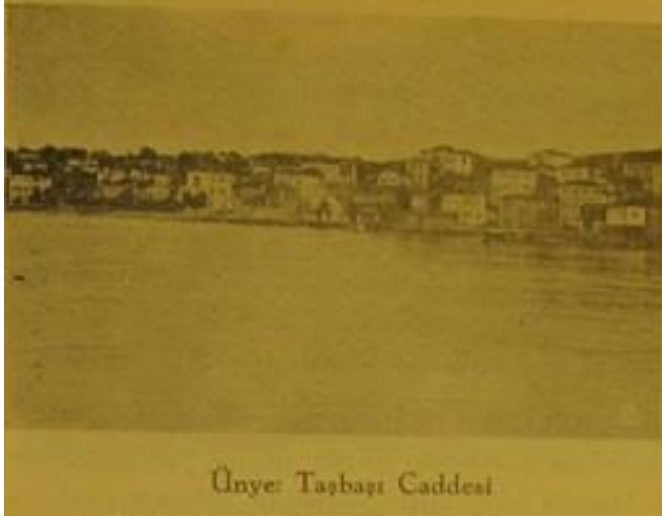
Şekil.5.8. Ünye, 1930 (Bahattin, 15)

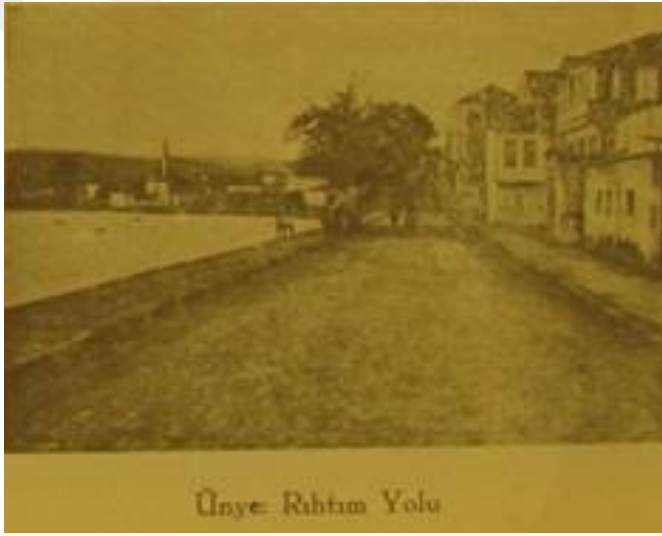
Şekil.5.9. Ünye, 1930 (Bahattin, 15)

Şekil.5.10. Ünye, 1930 (Bahattin, 15)

Şekil.5.11. Ünye, 1930 (Bahattin, 15)

Şekil.5.12. Ünye, 1930 (Bahattin, 15)

Şekil.5.13. Ünye, 1930 (Bahattin, 15)

5.1.1. Konut Talebinin Yarattığı Değişimler

Ünye, sahil kenti olması nedeniyle diğer kıyı yerleşimleriyle ve iç kesimlerle karayolu ile bağlantılıdır. Ayrıca, tarih boyunca deniz ulaşımından da yararlanmış olan kent bir ticaret merkezi niteliği taşımaktadır. Bu nitelikleri ile iç kesimlerden göç alan kentte nüfus artışının yanı sıra 1969 yılında çimento sanayinin de kurulmasıyla birlikte apartmanlar yapılmaya başlamıştır. Geleneksel ahşap yapılar yıkılarak yerlerine betonarme çok katlı yapılar inşa edilmiş, boş parseller kütle, gabari ve malzemeleri ile geleneksel dokuya uyumsuz yapılarla dolmuştur.

1973 yılına gelindiğinde Ünye doğu-batı ve güney yönlerinde bir gelişme göstermiştir. 1988 yılında 20L3, 20M1, 20L4, 20L1, 20M4 paftalarında revizyon İmar Planı yapılmıştır. Çalışma alanında bulunan Ada Bakkal Bölgesi, 20M4 paftasında yer almış olup, bu bölgede 3 adet tescilli yapı olduğu görülmektedir. Günümüzde yürürlükte olan 2006 yılı İmar Planı'nda ise bu bölgede sadece 1 adet tescilli yapı yer almaktadır. Ünye'nin kıyıdağı geleneksel dokusunu koruyarak günümüze ulaşmış tek bölge olan Ada Bakkal Bölgesi'ndeki korunması gerekli yapıların tescillerinin kaldırılması sonucundaki bu değişim şüphesiz olumsuz bir durumdur.

1991 yılı İmar Planı'nda ise yine doğu-batı ve güney yönerinde gelişmenin artarak devam ettiği görülmektedir. Saraçlı, Saca Mevki, Çatalpınar Köyü, Alaman Mevki Ortayılmazlar, Çamurlu, Kaledere ve Liseler mahalleleri için ilave imar paftaları hazırlanmıştır. Batıdaki Atatürk Mahallesi ve güneyde bulunan Nuriye Mahallesi için de ilave imar planları yapılmıştır. Paftalara Çimento Fabrikası'nın olduğu bölge ilave edilmiştir. 1991 yılı İmar Planı'nda Samsun Trabzon devlet karayolu aksı üzerinde "ayrık nizam, 5 kat" yapı hakkı önerilmiştir. Özellikle, tescilli yapıların yoğun olarak bulunduğu Çamurlu ve Ortayılmazlar mahallelerinin sahil ile birleşen kısımlarında 5 katlı yapılaşma önerisi zamanla betonarme yapıların arasında geleneksel dokunun tahrip olmasına ve tarihi kent silüetinin kapanmasına sebep olmuştur.

Kentin karakteristik mimari dokusunu tahrip eden imar uygulamaları 1964 yılında başlamış, plan dışı alanlarda meydana gelen konut baskısı ve bu baskı sonucunda oluşan kaçak yapılaşmaların oluşması ne yazık ki günümüze kadar hızla devam etmiştir. Kent için 1964 ile 1984 yılları arasında koruma amaçlı bir plan yapılmamış olması, 1984 yılından sonra ise "Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları"nın

yetersiz kalması ile Ünye Kentsel Sit Alanı dokusunu ve geleneksel mimari karakterini önemli ölçüde yitirmesine sebep olmuştur. 2002 yılında Koruma Amaçlı İmar Planı yapılarına kadar birçok kültür varlığı koruma kararlarının yetersiz olması nedeniyle yok olmuştur.

Günümüzde 4708 sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanun'un 2013 yılında yapılan bir değişiklikle bütün Ülke için geçerli olarak uygulanmaya başlanması ile Ünye'de de kaçak yapılaşma büyük oranda önlenmiş olup, kentsel dokunun tahribi de bir ölçüde azalmıştır.

2002 yılında onaylanan Ünye Koruma Amaçlı İmar Plan Notları, Ünye Kentsel Sit Alanı içinde ve dışındaki yapılaşmanın kurallarını belirlemektedir. Bu kurallar yapılaşmayı koruma açısından kontrol altına almıştır. Ancak plan notlarının 3. maddesinde tanımlanan "var olan özgün değerleri, konumu ve kütle alanı korunacak yapılar ve var olan konumu ve kütle alanı korunacak yapılar" olarak ayırım yapılması ile ne yazık ki bu yapıların bir kısmı tescil edilmeyerek yok olmuştur. Kaledere Mahallesi 76 ada, 20 parseldeki yapı bunlardan sadece biridir. Yıkılarak yerine betonarme yapı yapılmıştır.

Ünye Koruma Amaçlı İmar Plan Notları'nın 9. maddesinde yolların kaplama biçim ve malzemeleri ile korunması hükme bağlanmışken Kadılar Yokuşu Sokak (Şekil.5.14) ve Hacıemin Caddesi'nin yol kaplamalarının küp granit olduğu ancak günümüzde eski malzemesinin korunmadığı görülmektedir. Takipsizlik ve bilinçsizlik ile Belediye'nin yeterli ve gerekli denetim yapmaması sonucunda çoğu sokaklarda özgün yol kaplamaları bozulmuş olup, özgün yol kaplamaları Salih Çuhadar Sokak'ta olduğu gibi tesadüfi olarak korunmuştur. (Şekil.5.15)

Şekil.5.14: Kadılar Yokuşu Sokak Zemin Kpl

Şekil.5.15: Salih Çuhadar Sokak Özgün Zemin Kpl.

Koruma plan notlarına sit alanı dışında bulunan tescilli yapıların kütle alanlarının büyüklüğünün ne kadar olacağı ile ilgili bir hüküm konulmaması nedeniyle, tescilli yapıların yakınına büyük kütleli ve gabarili betonarme yapıların yapılmasını önlenememiştir. Çamurlu Mahallesi, 234 ada, 42 ve 88 numaralı parsellerdeki betonarme yapılar ile Burunucu Mahallesi, 333 ada, 3 parseldeki tescilli yapının kuzeydoğusundaki 333 ada, 5 parseldeki yapı bunlardan birkaçıdır. (Şekil.5.16)

Şekil.5.16: Burunucu Mahallesi, 333 ada, 5 parseldeki yüksek gabarili yeni yapı kütleleri

Ünye Koruma İmar Planı'nda pencere tipolojisi, çıkma tipolojisi vb yapı elemanlarının özelliklerini vurgulayan tipolojiler yapılmamış olup, özgün boyutların

(Şekil.5.17, 18) mevcut olmasına karşın korunması gerekli yapılarda birçok pencere büyütülmektedir.

Burunucu Mahallesi, 333 ada, 5 parsel örneğindeki gibi kaçak yapılaşma yoluna gidilerek pencere ölçüleri kontrolsüzce büyütülerek cephe bütünlüğü bozulmaktadır.

Şekil.5.17. Burunucu Mahallesi, 333 ada, 5 Parseldeki Yapının Pencere Boyutları

Şekil.5.18. Hamidiye Mahallesi, 190 ada, 24 Parsel'deki Yapının Pencere Boyutları

Ünye'de bulunan tescilli yapıların ön bahçe haricinde yan ve arka bahçelerinde de kapalı çıkma mevcut iken Ünye Koruma Plan Notları'nın "Yapı Öğeleri" başlıklı 35. Maddesinin c) fıkrasında yalnızca ön bahçede çıkma yapılabileceği karara bağlandığından dolayı yan ve arka bahçelerde müsait alanları olan mülk sahipleri kontrolsüz ve kaçak çıkma yapma yoluna gitmişlerdir. Burunucu Mahallesi 333 ada, 5 parseldeki yapı, yol cephesinde kaçak yapılan çıkmasının oransız ölçüleri ile olumsuz bir örnek uygulamadır.

5.1.2. Ticaret Talebinin Yarattığı Değişimler

Sahil şeridinin rıhtım, gezinti yolu, rekreasyon, kafe ve park elde etmek amacıyla doldurulması Ünye'de ticaret talebinin doğurduğu başlıca değişimlerdenidir. 1991 tarihli İmar Planı'nda kent merkezindeki sahil bandında 5 katlı yapılaşma ile bu yapıların zemin katlarında ticaret işlevi önerilmesi sonucunda günümüzde bu bölgede bir ticaret aksı oluşmuştur. Sahil bandının ticari aksla beslenmesi ve yapılaşmanın 5 kat olması Ortayılmazlar ve Çamurlu mahallelerinin sahil bandının arka parsellerinde yer alan tescilli yapıların da zamanla yok olmalarına sebep olmuştur. Ayrıca Hükümet ve Belediye caddeleri ile Orta Çarşı Caddesi üzerinde ticari işletmeler bulunmaktadır. Bu caddeler ile Döner Çeşme Meydanı'nda ticaret talebinin yarattığı rant sebebi ile meydana cephe veren tescilli yapılar yok olmuştur. Kentsel sit alanı içerisinde kalan Bakırcılar Arastası bakırcı, kahvehane ve matbaa işletmelerinin bulunduğu bir ticari aks olarak önemlidir. Kırsal bölgeden ve iç kesimlerden gelen ticaret talepleri ise kentin güneyindeki Büyük Cami Caddesi, 20 Temmuz Caddesi ile Cengiz Topel ve Niksar caddelerinde karşılanmakta olup tarihi merkezdeki ticaret baskısını hafifletmektedir.

5.1.3. Turizm Talebinin Yarattığı Değişimler

Karadenizin sert iklim şartlarının da etkili olması sebebiyle Ünye'de deniz turizm çok gelişmemiştir. Kentte Uzunkum, Mavideniz, Devrent ve Kırkevler plajları deniz turizmüne hizmet vermektedir.

Yürürlükteki İmar Planı'nda Burunucu Mahallesi ve Atatürk Mahallesi'nin sahil yolu ile deniz arasında kalan bölgeleri seçimli kullanım alanı "Turizm+Konut" olarak ayrılmasına karşın daha çok konut kullanımı tercih edilmiştir. Kentte çoğunlukla 3 ve 4 yıldızlı pansiyon şeklinde konaklama otelleri mevcuttur. 5 yıldızlı otel inşaatının 2016 yılında yapımı tamamlanmıştır. Ünye'nin güney bölgesinde

doğal güzelliklerin, zengin flora ve faunaya sahip ormanların bulunmasına karşın bu bölgelerde henüz bir çekim merkezi oluşturulmamış ve bu nedenle doğa turizmi gelişmemiştir. Ünye'ye gelen yaz nüfusunun büyük bir çoğunluğunu ev sahipleri oluşturmaktadır. Günübürlük turizm, eğlence veya dinlence amacıyla gelenler sınırlı sayıdadır. Bu sebeplerle turizm talebinin yarattığı olumsuz bir değişim söz konusu değildir.

5.1.4. Yangınlar

Bacacı, "*Seyyah Vital Cuinnet 1800'lü yıllarda Ünye'de meydana gelen büyük bir yangından bahsetmektedir. Ünye'de ne modern ne de tarihi bir eserin olmadığını bunların 10 yıl önce bir yangın esnasında tamamen yıkılmış olduğunu söylemektedir. Evlerin imar yönünden pek iyi görünüşe sahip olmadığını ve bunların birçoklarının yarım kalmış olduğunu belirtmektedir. Bu da halkın binalarını daha yeni yapmaya başladığını göstermektedir. Ünye'de büyük yangın 1800'lü yılların hemen başında meydana gelmiştir.*" bilgisini vermektedir (Bacacı vd, 34-35)

Ünye Şerîye Sicilleri kitabından aktaran Bacacı, "*Ünye'de Merhum Sadullah Bey'in Medreseye vakfettiği ekmek fırınının H. 1237 tarihinde çıkan yangında yandığından ve tamir masraflarının fırın gelirleri ve Müderris Hüseyin Efendi arasında yarı yarıya karşılanmasıyla ilgili hüküm özeti bulunmaktadır. Bu hüküm özetinden bahsi geçen büyük yangının M. 1822 tarihinde olduğu düşünülmektedir*" (Bacacı vd, 568) ifadesi ile yangın bilgisini teyid etmektedir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde H. 1296 (M. 1879) yılında "Ünye yangınında harap olan ve inşaa masraflarına yardım sağlanan haneler için gerekli kereste ve tahtaların suistimale meydan vermemek için sadece yangında zarar görenlere has olmak kaydıyla orman ve gümrük vergisinde muaf tutulma isteği" Devlet Mülkiye Dairesi'nden bir yazı ile belirtilmiştir.

Ali Cevat Bey, "Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Lügati" adlı eserini 1895 yılında neşretmiş ve Ünye ile ilgili olarak: "*...Bundan 10 sene kadar evvel zuhur eden bir yangın hemen bütün binalarını mahvetmiş idi.*" (Doğan, 312) bilgisini vermektedir. Bu bilgi ile Ünye'de yaklaşık 1880'lerde de bir yangın olduğu söylenebilir.

5.1. 5. Doğal Afet ve Depremler

Sel felaketi konusunda yine Bacacı, "1914 yılında Canik Sancağı'nın doğu tarafını oluşturan Ünye, Fatsa, Terme ve Çarşamba'yı sel felaketi etkilemiştir. 20 Haziran ve 4 Temmuz 1914'te Canik Mutasarrıfı Süleyman tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazılarda bu büyük doğal afetin nelere mal olduğu anlatılmaktadır. Ünye'de sel felaketinden dolayı Hükümet Konağı'nı su bastığı, Elekçi ve Cevzidere değirmenleri ile bütün köprülerin yıkıldığı, Çöreği Köprüsü'nün yapımı için hazırlanan malzemelerin zayi olduğu, pirinçlerin tamamen sele uğradığı ve mezbahane'nin denize sürüklendiği, telgraf direklerinin kısmen yıkıldığı, Ünye sahilinde odun toplamakta olan Hatice isminde bir kadının boğulduğu ve köylerden hasarlar ile alakalı yeterli malumat alınmadığı bildirilmiştir" (Bacacı vd, 34-35) bilgisini vermiştir.

27 Aralık 1939 tarihinde gerçekleşen Erzincan depremi Ordu'da da tahribat yapmıştır. Yedi kişi ölmüş, 283 bina yıkılmış, yetmiş dört binada hasar meydana gelmiş; çarşının neredeyse yarısı yok olmuştur.¹ Ünye'de büyük hasarlar meydana getirmiş, şehir içindeki 2 cami de yıkılmıştır. (Bacacı vd, 38) Ayrıca 27 Aralık günü Tokat, Samsun ve Ordu'dan da depremin çok büyük olduğu ve acilen insani yardımların yapılmasının zorunlu olduğuna dair Ankara'ya çeşitli telgraflar çekildiği bilgisi vardır.

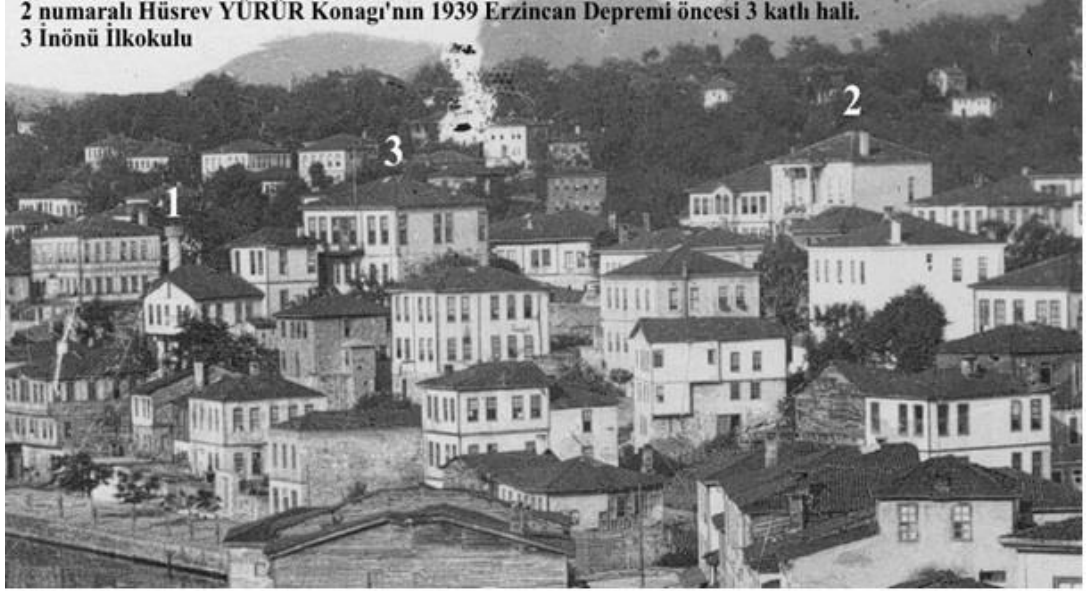
Samsun Transit Deposundan Deprem Bölgelerine Yapılan Sevkiyat ve Miktarları

Ordu Vilayeti	Erzak 868 Parça
	Eşya 338 Balye
Çarşamba Kazası	Erzak 154 Parça
	Kereste 111,237 Metre
	Mikâbı Çivi 120 Sandık
Fatsa Kazası	Erzak 517 Parça
Ünye Kazası	Erzak 17 Parça ²

¹ TDV İslam Ansiklopedisi, 33. cilt, s.369'dan alınmıştır.

² İlhan Haçın, Araştırma Görevlisi, Cumhuriyet Üniversitesi, '1939 Erzincan Büyük Depremi' Makalesinden alınmıştır.

1939 Depremi Ünye’de bir çok konut ve binaya ağır hasarlar vermiş, bazı yapılarda çatlaklar meydana gelmesine sebep olmuştur. Bu yapılarla ilgili olarak Çamurlu Mahallesi’nde yer alan 234 ada, 59 parseldeki 3 katlı yapının bir katı yıkılmıştır. (Şekil.5.19) Ünye'deki diğer yapılarla ilgili kesin bilgi mevcut değildir.

Şekil.5.19: Çamurlu Mahallesi, 234 ada,59 parseldeki Konağın Depremden Önceki 3 Katlı Hali, 1930¹

5.1. 6. İmar Hareketleri

Ünye kazasındaki imar faaliyetleri ile ilgili olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgesinde (23 Temmuz 1864 tarihli) şu bilgiler yer almaktadır:

“Hükümet Konağı ve Çarşı Cami bitişiğindeki büyük kabristanın dört tarafındaki taş duvarlarının yeni tamir ve badana edilmiş olduğu, kendir mahzeni civarında yabancı ve göçmenlerin defnedildiği kabristan etrafına, araları dörder parmak olmak üzere iki zirâ’ boyunda kalın direkler diktirilip üzerlerine küpeşte ördürülerek güzelce muhâfaza ve düzenli, sağlamlaştırıldığı ve boya ile boyanmış olduğu, Kaledere Mahallesi’ndeki büyük kabristanın etrafının taş duvar yapıldığı” belirtilmiştir. Ayrıca, *“Kasaba-i mezkure mahkemesi civarında iki adet taş köprüünün kötü durumda olduğu için yeni baştan düzenlenmiş ve tamir edilmiş olduğu, kendir mahzenine yakın olan taş köprüünün yıkılmış ve harap bulunduğundan yeni baştan ilk haliyle düzenlendiği”* belirtilmiştir. *“Kasaba-i mezkure çarşısından geçen nehrin*

¹ Ufuk Mistepe Arşivinden alınmıştır.

üzerinde her yıl şiddetle gelen yağmur sebebiyle terazi mezkur yıkılıp harap olarak tanzim edilene kadar umum ahali tarafından bildirildiği için nehri mezkurun üzerine iki göz köprü inşaa ve üzerinden akan birçok lazım faydalı işler gerekeceğinden hemen tanzim ve inşası uygun olacaktır. Bolaman kasabasından sanatkar taşçı başı getirilerek keşif yaptırılmakta olup inşasına başlanacağı belirtilmiştir. Kasaba-i mezkure çarşısının en seçkin olan yerinde ticaret malları önünde lezzetli akarak uzun zamandır harap olan çeşme, güzelce tamir ve inşaa edilmiş, boyanmıştır.”

“Hükümet Konağı civarında kütüphane ile birlikte fetvane güzelce badana ve lüzum görünen mahalleri boya ile tezyin edilmiştir.”

Ahali tarafından arzu olunduğundan Ünye ile Niksar yolunun tesviye ve açılış merasimi için kazalar müdürüyle meclis azasından ikişer kişi getirilmesi ve davet olunmuştur.¹

1856 yılında tesis edilmiş olan Hacı Mehmet Ağa Kütüphanesi'nin; 8 sene sonra boya, badana ile ince işlerinin yenilendiğini, kütüphanenin yerinin hükümet konağı civarında olduğu görülmektedir.

1872 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne göre vilayet dahilinde kayıtlı bulunan cami, mescit ve diğer yapıların listesi şu şekildedir:

Tablo.5.1: 1872 Trabzon Vilayeti Salnamesi Yapılar Cetveli

		Gümrük	Karantina	Tabya	Çeşme	Medrese	Mektebi İslam	Mektebi Rüştiye	Cami	Hamam	Fırın	Han	Hükümet Konağı	Hane
		1	2	3	57	4	10	1	14	55	37	20	1	1103
Canik Sancağı	Nefsi Samsun	1	2	3	57	4	10	1	14	55	37	20	1	1103
	Çarşamba Kasabası	-	-	-	-	5	4	1	9	-	27	5	1	866
	Bafra Kasabası	1	-	-	21	2	2	1	5	9	8	8	1	1126
	Ünye Kasabası	1	1	1	30	2	8	1	6	5	22	11	1	1605

¹ BOA, İ. DH, 529/36655. Sabri Bacacı, Osmanlı Belgelerinde Ünye (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İrade Dâhiliye) Fî 19 Saferu'l-hayr sene [1]281 (23 Temmuz 1864)

Tablo.5.2: 1872 Trabzon Vilayeti Salnamesi Yapılar Cetveli (Emiroğlu, 207-209)

Canik Sancağı		Rum Mektebi	Rum Kilisesi	İslam Kabristanı	Kuyu	Yer Mahzeni	Kahvehane	Değirmen	Köprü	Çömlekçihane	Kayıkhanne	Salhane	Boyahane	Menzilhanne
	Nefsi Samsun	-	1	16	7	1	77	1	1	1	1	4	2	1
Çarşamba Kasabası	3	2	4	5	-	14	1	1	1	-	-	3	-	
Bafra Kasabası	-	1	10	-	-	34	1	1	-	1	1	-	-	
Ünye Kasabası	-	3	12	21	1	31	2	-	6	73	1	3	1	

Bu bilgilere göre, Canik Sancağı'nın merkezi olan Samsun'dan sonra Ünye; han, islam mektebi, çeşme, tabya ve karantina sayısı bakımından en fazla sayıya sahiptir. Hane sayısı bakımından ise Samsun'dan fazladır. Hane sayısının fazla olması Ünye'nin kalabalık bir nüfusa sahip olduğuna işaret etmektedir. Han sayısının fazla olması Ünye'nin tarihi ipek yolu üzerinde yer alması ve kervanların uğrak yeri olması ile ilgilidir. Çeşme sayısının fazla olması su kaynaklarının bol olduğunu göstermektedir. İslam mektebi sayısının fazla olması müslüman nüfusun fazla olması ile eğitime verilen önemi vurgulamaktadır. Karantinasının olması deniz yoluyla gelenlerin salgın hastalıklarının şehre bulaşmamasının kontrol altına alındığını ve kentin etkin ticari önemini göstermekte olup, ayrıca kasabalardan sadece Ünye'de tabya bulunması ile stratejik öneme sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Canik Sancağı'nın merkezi olan Samsun'dan sonra Ünye; rum kilisesi, islam kabristanı, kuyu, değirmen sayısı bakımından da en fazla sayıya sahip kasabadır. Kayıkhanne ve çömlekçihane sayısı bakımından Samsun'dan öndedir. Rum kilisesi sayısının fazla olması Ünye'de Rum nüfusunun yoğun olduğuna işaret etmektedir. Kuyu sayısının fazla olması su kaynaklarının bol olduğuna, değirmen sayısının fazla olması mısır, buğday ve diğer mahsul üretiminin çokluğuna bağlanabilir. Kayıkhanne ve çömlekçihane sayılarının da çok olması bölgede, Ünye'nin bu zanaatlarda ilerlemiş, önemli bir yerleşim olduğunu göstermektedir.

1904 tarihli Serveti Fünun Dergisi'ne göre o tarihte Ünye'de: 67 cami, 15 mescit, 9 medrese, 1 tekke, 15 kilise, 1 Mekteb-i Rüştü ve İbtidai derecesinde olarak

102 İslam ve 5 Rum ve 15 Ermeni mektepleri; 10651 hane, 21 han, 158 mağaza, 472 dükkan, 2236 fırın, 48 kahvehane, 2 gazino, 216 değirmen, 4 hamam, 25 su hazinesi, 7 kiremithane, 17 taş ocağı, 4 kireç fırını, 1 kütüphane, 1 eczahane, 3 dabbağhane, 1 silahhane, 2 meyhâne, 2 rakı fabrikası, 1 Hükümet Dairesi, 1 depo ve birer Liman ve Beledî Daireleri bulunduğu, bilgisi yer almaktadır.

Ünye'de 1914 tarihinden günümüze kadar oluşan kentsel değişimler birçok kaynaktan, haritalardan incelenmiş günümüz imar planı ve haritalarıyla karşılaştırılarak kıyaslanmıştır. Bu kıyaslamalar neticesinde konuyu özetlemek adına bir tablo oluşturulmuştur.

5.2. Yapılarda Meydana Gelen Değişimler

5.2. 1. Kullanıcı Kaynaklı Sorunlar

1950'lerden sonra apartmanların yapılmaya başlamasıyla birlikte daha konforlu evlerin tercih edilmesi gibi sebeplerle Ünye'de geleneksel yapılar terk edilmiş ve bakımsız kalmıştır. Sosyal yaşamın çeşitliliği mimari dokuyu da etkilemiş, 19. yüzyıl batı etkisindeki seçmeci mimari üsluba birçok örnek veren kentsel bir çevre oluşmuştur. 15. ve 16. yüzyıllarda Ünye'nin kadı yetiştirme bölgesi olması (TDV) Ünye'den birçok ünlü kadı çıkmasına sebep olmuş, bu kültür yapılaşmaya etkisini tarihi Kadılar Yokuşu'ndaki konaklarla kendini göstermiştir. 19. yüzyılda bu konaklardaki kullanıcılar yaşadıkları çevreye hem değer katmışlar hem de her bahçede bulunan manolya ağaçlarıyla güzel kokan bu çevreyi bilinçli bir şekilde kullanarak tarihi ve sosyal dokuyu, hasar vermeden 20. yüzyıl ortalarına kadar korumuşlardır. Çeşitli nedenlerle Ünye'den ayrılan ilk kullanıcıların yerine zamanla iç kesimlerden göçle gelen kiracılar veya ücretsiz oturan maddi durumu olmayan kişilerin yerleşmeye başlamasıyla düzenli bakım yapılamamış, mekanın ayrıcalıkları ve özellikleri giderek kaybedilmiştir. Kadılar Yokuşu ile birçok tarihi bölgede ilgisizlik ve bakımsızlık sonucu tahribat hızlanmıştır. Ancak diğer çevreler, eğimli bir arazide yer alan Kadılar Yokuşu kadar şanslı olmamış, bu bölgelerde daha fazla bozulma ve daha çok yok olma ile günümüze ulaşılmıştır.

Ünye'de tescilli sivil mimarlık örnekleri, geleneksel yapılar taş ve ahşaptan yapılmışlardır. Anıtsal yapılar ise kesme taş veya moloz taş malzemedir. Yapılar müşterek mülkiyete sahip olunması sebebiyle sahipsiz ve ilgisiz kalmış, duvar iç dolgu malzemelerinin boşalması, cumbaların ahşap taşıyıcıları ile ahşap çatıların çürümesi sonucunda taşıyıcı sisteminin zarar görmesi ile yıpranmıştır. Kullanılmayan yapıları madde bağımlılarından korumak için taş örülerek ya da ahşap malzeme ile pencere ve kapılarının kapatılması çözümleri de olumsuz görüntüleri oluşturmuştur. Ayrıca define avcıları tarafından taşıyıcı duvarların yakınında çukurlar açıldığı için taşıyıcı sistem zayıflamıştır. Bu ve benzeri çeşitli sebeplerle tehlikeli duruma gelen tescilli yapıların üst kısımları, gerekli projeleri hazırlanıp kurul onayı alındıktan sonra taş duvarlarına kadar yıktırılmıştır. Ayrıca halen kullanılan yapılarda ise, pencereler birleştirilerek büyütülmüş ve zemin katların dükkan olarak kullanılması gibi sebeplerle cephe görünümüleri değişime uğramıştır.

Tescilli ve geleneksel yapılara diğer müdahale biçimleri, dışarıdan betonarme merdiven ile yine ek olarak yeni tuvalet ve banyo mekanlarının yapılması, çıkma altındaki desteklerin betonarmeye çevrilmesi ve dış duvarlara bitişik odunluk gibi müştemilat yapıları ile özgün kapıların değiştirilmesi şeklinde bozulmalar olarak görülmektedir.

5.2.2. Yasal Boşluklar Sonucunda Aykırı Uygulamalar Yapılması

1964 yılı İmar Planı'nda anıtsal yapılar ile ilgili lejant bulunmasına karşın sivil yapıların korunmasıyla ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Ünye'de ilk tescil çalışmalarının 1983 yılında başlaması ve "Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları" belirleninceye kadar geçen zamanda birçok denetimsiz ve projesiz uygulama yapılmıştır. 1983 yılına kadar tescilli ve geleneksel yapılar herhangi bir yasal çerçeve ile koruma altına alınmamıştır. 1950 sonrası apartmanlaşma hareketi ile tarihi çevrelerin yakınında yüksek katlı apartmanlar yapılmıştır. 1983 yılında gelindiğinde anıtsal ve birçok sivil mimarlık örneği yapının çevreleri, betonarme yapılarla dolmuş gabari, kütle ve cephe düzeni açısından bozulmuştur. Ünye'de Kadılar Yokuşu'nun da içinde bulunduğu sit alanı topoğrafyası sebebiyle motorlu trafiğe uygun olmadığı için tesadüfi olarak eseri korunmuştur.

***2002 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planındaki Eksiklikler**

2002 yılındaki Koruma Amaçlı İmar Planı'ndaki sınıflandırmada, kentsel sit alanı içinde ve dışında olan tescile değer kültür varlıklarının daha çok "var olan özgün değerleri, konumu ve kütle alanı korunacak yapı" sınıfında kalması ile bu yapılara "Ünye Koruma Amaçlı İmar Planı"nın tanımlar başlıklı 3. maddesinde 'gerektiğinde yenilenebilecek yapı' notu düşülmesi sonucunda, birçok kültür varlığı yapı yıkılarak, yenilenecek betonlaşmış ve kaybedilmiştir. Bu durum koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması sürecinde ekipte koruma uzmanı mimarların bulunamaması ya da yetersiz olması, şehir planlama mesleğinin tek yapı ölçeğinde yetersiz kalması gibi konulardaki yaptırım zafiyeti oluşturan yasal boşluğun varlığına bağlanabilir. Bu bağlamda kentsel sit alanında Çifte Hamam'ın kuzey cephesinde yer alan Medrese Sokak üzerindeki 3 adet kütle alanı ve özgün değerleri korunacak yapı lejandındaki geleneksel yapılar yenilenmiş ve yerlerine cephe oranları ve gabarileri uygun olsa bile betonarme malzemeyle yeni yapılar yapılmıştır. Aynı sokağa cephe veren bir adet yapı ise tamamen yıkılmıştır. Bakırcılar Arastası gibi tarihi önemi olan bir çevrenin yakınında yer alan hamamın bitişiğindeki sokağın bu şekilde değişimi yasal boşluk sonucu olarak değerlendirilebilir. Hacıemin Caddesi'ne cephe veren iki adet geleneksel yapı ise, betonarme yapılırken bir yapı tamamen yıkılmış, bir yapı ise tarihi analiz paftasında tescile önerilmiştir.

Etkilenme geçiş alanı bölgesindeki geleneksel yapıların bir çoğuna 'kütle alanı korunacak yapı' lejandının verilerek tescillenmemesi, bu yapıların tamamen betonarme yapılara dönüşmesine sebep olmuştur.

***Dönerçeşme Meydanı'ndaki Sit Alanının Kaldırılması**

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 27.04.1984 tarihli koruma kararı ile 3 parçalı kentsel sit alanı mevcut iken tarihi Dönerçeşme Meydanı'ndaki sit alanının talep üzerine aynı yıl (26.09.1984 koruma kararı) kaldırılması bir diğer yasal boşluktur. Bu durum meydana cephe veren bir adet tescilli kültür varlığının tescilinin kaldırılması, yerine betonarme çok katlı yapının yapılmasına sebep olurken ayrıca alanın tarihi meydan kimliğini zemin döşemesi ve çevre dokusuyla birlikte kaybetmesine sebep olmuştur.

5.2.3. Kottan Faydanılarak Kat Kazanılması

Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları ve Ünye Koruma Amaçlı İmar Plan Notları'nda 'çatı arası kat kazanılamaz' maddesine karşın yapılan çatı katı ve çekme kat uygulamaları kent silüetini olumsuz etkilemiştir. Özellikle Hacıemin Caddesi üzerinde yer alan yapılarda eğimli arazi ve manzara faktörü insanları çatı katı yapmaya yönlendiren sebep olmuştur.

Arazi eğiminden dolayı bodrum katların ortaya çıkması kentsel sit alanı için Koruma Amaçlı İmar Planı'nda 3 kat olan yapılanma haklarının bodrum katlarının da devreye girmesiyle 4-5 kata kadar çıkmasına sebep olmuş ve tarihi doku silüeti olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur. Kentsel sit alanı dışında da yine uygulama imar planında 4 kat olan parsellerin kat sayıları artarak 5-6 katı bulmuştur. Bu bağlamda koruma kurullarına sunulan silüetlerin yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

5.2.4. Koruma Bilincinin Yetersizliği

Ünye'de koruma bilincinin yetersizliği aynı zamanda yasal çerçevede alınan kararların suistimal edilmesine de sebep olmuştur. Yasal düzenlemelerin yetersizliği mülk sahipleri tarafından kullanılarak koruma amaçlı yasal yaptırım uygulanamamıştır.

Tarihi çevrelerin etkili korunması için birinci koşul mülk sahiplerinin korumaya inancının olmasıdır. Ayrıca, mülk sahiplerinin tarihi yapıların korunması sürecinde alabilecekleri maddi ve teknik yardımları bilmemesi, çok malikli mülkiyet durumu gibi sebeplerin yanı sıra rant kaygısı dikkate alındığında korumanın gerçekleşmemesi söz konusu olmaktadır. Rant kaygısından dolayı mülk sahiplerinin de talebi ile ilgili kurumlarca alınan koruma kararları suistimal edilmiştir. Koruma bilincinin yetersizliğinin ve diğer etkenlerin tarihi çevrede oluşturduğu değişimler tabloda yıllara göre listelenmiştir.

Tablo.5.3: 1914- 2002 Tarihleri Arasında Tarihi Çevrede Oluşan Değişimler

Yıl	Gelişim Yönü	Mahalle Sayısı, Yeni Mahalleler,	Kentsel Dokuda Meydana Gelen Değişimin Sebepleri	Kentsel Dokuda Meydana Gelen Değişimin Sonuçları	Kaynak
1914	Doğu Batı	İlk Kent Yerleşimi Taşhane Burnu'ndan Başlamış ve Kent Merkezi 5 Mahalleden Oluşmaktadır.	-	-	1914 Tarihli Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Haritası (Ek. A3) ve Eski Fotoğraflar
1930	Doğu-Batı		* Yunus Emre Parkı ve Atatürk Parkı Dolguları Yapılmadığı İçin Sahil Korunmuş *Karayolu Açılmamış	* Korunmuş Kıyı * Orta ve Burunucu Mahalleleri Boyunca Uzanan Yalılar Denizle İç İç ve Bütünlüklerini Korumaktadır.	Resimli Ünye Rehberi ve Eski Fotoğraflar (Ek B15)
1964	Doğu-Batı		*Yunus Emre Parkı Dolgusu yapılmıştır. * Karayolu Açılmıştır. *1964 Yılı İmar Planında 'Tarihi Eser' Lejandı Olmasına Rağmen Tarihi Eserlerin Yakınına Kütle Alanı Büyük Yapıların Gösterilmesi. *1964 yılı İmar Planına Süleymanpaşa Saray Surlarının Bulunduğu Alan, Turistik Tesis Alanı Olarak İşaretlenmiş ve Yapılaşmaya Açılmıştır.	* Doğal Kıyı Dokusunu Kaybetmeye Başlamış * Karayolunun açılması nedeniyle Yalıların denizle bağlantısı kopmuş. *Tarihi Çevrelerin imara açılması nedeniyle betonlaşma Gabari, Kütle ve Malzeme Olarak Uyumsuz yapıların Yapılmaya Başlamıştır.	1964 Yılı İmar Planı ve Eski Fotoğraflar (Ek.A9, Ek A8, Ek B.17D)
1969	Doğu-Batı		*Ünye'de Çimento Fabrikasının Kurulması, *Sanayinin Gelişmesi	Betonarme Çok Katlı Binaların Yapılması, Tarihi Çevreye Kütle, Gabari ve Malzeme Olarak Uyumsuz Yapıların yapılması	www.unyecimento.com.tr erişim Haziran 2018, Eski Fotoğraflar (Ek B. 8)
1973-1983	Doğu-Batı		*Nüfus Artışına Paralel Olarak, Konut Talebinin Artması Nedenleriyle Birçok Revizyon ve İlave İmar Planlarının Yapılması,	*Yapılaşmaya Açılan Tarihi Çevrede Betonarme Yapılar Yapılmıştır. *Tarihi Çevre Korumaya Geç Kalınmış ve Tarihi Doku Bozulmuş, Korunamamıştır.	S.K.V.K.B.K Arşivi, Ünye Belediyesi Arşivi, Eski Fotoğraflar
1983-1988	Doğu-Batı		*1983 Yılında İlk Tescil Çalışmalarının Başlaması ve 3 Parçalı Sit Alanının İlan Edilmesi * 1984 Döner Çeşme Meydanı Sit Alanının Kaldırılması *1984 Sonrası Geçiş Dönemi Yapılanma Koşullarının Yetersiz Kalması	*Geçiş dönemi Yapılanma Koşullarının Yetersiz Kalması İle Birçok Kültür Varlığının Yok Olması *Döner Çeşme Meydanı Sit Alanı'nın Kaldırılması ile Tarihi Döner Çeşme Meydanı'nın Çevresiyle Birlikte Korunamaması	S.K.V.K.B.K Arşivi, Ünye Belediyesi Arşivi, Eski Fotoğraflar
1991	Doğu-Batı		*İmar Planlarında Samsun-Trabzon Devlet Sahil Yoluna A-5 Yapılaşma Hakkı Verilmesi. (Tescilli Yapıların Yoğun Olarak Bulunduğu, Çamurlu, Ortayılmazlar ve Burunucu Mahallelerinin Sahil İle birleşen Kısımlarına 5 Katlı Yapılaşma Önerisi)	*Sahildeki ve Sahile Yakın Geleneksel Yapılar Yok Olmuş ve Tarihi Dokunun Deniz Silüeti Kapanmıştır.	1991 Yılı İmar Planı (Ek.A11, Ek. A12) ve Eski Fotoğraflar
2002	Doğu-Batı		*Koruma Amaçlı İmar Planında Yapıların Tescile Önerilmemesi ve "Külte Alanı ve Özgün Değerleri Korunacak Yapı" Lejantının Konulması *Koruma Amaçlı İmar Planının Geç Yapılması	*Tescile Önerilmeyen Yapıların Yıkılarak Yok Olmuş ve Yerine Betonarme Yapılar Yapılmış Tarihi Doku Bütünlüğünü Kaybetmiştir. *Koruma Planı Yapılana Kadar Birçok Kültür Varlığının Yok Olması	2002 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı ve Eski Fotoğraflar

5.3. Ünye'de Tarihi Çevre Koruma Önerileri

Bu çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda tarihsel ve doğal çevrenin sorunları çözümlenmeye çalışılmış ve korunması konusunda yöntemlerin saptanmasına yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Koruma stratejisine uygun kentsel mekan kullanımı ve gelişimi esas alınmıştır. Ünye Kentsel Sit Alanı içinde ve dışında genel koruma yaklaşımı öngörülerek Ünye Kent Merkezi'nin bütününde uygulanacak müdahaleler belirlenmiştir. Kullanım kararları ve öneriler getirilirken tarihi, kültürel ve doğal mirasın korunarak değerlendirilmesi, sağlıksız yapıların sağlıklılaştırılarak yeniden işlevlendirilmesi, altyapı ve sosyal-kültürel hizmetlerin iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

5.3.1. Kentsel Doku Ölçeğinde Getirilen Öneriler

Ünye kenti, Osmanlı döneminde Canik Sancağı'nın günümüzde ise, Karadeniz Bölgesi'nin gelişmiş ilçelerinden biridir. Sahil kenti oluşu, günümüze ulaşan tarihi dokusu ve doğal güzellikleriyle korunması gerekli bir yerleşim yeridir. Kentin doğal, tarihi, kültürel, estetik değerlerinin korunmasının yanı sıra bunlara katkı sağlayıp geliştirici bir planlama ile hareket edilmesi önemlidir.

Tarihi kentlerin yalnız dış görünüşleriyle korunması değil, çağdaş yaşamla bütünleşmesi, etkinliklerle canlı tutulması hedeflenmelidir. 1970'lerde geliştirilen 'bütünleşik koruma' kavramı, kültür mirası alanlarının korunmasının kentsel ve bölgesel planlama çerçevesinde ele alınmasını hedefleyen, kent ve bölgenin geleceği için vizyon belirleyen bir yaklaşımdır. (Ahunbay, Neoliberal Kent Politikaları ve Fener-Balat-Ayvansaray, 4) Bu bağlamda, Ünye kenti ile ilgili kentsel ve bölgesel planlama yapılması gerekmekte, çevreyi pasif olarak korumak değil, yaşam koşullarını ve çevreyi birlikte, tümel bir yaklaşımla ele alarak iyileştirmek hedeflenmelidir.

Ünye uzun bir kıyı şeridinde sahiptir. Kent merkezinde yer alan iki parçalı kentsel sit alanı doğu-batı aksında Cumhuriyet Meydanı ve sahil şeridi ile birleşmektedir. Kentsel sit alanının sahil ile birleşmesi doğal, tarihi ve kültürel özelliklerin yan yana olması anlamına gelmektedir. Bu itibarla kentsel sit alanının bitişiğinde bulunan ve rekreasyon alanı olarak belirlenen kıyı kesiminde (Yunus Emre Parkı ve Atatürk Parkı), pasif yeşil alanların aktif amaçlı kullanımı sağlanmalı,

diğer kıyı kesiminin rekreatif kullanımı ise, dinlenme ve duraklama noktalarındaki tesislerle zenginleştirilmelidir. Rekreasyon alanının tanımı ayrıntılandırılarak sağlanacak sürekli bir çekim merkezi niteliği kazandırılması buradaki ekonomik yaşamı destekleyecektir. Bu sayede rekreasyon merkezinin hemen yakınındaki kentsel sit alanı da koruma ve ekonomik açıdan beslenecektir.

***Yeni Yapılaşmalarda Silüet Çalışması Yapılması**

Ünye’de iki parçalı olan kentsel sit alanlarının arasında yer alan ve sit alanına kıydan yani doğudan bakıldığında alanın görüntüsünü kapatan Hükümet Konağı, Tescilli Saray Camisi'nin ve hemen batı yönündeki parselde bulunan (76 ada 6 parsel) Yeşilyurt'ların mülkiyetindeki tescilli konağın gabarisini aşmamalıdır. Ünye Kentsel Sit Alanı'nda geleneksel ve tescilli yapılar üç katlıdır. Bu alandaki Kaymakamlık binasının 4 kat olması tarihi çevreyle uyumsuzdur. Kaymakamlık binası yapılırken silüet çalışması yapılması gerekli iken yapılmaması Ünye Cumhuriyet Meydanı için bir talihsizlik olmuştur.

Ünye’de kentsel sit ve kentsel sit alanının dışındaki bölgelerde de silüet çalışması yapılmalı, yeni tasarımlarda yapıların üç katı aşmasına izin verilmemesi ile topoğrafyaya uygun yaklaşım ilkesi benimsenmelidir. Örneğin Saray istinat duvarının da içinde bulunduğu küçük alanlı sit bölgesinin dışında duvarın batı kısmında ve Saray Caddesi'ne kadar olan bölgede, yeni yapılaşmaya izin verilirken mutlaka silüet çalışması yapılması gerekmektedir. Zira, kentsel sit alanının arkasındaki betonarme yeni yapılaşma tarihi çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir. Benzer durum büyük alanlı sit bölgesinin batısındaki yapılaşmalar için de geçerlidir. Arsalarla ilgili olarak ise kentsel sit alanı içerisinde parsel büyüklüklerinin değişmemesi açısından tevhit ve ifraz yapılmasına mümkün olduğunca izin verilmemelidir. Tarihi çevreyi olumsuz etkileyen kararlar için kentsel sit alanının yeniden irdelenmesi gerekmektedir.¹

Kentin batısındaki konaklar ile Ünye'nin geçmişteki görünümünün günümüze ulaşan tek kalıntısı olan Ada Bakkal Bölgesi; merdivenli sokakla kumsala inilmesi, eğimli arazi üzerinde yükselen kargir ve ahşap malzemenin birlikte kullanıldığı

¹ Doç. Dr. Berna Dikçınar Sel, Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi'nden destek alınarak düzenlenmiştir.

geleneksel konutların bulunması, bu konutların yanında taştan yapılmış çömlek fırını, sahildeki yalıları ve bu yalılar arasında çömlek üretim yerleri ile korunan ve kıyının iç kısımlarla bağlantısının kurulduğu günümüze ulaşan tek bölge olmasıyla farklılık sunmaktadır. (Şekil.6.1, 6.2, 6.3) Bu bölgenin 300 metre güneybatısında yer alan geçmişte Kalebozuğu günümüzde Yüzüncüyıl Restorant'ın bulunduğu bölgenin bir bütün olarak kent silüeti açısından korunması önemlidir. Kalebozuğu bölgesindeki (Şekil.6.3) günümüze ulaşamayan yalıların kütleleri 1964 yılı imar planında yer almakta, cephe ve gabarileri ise eski fotoğraflardan anlaşılabilir. ¹

Şekil.6.1. Karayolu'nun Deniz Tarafında Kalan Ada Bakkal Bölgesi Yalıları

Şekil.6.2. Karayolu'nun Deniz Tarafında Kalan Ada Bakkal Bölgesi Yalıları

¹ Doç. Dr. Ali Kılıç, Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi'nden yardım alınarak düzenlenmiştir.

Şekil.6.3. Karayolu'nun Deniz Tarafında Kalan Kalebozuğu ve Adabakkal Bölgeleri, 1960¹

***Yangın Musluklarının Konulması**

Ünye'de arazi kullanımına yönelik önerilerle birlikte ulaşımaya yönelik öneriler de getirilmiştir. Mevcut yolların korunması ana hedefdir. Tarihi çevreyi tahrip edecek yeni yolların açılmasını ya da mevcut yolların genişletilmesini gerektirecek bir ihtiyaç söz konusu değildir. Yangın musluklarının yetersiz olduğu tarihi doku içerisinde kritik noktalarda çoğaltılması ve eski kuyular ile sarnıçların su depolama amacıyla yeniden kullanıma açılması ve yangın halinde kullanılması öngörülmektedir.

***Ulaşımaya Yönelik Öneriler**

Ünye kenti içerisinde Kültür ve Doğa rotalarının oluşturulması ulaşımaya yönelik alınan kararlar arasında yer almaktadır. (Ek.D.1, 7 numaralı analiz paftası)

2015 yılında Ünye Belediyesi tarafından tarihi eserlerin yoğunlukta olduğu bölgelerde bir "kültür yolu" güzergahı belirlenmiştir. Ancak, güzergah üzerindeki tescilli ve geleneksel yapıların kullanım oranının düşük olması, işlevlendirme problemleri, rekreatif alanların olmayışı, ekonomik sebepler ve kullanıcıların

¹ Yüksel Şen arşivinden alınmıştır.

bilinçsizliği gibi nedenler güncel sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Bu sebeple Ünye kenti için:

- Yeniden doğal ve tarihi çevre tur yollarının belirlenmesi,
- Yürüyüş rotalarının, tur yollarının çizilmesi,
- Ünye'nin karakteristik yapısını sergileyecek bir tur yolunun oluşturulması,
- Broşürlerin sağlanacağı bir danışma mekanı düzenlenmesi,
- Tur yolu güzergahının yön ve bilgi tabelalarıyla desteklenmesi,
- Önemli şahsiyetlerin oturmuş olduğu kültür varlıklarına özel bilgi tabelaları,
- Zeminde yön çizgilerinin yapılması,
- Duraklama noktaları belirlenmesi,
- Duraklama noktalarında rekreatif kullanımın ön plana çıkartılması,
- Duraklama noktalarında dinlenme tesislerinin oluşturulması,

ile rekreatif kullanım turistik amaçlı ziyareti geliştirecektir. Planlı bir gelişim stratejisi izlenerek ziyaretçiler için Ünye'nin bir çekim merkezi haline gelmesi hedeflenmektedir.

***İşlev Önerileri ve Ekonominin Desteklenmesi**

Tarihi alanlarda yalnız çağdaş yaşamın gereksinimlerini karşılayacak düzeyde donanmış konutlar değil, yerel veya uluslararası turizme yönelik ilgi çekici yeni mekanlar oluşturulması, sanat galerileri ve lokantalar açılması, geleneksel sanatların satışıyla ilgili ticari faaliyetlerin artması bölgeyi canlandırmaya ve yerel ekonomiyi desteklemeye yardımcı olacaktır. Bu süreçte yörede yaşayanların adaetli bir şekilde yararlanması, yöre insanına yeni iş olanakları açılması, gelir kaynağı yaratılması önemlidir. (Ahunbay, Neoliberal Kent Politikaları ve Fener-Balat-Ayvansaray, 8-9)

Ünye Kentsel Sit Alanı içerisinde tarihi dokunun süreklilik gösterdiği 3 ana aks mevcuttur. Mimari karakter açısından en gösterişli konutların ve tarihi değerlerin günümüze ulaştığı ve koruma amaçlı imar planında korunacak sokak işaretiyle belirlenmiş olan Kadılar Yokuşu Sokak, Salih Çuhadar Sokak ve Hacıemin Caddeleri

ile 'Yöresel Mimari Özellikleri Korunacak Alan' olarak önerilen (Ek.D.1, 8 numaralı analiz paftası) tarihi Döner Çeşme Meydanı kültür rotasının can damarını oluşturmaktadır.

***Kültür Rotası**

Kültür rotası için (Ek.D.1, 7) ek öneri paftası hazırlanmıştır. Kültür rotası eski fotoğraflarda yer alan tarihi Dönerçeşme Meydanı'na yakın bir konumda olan eski ahşap iskele yeniden yapıldıktan sonra 1. rekreatif bölge tarihi Dönerçeşme Meydanı'ndan başlayarak, 2. rekreatif bölge Tescilli Kefeli Han bölgesi, Bakırcılar Arastasından geçerek Eski Hamam 3. rekreatif bölgesi, tarihi Kadılar Yokuşu Sokaktan kadızadelere ait konakları geçtikten sonra, Feyzullah Kadı Konağı 4. rekreatif bölgesi, Hacıemin Caddesini geçip Müze Ev 5. rekreatif bölgesi Cumhuriyet Meydanına inip Saray Camisi'ni geçtikten sonra Saray Hamamı 6. rekreatif bölgesi, Sebile hanım ve Yürürler Konaklarını geçtikten sonra 7. Yalı Kilisesi rekreatif bölgesi, sahile çıkılıp eski adıyla 'Kalebozuğu' 8. Rekreasyon bölgesi ve sahil boyunca batı yönünde devam edilerek 'Adabakkal' denilen bölge 9. Rekreasyon bölgesi ile son bulacaktır. Ayrıca yapılara, malzeme ve yapım tekniğine, plan özellikleri ile önemli mimari karakteristiklerine, mülkiyet sahiplerine ve sokağa ilişkin bilgilerin yer aldığı broşürlerin tur boyunca ziyaretçilere rehberlik etmesi öngörülmektedir.

Rotanın 1. rekreatif bölgesi olarak başlaması önerilen Dönerçeşme Meydanı'nın eski fotoğraflardan yararlanılarak zemin döşemesi ve çevresindeki yapılarla restitüsyon araştırmaları yapılmalı ve eski haline dönmesi sağlanmalıdır. Dönerçeşme Meydanı'nı sınırlandıran yapılardan meydanın batı cephesindeki ve güney cephesindeki yapıların, meydan fonksiyonuna uygun işlevler yüklenerek ticaretin canlanması, meydanın rekreatif kullanımı 30 yıllık dondurmacısı (Sekil.3.49, 50) ile de tamamlanmalı ve Ünye'ye özgü yemeklerin de yapıldığı bir alan haline gelmeli ve vilayet salnamelerinde geçen sırasıyla '6. durak' olarak dinlenme mekanı olmalıdır. Dokuyla uyumlu kentsel mobilyalar ve oturma gruplarının düzenlenmesi öngörülen ziyaretçinin durakladığı 1. durak alanı Döner Çeşme Meydanı'nda bir danışma merkezi önerilmektedir.

Rotanın 2. rekreatif bölgesi olan Kefeli Han bölgesinde Ünye'ye özgü el sanatlarının ve geleneksel sanatların üretim ve satışı, yöresel yemeklerin yapılıp satışı ile ilgili ticari faaliyetlerin yapılması, kentsel sit alanı içerisinde ve dışındaki kültür varlıklarının sergilendiği global bir mekan oluşturulması önerilmektedir. Böylece alandaki yerel ekonomi desteklenmiş olacaktır. Ayrıca Kefeli Han'ın Kuzeybatısındaki Kefeli Konağı (Kaledere Mh., 36 ada, 6 parsel) ve boş parseller kamu eliyle kamulaştırılmalı ve alan tarihi bir meydan haline dönüştürülürken, Kefeli Konağı'na kütüphane-cafe fonksiyonu verilerek alan canlandırılması önerilmektedir.

Rotanın 3. rekreatif bölgesi olan ve Bakırcılar Arastası'nın bitiminde ve Eski Hamam'ın güneybatısında yer alan Ünye İmar Planı'nda 'park' olarak işaretli alanında da fırın yapılarak Ünye'ye özgü ekmek ve lokum üretiminin yapılması, eski Hamama Türk el sanatları yapımı ve satışının yapılacağı bir sanat atölyesi fonksiyonu, Eski Hamam'ın bitişiğindeki konağın ise broşür edinilebilecek iletişim merkezi olarak fonksiyon yüklenmesi önerilmektedir.

Rotanın 4. rekreatif bölgesi olan Feyzullah Kadı Konağına, deniz manzaralı konumu nedeniyle, tarihi dokuyu yerinde yaşamak isteyenler için üst katlarda konukevi zemin katta ise Ünye'ye özgü fındık, ceviz ve çeşitli kuruyemişlerin bulunduğu, çay ve kahve içme mekanı olarak yöresel tadım yeri olması önerilmektedir.

Rotanın 5. rekreatif bölgesi günümüzde yaşayan müze olarak varlığını sürdüren ve restorasyonu 2013 yılında tamamlanmış Müze Ev'dir. Günümüzdeki mevcut fonksiyonun devam etmesi önerilmektedir.

Rotanın 6. rekreatif bölgesi restorasyonları tamamlanmış olan Saray Hamamı ve batısındaki konaktır. (Hamidiye Mahallesi, 188 ada, 23 parsel) Kurul onaylı projesinde Saray Hamamı'nın fonksiyonu hamam olarak onaylanmıştır. Tahsisi Ünye Belediyesinde olan hamamın yakın zamanda faaliyete başlaması planlanmaktadır. Hamamın batısındaki konak ise kafeterya fonksiyonunda işletilmektedir. İki yapının da işlevlerinin devam etmesi önerilmektedir.

Rotanın 7. rekreatif bölgesi Yalı Kilisesidir. Yalı Kilisesi'nin kurul onaylı projesinde işlevi "kitap okuma salonu"dur. Günümüzde işleve geçiş için dekorasyon projeleri Ünye Belediyesince başlanmış ancak bitirilememiştir. Bir an önce kurul onaylı projesindeki işlevine getirilmelidir. Yalı Kilise'sinin batı

cephesindeki parsellere tarihi dokuya uygun çevre düzenleme projesi ve mevcut dükkanlara da Ünye'ye özgü geleneksel el sanatlarının, yöresel tatlıların (burma, lokum vb) satışının yapılacağı bir mekan önerilmektedir.

Rotanın 8. rekreatif bölgesi günümüzde Yüzüncüyıl Restorant'ın bulunduğu halk arasında 'Kalebozuğu' olarak bilinen alandır. Bu alan Ünye'ye gelenlerin mutlaka Ünye'ye özgü geleneksel yemekleri bulacakları bir alan olmalı ve menü programı yapılmalıdır. Denizle bütünleşen bölge doğal çevre açısından önemli bir alandır.

Rotanın 9. ve son rekreatif bölgesi olan 'Adabakkal' olarak bilinen karayolu ile deniz arasında kalan alana 'Geleneksel Yaşam' alanı olarak ayrılmalı ve buradan 3 tescilli binaya (Burunucu Mahallesi, 351 ada, 1 parsel, 349 ada 2 parsel, 346 ada, 1 parsel) turistlerin konaklamaları için butik otel fonksiyonu önerilmektedir. Bu yapıların seçilme nedeni yapıların kütle alanı olarak diğer yapılara nazaran daha büyük olmaları ve mülk sahiplerinin yapıları için bu işlevi istemeleridir.

Alanda geleneksel yapım tekniğinin canlandırılması ve kullanılması adına kurulacak bir zanaatçı atölyesi ile yok olmaya yüz tutmuş ahşap mimari dokunun hayat bulması öngörülmektedir. Ayrıca Karadeniz'de ahşabın bol olması da bu fikri desteklemektedir. Bu atölyenin Ünye'de eskiden beri var olan çömlekçilik mesleğinin de icrasının yapılmasının önerildiği ada bakkal bölgesinde bir atölye önerilmektedir. Bu çömlek, ahşap ve geleneksel yapım tekniği atölyelerinde eğitimler de verilmesi sağlanmalı aynı zamanda uygulama da yapılabilir.

Ayrıca Atatürk Parkı ve Yalı Koyu'nda Ünye ve Ordu yöresine özgü nisan ayında kutlanan "mayıs yedisini" şenliklerinin yapıldığı bir alan düzenlemesi yapılması önerilmektedir.

***Özel Alanlar (Ek D1, analiz paftası 8)**

Özel alanlar, Ünye tarihi çevresinde koruma açısından stratejik noktalar olarak odak niteliği taşımaktadır. Ünye tarihi kent merkezinde saptanan özel alanlar , Ek D1' de yer alan Analiz Paftası 8'de gösterilmektedir.

Tespit edilen özel alanların koruma alanlarının belirlenerek Koruma İmar Planına eklenmesi ve yeni yapılacak olan Ünye Koruma Amaçlı İmar Planında

korunması önerilen alanlara özel plan notları yapılması önerilmektedir. Analiz paftasında bu alanlar ‘Yöresel Mimari Özellikleri Korunacak Alan’ olarak gösterilmiştir.

Öneri paftada (Ek.D.1,8) ‘A’ bölgesi olarak tanımlanan alan Tarihi Meydanı 1983 yılında sit alanı ilan edilmiş, 26.09.1984 Tarih ve 414 Sayılı Koruma Kararı ile sit alanı olmaktan çıkarılmıştır. 1870 yılından itibaren Fevaid-i Osmanlı Kumpanya Vapurları ile Ünye'ye gelen yolcuların konakladıkları, alışverişlerini yaptıkları tarihi bir meydan olma özelliğini taşıyan bu meydanın ‘Yöresel Mimari Özellikleri Korunacak Alan’ olması önerilmektedir.

Trabzon Vilayet Salnamelerinde Ünye’de bakırcılık, kunduracılık vb zanaatların önemli olduğu bahsedilmektedir. Bakırcılar Arastası bakırcılık zanaatını günümüze taşıması ve dar sokak dokusu ile önem arz etmektedir. Bu bağlamda Bakırcılar Sokak ‘B’ bölgesi olarak ‘Yöresel Mimari Özellikleri Korunacak Alan’ olarak önerilmektedir.

Ünye Kentinin denizden silüeti açısından günümüzdeki Yüzüncüyıl Restoran’ın bulunduğu alanın Adabakkal bölgesindeki burun ile tamamlayıcı olması ve sahilin karayla birleştiği alanda geleneksel dokulu evleriyle önem arz eden Adabakkal Bölgesi’ nin günümüze ulaşması nedeniyle bu alanların da ‘C’ ve ‘E’ bölgeleri olarak ‘Yöresel Mimari Özellikleri Korunacak Alan’ olarak önerilmektedir.

Keşaplı Sokak’ın Ünye’nin ilk yerleşim bölgelerinden olan Taşhane Burnu alanında yer alması ve günümüze toplu halde geleneksel dokulu evlerinin ve tescilli yapılarının ulaşması nedeniyle önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu alan da ‘D’ bölgesi olarak ‘Yöresel Mimari Özellikleri Korunacak Alan’ olarak önerilmektedir.

Ek D1’de önerilen bu alanlar mimari özellikleri, korunmuş yapılarla çevrili dört yol ağzı, geleneksel el sanatlarının sürdürüldüğü arasta, sosyolojik yaşamları vb özellikleri ile ön plana çıkmıştır. Bu alanlara özel plan notları üretilerek ve koruma sınırı geniş tutularak korunmaları sağlanacaktır.

5.3.2. Tek Yapı Ölçeğinde Getirilen Önerileri

***Yapıların Strüktürel Durumlarının İyileştirilmesi**

Çalışma alanında yapılan analizlerden Strüktür ve Yapı Malzemesi Analizi'nde % 19.2 oranında kötü, harap ve yıkık yapı tespit edilmiştir. (Ek.D.1,3) Alandaki bu yapıların belgelenmeleri yapıldıktan sonra restorasyonlarının yapılması gerekmektedir. Yapılan belgeleme çalışmaları sonucunda günümüz konfor koşulları ve kullanıcı istekleri doğrultusunda plan şemaları ve cephe düzeni korunarak iç mekanda düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler yapının özgün niteliklerini bozmayan gerektiğinde yapıya zarar vermeden kaldırılabilir niteliklere sahip olmalıdır. Müdahalelerde geleneksel yapım tekniği ve malzeme kullanılması gerekmektedir.

***Yeni Kaçak Yapılaşmaya İzin Verilmemesi**

Ünye Kentsel Sit Alanı içinde Koruma Amaçlı İmar Planı'ndaki kat sayısına uymayan yapılarda kat azaltılmasına gidilmelidir. Kaçak yapılar ise yıkılmalıdır. Fazla katı bulunan ve tamamen kaçak olan yapılar yıkılmalıdır. Alanın kaçak yapılardan arındırılması aynı zamanda yasal yaptırımlarla desteklenmelidir. Kentsel Sit Alanı dışında bulunan Saray Hamamı ve Çifte Hamamlara bitişik konumda yapılmış binaların kaçak katlarının gabarisi çok fazla olduğu için anıtsal yapıların yakınında bulunan kaçak katlar da öncelikli olarak yıkılmalıdır. Çalışma alanında bulunan kaçak eklenti ve yapılar tarihi çevreyi olumsuz etkiledikleri için yıkılmaları gerekmektedir.

***Kullanılmayan Yapılara Kullanım Önerileri Geliştirilmesi**

Alanda yer alan tescilli ve tescile önerilen yapıların yapı kullanım durumu analizinde % 40.6 oranında yapının kullanılmadığı tespit edilmiştir. (Ek.D.1,2) Bu sebeple ilk etapta bölgesel daha sonraki aşamada ise tek yapı ölçeğinde yapılara yeni işlevler yüklenerek yerel yönetim tarafından bu işlevler desteklenerek yapı kullanım oranının artırılması önerilmektedir.

***Belgeleme Yapılması**

Kötü durumda olan ve belgelenmeleri olmayan yapılarında acilen rölöveleri alınarak belgelenmeleri yapılırken Kültür Bakanlığı, Valilik ve Yerel Yönetim işbirliği ile ödenek sağlanarak bu çalışmalar yürütülmelidir. Bunun için Yerel

Yönetimlerin tarihi çevre korumaya daha çok personel ve daha çok vakit ayırması önerilmektedir.

5.3.3. Yasal Sürece İlişkin Getirilen Öneriler

Ünye'de yürürlükte olan Koruma Amaçlı İmar Planı 2002 tarihlidir ve eskimiş durumdadır. Ünye Belediyesince yeni bir koruma imar planı çalışmaları başlamıştır. Yeni imar planında plan altlık ve analizlerinin kapsamlı olarak yapılması, gerekli uzmanların çalışması, ihtiyaçların tespit edilmesi yerinde bir karar olacaktır.

Mülk sahiplerinin imara aykırı cephe, kat uygulamalarından vazgeçmesi için tarihi çevreye de uygun olacak şekilde çözümler üretilmelidir. Bu çözümler Koruma Amaçlı İmar Plan Notları'na işlenmelidir.

Tarihi yapıları müşterek olup bir araya gelemeyen mülk sahiplerine yerel yönetimlerce çözümler getirilmelidir. Mevcut yönetmeliklerin verdiği desteklerden Belediye ve mülk sahipleri tarafından etkin yararlanılmalıdır. Bu kapsamda muhtarlar ve tescilli yapı sahipleriyle toplantılar düzenlenmelidir. Belediye tarafından, 'Korunması gerekli sokakları sağlıklılaştırma projeleri' yapılmalı ve "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik" kapsamında Kültür Bakanlığı'na toplu başvurularda bulunulmalıdır.

BÖLÜM 6

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, Ünye tarihi kent merkezinde bulunan önemli kültür varlıklarının ve geleneksel yerleşim dokusunun korunması için gerekli tespitler yapılarak Ünye kentinin koruma sorunlarının çözümlenmesine yönelik öneriler geliştirmektir.

Ünye'nin geleneksel yerleşim dokusunun sürdürülebilirliği için gerekli olan koruma anlayışının belirlenmesi amacıyla, kentin değişim ve gelişim dönemleri tarihsel, görsel ve sözel kaynaklar incelenerek tespit edilmiştir.

Çalışma alanı kent merkezindeki ticaret ve konut yapılarının kesişim noktası ile Ünye'nin ilk yerleşim bölgelerinden olan Taşhane Burnu'nu kapsadığından kentin

en ilgi çekici bölgelerini kapsamaktadır. Ayrıca çalışma tarihi değerlilik bazında önem taşıyan Tarihi Cumhuriyet Meydanı, Kadılar Yokuşu ve Bakırcılar Sokakları da kapsamaktadır.

Çalışmada tarihi çevrenin kentsel yerleşim dokusunun elemanları olarak belirlenen sınırlar, bölgeler, güzergahlar, geleneksel binalar, vistalar ve bunların birbirleriyle kurdukları ilişkilerin incelenmesi ve değerlendirilmesine de çalışılmıştır.

Ünye gibi geleneksel kentler, sahip oldukları birikim ve sahil kenti olmaları nedeniyle önemli bir inceleme alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle Kentsel sit ve tek yapı ölçeğindeki tescilli yapıların çevreleriyle birlikte korunmasına yönelik bu çalışmada Ünye geleneksel yerleşmesi bir bütün olarak ele alınmış; çevresel ölçekteki analiz çalışmalarının sonucu olarak, kentteki mekansal ve özgün karakterdeki mimarinin okunur hale getirilmesi hedeflenmiştir.

Süreç içerisinde gerçekleştirilen tüm analiz, araştırma ve ölçüm çalışmaları Ek A, Ek B, Ek C ve Ek D' de belge ve çizim olarak aktarılmaktadır. Ek A' da eski Ünye haritaları, Ek B'de eski ve güncel fotoğraflar, Ek C'de ek not ve belgeler, Ek D'de ise çalışma alanı ile ilgili gerçekleştirilen analizlerin ve Rasim Sırmabayık Evi'nin çizim ölçeğinde gösterimleri olan çizim paftaları bulunmaktadır.

***Strüktürel Durumları Kötü, Yıkık ve Harap Olan Yapıların Onarılması**

Ünye kenti gibi kıyı yerleşmelerinde geleneksel yapıların varlığı, bir taraftan özgün yapısını koruyan, diğer taraftan ise sürdürülebilir kentsel gelişimi gerekli kılmıştır. Çalışma alanında yapılan analizler neticesinde; alanda fiziksel olarak büyük oranda hasar görmüş, gerçek sahipleri tarafından terk edilmiş ve kullanılmayan yapılar tespit edilmiştir. Yapılan bu tespitler neticesinde strüktürel anlamda kötü, yıkık ve harap durumda olan yapıların acilen orjinal belgelerle ve geleneksel yapı tekniğinde kullanılan malzemelere sadık kalınarak yenilenmesi gerekmektedir. Korunacak olan geleneksel yapıların, fiziksel hasarlarının aslına göre düzeltilmesi, özgün nitelik taşımayan eklerin kaldırılması ve geleneksel yapı düzeni ile uyumlu tasarımların gerçekleştirilmesi, restore ederek koruma yaklaşımının özünü oluşturmaktadır.

* Kullanılmayan %40,60 Oranında Yapının Kullanım Çözümleri

Çalışma alanında **2 ana problem** tespit edilmiştir. Çalışma alanında tarihi çevrenin sürdürülebilirliğinin ve yaşatılmasının sağlanması için birincil problem % 40.6 oranında yapının kullanılmaması ile tarihi yapıların kullanılmaması olarak tespit edilmiştir. Kullanılmayan yapılar kullanılan yapılara göre daha çok eskimektedir. Kullanılmayan tarihi yapıların çoğunluk arz ettiği sokaklar (Keşaplı Sokak gibi) görüntü kirliliği oluşturmakta, madde bağımlılarının yuvası haline gelerek çevreyi olumsuz etkilemektedir. Ayrıca ekonomiye katkı sağlayamamaktadır. Bu bağlamda Belediye, Valilik ve Kültür Turizm Müdürlük'lerinin kullanılmayan geleneksel yapıların kullanımını teşvik edici çözümler geliştirmesi önerilmektedir.

Kullanılmayan tarihi yapıların sayısal artışa sebep olmaması için; tarihsel süreç içerisinde değişen kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verecek konfor koşullarının konutun geleneksel cephe ve plan düzenini bozmayacak nitelikteki onarımlara izin verilerek sağlanması, böylelikle geleneksel konut yapılarının yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılmasına özen gösterilmelidir.

*Strüktürel Durumların İyileştirilmesi

Tarihi yapıların yaşayabilmeleri için strüktürlerinin sağlam olması gerekmektedir. Çalışma alanında **ikincil problem** olarak harap ve yıkık durumda olan % 19.2 oranında yapı tespit edilmiştir. Tespiti yapılan bu yapıların acilen belgelenmeleri ile birlikte bakım ve onarımlarının yapılması önerilmektedir.

*Çağdaş Koruma Anlayışının Uygulanması

Tarihi çevrelerdeki konutlarda, mekan ihtiyacı ve konfor düzeyinde eksiklik bakımından en fazla müdahale gerektiren ıslak hacimlerde, ihtiyaca yönelik gerekli değişim ve eklemelere, özgün plan özelliklerini bozmayan oranlarda izin verilmelidir. Ünye tarihi kent merkezindeki bu çalışmada, çağdaş koşullara uyarlama anlayışı benimsenmiş ve bu kapsamdaki uygulamalar tercih edilmiştir.

***Ekonomik Destek Örgütlenmesi**

Kullanıcıların geçen zaman içerisindeki yaşama biçimleri, gereksinimleri buldukları çevreye karşı bağılıklarını, ekonomik düzeyleri gibi sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimleri zaman içerisinde farklı gereksinimleri ortaya çıkarmaktadır. Bu gereksinimler neticesinde tarihi yapılar pencere büyütülmesi, muhdes eklentilerin yapılması vb yanlış uygulamaları beraberinde getirmektedir. Yasal zorluklar, maddi güç yetersizliği ve koruma bilincindeki yetersizlik gibi sorunlar da, konut yapılarında yanlış uygulamalarla gerçekleştirilen değişimlere neden olmaktadır.

Ünye kentinin sahip olduğu kültür mirasının sürdürülebilirliği adına, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları, dernekler, koruma kurulları ile paralel, dinamik esnek ve değişen kent gereksinimlerine cevap verilebilecek yapıda bir örgütlenme oluşumuna ihtiyaç duyulmaktadır.

Kentin sosyo-ekonomik, kültürel ve mimari tarihi ile ilgili yazılı ve görsel bilgilerin toplandığı bir arşiv oluşturulmalıdır. Elde edilen bu birikimin, dernekler gibi sivil toplum kuruluşları ile koruma kurulu, valilik ve muhtarlıklar gibi resmi kurumlar aracılığı ile özellikler yerel halka ulaştırılmalıdır. Valilik, belediye ve kültür turizm ofisi gibi resmi kurumlar tarafından toplantılar düzenlenerek halkın hangi kurumlardan nasıl maddi destek alabileceği örgütlenmeler ile sağlanmalıdır.

***Aktivite Programları**

Çağdaş koruma anlayışı ile tarihsel kültür varlıklarını oluşturan geleneksel yapılara, özgün değerleri ile uyumlu ve günün gerektirdiği konfor koşullarını sağlayan işlevler yükleyerek, ekonomik işlevlik kazandırılması amaçlanmaktadır. Tez kapsamında tarihi çevreyi canlı tutabilmek için 9 noktada duraklama noktası belirlenmiş ve bu noktalara modern işlevler yüklenmiştir. Bu koruma eyleminde, yerel yönetim ve koruma kurullarınca izin verilen oranlarda plan şeması ve cephe düzenini bozmadan farklı uygulamaların yapılması söz konusu olabilmektedir. Kültür rotasının oluşturulması sırasında duraklama noktalarının belirlenmesi nitelikli günübirlik turizmi destekleyici yaklaşımlar olarak benimsenmiştir.

Kültür varlıklarının korunmasına yönelik arşiv ve projelerin hazırlanıp, ulusal ve uluslararası boyutta tanıtımlarının gerçekleştirilmesi durumunda ise, kente ait

tarihi birikimin belgelenmesinin yanı sıra, kentin önemli geçim kaynaklarından biri olan turizm potansiyeline de katkı kazandırılacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak, kent merkezinde mevcut olan strüktür ve korunmuşluk açısından iyi durumdaki Yalı Kilisesi ve Saray Hamamı gibi yapılar da, doğru şekilde değerlendirme kapsamına alınmalıdır. Böylelikle Ünye'deki dini turizm ve hamam kültürü de aktif hale getirilmelidir. Ayrıca yaz dönemlerinde kenti dolduran yaz nüfusa yönelik aktiviteler düzenlenerek, kentin tanıtımına destek sağlanmalıdır. Bu aktiviteler:

- Ocak ayından başlayarak aylara göre bir etkinlik takvimi oluşturulmalı,
- Uluslararası Doğu Karadeniz Turizm Fuarı,
- Su sporlarının ön plana çıkartılması ve çeşitlendirilmesi (Boat Show, jetSki, akrobatik dalış, dalga sörfü, su kayağı, kano vb. ayrıca spor bilimleri fakültesi açılarak su sporlarının desteklenmesi)
- Açık hava sineması,
- Turizm festivali,
- Mayıs yedisi şenliklerinin geliştirilmesi ve özendirilmesi
- Rahvan at yarışları,
- Offroad
- Yelken yarışları,
- Resim ve fotoğraf sergileri gibi kültürel ve toplumsal faaliyetler

düzenlenmesine özen gösterilmelidir. Etkinlikler çeşitlendirilerek gerçekleştirilecek, özel sektör, belediye, valilik, turizm müdürlükleri gibi kurum ve kuruluşların bir araya geldiği Ünye'yi tanıtıcı ortamların yaratılmasına özen gösterilmelidir.

Bundan sonra benimsenecek doğru yaklaşımlar ve alınacak koruma kararları doğrultusunda, geleneksel Ünye kent dokusunun, sahip olduğu tarihi, kültürel ve mimari değerleri ile birlikte, çağdaş koruma yaklaşımı ile sürdürülebilirliğin sağlanması ve geleceğe aktarılması mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahunbay Z., İstanbul'da Kentsel Mimari, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011
- Ahunbay Z., Neoliberal Kent Politikaları ve Fener-Balat-Ayvansaray, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016
- Argan Y., İpek Yolu ve Ünye, İstanbul, Ziya ofset, 2004
- Bahattin, M., Resimli Ünye Rehberi, Ankara, Resimli Ay Matbaası, 1930
- Barillari, D., Godoli, E., Art-Nouveau Mimarisi ve İç Mekanları, İstanbul, Y.E.M. Yayınları, 1996
- Bacacı S., İrfan Dağdelen, Osman Doğan, Ünye Şerhi Sicilleri, İstanbul, Ünder Kültür Yayınları, 2013
- Bacacı S., İrfan Dağdelen, Osman Doğan, Ünye Nüfus Defteri (1834), İstanbul, Atak Matbaacılık, 2011
- Baş M., Ordu Yöresi Tarihi, Ordu, Ordu Belediyesi Yayınları, 2012
- Bora O., Turistik Yeşil Ünye Rehberi, Ankara, Töyko Matbaası, 1969
- Cevad A., Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügati, 1. Kısım, İstanbul, Mahmut Bey Matbaası, 1313 (1895)
- Çebi S., Ordu Tarihi ve 50 Yılda Ordu Şehri, Ordu, 1973
- Çelebi E., Seyahatnamesi, Zekeriya Kurşun-Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1998
- Doğan O., Tarih boyunca Ünye, Samun, Ekip Gazetesi Matbaası, 2003
- Doğan O., Karadeniz'de Bir Boğaziçi Ünye, İstanbul, Mor Çiçek Yayınevi, 2006
- Doğan A., İl İl Yurdumuz Türkiye İller Ansiklopedisi, İstanbul, Milliyet Doğan Gazetecilik A.Ş., 2005
- Eker A., Yeni Rehber Ansiklopedisi cilt.15, İstanbul, Türkiye Gazetesi Yayınevi, 1993

- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1869, Cilt.1, Ankara, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993
- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1870, Cilt.2, Ankara, 191 Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1993
- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1872, Cilt.4, Ankara, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1994
- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1879, Cilt.11, Ankara, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1999
- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1881, Cilt.12, Ankara, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1999
- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1892, Cilt.14, Ankara, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 2005
- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1903, Cilt.21, Ankara, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 2008
- Emiroğlu K., Trabzon Vilayeti Salnamesi 1904, Cilt.22, Ankara, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kùltür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları,2009
- Eres Z., Mimari ve Arkeolojik Koruma Kùltürü Üzerine Yazılar, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2016
- Fallmerayer, J.P., Doğudan Fragmanlar, Ankara, İmge Kitabevi, 2002
- Faruđhi, S., Osmanlı Kùltürü ve Gündelik Yaşam, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014
- Freely J., Türkiye uygarlıklar Rehberi, 2. cilt, YKY yayınları, 2008
- Karayalman M., Ünyeli Taslızade Hacı Yusuf Bahri Efendi, İstanbul, Dila Yayıncılık, 2011
- Kuban D., İstanbul Yazıları, İstanbul, Yem Yayınları, 1998
- Kuban D., Osmanlı Mimarisi, İstanbul, Yem Yayınları, 2007

Kuban D., Kaybolan Kent Hayalleri Osmanlı Sarayları, İstanbul, Yem Yayınları, 2010

Öz M., XV. ve XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1999

TDV İslam Ansiklopedisi, cilt:33, Ankara, 2009,

Toprak T, Bekaroğlu S. K., Cumhuriyetin 50. Yılında Ordu, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1973

Umar B., Karadeniz Kappadokia'sı (Pontos) Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi, İstanbul, İnkılap Matbası, 2000

Uzunçarşılı, İ., H., Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, İstanbul, Türk Tarih Kurumu, 1969

Tuğlacı P, Osmanlı Şehirleri, İstanbul, Milliyet Yayınevi, 1985

YAMAL Y., Yurt Ansiklopedisi, Türkiye, İl İl; Dünü Bugünü Yarını, Cilt 9, İstanbul, Anadolu Yayıncılık, 1983

Yolalıcı M.E., XIX. Yüzyılda Canik Sancağı'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998

EKLER

Ek A: Eski Ünye haritaları

Ek B: Eski fotoğraf ve Güncel Fotoğraflar

Ek C: Ek Not ve Belgeler

Ek D: Çizimler

EK A:

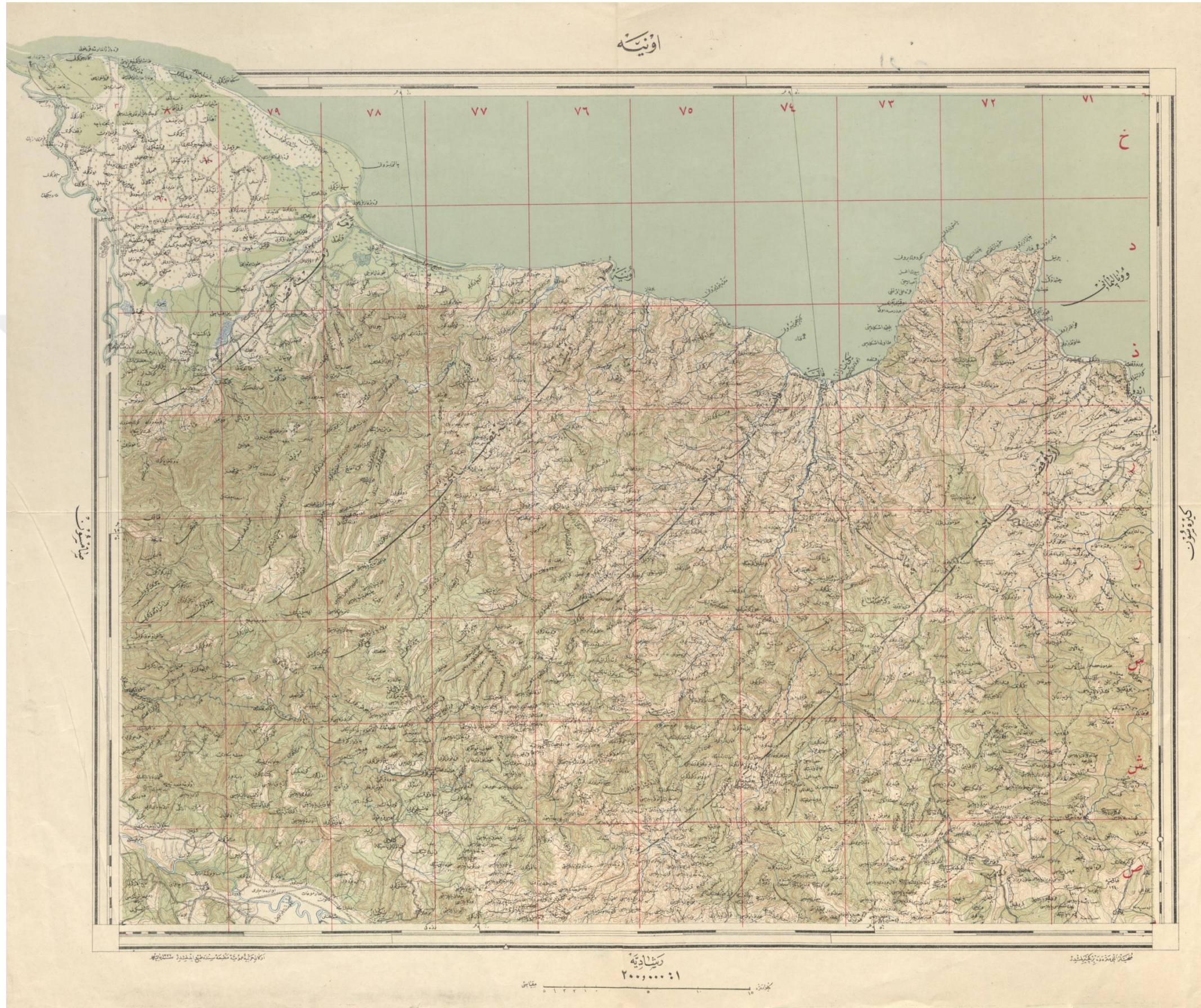
ESKİ ÜNYE HARİTALARI

Ek.A1: 1855 Tarihli Pontus Karadeniz Haritasi
 (1855_Spruneri_Map_of_the_Black_Sea_or_Pontus_Euxinus_in_Ancient_Times_-_Geographicus)

Ek.A2: 1860 Tarihli David Rumsey Haritasi

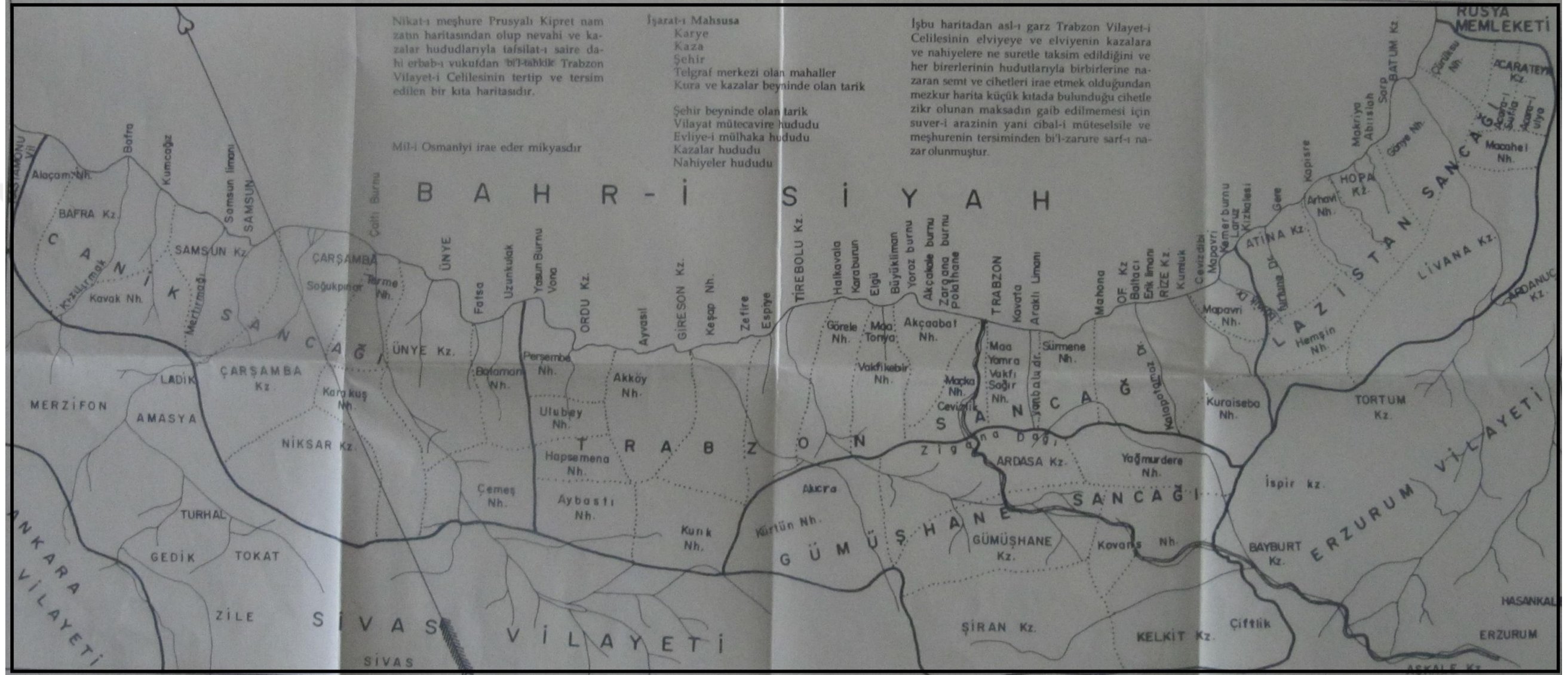
Ek.A3: 1913 Tarihli Harita (TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye, 1332)

Ek.A4:Ünye Haritası (DH_EUM_2_Şb_00073_00075_012)

Ek. A.5: Trabzon ve Canik Sancağı Haritası

Ek.A6:1872 Yılında Canik Sancağı (Emiroğlu 11. Cilt Ekidir.)

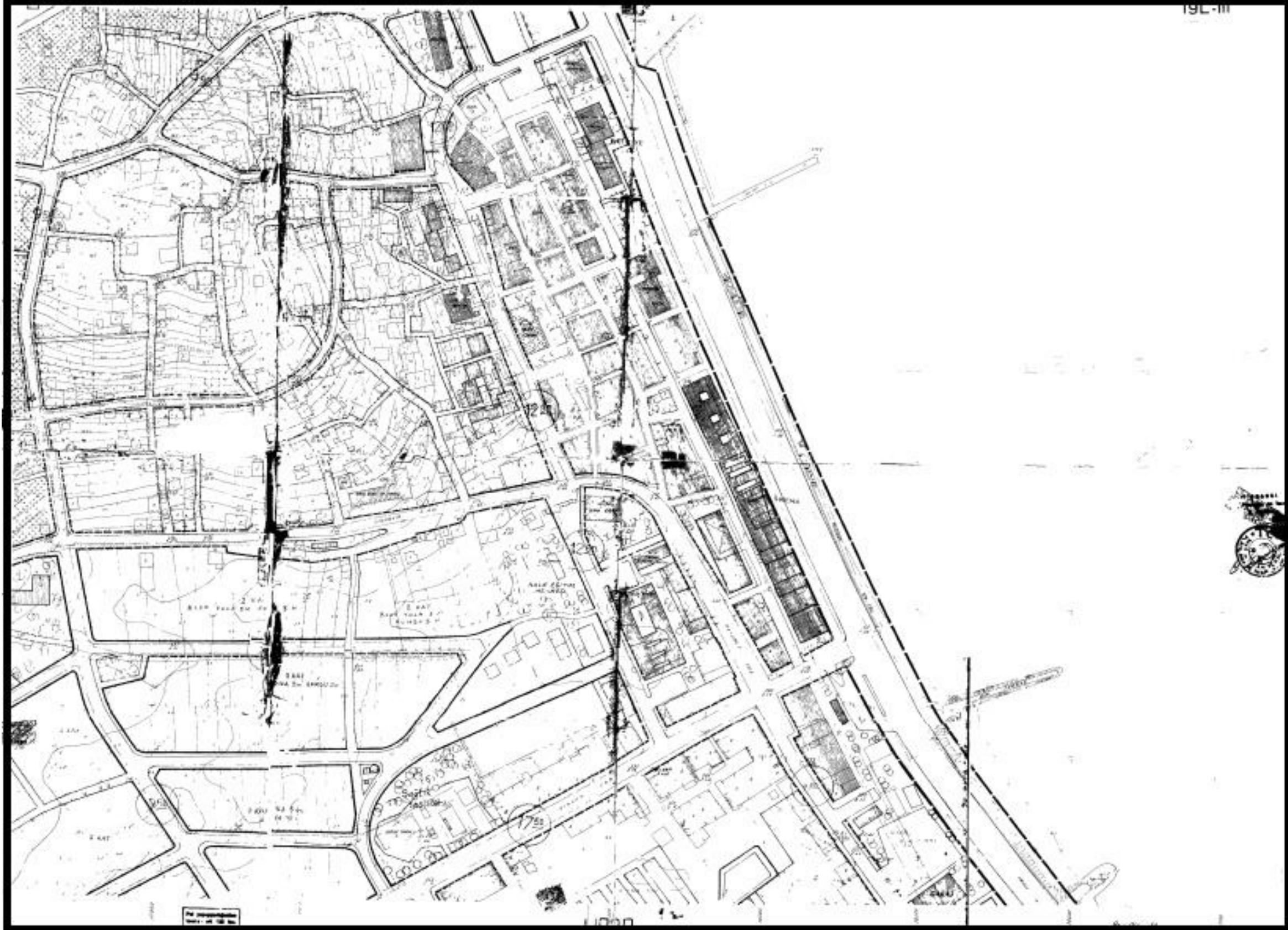
ÜNİYE KATI İMAR PLANI

M. 1 : 10000

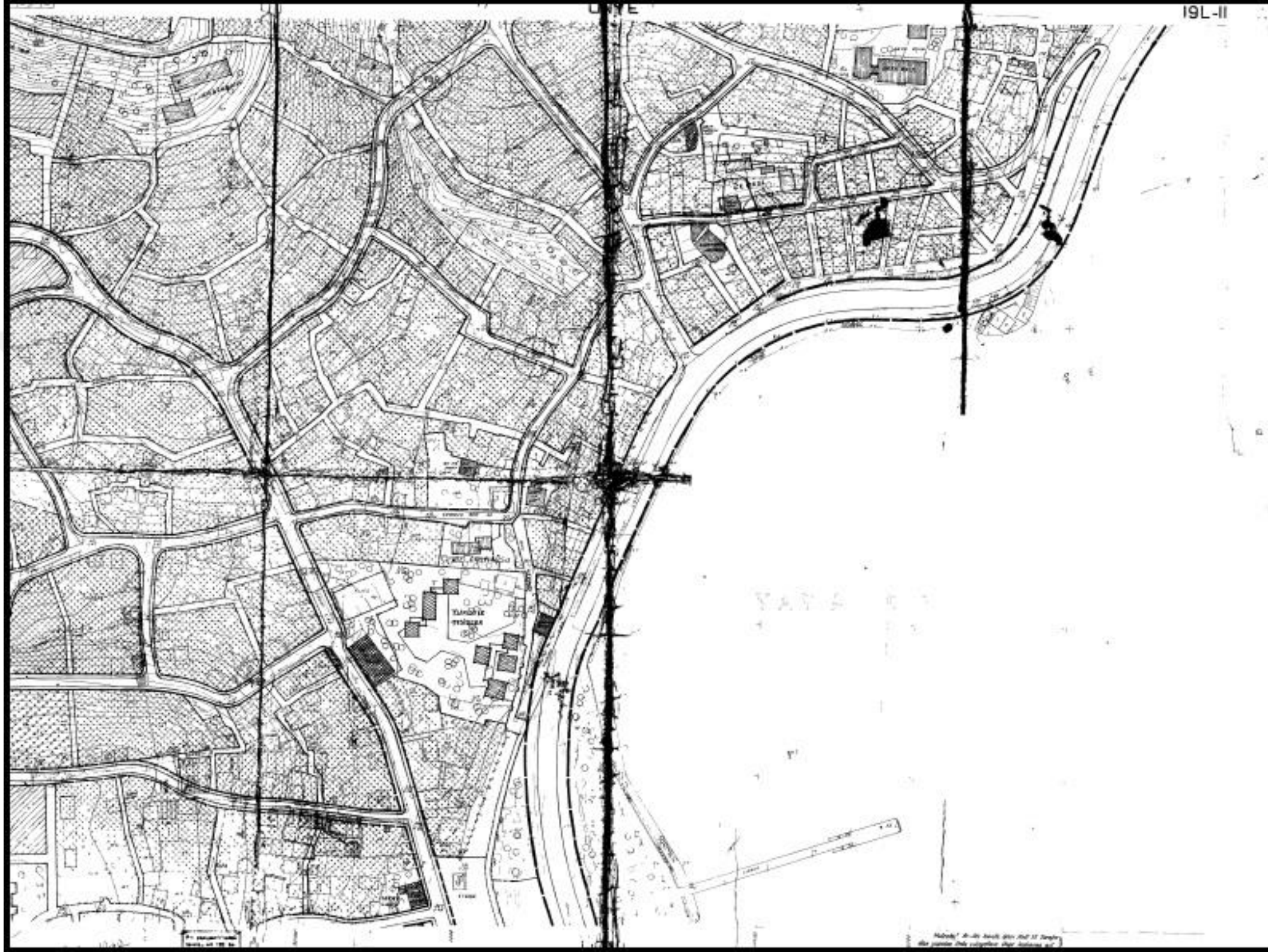
MESKON	İNKİFÂF	OKUL	HASTAHANE
UMUMİ VE RESMÎ BİNALAR	AGIR SANAYİ	HAFİF SANAYİ	AYVAN PAZARI
YEŞİL ALANLAR	TARİHİ ANITLAR	İŞLEM DIŞI	YOLLAR
AÇIK PAZAR	TURİSTİK TESİSLER	TARLALAR	

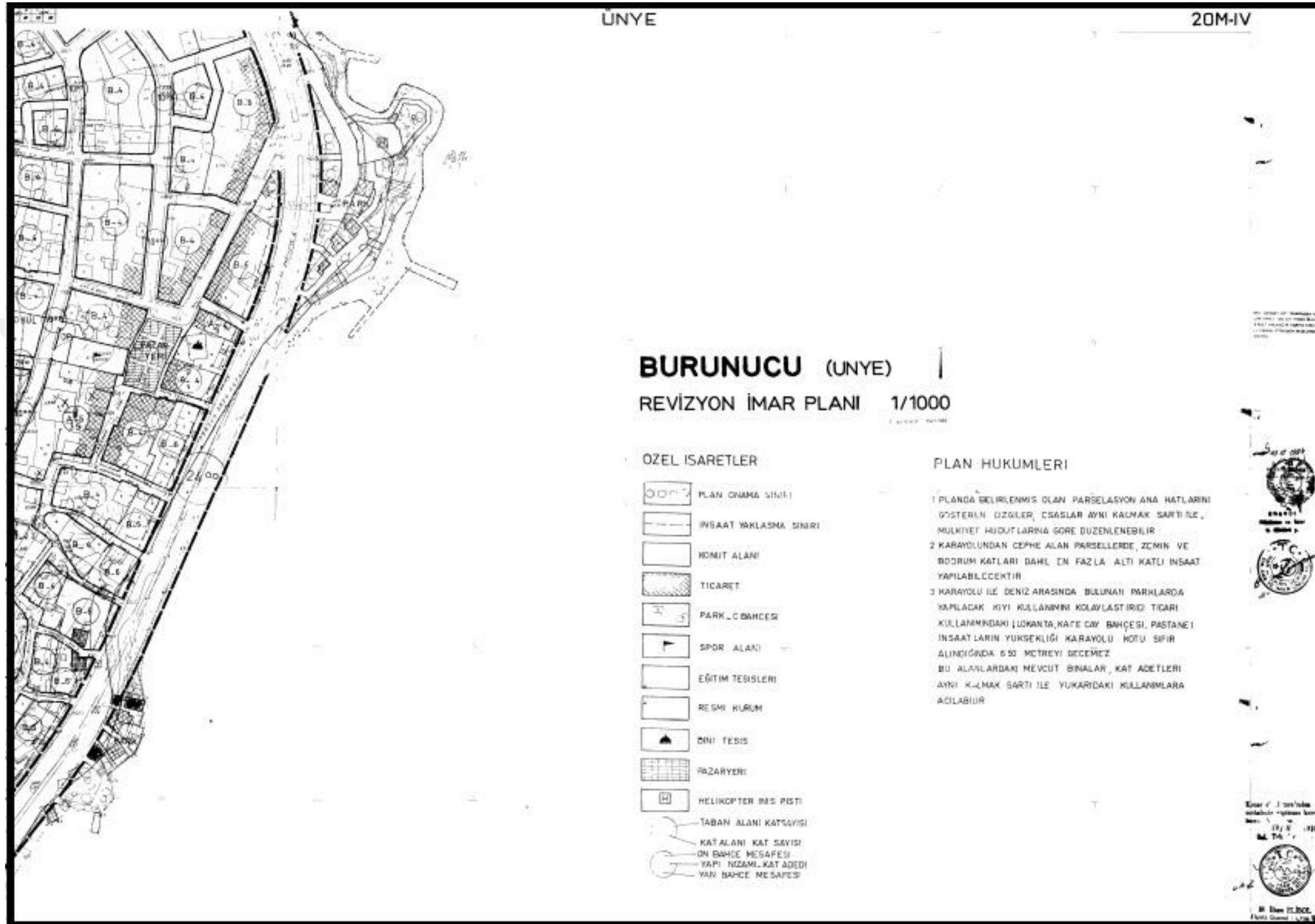
Ek.A7: Ünye 1964 Yılı İmar Plan Lejandı (Ünye Belediyesi Arşivi)

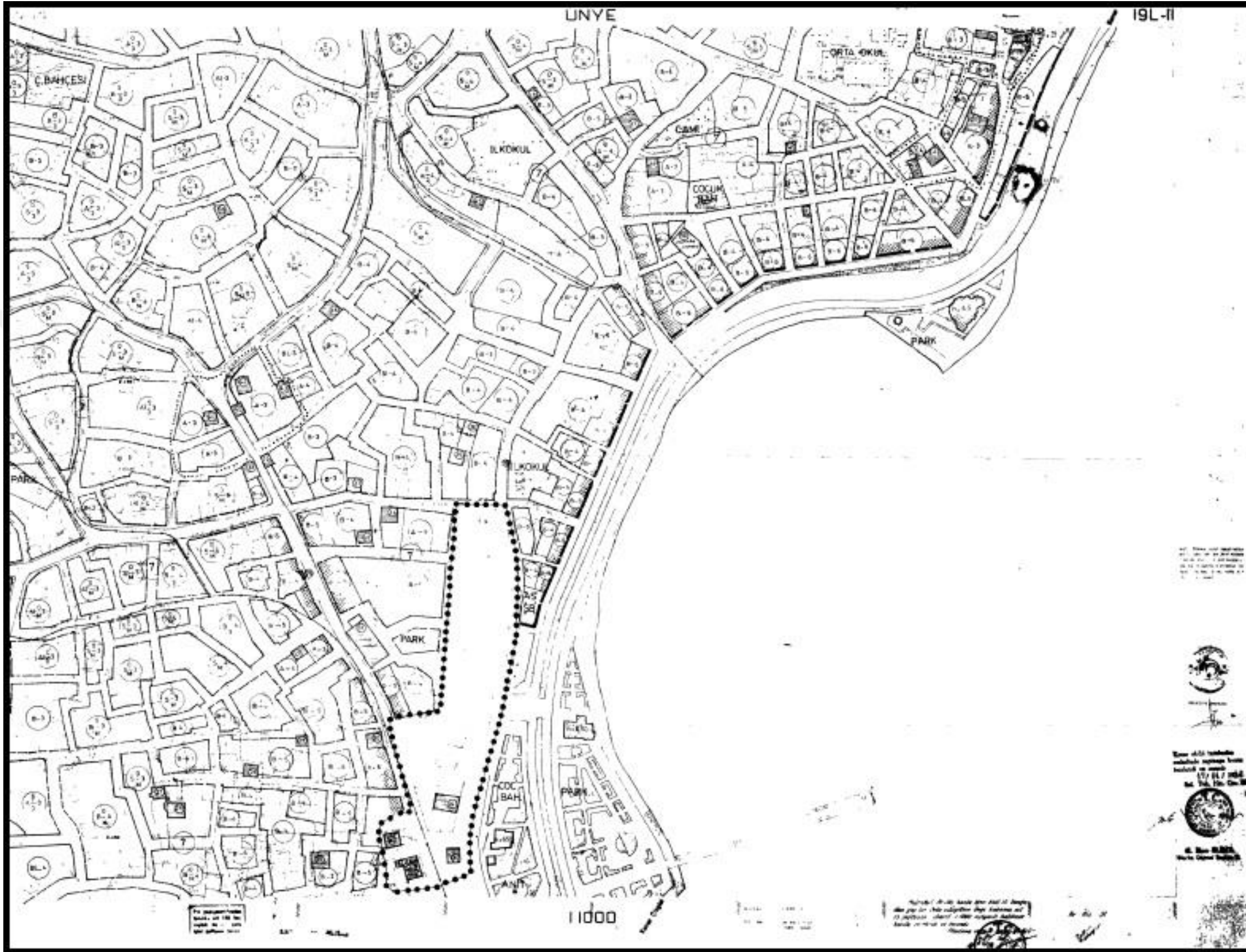
Ek.A8: Ünye 1964 Yılı İmar Planı (Ünye Belediyesi Arşivi)

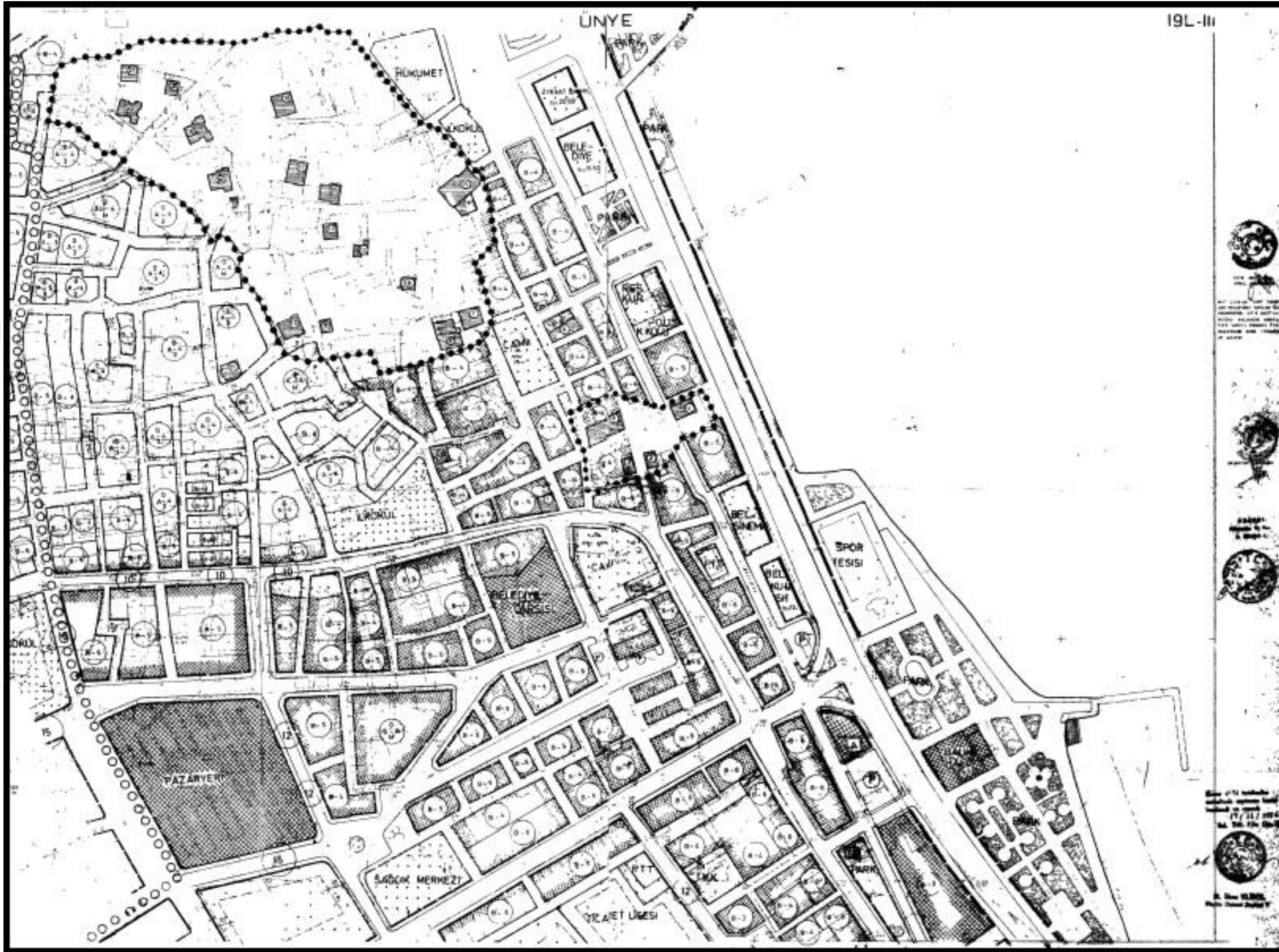
Ek.A9: Ünye 1964 Yılı İmar Planı, Pafta 19LII (Ünye Belediyesi Arşivi)

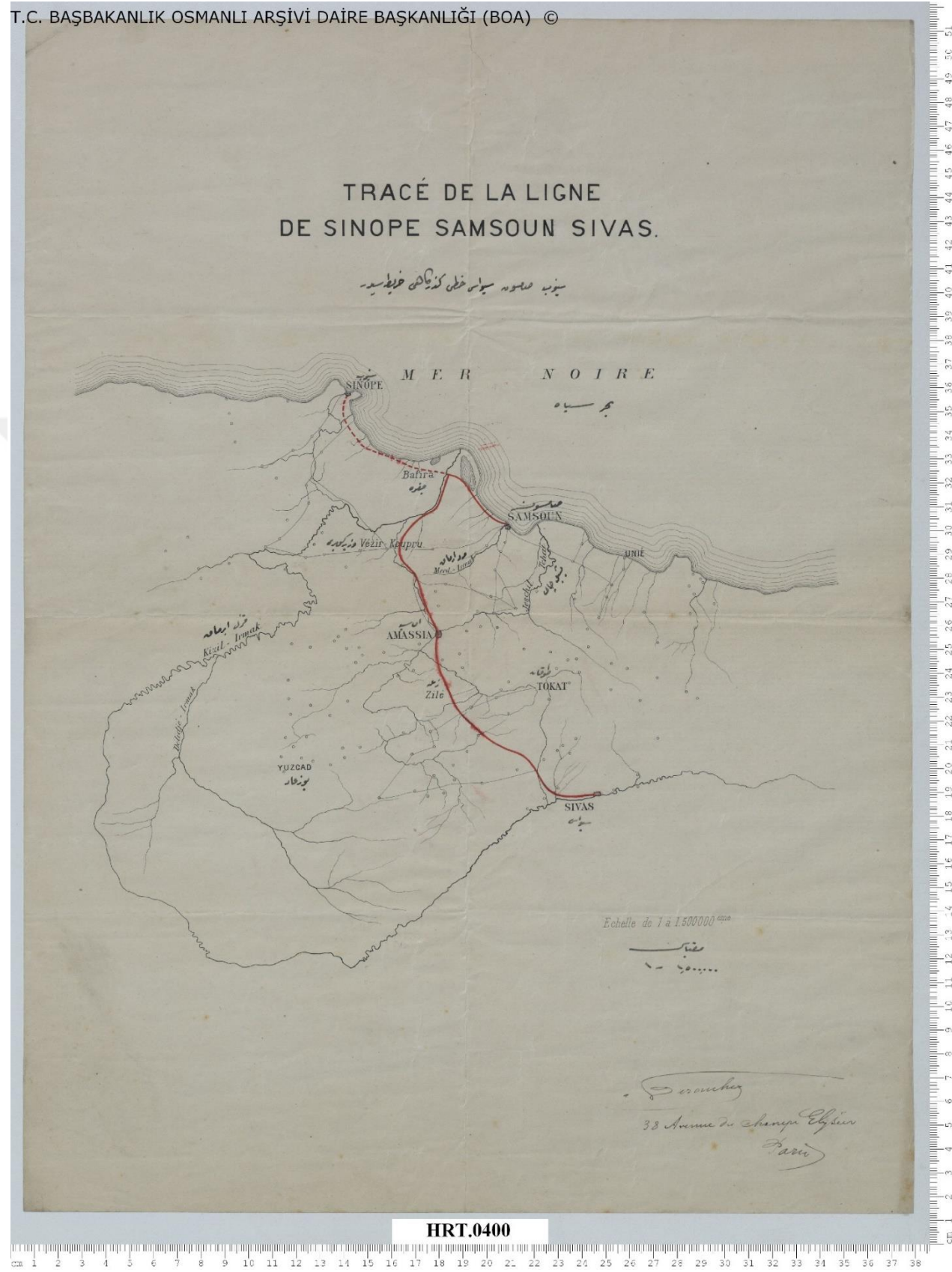
Ek.A10: Ünye 1988 Yılı İmar Planı, Pafta 20 M IV (Ünye Belediyesi Arşivi)

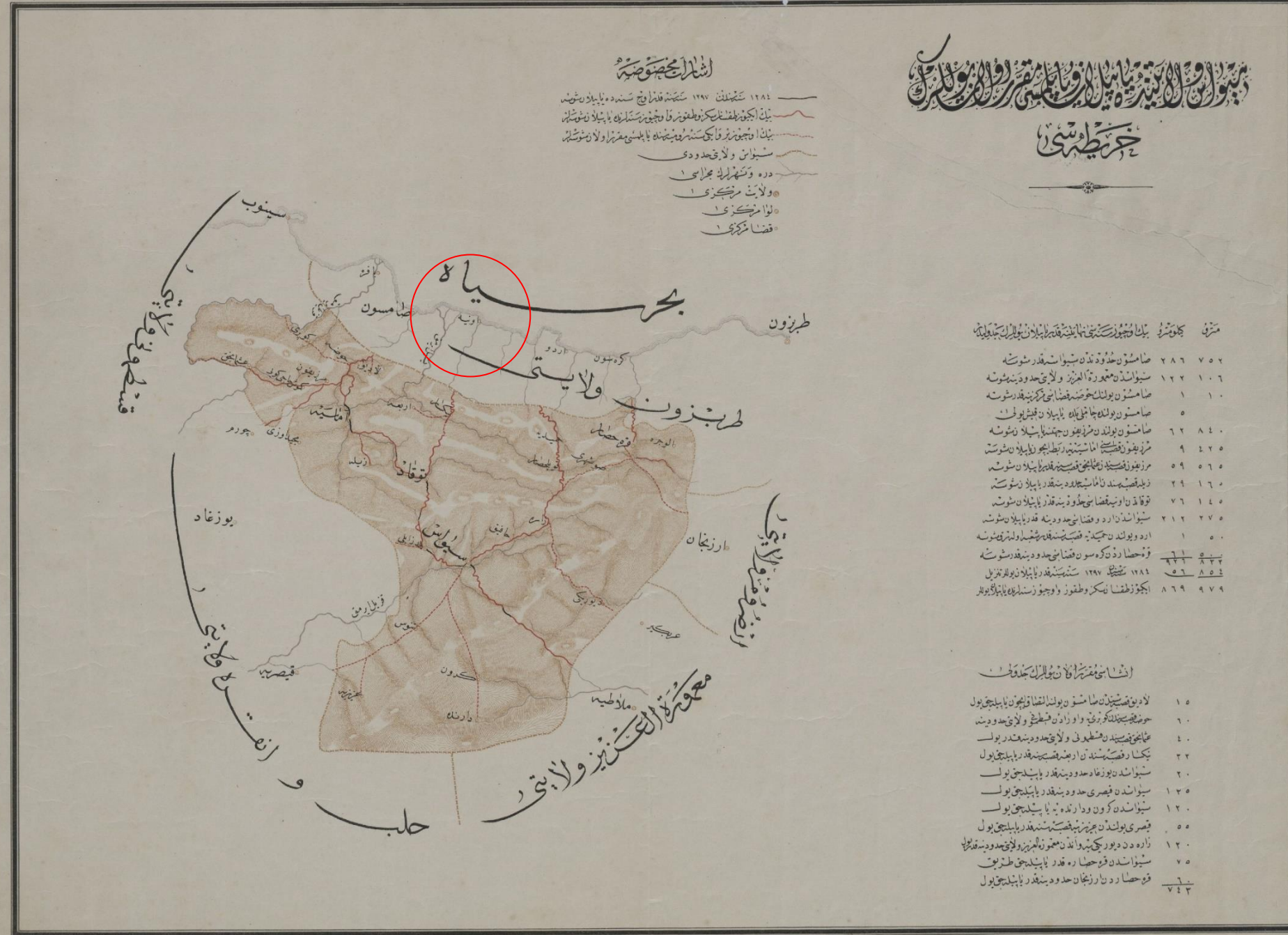
ek.A11: Ünye 1991 Yılı İmar Planı, Pafta 19LII (Ünye Belediyesi Arşivi)

Ek A12: Ünye 1991 Yılı İmar Planı, Pafta 19LIII (Ünye Belediyesi Arşivi)

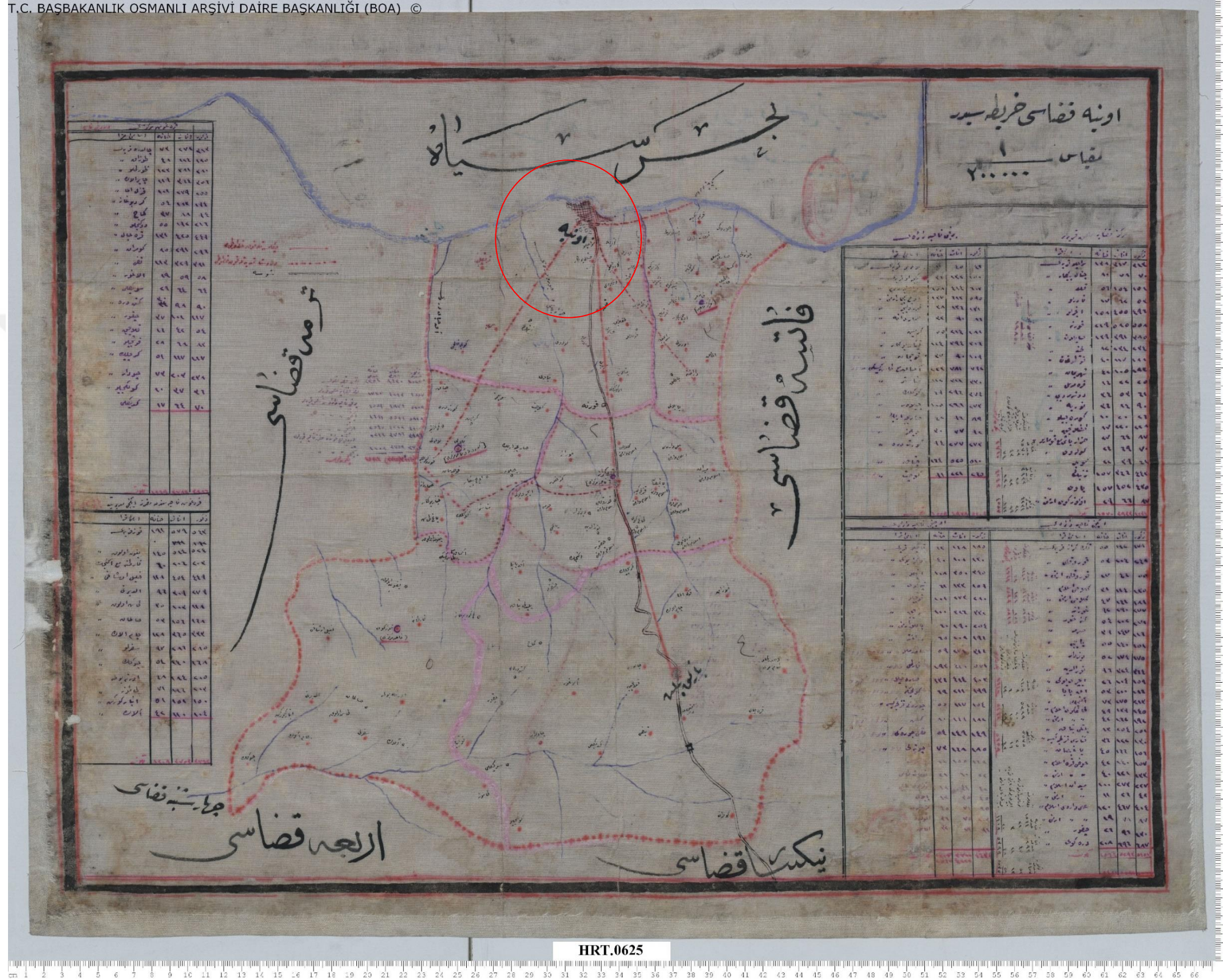

Ek.A13: Ünye ve Komşuları ve Yol Bağlantı Haritası (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri)

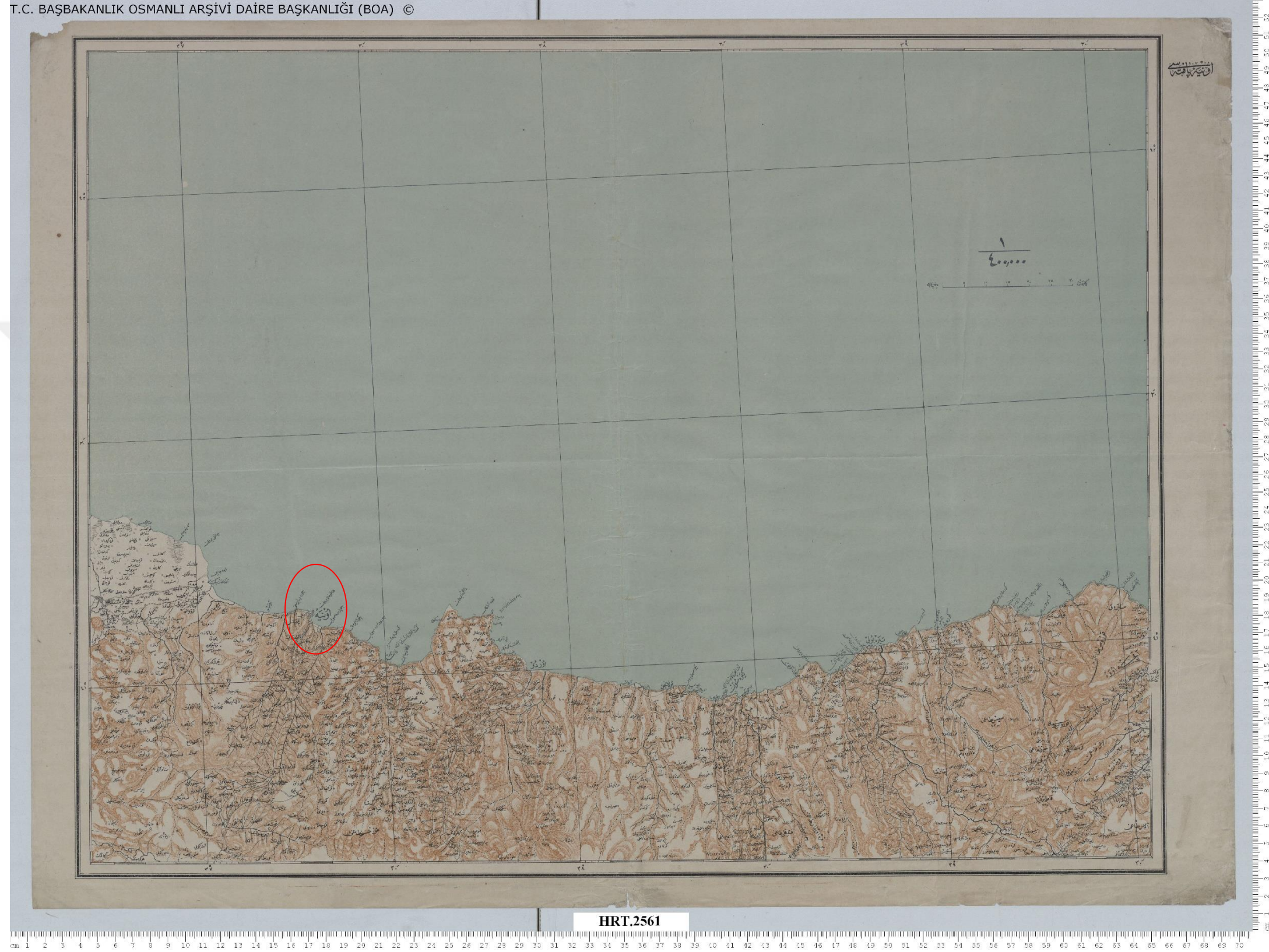
HRT.0618

Ek.A14: Ünye ve Trabzon Vilayeti Haritası (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri)

HRT.0625

Ek.A16: Ünye ve Eski Yerleşim Merkezi Haritası (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri)

Ek.A17: Ünye ve İlk Yerleşim Alanı Taşhane Burnu'nu Gösteren harita (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri)

Ek.A19: 15 ve 16. Yüzyıllarda Canik Sancağı'nın İdari Bölünüşü (Mehmet Öz, 15-16. Yüzyıllarda Canik Sancağı Kitabı Eki Haritadır.)

ŞEKİL B:
ESKİ FOTOĞRAF VE
GÜNCEL FOTOĞRAFLAR

Ek.B.1: İskele ve Yunus Emre Parkı 1964.

Ek.B.2A: Eski İskele

Ek.B.2B: Eski İskele

Ek.B.2C: Eski İskele ve Yapılar

Ek.B.2D: Eski İskele ve Doğu Çevresi

Ek.B.2E:” Eski İskele Batı Çevresi

Ek.B.2F: Eski İskele

Ek.B.2G: Eski İskele ve Deniz

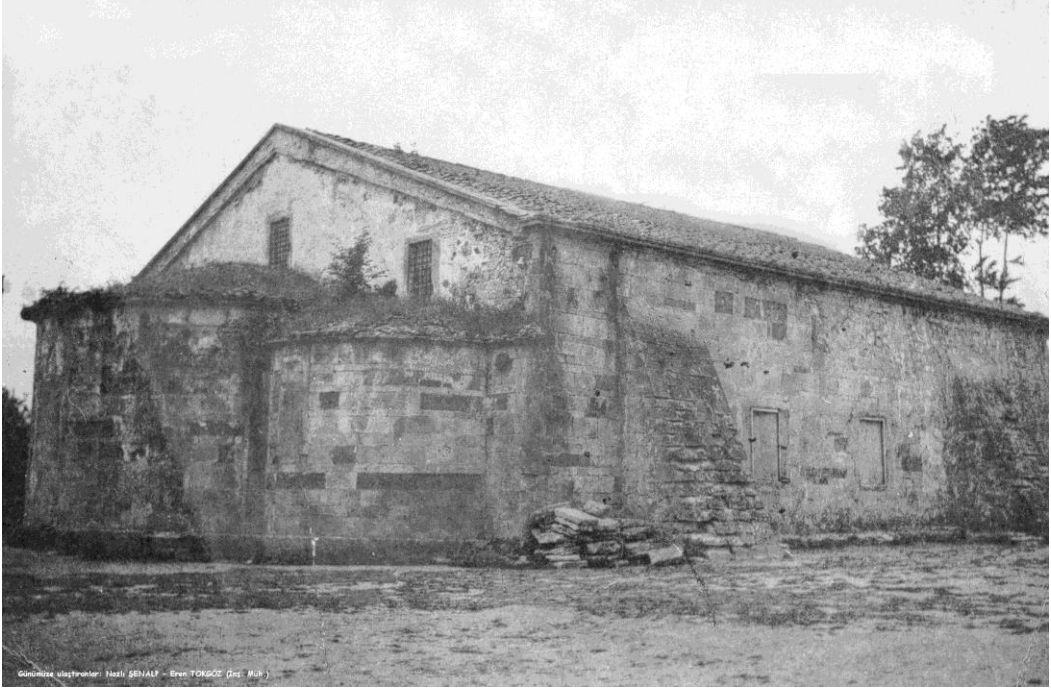
Ek.B.2H: Eski İskele Genel Görünüm

Ek.B.2I: Eski İskele

Ek.B.2J: Eski İskele ve Ticaret

Ek.B.3: Yalı Kilisesi 1930'lu yıllar

Ek.B.4A: Karayolu açıldıktan sonra Yüzüncüyıl ve Adabakkal Bölgeleri

Ek.B.5: Karayolu açıldıktan sonra Yüzüncüyıl ve Adabakkal Bölgeleri

Ek..B.6: Karayolu açıldıktan sonra Yüzüncüyıl ve Adabakkal Bölgeleri (kar)

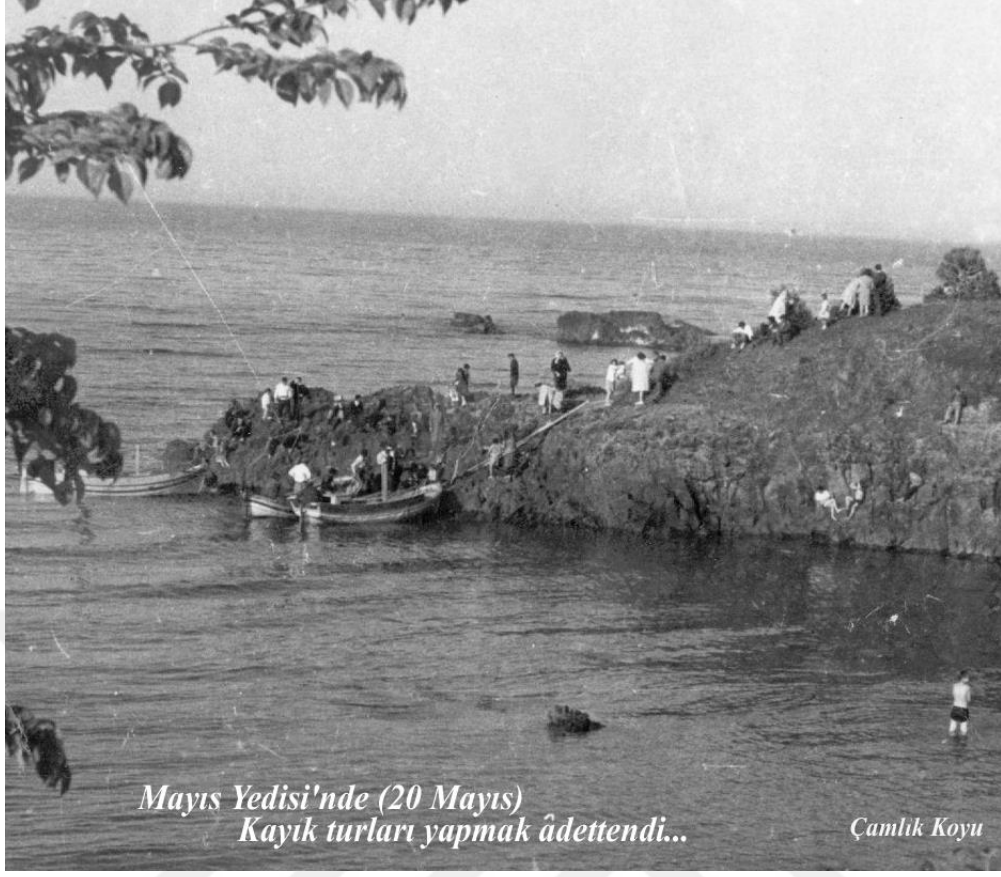
Ş Ek.B.7: Betonarme Sinema Yapısı ve Tarihi Kadılar Yokuşu

Ek.B.8: Betonarme Sinema Yapısı ve Tarihi Kadılar Yokuşu

Ek.B.9: amlık Falezleri

Ek.B.9A: Çamlık Falezleri

Ek.B.10A: Süleyman Paşa Sarayı Surları ve Cumhuriyet Meydanı (Sarayı Yangınından Sonra)

Ek.B.10B: Süleyman Paşa Saray Surları ve Cumhuriyet Meydanı

Ek.B.10C: Süleyman Paşa Saray Surları ve Cumhuriyet Meydanı

Ek.B.11: Süleyman Paşa Saray Surları, Eski Belediye Binası ve Cumhuriyet Meydanı

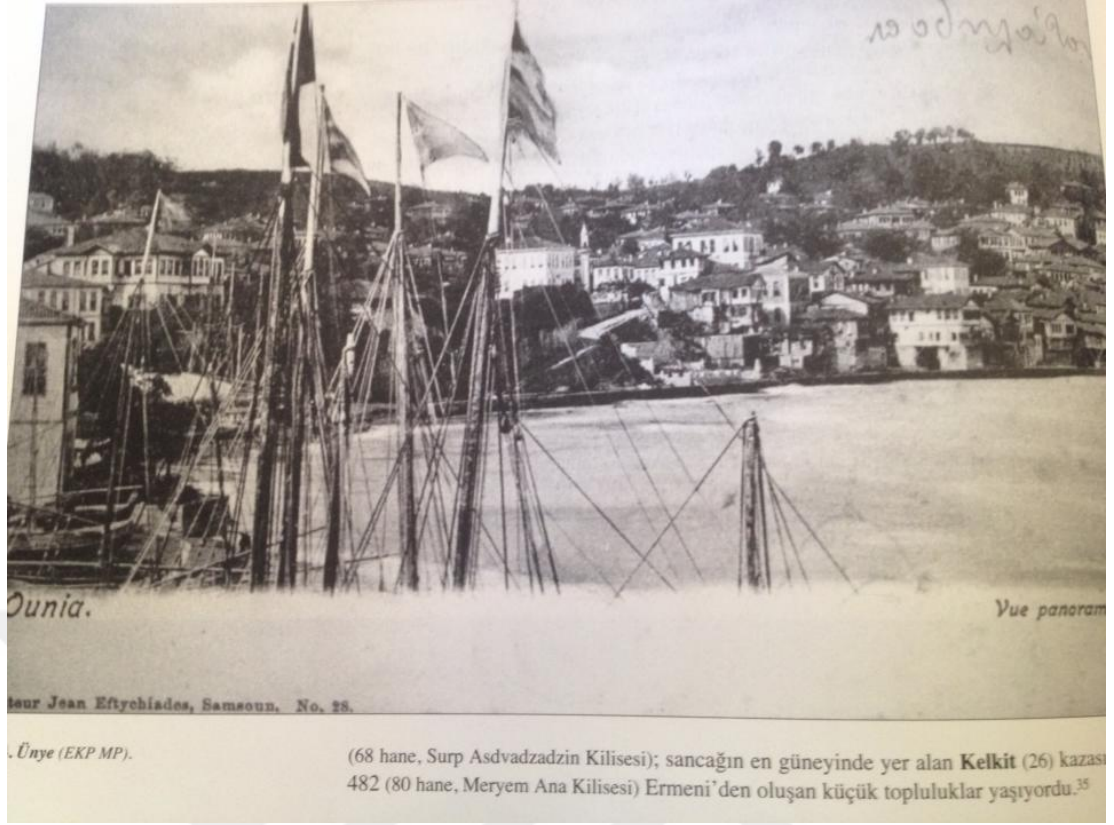
Ek.B.12 Süleyman Paşa Saray Surları ve Cumhuriyet Kutlaması

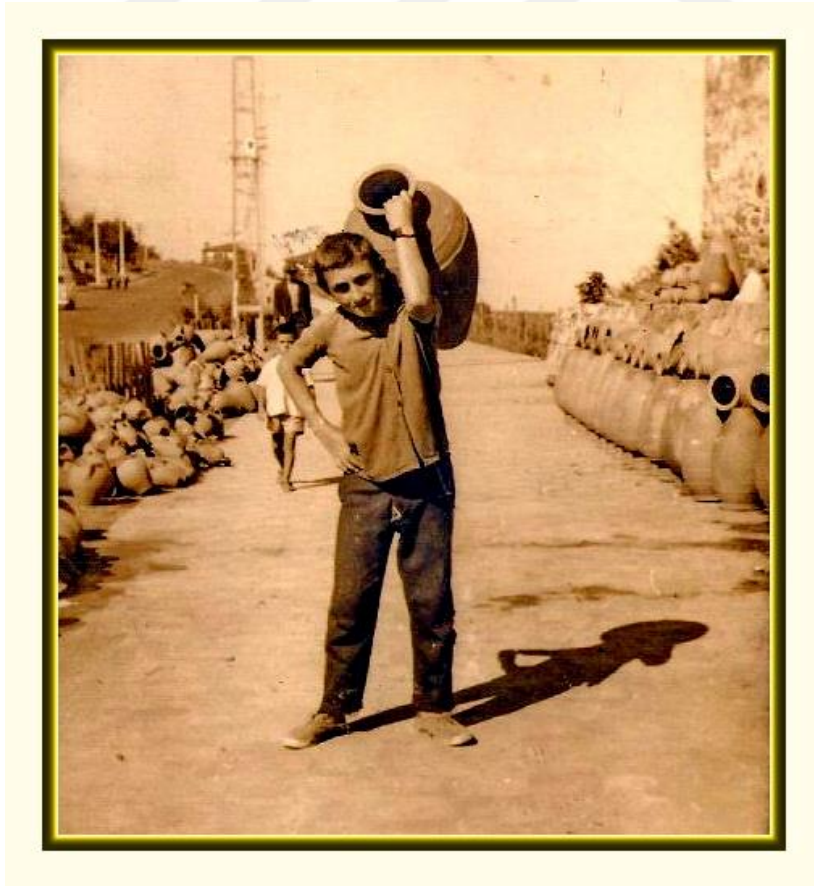
Ek.B.13: Süleyman Paşa Saray Surları ve Cumhuriyet Kutlaması

Ek.B.14: Süleyman Paşa Saray Surları, Cumhuriyet Meydanı ve Çevresindeki Yapılar

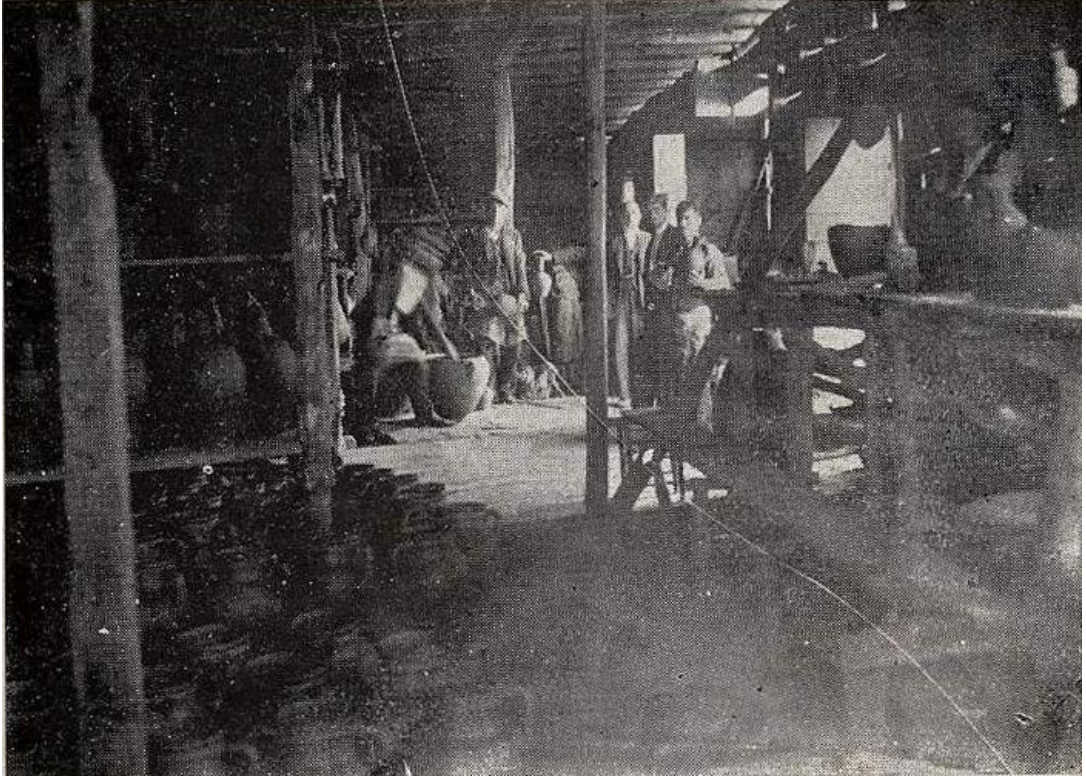
Ek.B.15: Süleyman Paşa Saray Surları ve Sahil

Ek.B.16A: Ünye'de Çömlekçilik

Ek.B.16B: Ünye'de Çömlekçilik

Ek.B.16C: Ünye'de Çömlekçi İmalathanesi

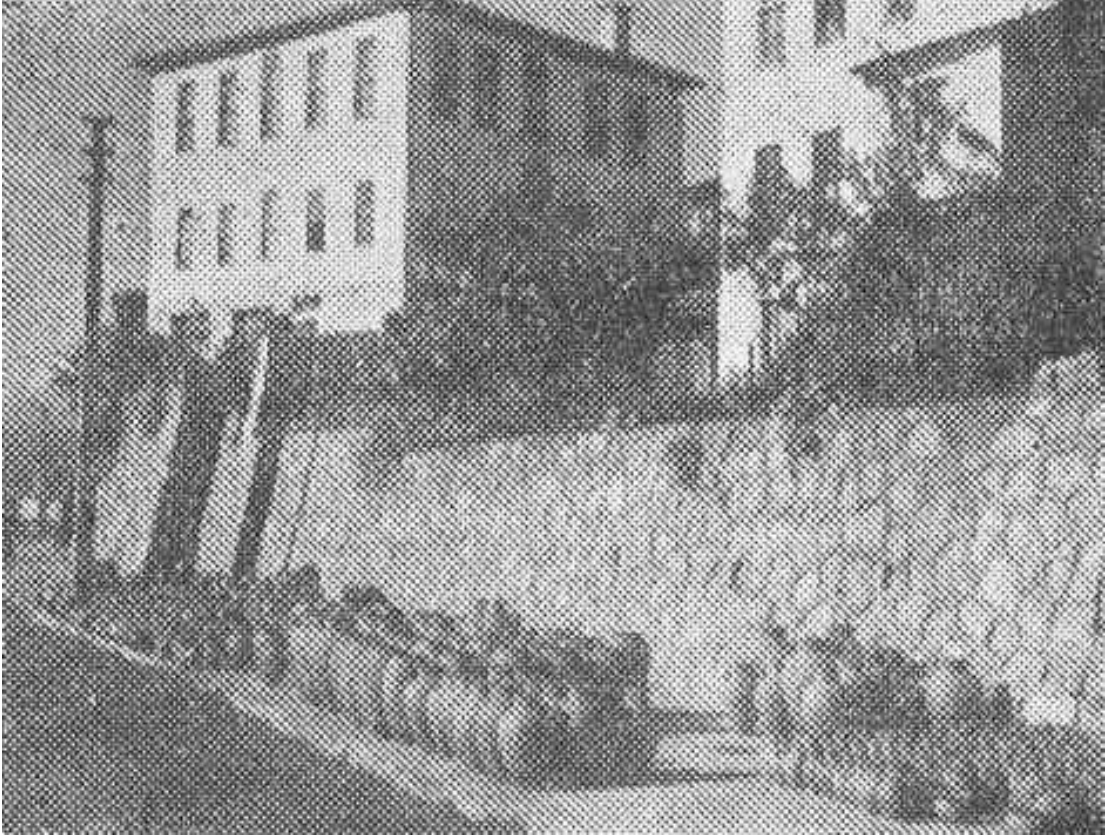
Ek.B.16D: Ünye'de Çömlekçi İmalathanesi

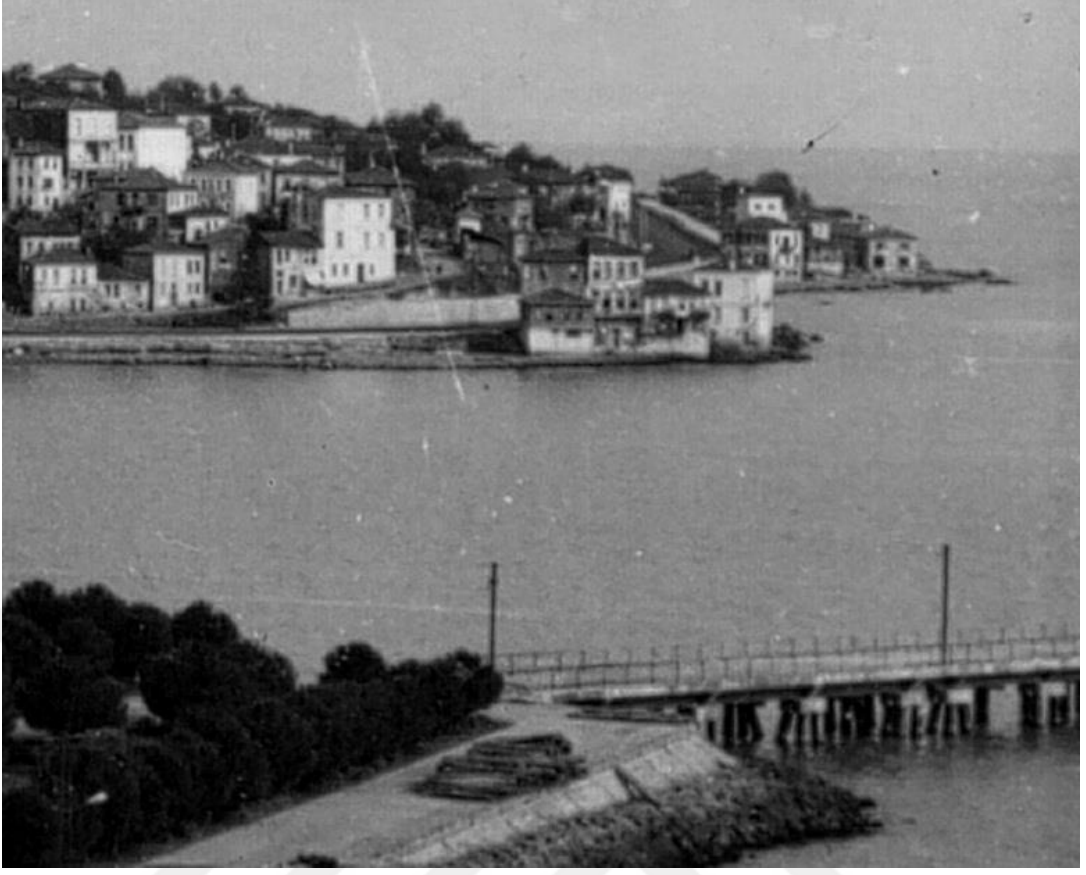
Ek.B.17A: Ünye Adabakkal Bölgesi

Ek.B.17B: Ünye Adabakkal Bölgesi

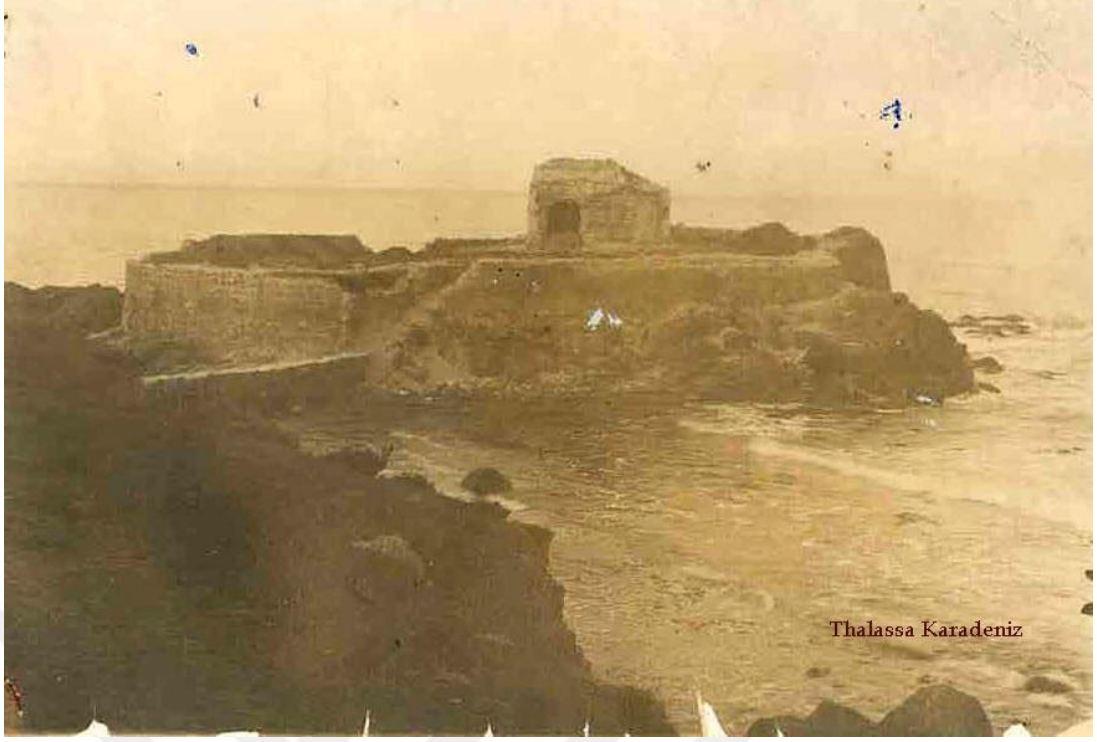
Ek.B.17C: Ada Bakkal Karşısı ve Testi Satışı

Ek.B.17D: Yüzüncüyl ve Adabakkal Bölgeleri

Ek.B.18: İnönü İlkokulu

Ek.B.19: Ayanikola Kilisesi ve Adası (eski)

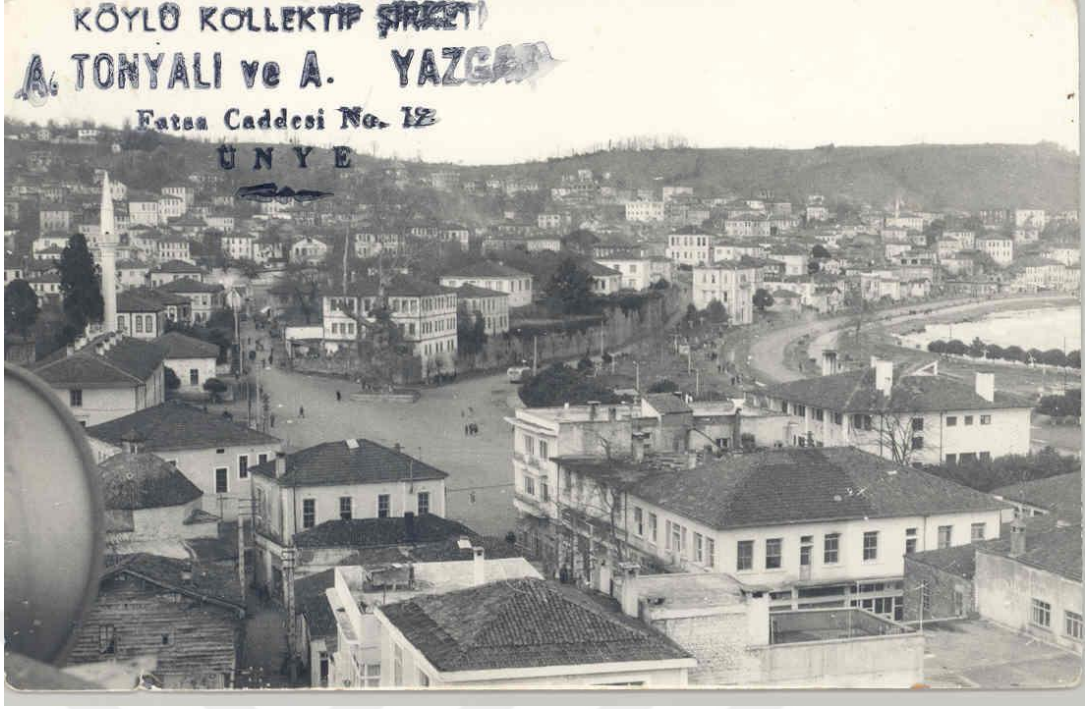
Ek.B.20A: Saray Cami ve Çevresi

Ek.B.20B: Saray Cami ve Çevresi

Ek.B.20C: Saray Cami ve Çevresi

Ek.B.20D: Saray Cami ve Çevresi

Ek.B.21A: Ünye'de Bakırcılık Zanaatı

Ek B.21B: Ünye'de Bakırcılık Zanaatı

Ek.B.22: Eski Ünye Sahil Silüeti ve Kent Dokusu

Ek.B.23A: Eski Ünye Kent Dokusu

Ek.B.23B: Eski Ünye Kent Dokusu

Ek.B.23C: Eski Ünye Kent Dokusu ve Meşhur Çift Direkli

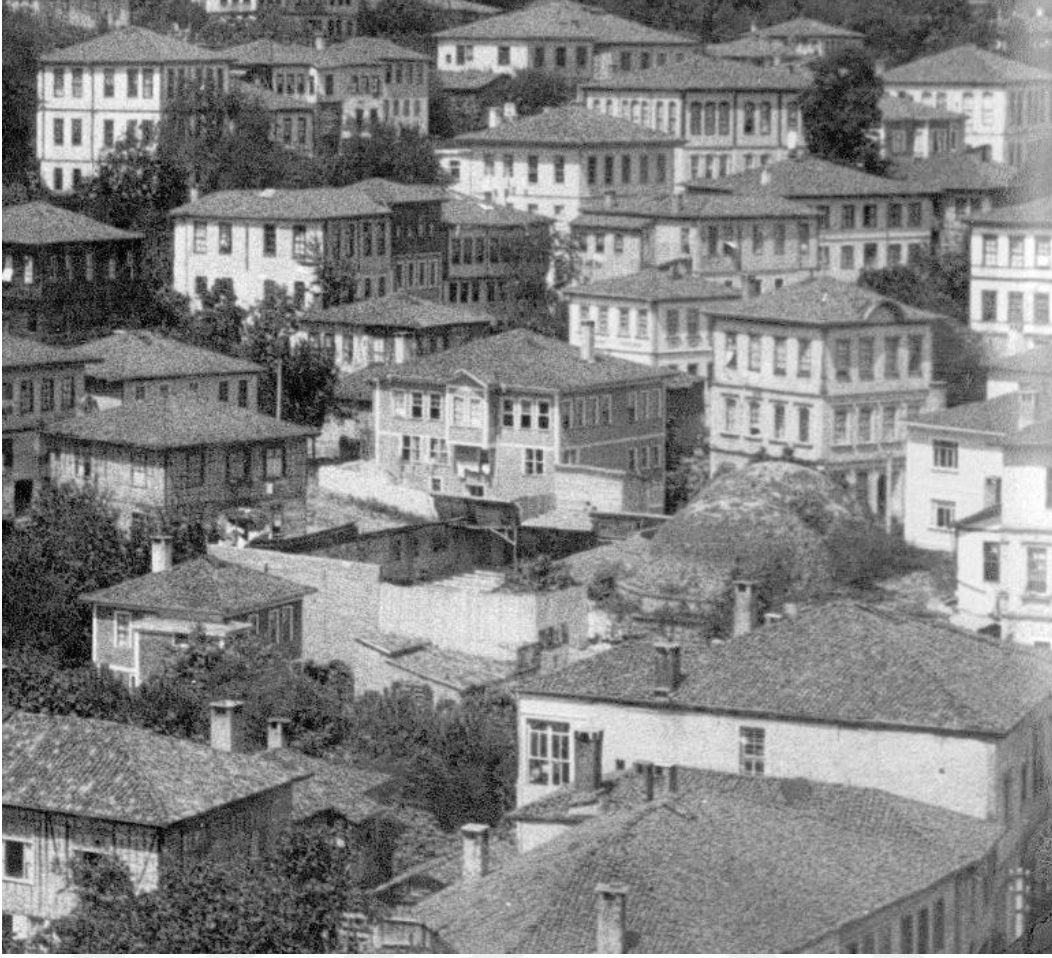
Ek.B.24: Denizden Cumhuriyet Meydanı

Ek.B.25: Eski Cumhuriyet Meydanı

Ek.B.26A: Çifte Hamam ve Çevresi

Ek.B.26B: Çifte Hamam ve Çevresi

Ek.B.27A: Çapulacılık Zanaatı

Ek.B.27B: Çapulacılık Zanaatı

Ek.B.28A: Tarihi Kadılar Yokuşu Sokak

Ek.B.28B: Tarihi Kadılar Yokuşu Sokak

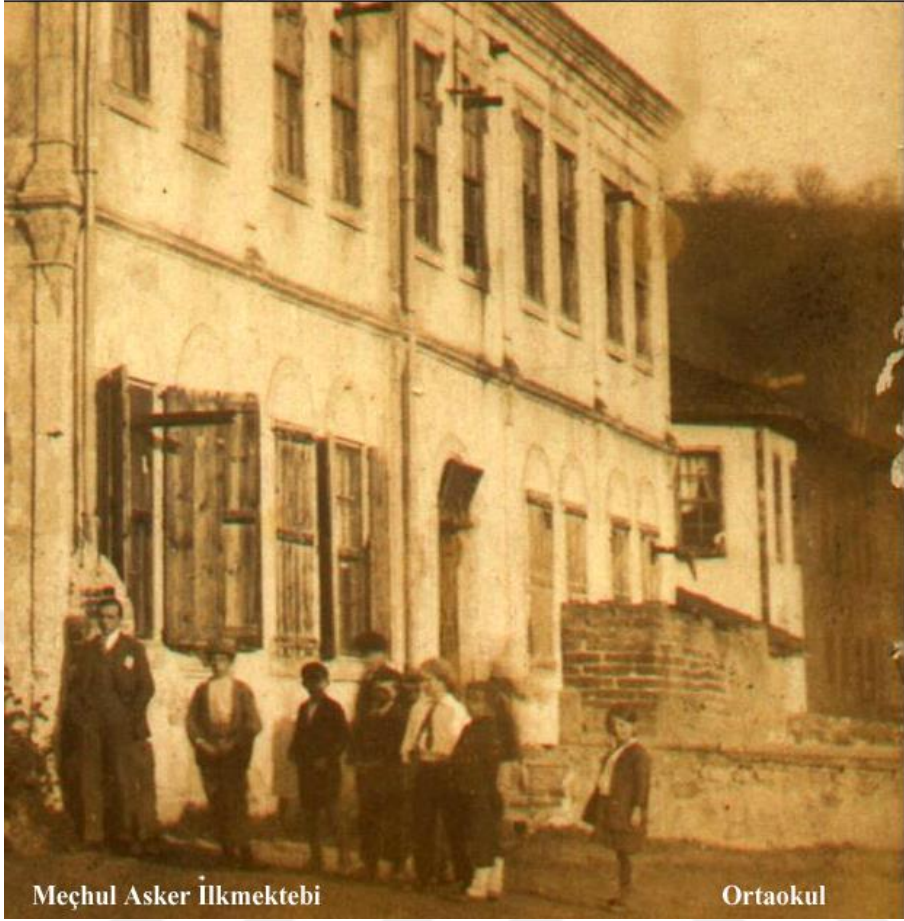
Ek.B.29: Belediye Caddesi ve Döner Çeşme Meydanının Kesişim Noktası

Ek.B.30: Eski Rıhtım 1939 Öncesi (Cumhuriyet Meydanından Bakış)

Ek.B.31: Eski Rıhtım 1939 Öncesi (Yalı Kahvesinden Bakış)

Meçhul Asker İlkmeçtebi

Ortaokul

Ek.B.32A: Meçhulasker İlkmeçtebi

Ek.B.32B: Meçhulasker İlkmeçtebi

Ek.B.32C: Meçhulasker İlkmeçtebi

Ek.B.33: Belediye ve Hükümet Caddeleri Kesişimi Cumhuriyet Meydanı

EK C:

EK NOT VE BELGELER

EK C1

27.04.1984 Gün ve 4387 Sayılı Koruma Kararı

*** 27.04.1984 Gün ve 4387 Sayılı Koruma Kararı**

Gayrimenkul Eski eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 24.6.1983 gün ve 4387 sayılı kararı ile incelenmesi istenilen Ünye İlçesi Kentsel Sit Alanına ilişkin Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Tescil ve Planlama Şube Müdürlüğü'nün 29.11.1983 ve 2541 sayılı yazısı, Ordu Valiliğinin 8.12.1983 gün, 1103 ve 16.3.1984 gün ve 309 sayılı yazılarının okunması, eklerinin incelenmesi ve yapılan müzakere sonucunda;

" 1. Sınırları 1/1000 ölçekli haritada **belirtilen sit alanlarının** ve ekli listede adres, pafta, ada ve parselleri belirtilen yapıların ve bahçe kapılarının tesciline,¹

2. Adres ve kadastral durumları belirtilen parsellere yanlılıkla eski eser şerhi konulmuştur. Bu parsellerin eski eser şerhinin kaldırılmasına, (Ek.C.2)

3. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 24.06.1983 gün ve A-4387 sayılı kararı ile tescil edilmiş olup, tapu kütüğüne şerh verme işlemi sırasında parsel numaraları eksik olan ve kadastral durumu yanlış belirlenen parsellerin listesi belirlenmiş olup düzeltilmesine,

4. Envanter numaraları, adresleri ve kadastral durumları belirtilen yapılar rölöveleri alınarak, aynı kat yüksekliğinde ve aynı cephe özelliğinde yapılmasına, hazırlanacak cephe projelerinin Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'na iletilerek, onaylandıktan sonra uygulanmasına, uygulama sonrası fotoğrafların kurula iletilmesine,

5. Envanter no: 2, Kaledere Mahallesi, Dönerçeşme Meydanı, Hükümet Caddesi, no:58, 93 ada, 2,3,4,5,6,7 parsellerdeki yapının yıkılarak aynı kat yüksekliğinde ve aynı cephe özelliğinde yapılmasına hazırlanacak cephe projelerinin Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'na iletilerek onaylandıktan sonra uygulanmasına, uygulama sonrası fotoğraflarının kurula iletilmesine,

6. Envanter no:69, Çamurlu Mahallesi, Aslanaga Sokak, No:19'daki yapının süsleme elemanlarını müzeye teslim etmek koşulu ile, yıkılarak imar uygulamasına göre yeni yapılanmanın gerçekleştirilmesine,

¹ Ünye Sit Alanları üç parça olarak belirlenmiştir. Bu paftaya belediye ve kurul arşivlerinde ulaşılamamıştır.

7. Cumhuriyet Caddesi Üzerindeki Meçhul Asker İlkokulu'nun yıkılmasının uygun olduğuna, imar uygulamasına göre yeni yapılanmanın gerçekleştirilmesine,

8. Paşabahçe mevkiinde, Süleymanpaşa Sarayına ait duvar kalıntısı üzerindeki inşaatın devamına izin verilmesine ve yapılaşma sırasında duvar üzerinde yapılan tahribatı, tahribata neden olan inşaat sahibince onarılmasına ve onarım sonrası fotoğraflarının kurula iletilmesine,

9. Envanter no:70 Hükümet Meydanı'ndaki Çınar Ağacı'nın tehlike arz eden yerlerinde belediyesince gerekli önlemlerin alınmasına,

10. Envanter no:25, Terme Caddesi, No:8, 219 ada, 15 parselde kayıtlı yapı yıkıldığından yasal kovuşturma açılmasına ve Ünye 2. Derece Kentsel Sit Alanı Geçici Dönem Yapılanma Koşullarının kabulüne karar verilmiştir. (Ek.C.2) Bu yapılanma koşullarına göre;

* Sit alanı içinde yapısal durumları kötü tescilsiz yapıların yıkılıp yeniden inşasına izin verilecek, yine boş parsellere ise minimum parsel alanı 200 m², yapının parselde yerleşimi tax.0.50, maximum yapı taban alanı 150 m², minimum yapı taban alanı 50 m² ayırık nizam uygulanacaktır.

* Pencere ve kapılar için; pencerelerde genişliğin yüksekliğe oranı 1/2 olacaktır. Pencere genişliği 80 cm yi geçmeyecektir. İki pencere arasındaki uzaklık 20cm'den az olamaz. Pencere pervazlarının yüzeyi dış yüzde 10 cm'den az olamaz. Kapılarda ise geleneksel boyut ve tipler esas alınacaktır.

* Binanın giriş cephesi üstüne cephe genişliğinin 1/3'ü kadar kapalı çıkma yapılabilir. Çıkmalarda derinlik 1.50 m'yi geçmeyecektir. Binaların sokağa karşılıklı çıkmaları arasındaki yatay uzunluk en az 3m'dir.

* Yapıların dış cephelerinde ahşap kısımlarında kahverengi ve tonları, sıvalı yerlerinde beyaz, krem, açık sarı, açık bej, açık mavi renkler kullanılacaktır. Bu renkler dışında başka renk kullanılamaz. Taş dışında tuğla, briket benzeri yapı malzemesi kullanıldığında sıvanması ve uygun renkte boyanması zorunludur.

* Müştemilatlar ve binalara kot verilmesi ile ilgili koşullar da Taşınmaz Kültür ve tabiat varlıkları Yüksek Kurulu'nun 27.04.1984 gün ve 258 no'lu karar ile belirlenmiştir.

EK C2:

Çalışma Alanı İle İlgili Tescilli ve Tescile Önerilen Yapılar
Bilgi Tablosu.

Envanter No/Mvct Envanter No	Mahalle	Sokak/ Kapı No	Ada/ Parsel	Tecil Durumu	Fotoğraf
1	Hamidiye	Cami Sokak/7	194/16	Tescile Önerilen Yapı	
2	Hamidiye	Kaynarlı Sokak/20	194/10	Tescile Önerilen Yapı	
3	Hamidiye	Camii Sokak/-	194/8	Tescile Önerilen Yapı	
4	Hamidiye	Camii Sokak/49	194/51	Tescile Önerilen Yapı	
5	Hamidiye	Hacı Emin Caddesi	192/23	Tescile Önerilen Yapı	
6	Hamidiye	Mescit Sokak/25A	192/4	Tescile Önerilen Yapı	
7	Hamidiye	Mescit Sokak/20	190/45	Tescile Önerilen Yapı	

8	Kaledere	Büyük Hamza Sokak/45	103/37	Tescile Önerilen Yapı	
9	Hamidiye	Ali Cer Sokak/6	193/11	Tescilli Yapı	
10	Hamidiye	Alicer Sokak/10	192/17	Tescile Önerilen Yapı	
11	Hamidiye	Sabitsan Sokak/4A	190/40	Tescile Önerilen Yapı	
12	Hamidiye	Sabitsan Sokak/6	190/41	Tescile Önerilen Yapı	
13	Kaledere	Ulemaoğlu Sokak/35	75/2	Tescile Önerilen Yapı	
14	Kaledere	Ekmekçioğlu Sokak/4	103/35	Tescilli Yapı	
15	Kaledere	Tatar Osman Sokak/ 34	103/7	Tescilli Kapı	-
16	Kaledere	Tatar Osman Sokak/ 34	103/7	Tescilli Yapı	

17	Kaledere	Hacı Emin Caddesi/37	103/5	Tescilli Yapı	
18	Hamidiye	Alicer Sokak/5	193/10	Tescile Önerilen Yapı	
19	Hamidiye	Alicer Sokak/4	192/15	Tescile Önerilen Yapı	
20/21	Hamidiye	Güler Sokak/5	192/13	Tescilli Yapı	
21/11	Kaledere	Tatar Osman Sokak/24	39/36	Tescilli Yapı	
22/74	Hamidiye	Alicer Sokak/4	192/14	Tescilli Yapı	
23/20	Hamidiye	Hacı Emin Caddesi	192/12	Tescilli Yapı	Yıkık
24	Hamidiye	Güler Sokak/1000	192/11	Tescile Önerilen Yapı	
25	Hamidiye	Mescit Sokak/10A	190/36	Tescile Önerilen Yapı	

26	Hamidiye	Musağa Sokak/1000	190/11	Tescilli Yapı	
27	Hamidiye	Musağa Sokak	190/53	Tescilli Yapı	Yıkık
28	Kaledere	Çifte Hamam Sokak/20	39/24	Tescilli Yapı	
29	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak/29	1723/2	Tescilli Yapı	
30	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak/28	103/30	Tescilli Yapı (Kapı)	
31/26	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak/28-A	103/30	Tescilli Yapı	
32	Kaledere	Haciemin Cd/-	103/10-38	Tescilli Yapı	Yıkık
33/75	Kaledere	Çifte Hamam Sokak/18	39/23	Tescilli Yapı	
34	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /19	39/4	Tescilli Yapı	

35	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /27	103/39	Tescilli Yapı	
36	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /29	103/16	Tescilli Yapı	
37	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /29-A	103/16	Tescilli Yapı	
38	Kaledere	Medrese Sokak/-	38/4	Tescilli Yapı	
39	Kaledere	Medrese Sokak/-	37/31	Tescile Önerilen Yapı	
40	Kaledere	Şafak Sokak/5	39/56	Tescilli Yapı	
41/13	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /13	103/38	Tescilli Yapı	
42	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /15	39/7	Tescilli Yapı	

43/17	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /20	39/5	Tescilli Yapı	
44	Kaledere	Kadılar Yokuşu Sokak /11	26	Tescilli Yapı	
45/19	Kaledere	Salih Çuhadar Sokak/10-1	39/27	Tescilli Yapı	
46	Kaledere	Musağa Sokak/28	76/13	Tescilli Yapı	
47/73	Kaledere Mahallesi	Mederese Sokak/8	36/6	Tescilli Yapı	
48/9	Kaledere Mahallesi	Şafak Sokak/6	39/49	Tescilli Yapı	
49	Kaledere Mahallesi	Şafak Sokak/9	39/50	Tescilli Yapı	

50/12	Kaledere Mahallesi	Kadılar Yokuşu Sokak/9	39/8	Tescilli Yapı	
51/16	Kaledere Mahallesi	Kadılar Yokuşu Sokak/5	103/26	Tescilli Yapı	
52	Kaledere Mahallesi	Salih Çuhadar Sokak/17	103/18	Tescile Önerilen Yapı	
53	Hamidiye Mahallesi	Haciemin 1. Sokak/3	190/66	Tescile Önerilen Yapı	
54	Hamidiye Mahallesi	Musağa Sokak/13	190/16	Tescile Önerilen Yapı	
55	Hamidiye Mahallesi	Musağa Sokak/-	190/85	Tescile Önerilen Yapı	
56	Hamidiye Mahallesi	Çakmakçı sokak/20	188/16	Tescilli Yapı	
57	Kaledere Mahallesi	Kefeli Sokak/5	35/20	Tescilli Yapı	

58/8	Kaledere Mahallesi	Çifte Hamam Sokak/3	37/39	Tescilli Anıt Yapı	
59	Kaledere Mahallesi	Kazancılar Caddesi/6	39/46	Tescilli Yapı	
60	Kaledere Mahallesi	Salih Çuhadar Sokak/3	1163/21	Tescilli Yapı	
61	Kaledere Mahallesi	Kazancılar Caddesi/1	76/6	Tescilli Yapı	
62/23	Hamidiye Mahallesi	Haciemin Caddesi/14-1	190/24	Tescilli Yapı	
63/32	Hamidiye Mahallesi	Çakmakçı Sokak/4	188/23	Tescilli Yapı	
64/10	Kaledere Mahallesi	Büyük Cami Sokak/28	110/9	Tescilli Yapı	
65	Kaledere Mahallesi	Ortaçarşı Caddesi/	107/1	Tescille Önerilen Yapı	

66/7	Kaledere Mahallesi	Kazancılar Caddesi/20	37/7-8	Tescilli Yapı	
67	Kaledere Mahallesi	Kazancılar Caddesi/2	39/16	Tescille Önerilen Yapı	
68	Kaledere Mahallesi	Kazancılar Caddesi/16	39/15	Tescilli Yapı	
69/14	Kaledere Mahallesi	Kazancılar Caddesi/1	104/6	Tescilli Yapı	
70/15	Kaledere Mahallesi	Orta Çarşı Caddesi/8A	104/3	Tescilli Anıt Yapı	
71	Kaledere Mahallesi	Orta Çarşı Caddesi/1	104/1-2	Tescille Önerilen Yapı	

72	Kaledere Mahallesi	Orta Çarşı Caddesi/4B	102/3	Tescile Önerilen Yapı	
73/32	Hamidiye Mahallesi	Saray Caddesi/10 00	222/1	Tescilli Anıt Yapı	
74/80	Hamidiye Mahallesi	Saray Caddesi/3	190/19	Tescilli Yapı	
75	Hamidiye Mahallesi	Saray Caddesi/3A	190/19	Tescilli Kapı	Yıkık
76	Kaledere Mahallesi	Yenice Sokak/12A	35/11	Tescile Önerilen Yapı	
77/5	Kaledere Mahallesi	Hükümet Caddesi	94/7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-20-21-22	Tescilli Yapı	
78	Kaledere Mahallesi	Hükümet Caddesi	95/2	Tescilli Yapı	
79/6	Kaledere Mahallesi	Hükümet Caddesi	97/3	Tescilli Yapı	

80/70	Çamurlu Mahallesi	Taşbaşı Sokak/-	-	Tescilli Tabiat Varlığı (Çınar Ağacı)	
81/24	Çamurlu Mahallesi	Saray Caddesi	19/-	Tescilli Yapı	
82/31	Çamurlu Mahallesi	Saray Caddesi/22	219/29	Tescilli Anıt Yapı	
83/37	Çamurlu Mahallesi	Saray Caddesi/37-1	508/14	Tescilli Yapı	
84/40	Çamurlu Mahallesi	Saray Caddesi/41	508/5	Tescilli Yapı	
85/3	Kaledere Mahallesi	Hükümet Caddesi/49	83/1	Tescilli Yapı	
86/4	Kaledere Mahallesi	Belediye Caddesi/25 A	48/1-2	Tescilli Yapı	

87	Çamurlu Mahallesi	Taşbaşı Caddesi	-	Tescilli Sarnıç	
88	Çamurlu Mahallesi	Taşbaşı Caddesi	-	Tescilli Saray Duvarı	
89	Çamurlu Mahallesi	Lamia Sokak/3	219/68	Tescilli Yapı	
90/37	Çamurlu Mahallesi	Çubukçu Arif Sokak/11	234/43	Tescilli Yapı	
91	Çamurlu Mahallesi	Gemicioğlu Sokak/3	233/7	Tescile Önerilen Yapı	
92	Çamurlu Mahallesi	Saray Caddesi/40	233/9	Tescile Önerilen Yapı	
93/42	Çamurlu Mahallesi	Saray Caddesi/-	233/-	Tescilli Yapı	
94/34	Çamurlu Mahallesi	Çubukçu Arif Sokak/10	219/5	Tescilli Yapı	

95	Çamurlu Mahallesi	Şehit Muhittin Sokak/4	234/64	Tescilli Yapı	
96/43	Çamurlu Mahallesi	Gemicioğlu Sokak/5	233/6	Tescilli Yapı	
97	Çamurlu Mahallesi	Gemicioğlu Sokak/1000	233/4	Tescilli Yapı	
98	Çamurlu Mahallesi	Çubukçu Arif Sokak/18	219/8	Tescile Önerilen Dini Yapı	
99/35	Çamurlu Mahallesi	Taşbaşı Sokak/11	234/59	Tescilli Yapı	
100	Çamurlu Mahallesi	Kabakçı Sokak/-	234/2	Tescilli Yapı	Yıkık
101	Çamurlu Mahallesi	Taşbaşı Sokak	216/2	Tescilli Kapı	
102	Çamurlu Mahallesi	Taşbaşı Sokak/11	234/59	Tescilli Kapı	
103	Çamurlu Mahallesi	Vehbi Hoca Sokak/3	234/52	Tescilli Yapı	Yıkık
104	Çamurlu	Taşbaşı sokak/27	212/16	Tescilli Yapı	

105	Ortayılmazlar	Dere sok./15	273/6	Tescilli Yapı	
106	Ortayılmazlar	Cumhuriyet cad./1	360/1	Tescilli Yapı	
107	Ortayılmazlar	Haciosman ağa sok./4	263	Tescilli Yapı	
108	Ortayılmazlar	Ortaokul/15	240/15	Tescilli Yapı	-
109	Ortayılmazlar	Ortaokul/38	240/9	Tescilli Yapı	Yıkık
110/63	Ortayılmazlar	Kanilkuyu/11	240/8	Tescilli Yapı	
111/50	Ortayılmazlar	Cumhuriyet cad./7	260/3	Tescilli Anıt Yapı	
112	Ortayılmazlar	Haciosman ağa 1.sok./4	263/20	Tescilli Yapı	

113/47	Ortayılmazlar	Haciosman ağa sok./4	226/21	Tescilli Yapı	
114	Ortayılmazlar	Haciosman ağa sok./7	263/14	Tescile Önerilen	
115	Ortayılmazlar Mahallesi	Haciosman ağa sok./24	263/24	Tescile Önerilen	
116	Ortayılmazlar Mahallesi	Karanfil Sokak/15	263/5	Tescile Önerilen	
117	Ortayılmazlar Mahallesi	Karanfil Sokak/15	263/6	Tescilli Yapı	
118/53	Ortayılmazlar Mahallesi	Cumhuriyet Caddesi/39	251/2	Tescilli Yapı	
119/54	Ortayılmazlar Mahallesi	Badal Sokak/7	251/3	Tescilli Yapı	Yıkık
120/62	Ortayılmazlar Mahallesi	Keşaplı Sokak/22	241/18	Tescilli Yapı	

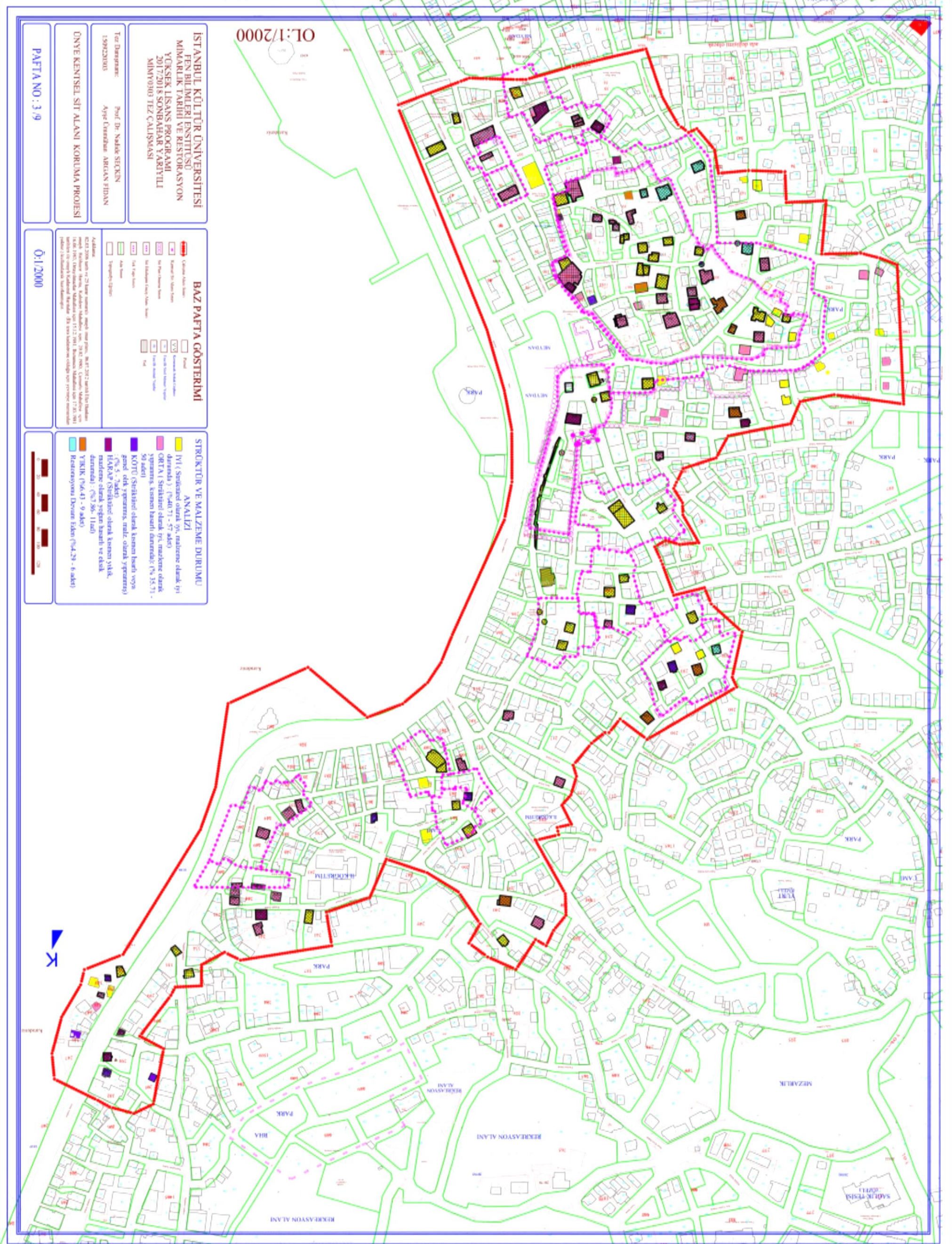
121	Ortayılmazlar Mahallesi	Mithat Kısacıkoğlu Sokak/	249/3	Tescilli Yapı	
122/61	Ortayılmazlar Mahallesi	Keşaplı Sokak/18	243/15	Tescilli Yapı	
123	Ortayılmazlar Mahallesi	Keşaplı Sokak/12	243/3	Tescilli Yapı	
124/59	Ortayılmazlar Mahallesi	Keşaplı Sokak/8	241/23	Tescilli Yapı	
125/57	Ortayılmazlar Mahallesi	Sefa Sokak/37	359/2-6	Tescilli Yapı	
126	Ortayılmazlar Mahallesi	Sefa Sokak/8	244/3	Tescilli Yapı	
127/58	Ortayılmazlar Mahallesi	Sefa Sokak/1	244/2	Tescilli Yapı	
128/59	Ortayılmazlar Mahallesi	Keşaplı Sokak/10	241/25	Tescilli Yapı	

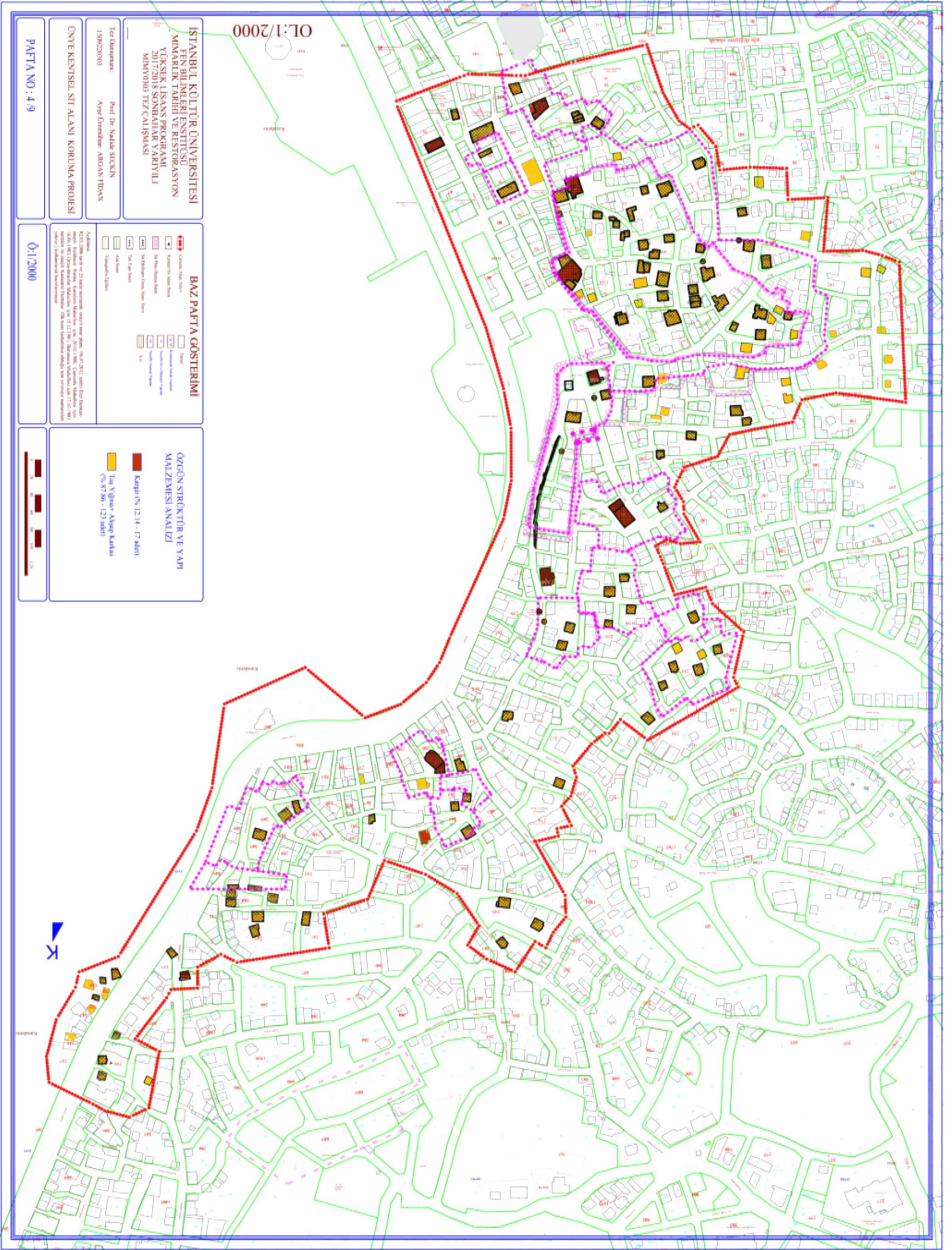
129	Burunucu Mahallesi	Bağdatlı Sokak/493	333/3	Tescilli Yapı	
130	Burunucu Mahallesi	Bağdatlı Sokak/493	1505/5	Tescilli Anıt Yapı	
131	Burunucu Mahallesi				
132	Burunucu Mahallesi			Tescilli Yapı	
133	Burunucu Mahallesi	Odabaşı Sokak/1	199/5	Tescilli Yapı	
134	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/38	349/3	Tescilli Yapı	
135	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/42	350/1	Tescile Önerilen Yapı	
136	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/1	298/3	Tescilli Yapı	
137	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/2	332/3	Tescilli Yapı	
138	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/40	349/2	Tescile Önerilen Yapı	

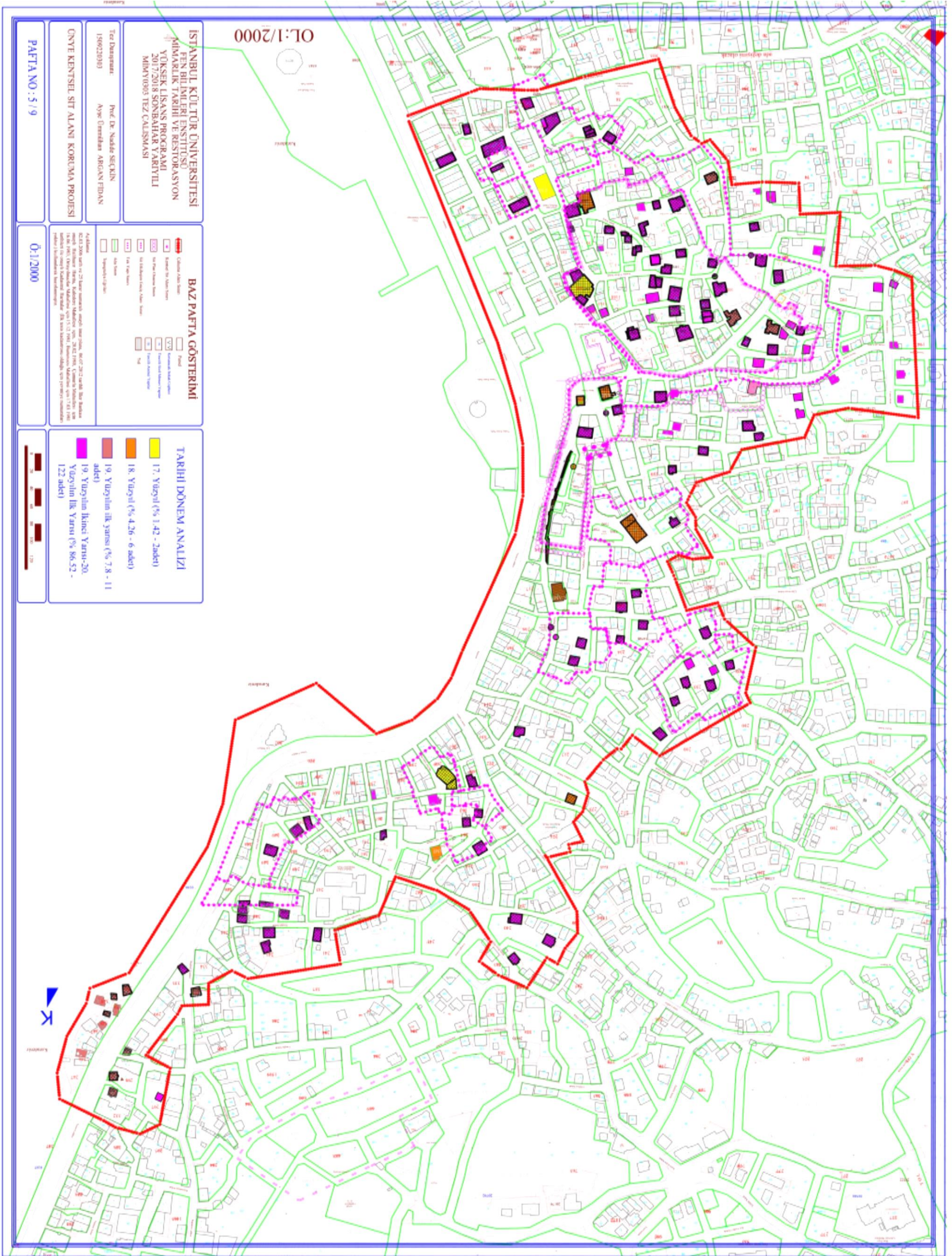
139	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/44	349/1	Tescilli Yapı	
140	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/46	348/2	Tescile Önerilen Yapı	
141	Burunucu Mahallesi	Devlet Sahil Yolu Caddesi/48	347/3	Tescile Önerilen Yapı	
<p>* Envante Numaraları Tez Kapsamında Hazırlanan Çalışma Paftasına Göre Verilmiştir.Mevcut Envanter Numaraları Eklenmiştir.</p>					

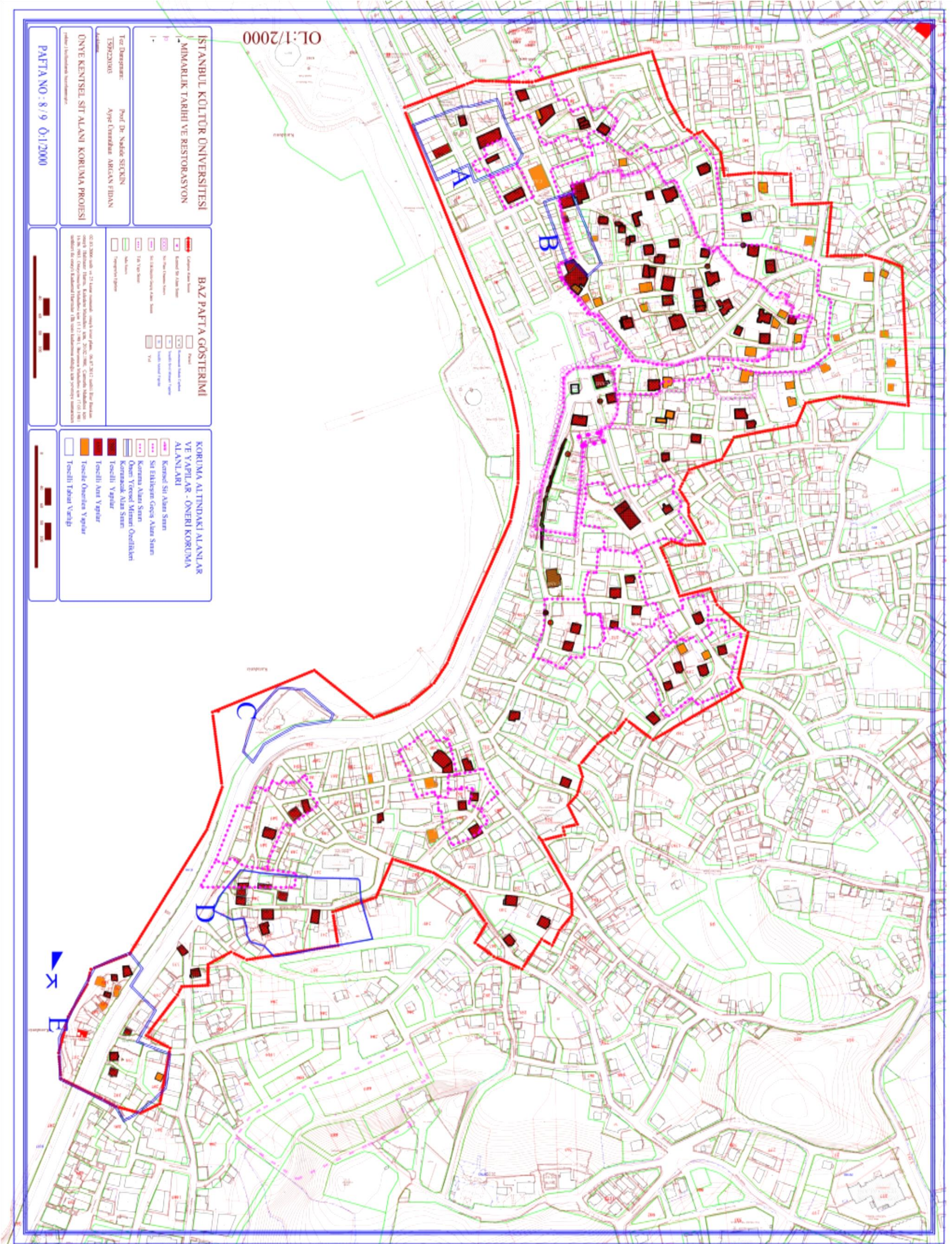
EK D: ÇİZİMLER

Ek D1: ANALİZ ÇİZİMLERİ

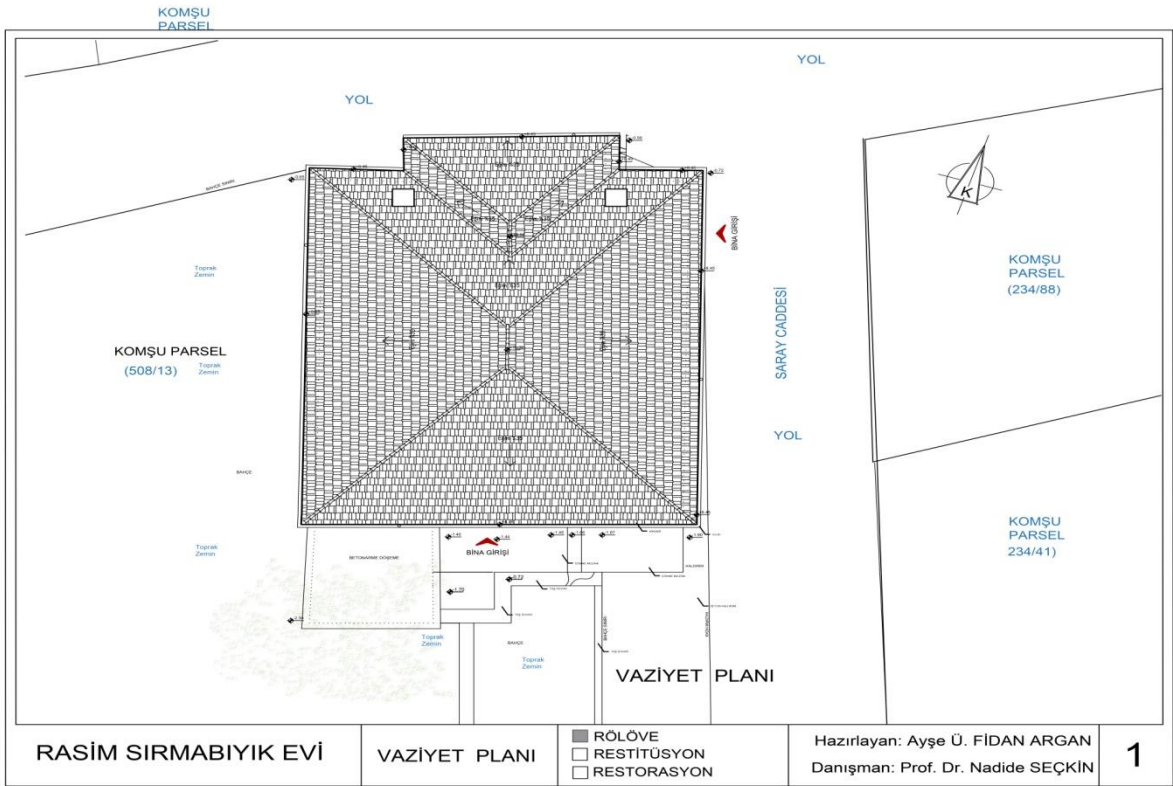

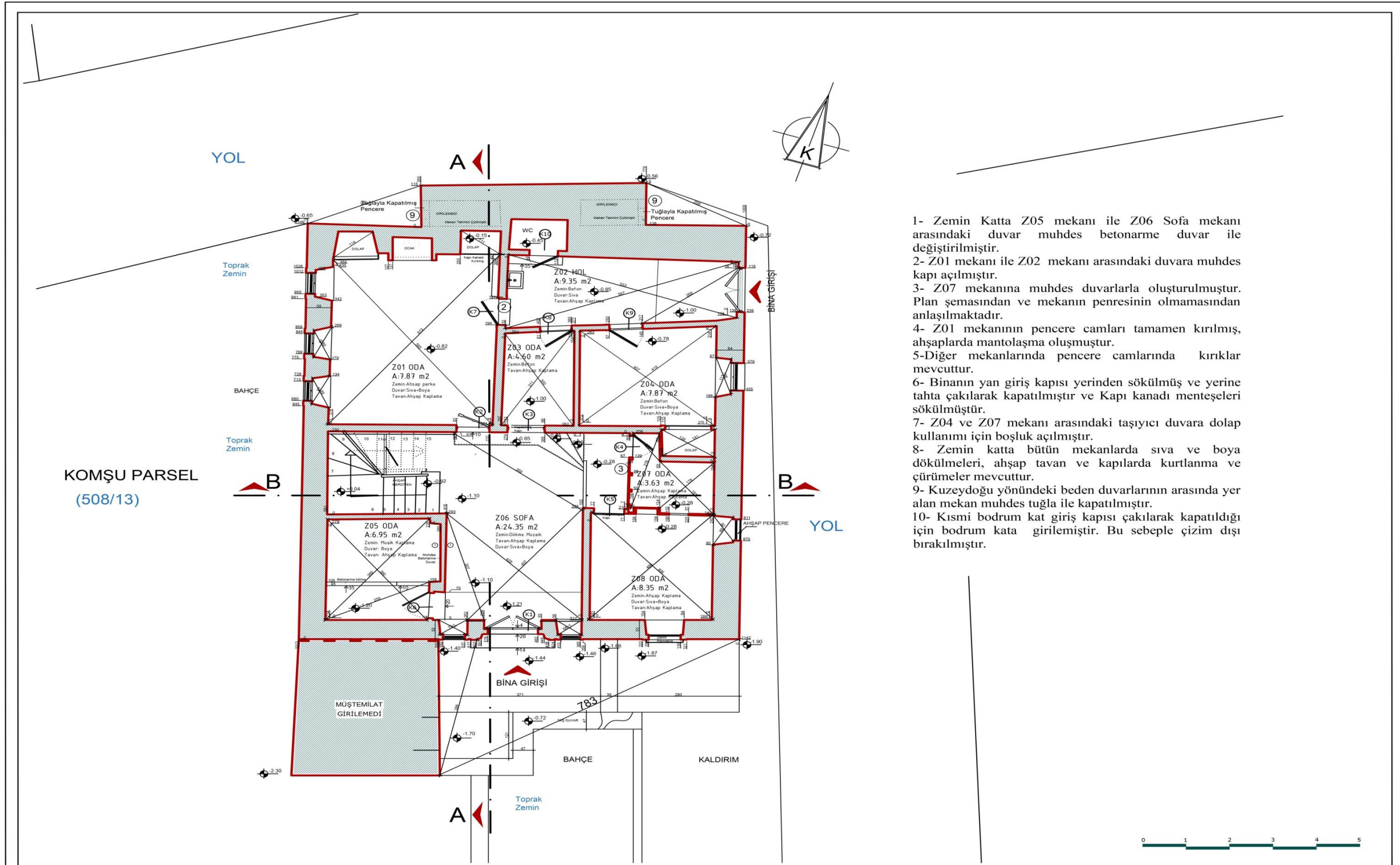

Ek D 2: RASİM SIRMABIYIK EVİ KORUMA
ÖNERİSİ

RÖLÖVE ÇİZİMLERİ

- 1- Zemin Katta Z05 mekanı ile Z06 Sofa mekanı arasındaki duvar muhdes betonarme duvar ile değiştirilmiştir.
- 2- Z01 mekanı ile Z02 mekanı arasındaki duvara muhdes kapı açılmıştır.
- 3- Z07 mekanına muhdes duvarlarla oluşturulmuştur. Plan şemasından ve mekanın penresinin olmamasından anlaşılmaktadır.
- 4- Z01 mekanının pencere camları tamamen kırılmış, ahşaplarda mantolaşma oluşmuştur.
- 5- Diğer mekanlarında pencere camlarında kırıklar mevcuttur.
- 6- Binanın yan giriş kapısı yerinden sökülümüş ve yerine tahta çakılarak kapatılmıştır ve Kapı kanadı menteşeleri sökülümüşür.
- 7- Z04 ve Z07 mekanı arasındaki taşıyıcı duvara dolap kullanımı için boşluk açılmıştır.
- 8- Zemin katta bütün mekanlarda sıva ve boya dökülmeleri, ahşap tavan ve kapılarda kurtlanma ve çürümeler mevcuttur.
- 9- Kuzeydoğu yönündeki beden duvarlarının arasında yer alan mekan muhdes tuğla ile kapatılmıştır.
- 10- Kısmi bodrum kat giriş kapısı çakılarak kapatıldığı için bodrum kata girilemiştir. Bu sebeple çizim dışı bırakılmıştır.

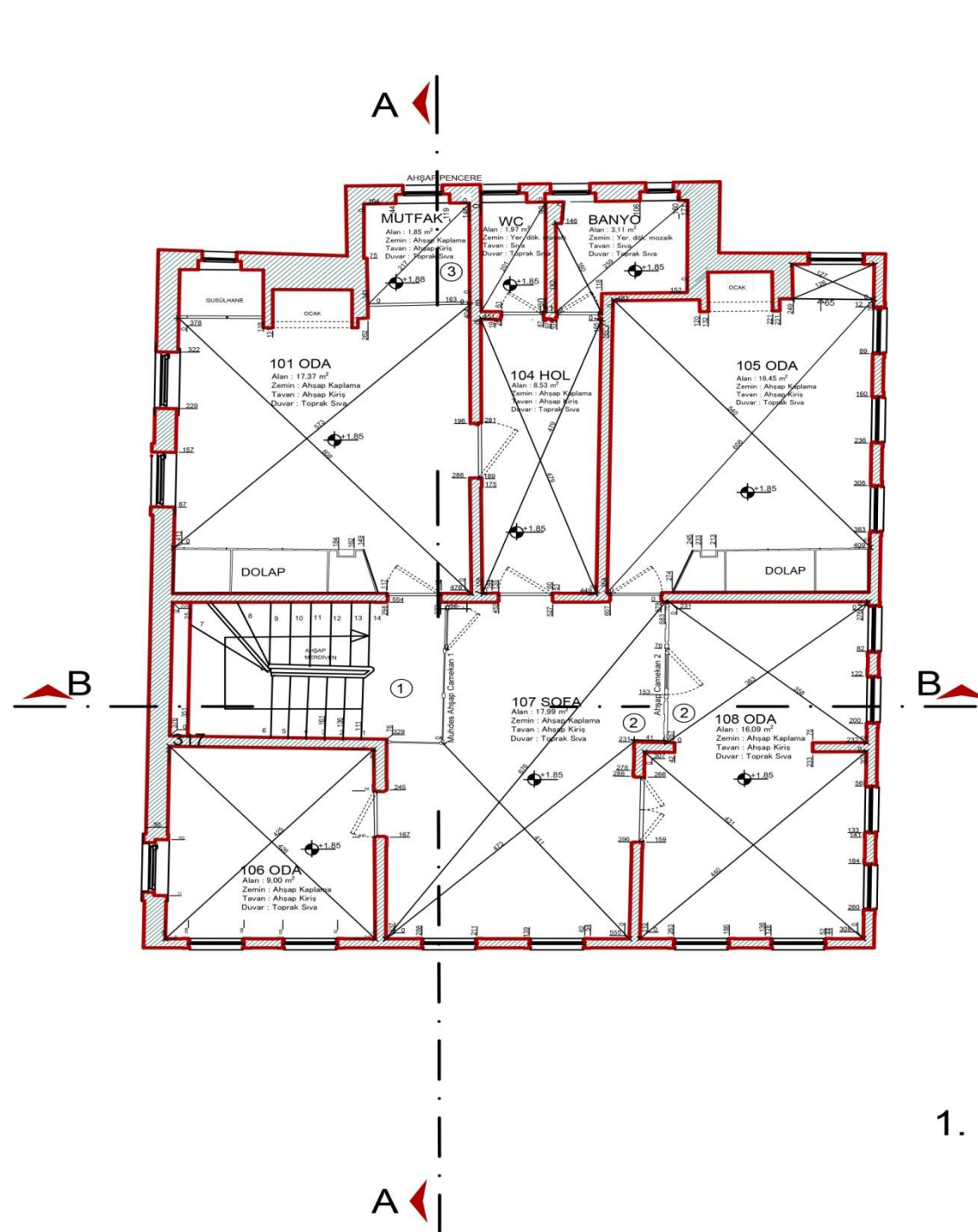
RASİM SIRMABIYIK EVİ

ZEMİN KAT PLANI

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

2

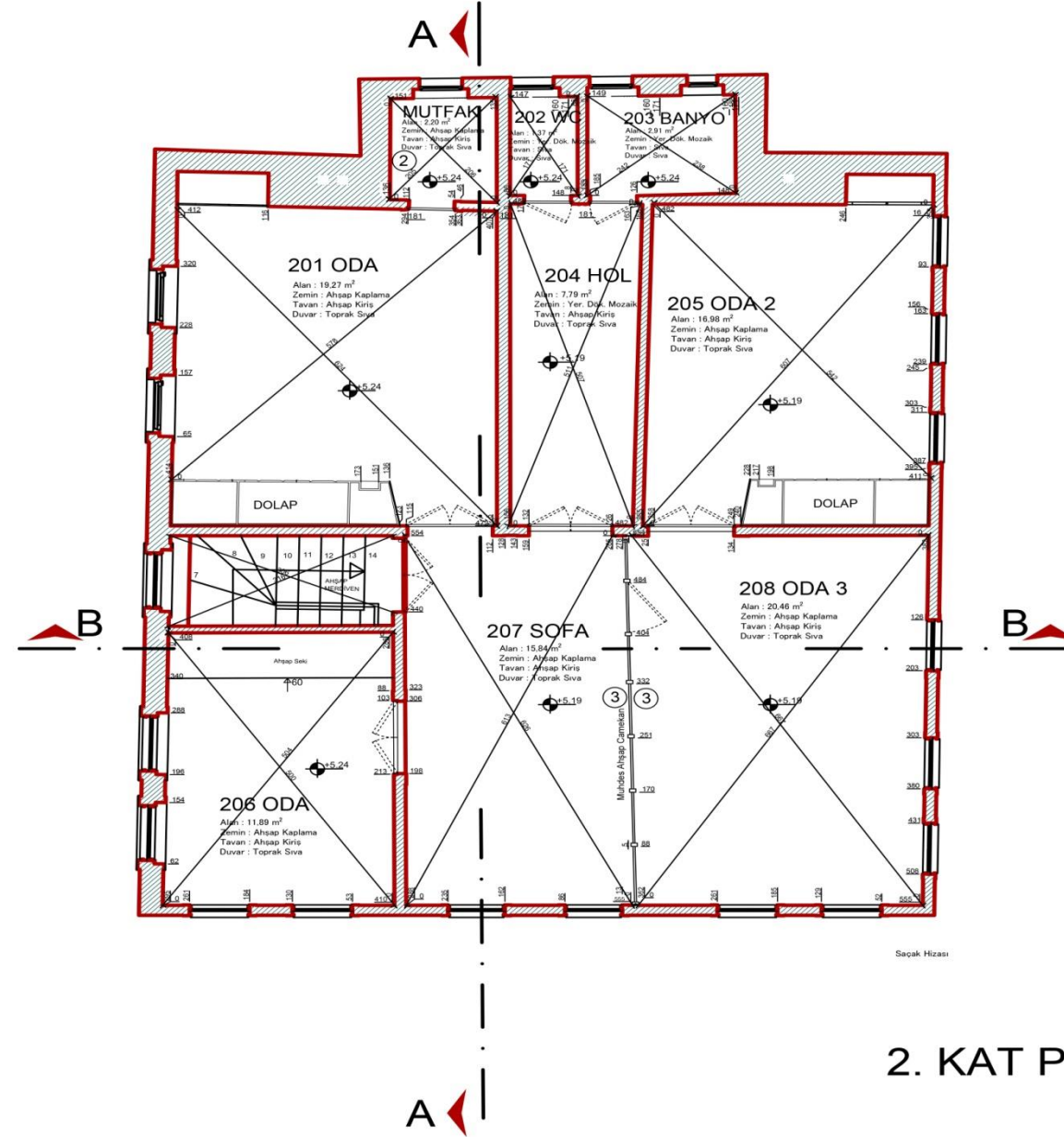
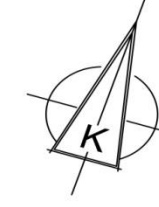
- 1- 1. normal kata çıkan merdiven sahanlığında sonra muhdes ahşap camekan yapılmıştır ve bu camekan tavan süslemesi ile uyumsuzluk göstermiştir.
- 2- 107 nolu sofa mekanı ile 108 nolu mekan arasında eklenen camekan tavan ile uyumlu olması sebebi ile dönem eki olarak değerlendirilmiştir.
3. 101 nolu mekanda orijinaline özgün gusülhane olan alan mutfağa dönüştürülmüştür.
4. Tüm mekanlarda sıva ve boya dökülmeleri vardır ayrıca ahşap tavan, döşeme, kapı ve pencerelerde kurtlanma ve çürümeler mevcuttur.

RASİM SIRMABIYIK EVİ

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- ▨ RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

3

- 1- 2. normal kata çıkan merdiven sahanlığından sonra muhdes ahşap camekan yapılmıştır ve bu camekan tavan süslemesi ile uyumsuzluk göstermektedir.
2. 201 nolu mekanda orjinaline özgün gusülhane olan alan mutfaga dönüştürülmüştür.
3. 207 sofa mekanı ile 208 numaralı mekan arasında muhdes ahşap camekan eklenmiştir.
4. 202 ve 203 wc ve banyo mekanlarında muhdes ve tarihi yapıyla uyumsuz malzemeler kullanılmıştır.
5. Tüm mekanlarda sıva ve boya dökümleri vardır. Ayrıca ahşap tavan, döşeme, kapı ve pencerelerde kurtlanma ve çürümeler mevcuttur.

2. KAT PLANI

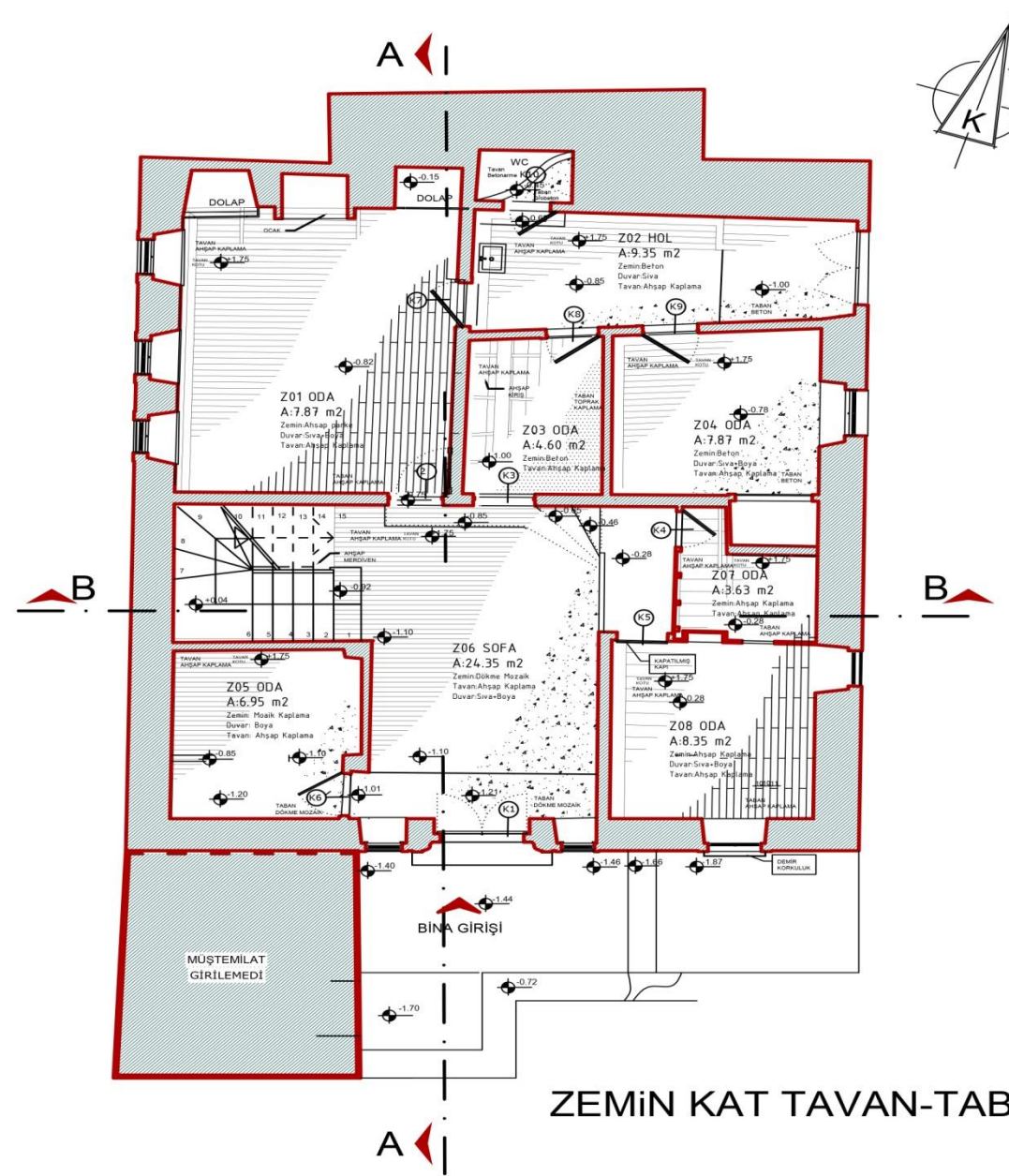

RASİM SIRMABİYİK EVİ

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

4

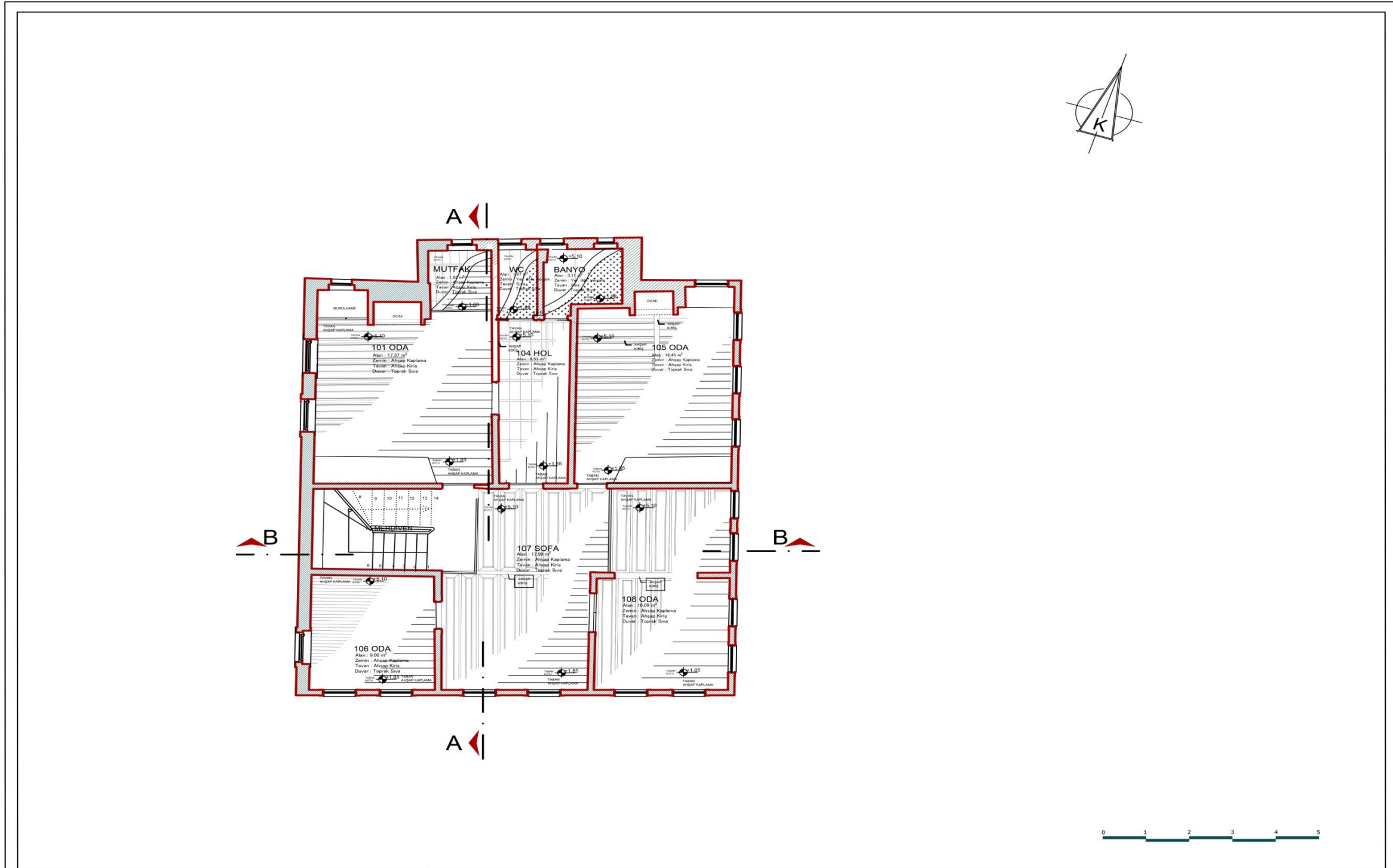
RASİM SIRMABİYİK EVİ

ZEMİN KAT TAVAN-TABAN PLANI
OL:1/100

■ RÖLÖVE
□ RESTİTÜSYON
□ RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

5

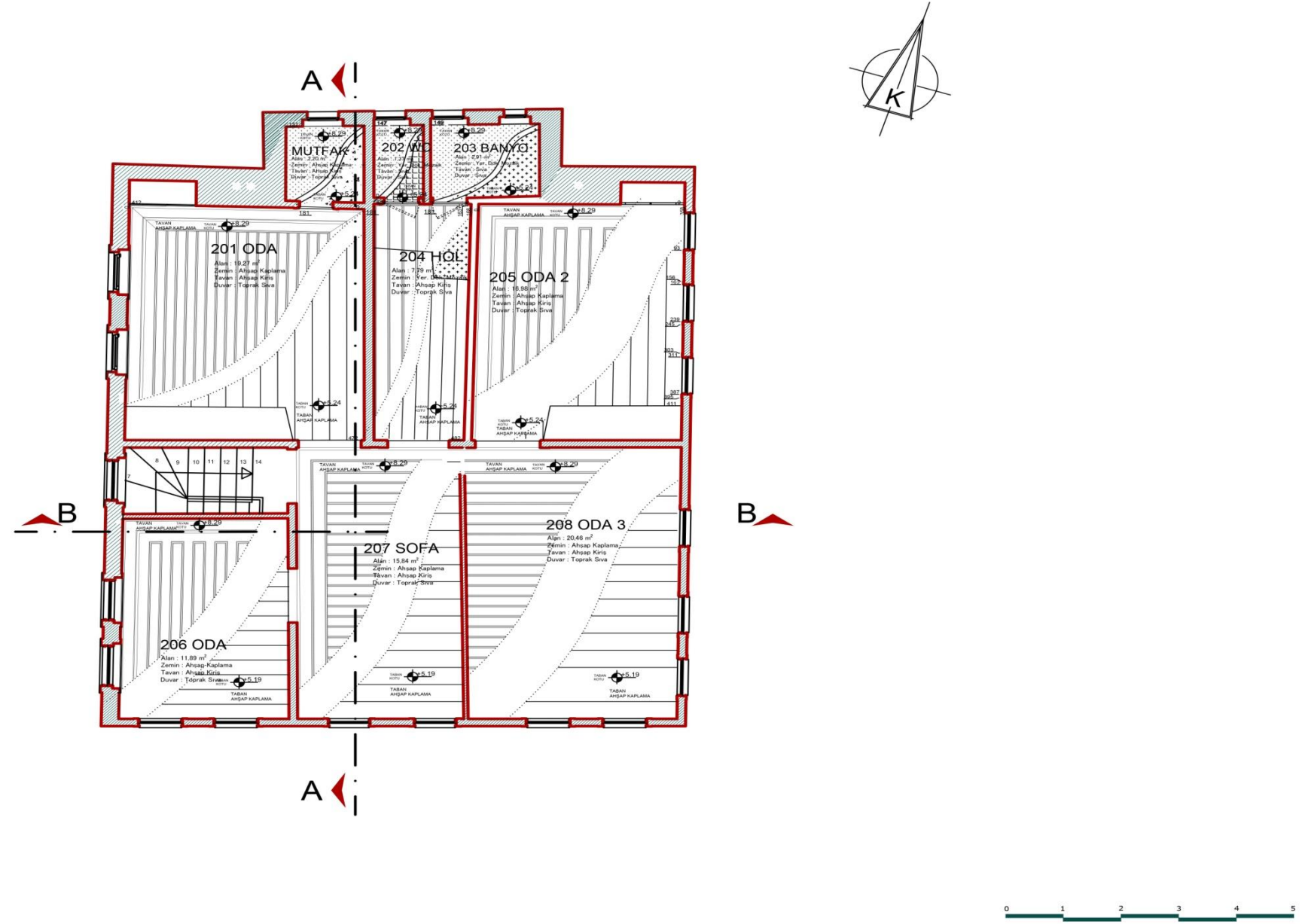
RASİM SIRMABIYIK EVİ

1. KAT TAVAN-
TABAN PLANI

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

6

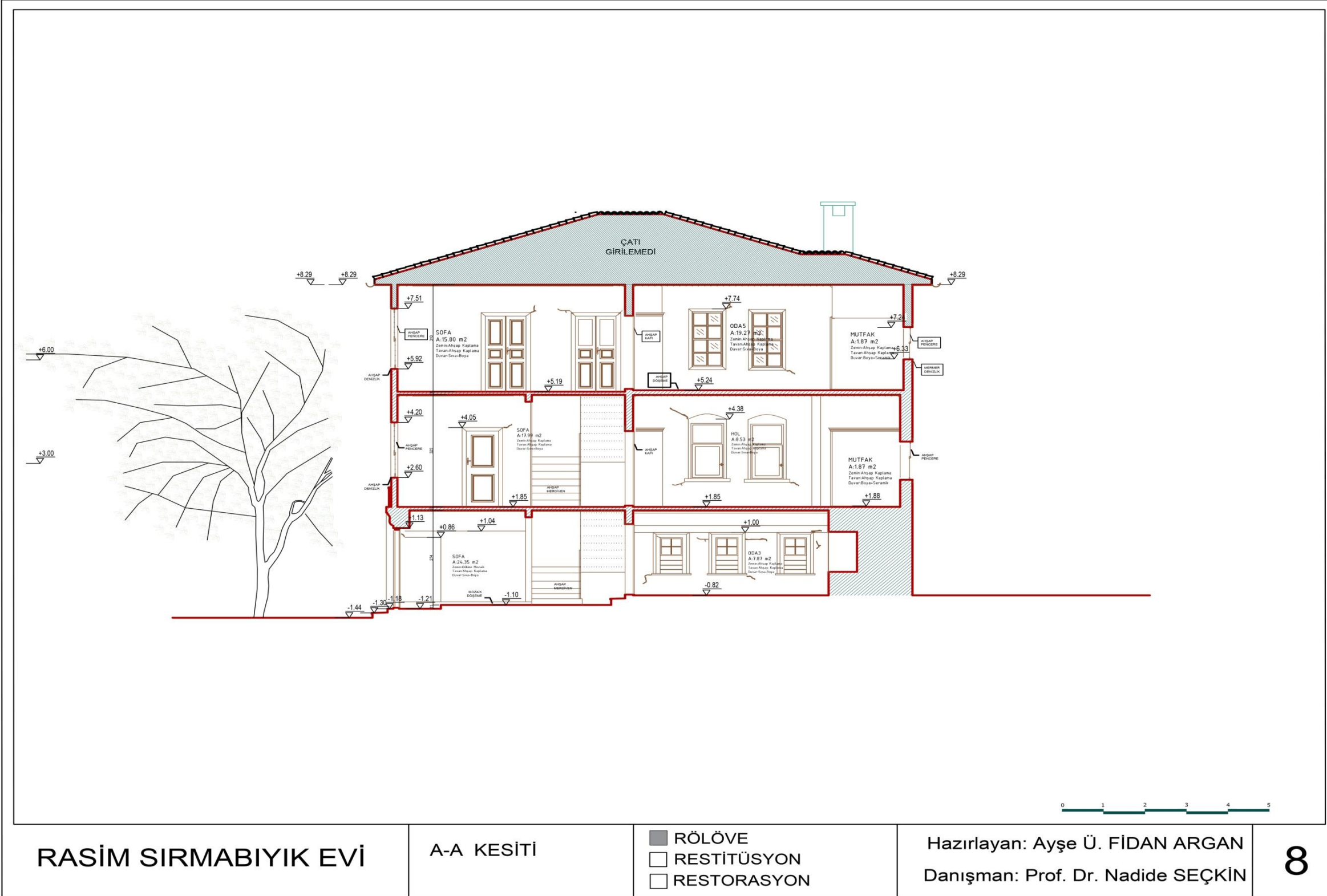
RASİM SIRMABİYİK EVİ

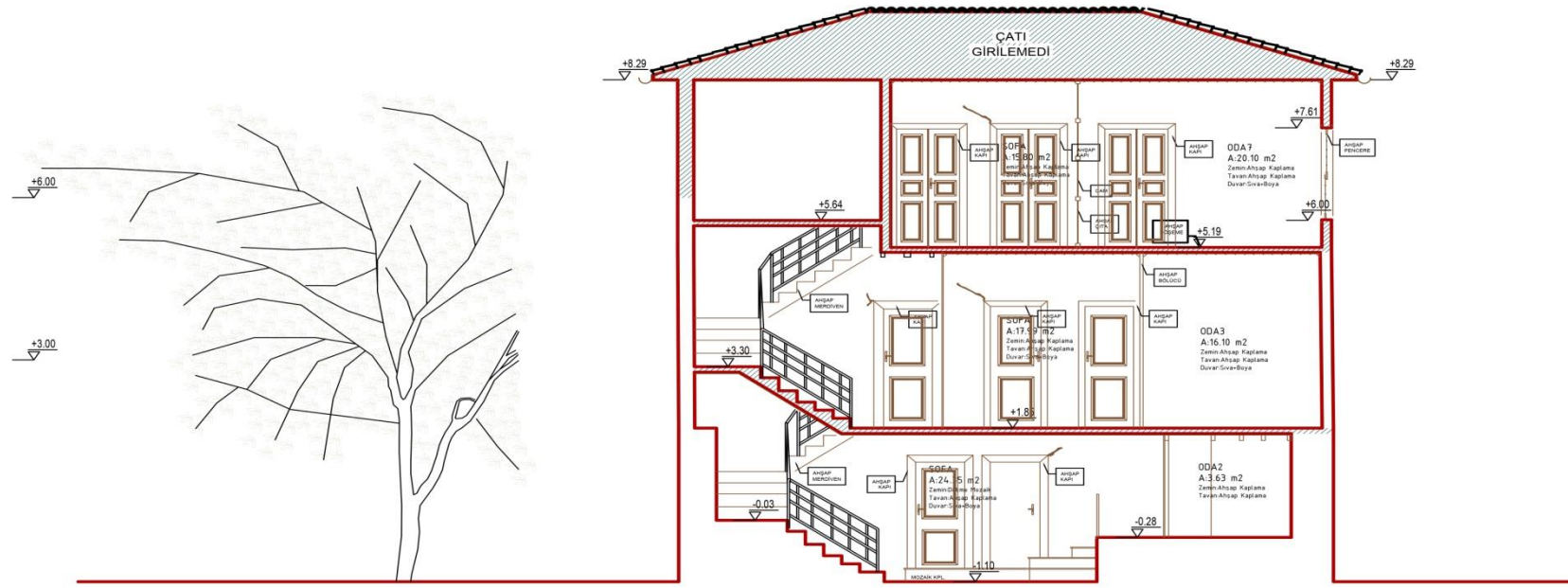
2. KAT TAVAN-
TABAN PLANI

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- ▨ RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

7

RASİM SIRMABİYİK EVİ

B-B KESİTİ OL:1/50

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

9

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar, deformasyonlar ve eksilmeler mevcuttur.
- 2- Yüzeyde muhdes çimento esaslı sıvalar, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle büyük parçalar halinde dökülmeler meydana gelmiştir.
- 3- Saçak altındaki ahşap elemanlar alın tahtaları ve diğer ahşap çatı elemanlarında, bakımsızlık ve doğal şartlar nedeniyle ciddi deformasyona uğramış çözümler ve eğilmeler meydana gelmiştir.

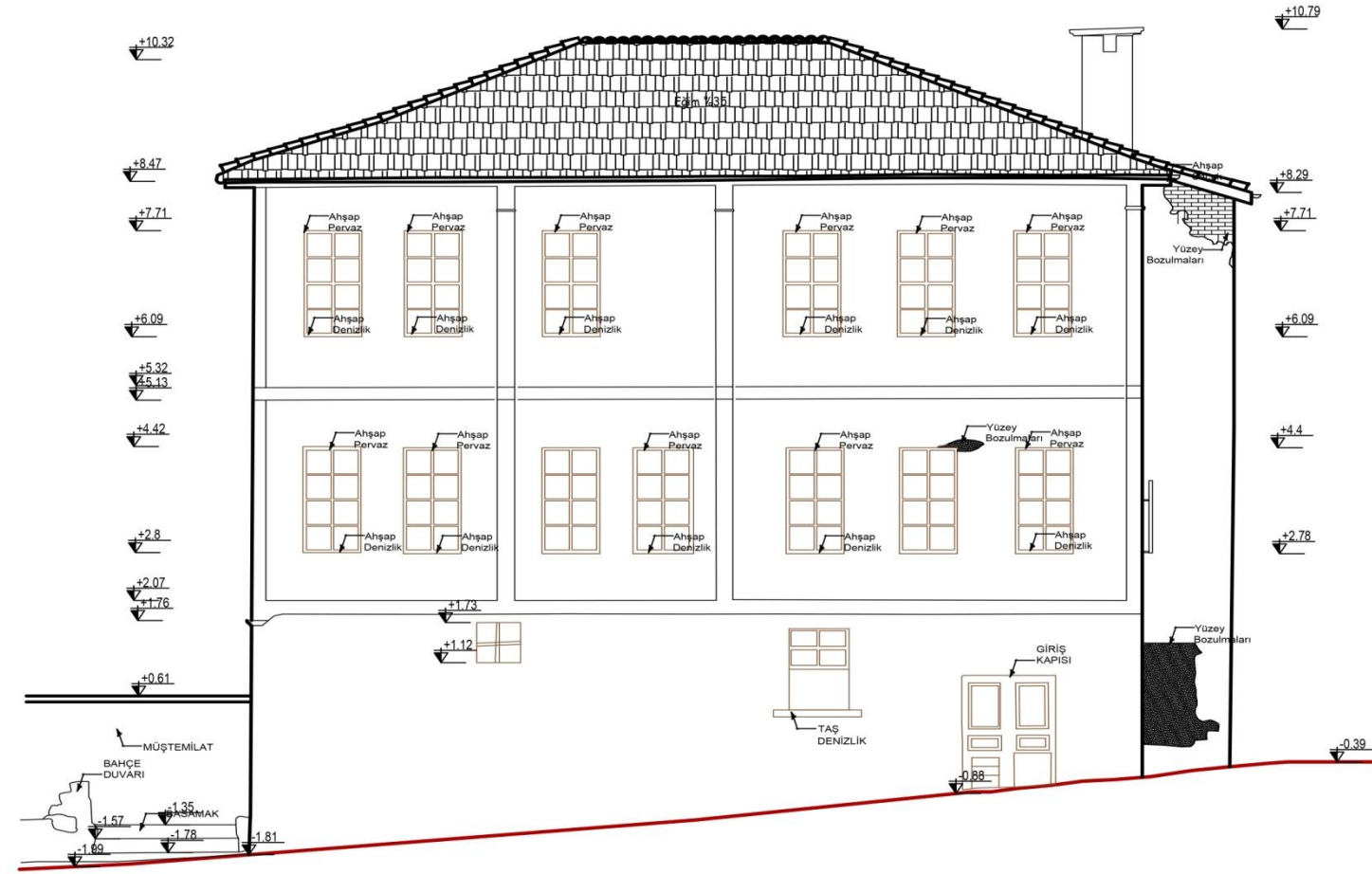
RASİM SIRMABİYİK EVİ

ÖN GÖRÜNÜŞ

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

10

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar, deformasyonlar ve eksilmeler mevcuttur.
- 2- Yüzeyde muhdes çimento esaslı sıvalar, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle büyük parçalar halinde dökülmeler meydana gelmiştir.
- 3- Saçak altındaki ahşap elemanlar alın tahtaları ve diğer ahşap çatı elemanlarında, bakımsızlık ve doğal şartlar nedeniyle ciddi deformasyona uğramış çözümler ve eğilmeler meydana gelmiştir.

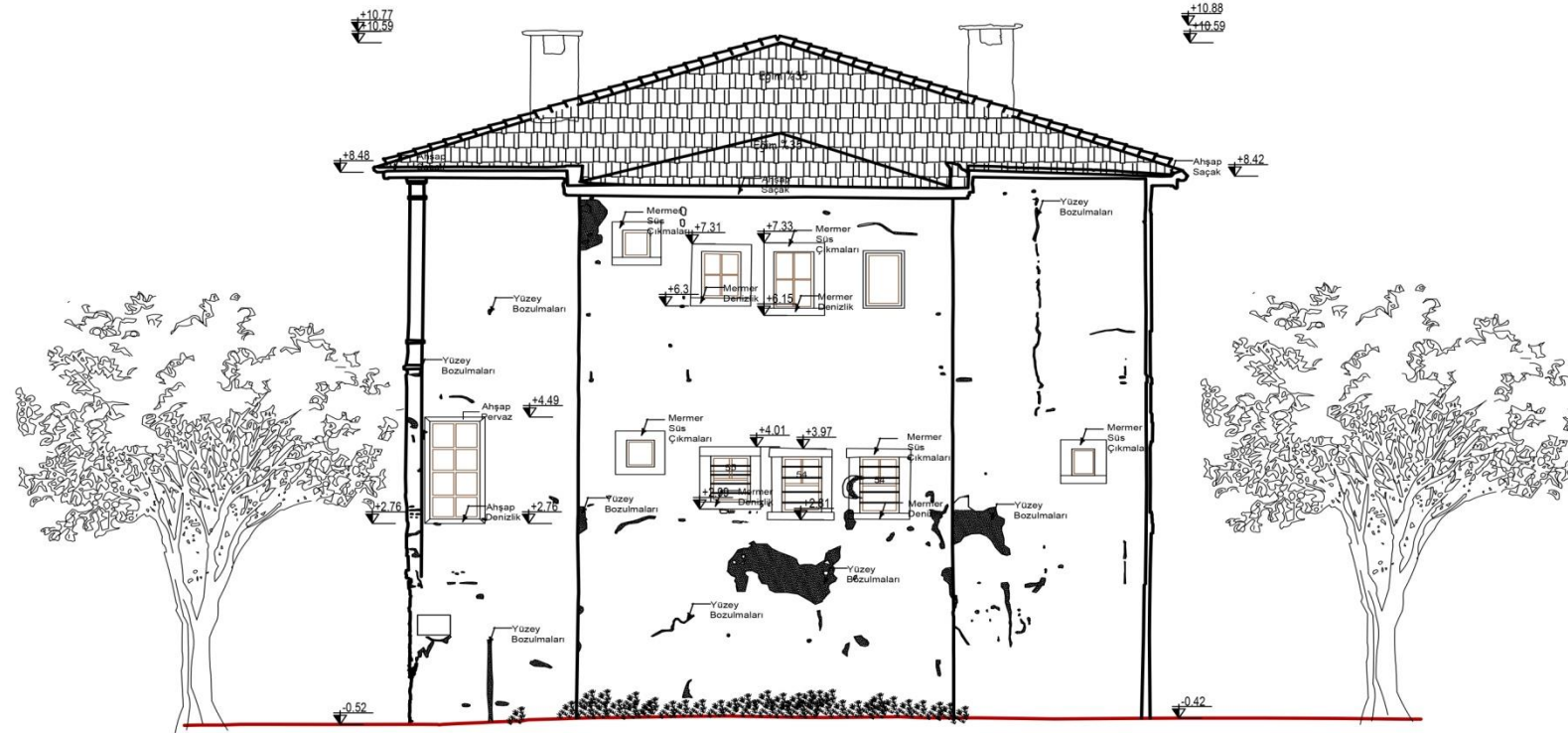
RASİM SIRMABİYİK EVİ

SAĞ GÖRÜNÜŞ

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

11

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar ve eksilmeler mevcuttur.
- 2- Yüzeyde muhdes çimento esaslı sıvalarda, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle büyük parçalar halinde dökülmeler vardır.
- 3- Saçak altındaki ahşap elemanların alın tahtaları ve diğer ahşap çatı elemanlarında, bakımsızlık ve doğal şartlar nedeniyle ciddi deformasyona uğramış çözümler ve eğilmeler meydana gelmiştir.

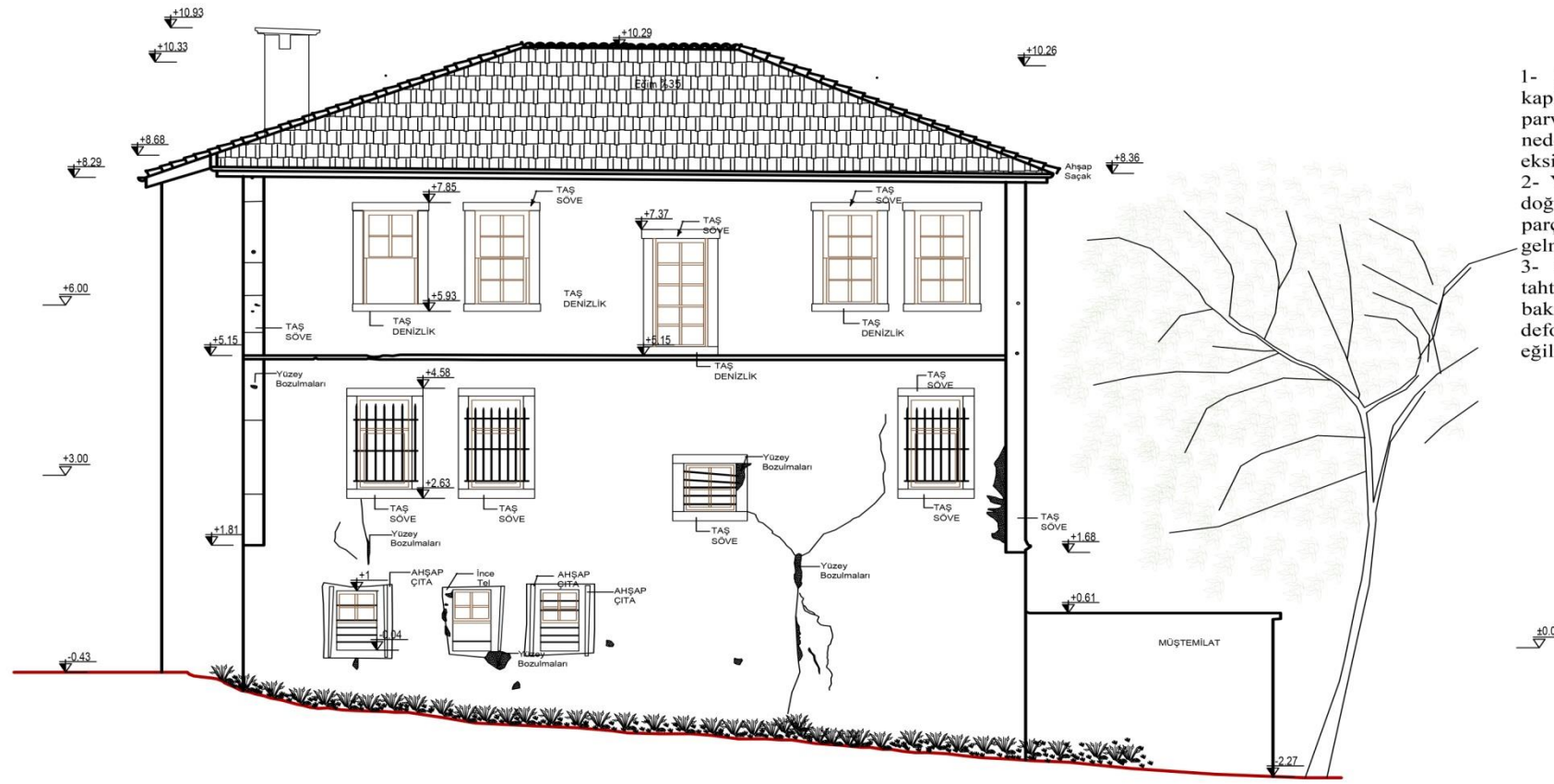
RASİM SIRMABİYİK EVİ

YAN GÖRÜNÜŞ

■ RÖLÖVE
□ RESTİTÜSYON
□ RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

12

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar, deformasyonlar ve eksilmeler mevcuttur.
- 2- Yüzeyde muhdes çimento esaslı sıvalar, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle büyük parçalar halinde dökülmeler meydana gelmiştir.
- 3- Saçak altındaki ahşap elemanlar alın tahtaları ve diğer ahşap çatı elemanlarında, bakımsızlık ve doğal şartlar nedeniyle ciddi deformasyona uğramış çözümler ve eğilmeler meydana gelmiştir.

RASİM SIRMABIYIK EVİ

SOL GÖRÜNÜŞ

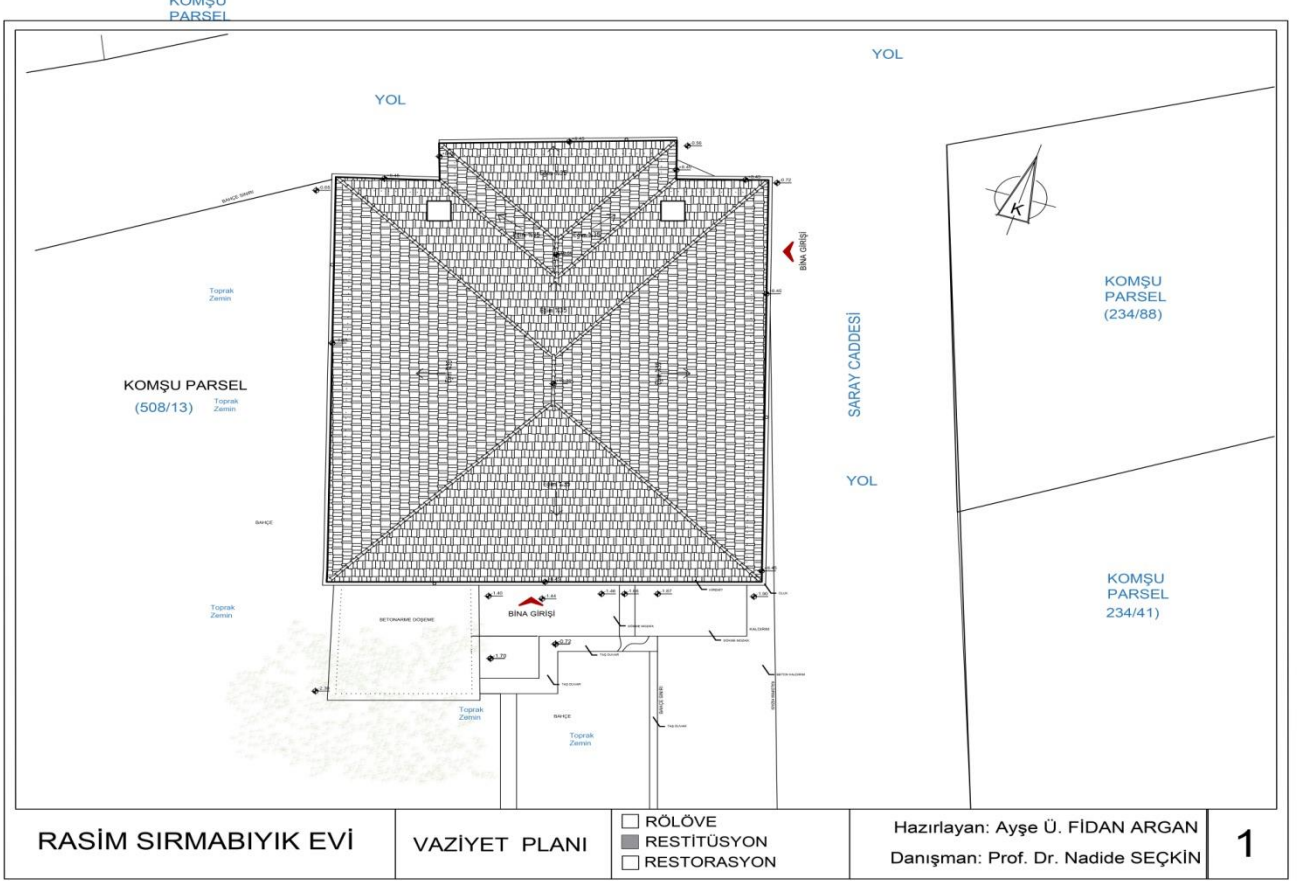
■ RÖLÖVE
□ RESTİTÜSYON
□ RESTORASYON

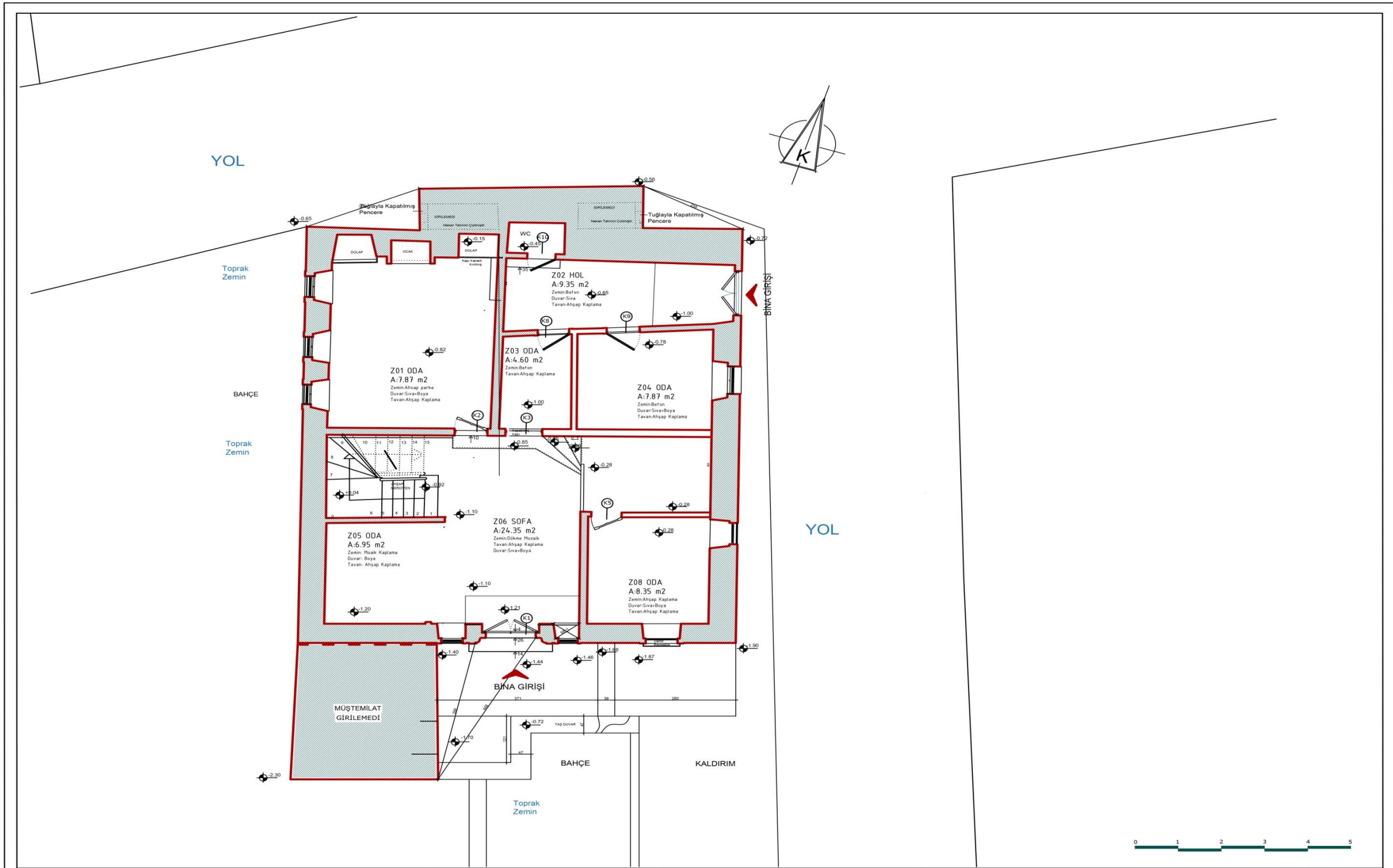
Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

13

Ek D 2: RASİM SIRMABIYIK EVİ KORUMA
ÖNERİSİ

RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

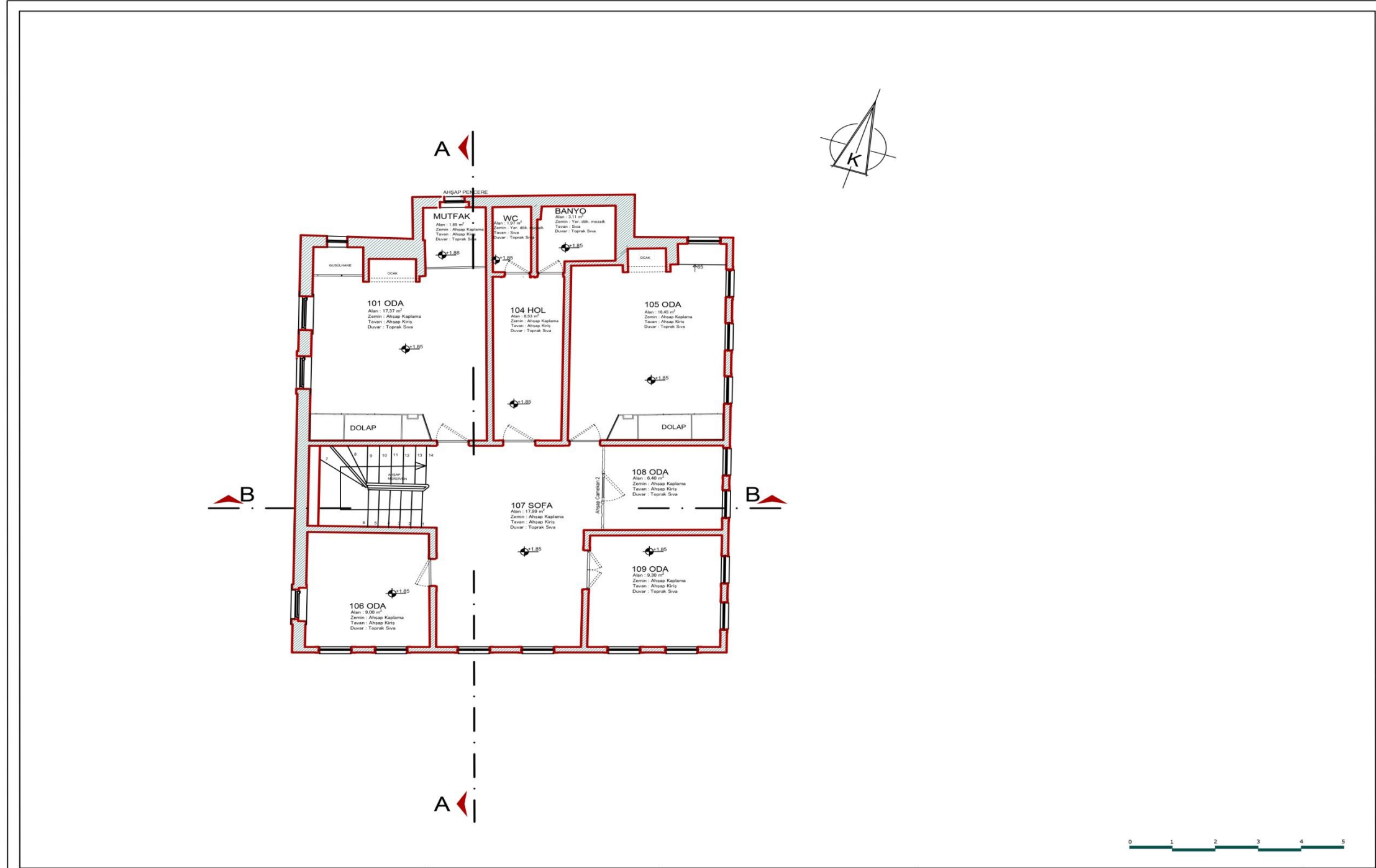
RASİM SIRMABİYİK EVİ

ZEMİN KAT PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

2

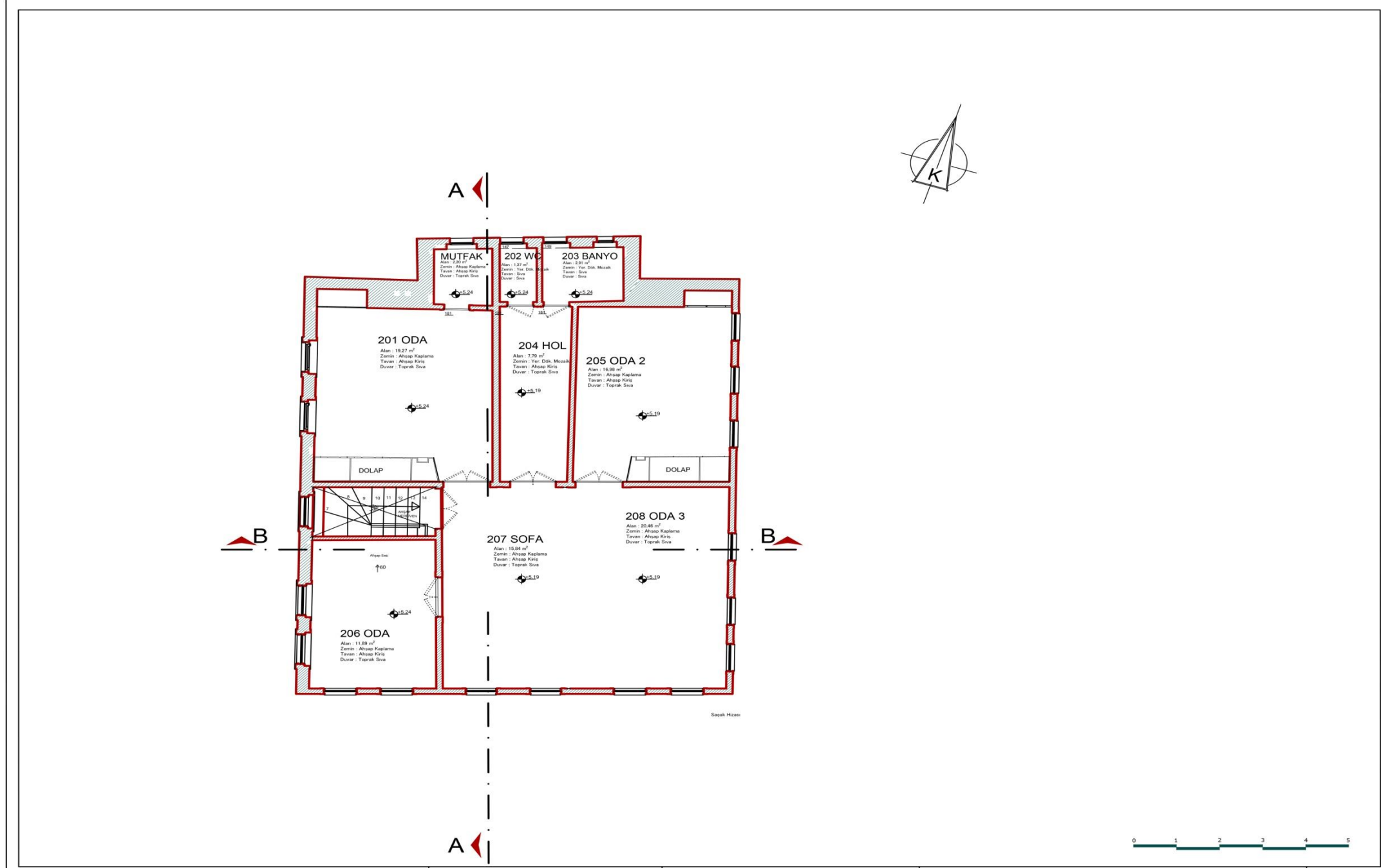
RASİM SIRMABİYİK EVİ

1. KAT PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

3

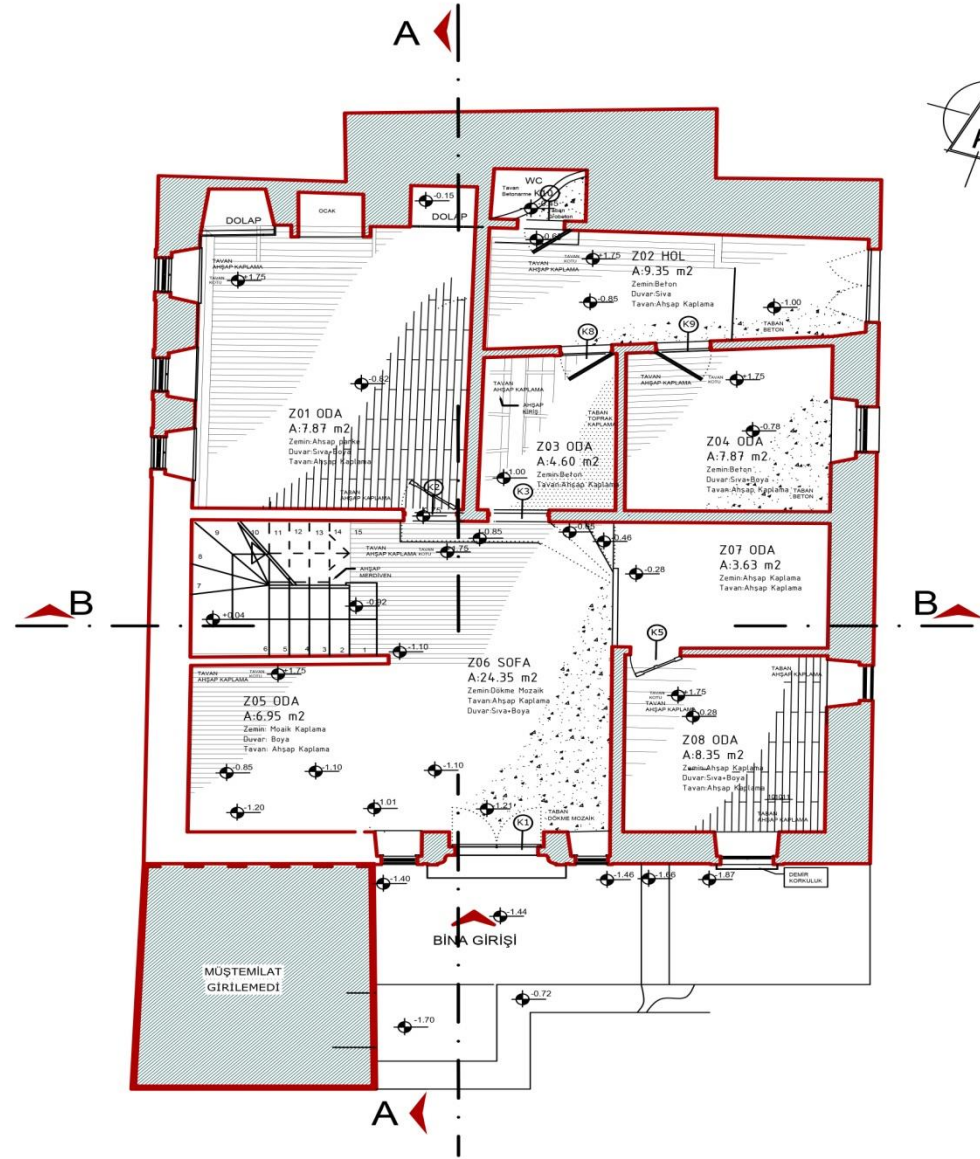
RASİM SIRMABİYİK EVİ

2. KAT PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

4

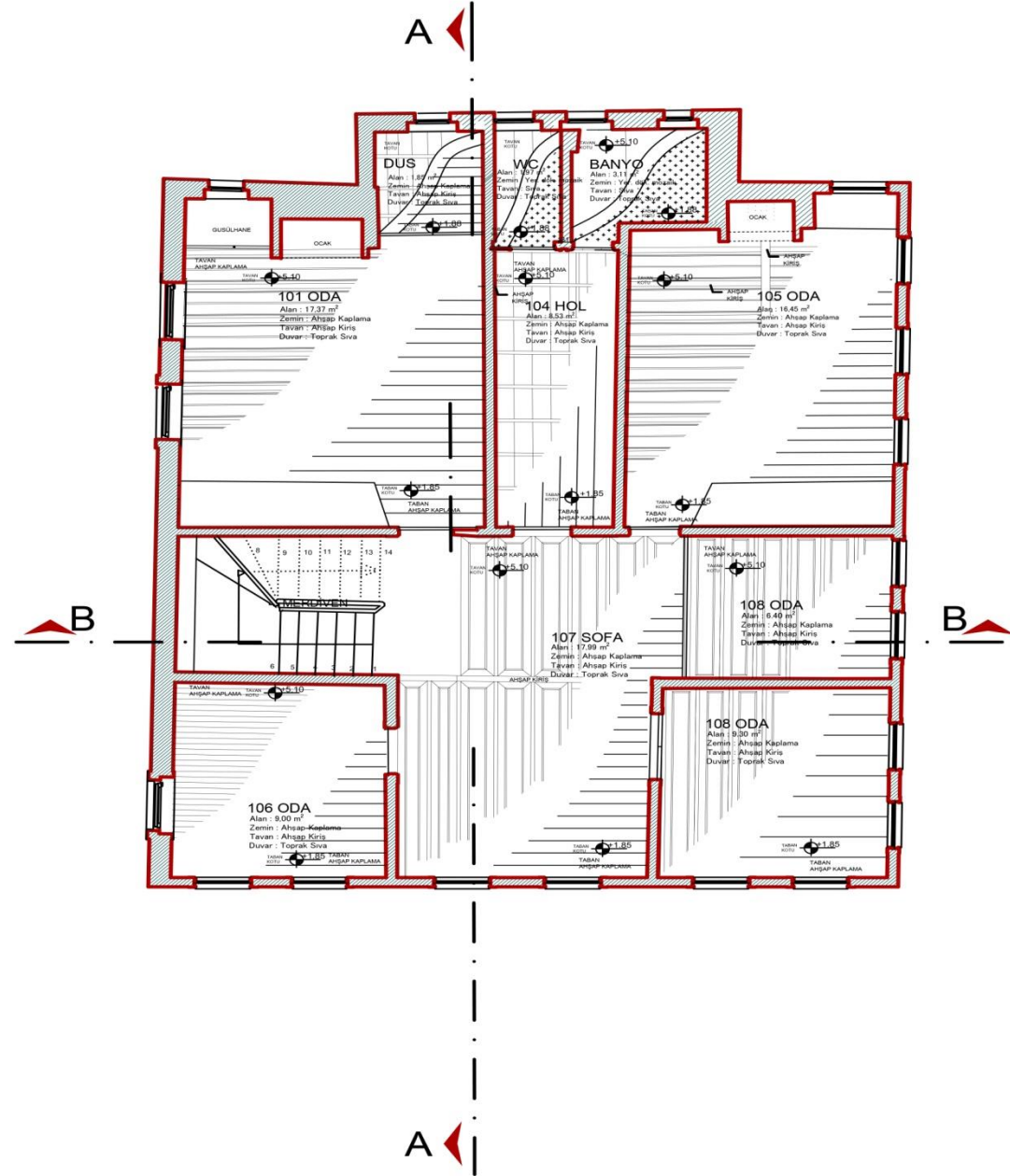
RASİM SIRMABİYİK EVİ

ZEMİN KAT TAVAN-
TABAN PLANI
OL: 1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

5

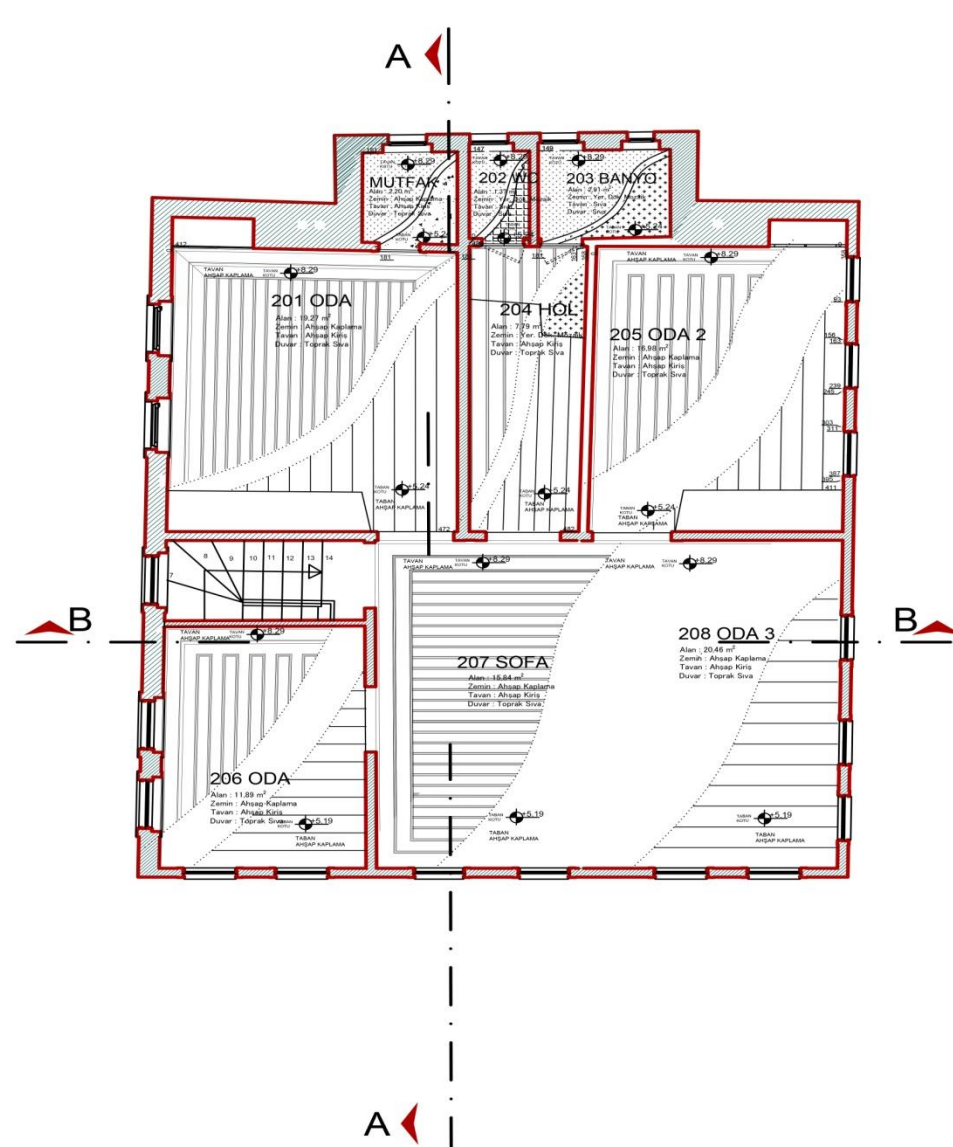
RASİM SIRMABİYİK EVİ

1. KAT TAVAN-TABAN PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

6

RASİM SIRMABİYİK EVİ

2. KAT TAVAN-TABAN PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

7

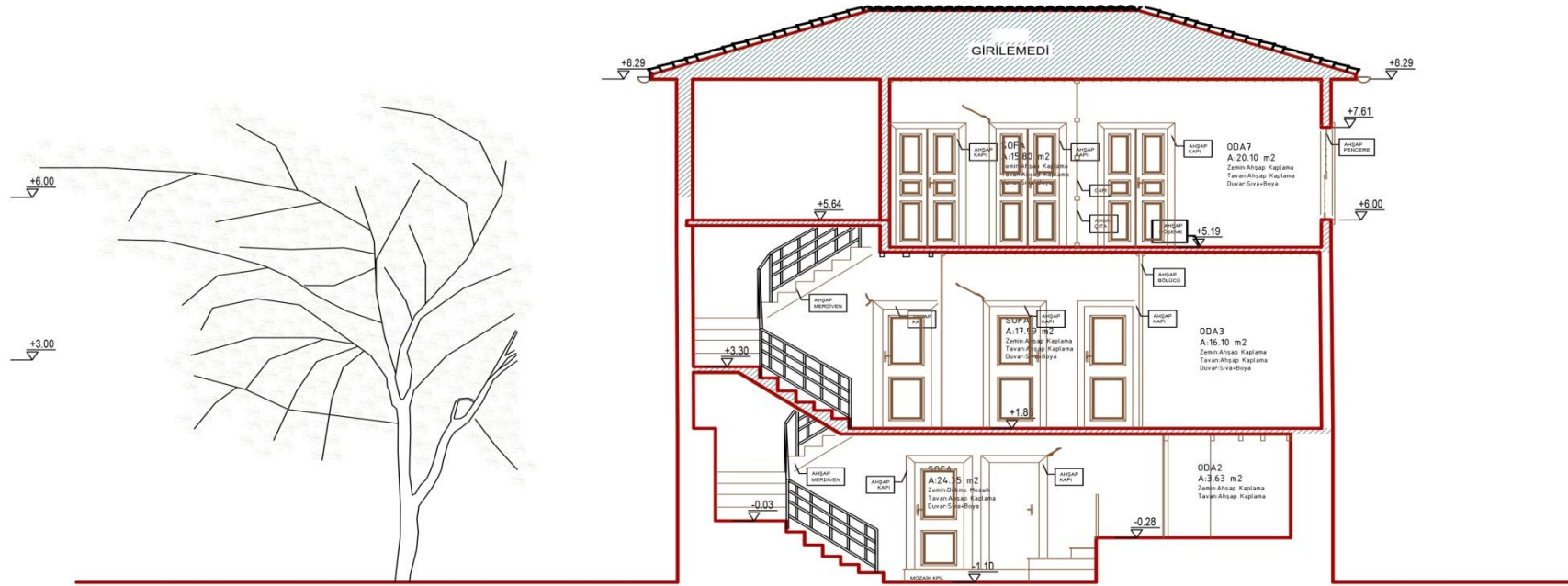
RASİM SIRMABİYİK EVİ

A-A KESİTİ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

8

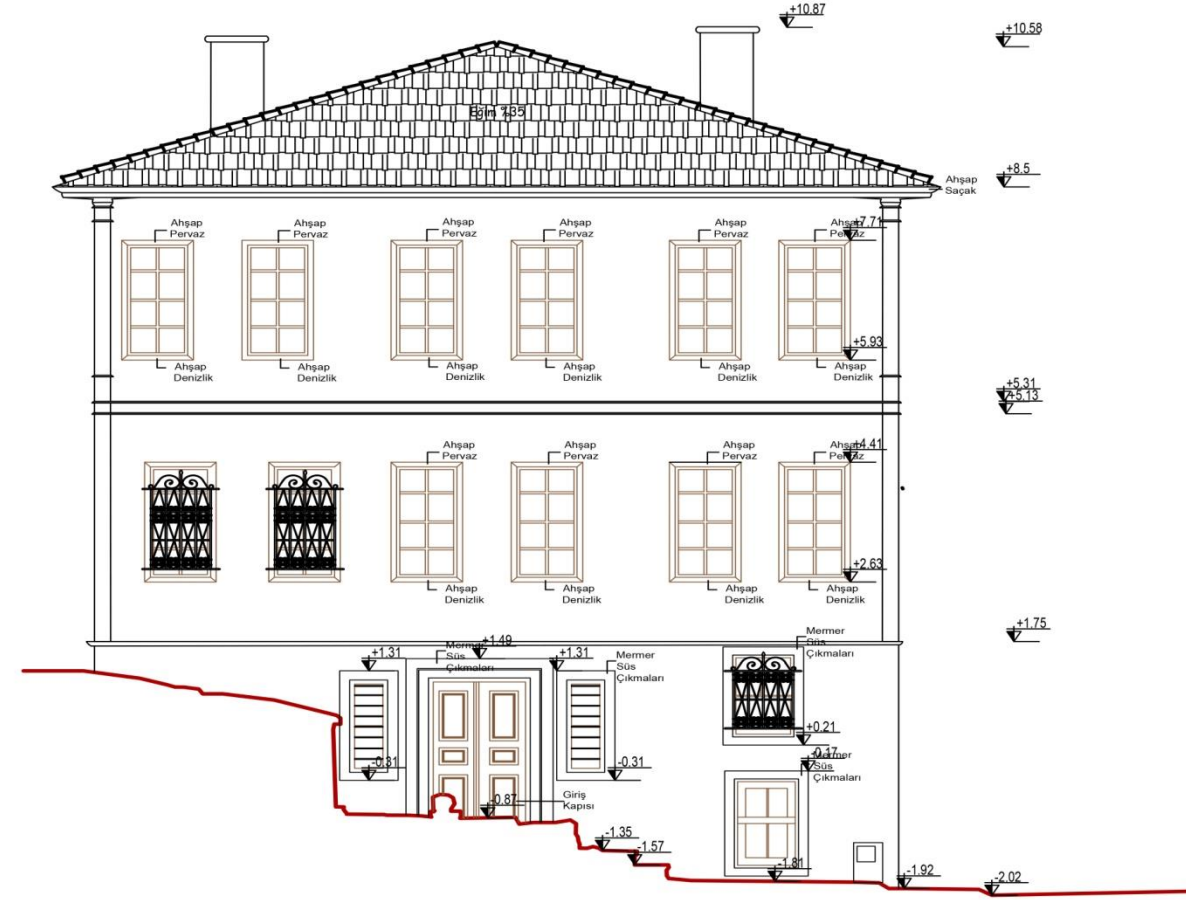
RASİM SIRMABİYİK EVİ

B-B KESİTİ OL:1/50
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

9

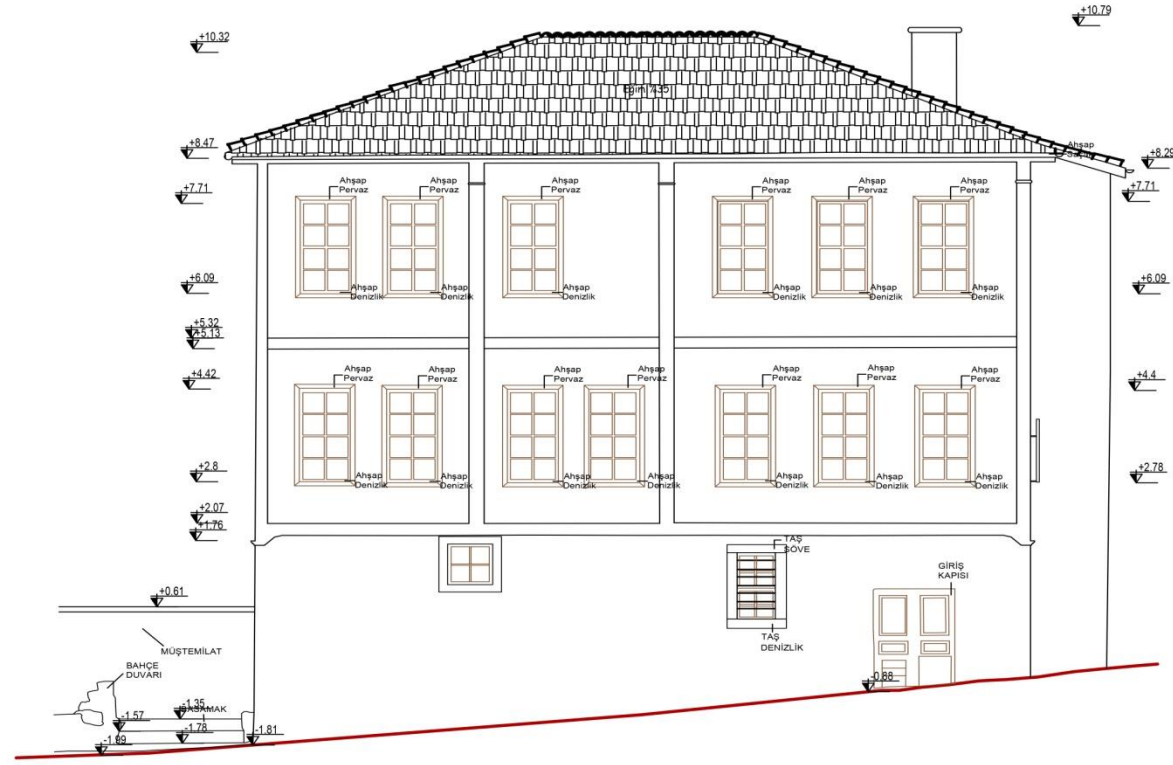
RASİM SIRMABIYIK EVİ

ÖN GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

10

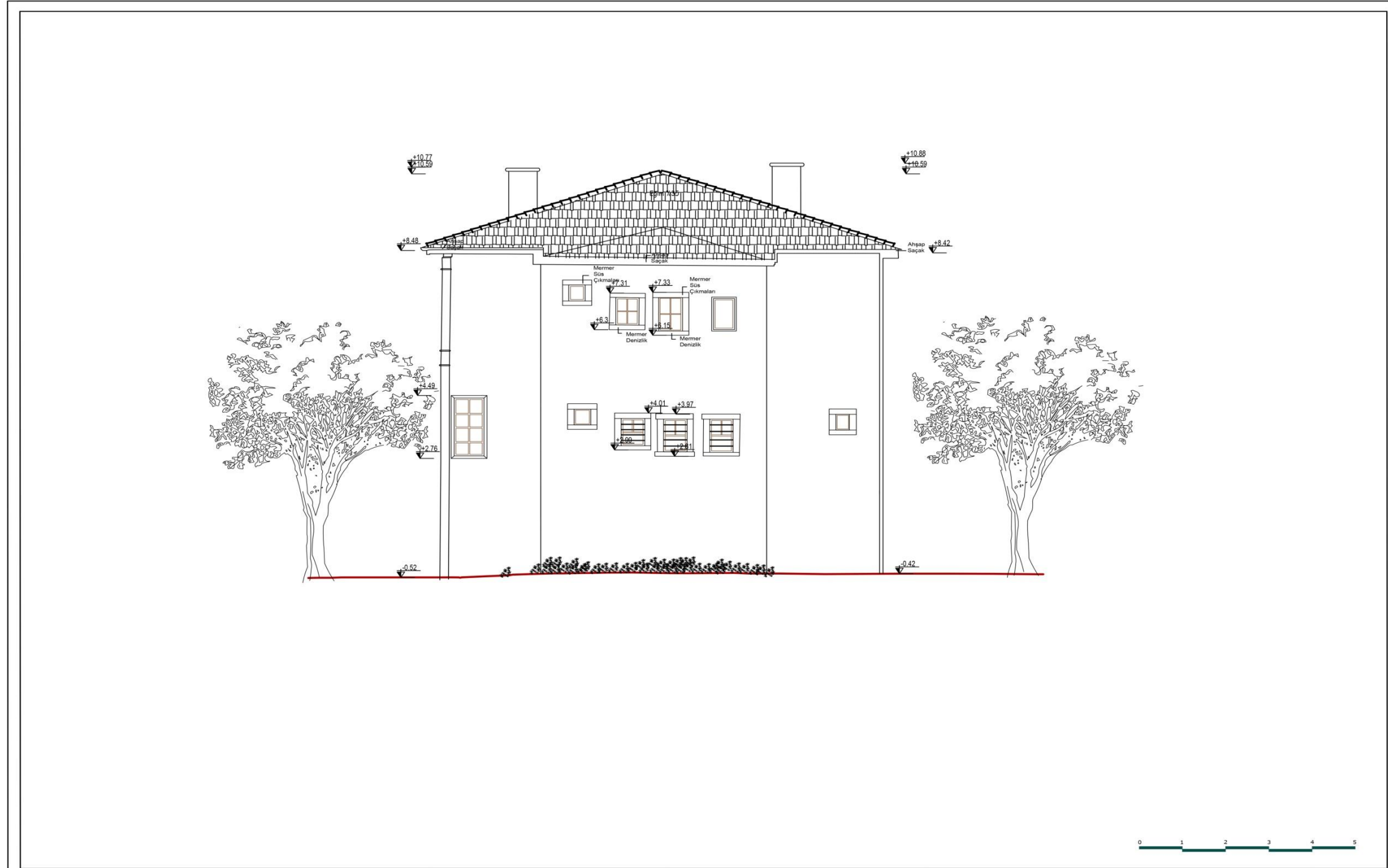
RASİM SIRMABIYIK EVİ

SAĞ GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

11

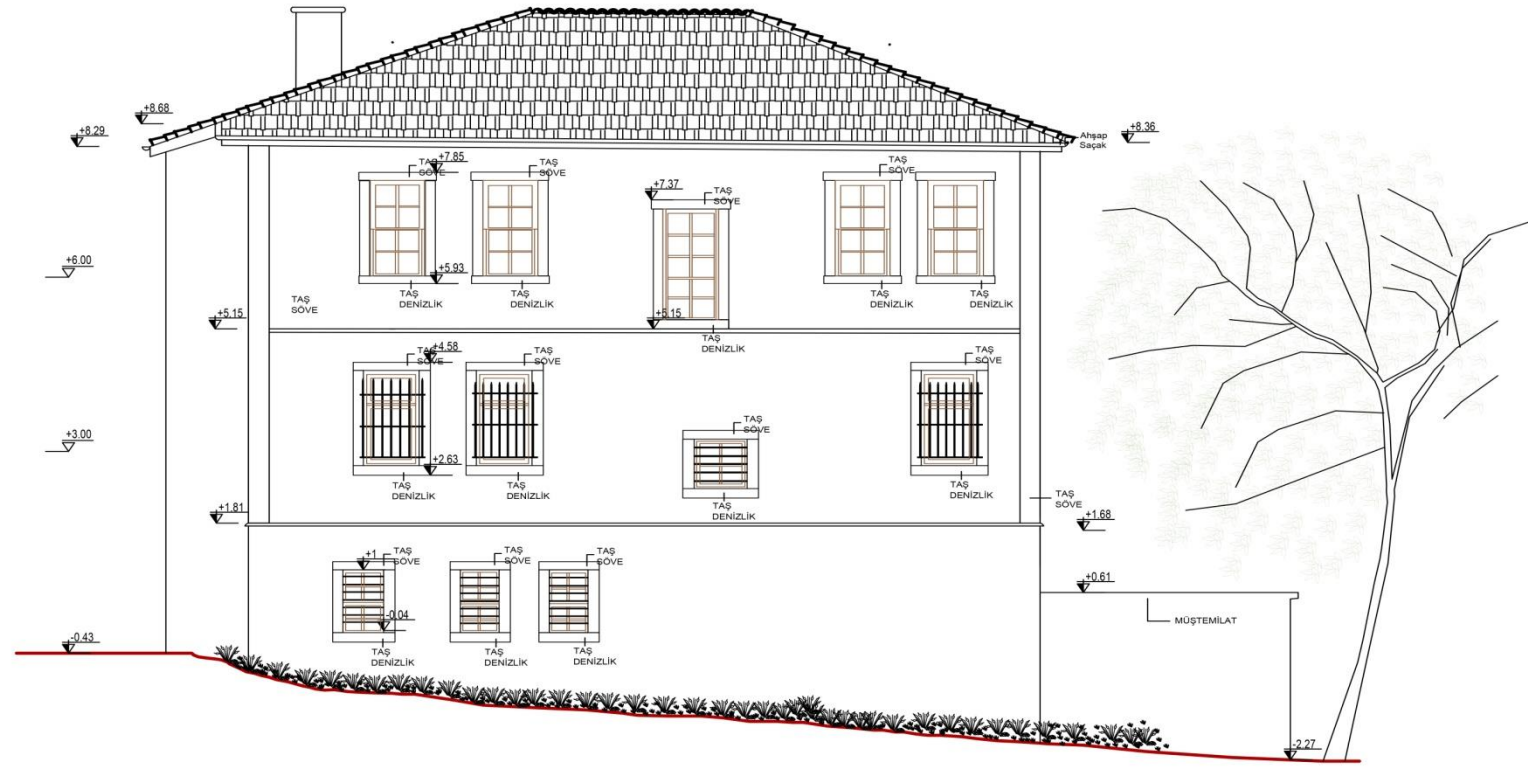
RASİM SIRMABİYİK EVİ

ARKA GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

12

RASİM SIRMABİYİK EVİ

SOL GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

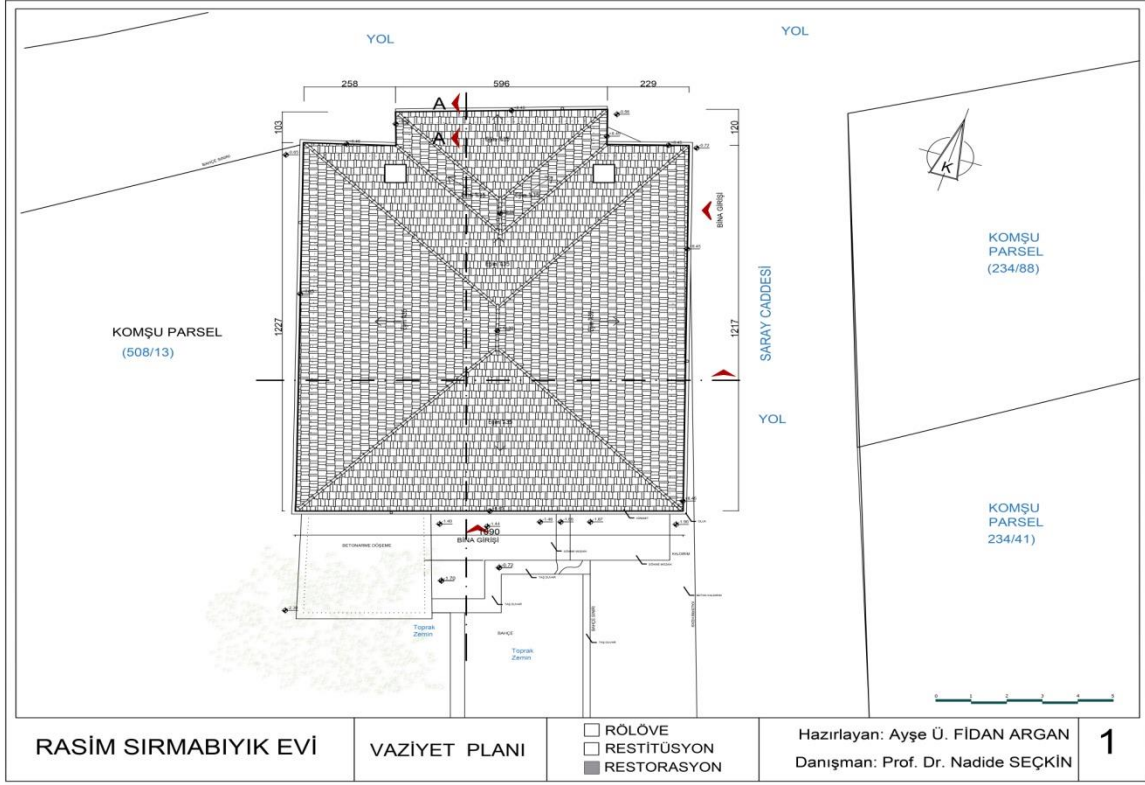
- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

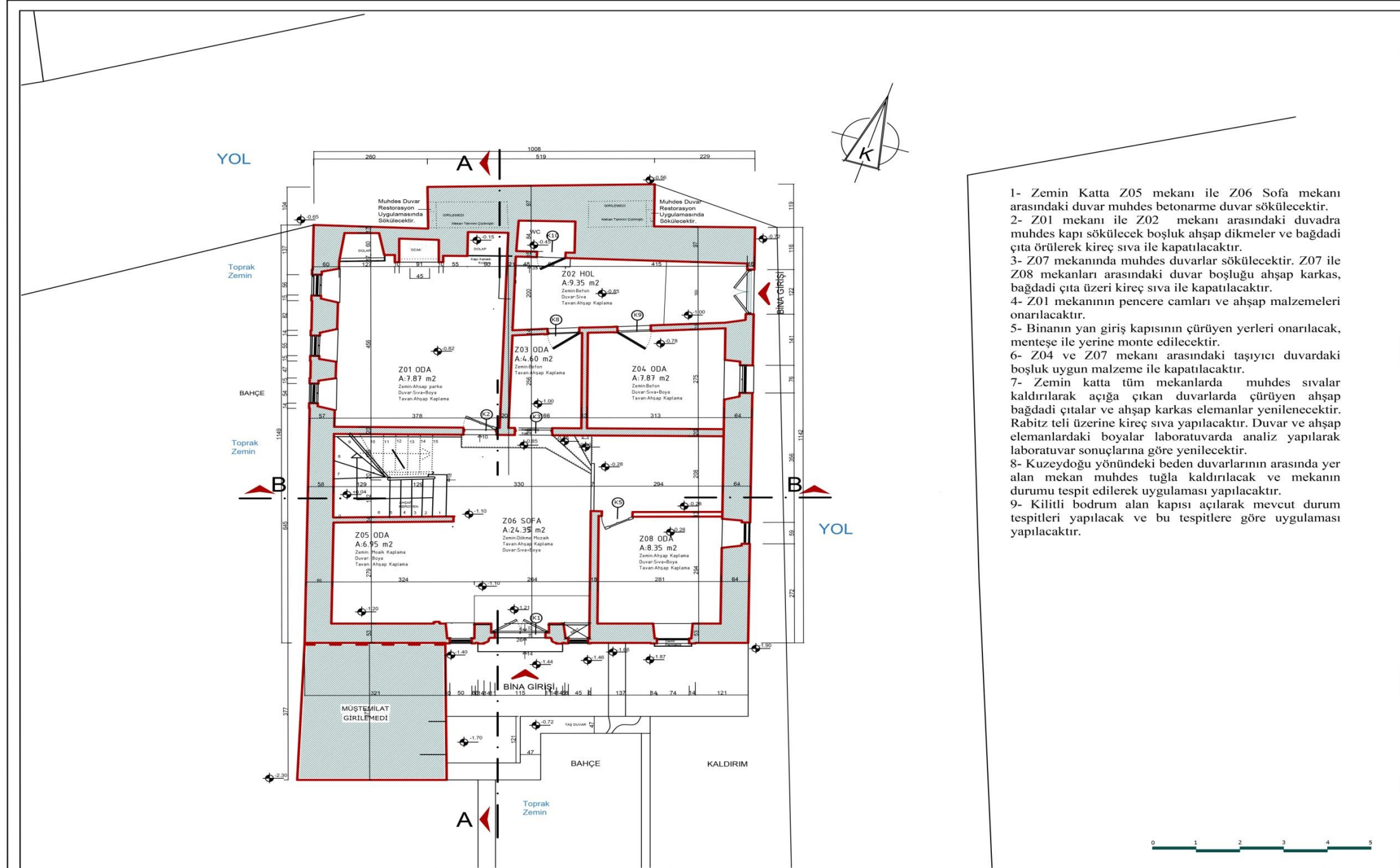
Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

13

Ek D 2: RASİM SIRMABİYİK EVİ KORUMA ÖNERİSİ

RESTORASYON ÇİZİMLERİ

- 1- Zemin Katta Z05 mekanı ile Z06 Sofa mekanı arasındaki duvar muhdes betonarme duvar sökülecektir.
- 2- Z01 mekanı ile Z02 mekanı arasındaki duvarda muhdes kapı sökülecek boşluk ahşap dikmeler ve bağdadi çita örülerek kireç sıva ile kapatılacaktır.
- 3- Z07 mekanında muhdes duvarlar sökülecektir. Z07 ile Z08 mekanları arasındaki duvar boşluğu ahşap karkas, bağdadi çita üzeri kireç sıva ile kapatılacaktır.
- 4- Z01 mekanının pencere camları ve ahşap malzemeleri onarılacaktır.
- 5- Binanın yan giriş kapısının çürüyen yerleri onarılacak, menteşe ile yerine monte edilecektir.
- 6- Z04 ve Z07 mekanı arasındaki taşıyıcı duvardaki boşluk uygun malzeme ile kapatılacaktır.
- 7- Zemin katta tüm mekanlarda muhdes sıvalar kaldırılarak açığa çıkan duvarlarda çürüyen ahşap bağdadi çitalar ve ahşap karkas elemanlar yenilenecektir. Rabitz teli üzerine kireç sıva yapılacaktır. Duvar ve ahşap elemanlardaki boyalar laboratuvarda analiz yapılarak laboratuvar sonuçlarına göre yenilecektir.
- 8- Kuzeydoğu yönündeki beden duvarlarının arasında yer alan mekan muhdes tuğla kaldırılacak ve mekanın durumu tespit edilerek uygulaması yapılacaktır.
- 9- Kilitli bodrum alan kapısı açılarak mevcut durum tespitleri yapılacak ve bu tespitlere göre uygulaması yapılacaktır.

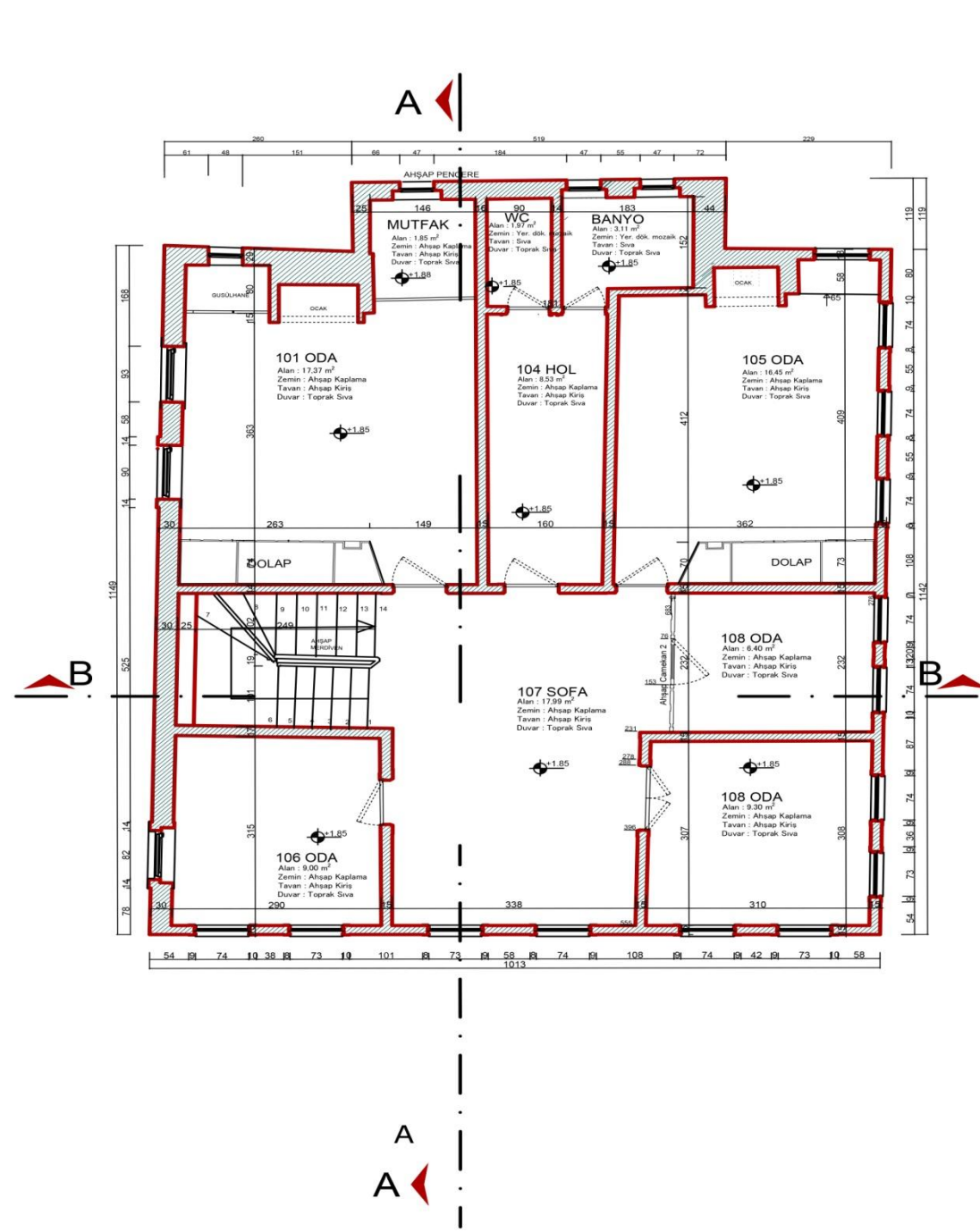
RASİM SIRMABIYIK EVİ

ZEMİN KAT PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

2

- 1- 1. normal kata çıkan merdiven sahanlığından sonra muhdes ahşap camcan kaldırılacaktır. Tavan süslemesinde meydana getirdiği izler onarılacaktır.
- 2- 107 nolu sofa mekanı ile 108 nolu mekan arasında camcan dönem eki olduğu için korunacaktır.
3. 101 nolu mekanda orjinalinde güsülhane olan alan daki mutfak kırılarak kaldırılıp duş yapılacaktır.
4. Tüm mekamlarda sıvalar kaldırılarak sıvaların altında kalan bağdadi çıtalar, ahşap karkas taşıyıcıların onarımın yapıldıktan sonra alanlar sıva analizi sonuçlarındaki oranlara göre kireç sıva ile sıvanacaktır.

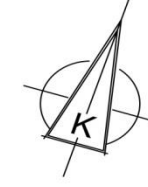
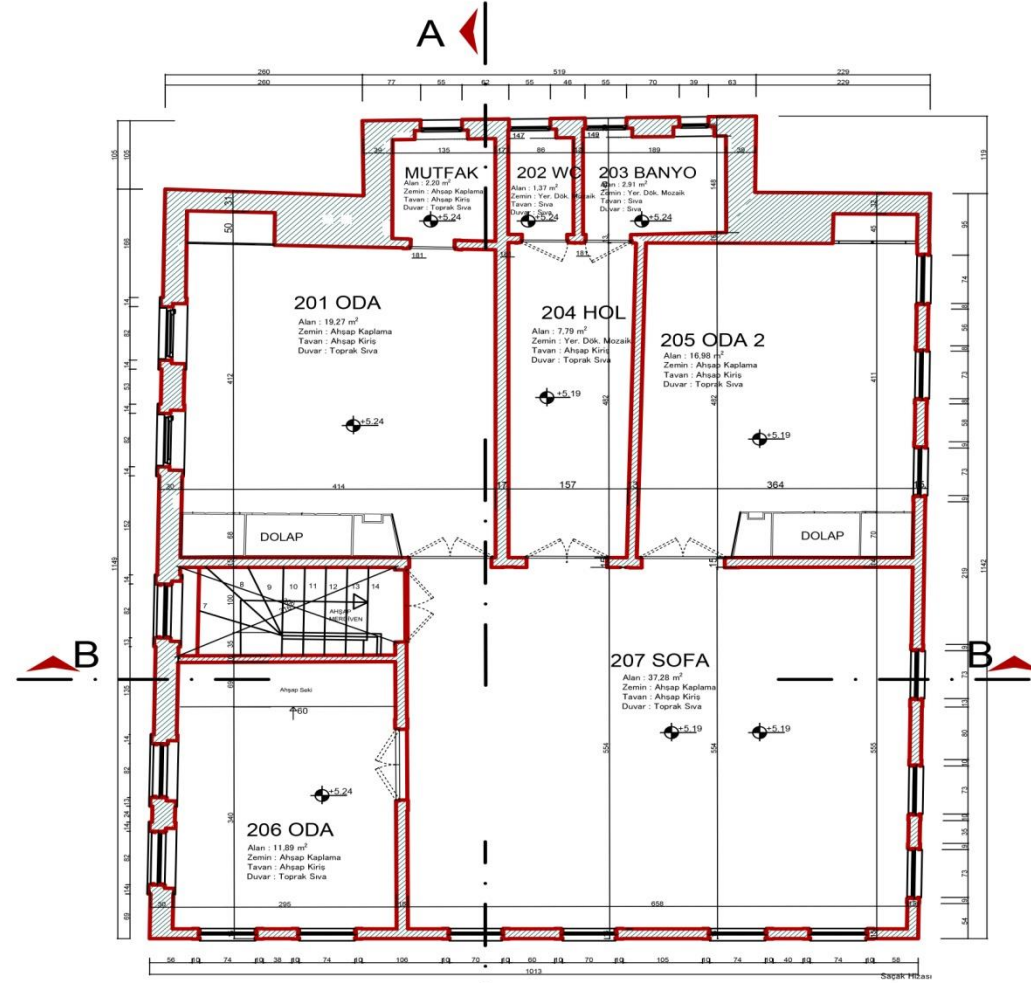
RASİM SIRMABIYIK EVİ

1. KAT PLANI
OL:1/100

□ RÖLÖVE
□ RESTİTÜSYON
■ RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

3

- 1- 2. normal kata çıkan merdiven sahanlığından sonraki muhdes ahşap camekan kaldırılacaktır. Camekanın tavan süslemesinde meydana getirdiği izler uygun yöntem ve malzeme ile onarılacaktır.
2. 201 nolu mekanda bulunan ufak mutfak kaldırılacak ve duş yapılacaktır.
3. 207 sofa mekanı ile 208 numaralı mekan arasında muhdes ahşap camekan kaldırılacaktır. Camekanın tavan süslemesinde meydana getirdiği izler uygun yöntem ve malzeme ile onarılacaktır.
4. 202 ve 203 wc ve banyo mekanlarında muhdes ve tarihi yapıyla uyumsuz malzemeler uygun malzemelerle değiştirilecektir.
5. Tüm mekanlarda sıvalar kaldırılarak sıvaların altında kalan bağdadi çiteler, ahşap karkas taşıyıcıların onarımın yapıldıktan sonra alanlar sıva analizi sonuçlarındaki oranlara göre kireç sıva ile sıvanacaktır.

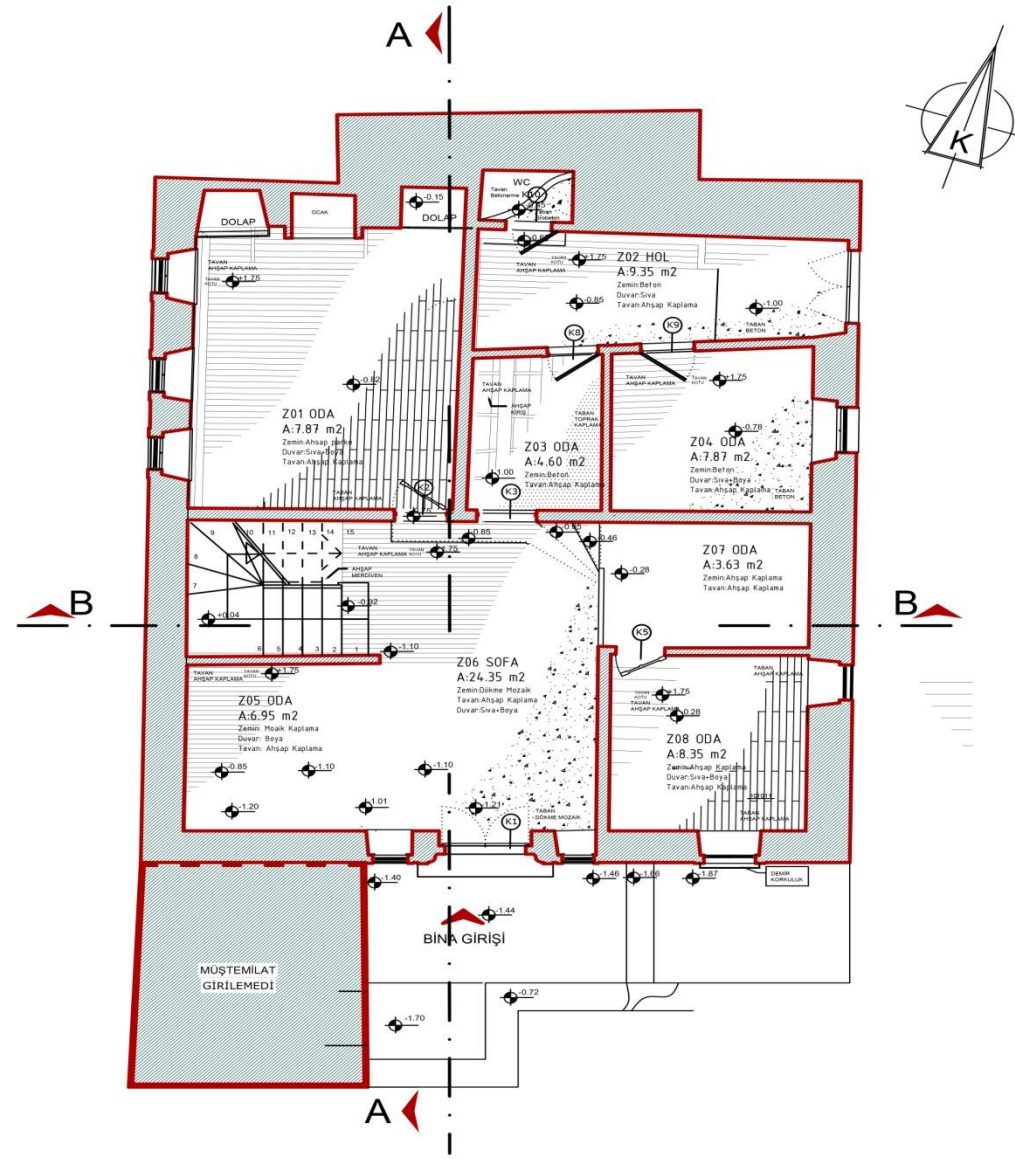
RASİM SIRMABİYİK EVİ

2. KAT PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

4

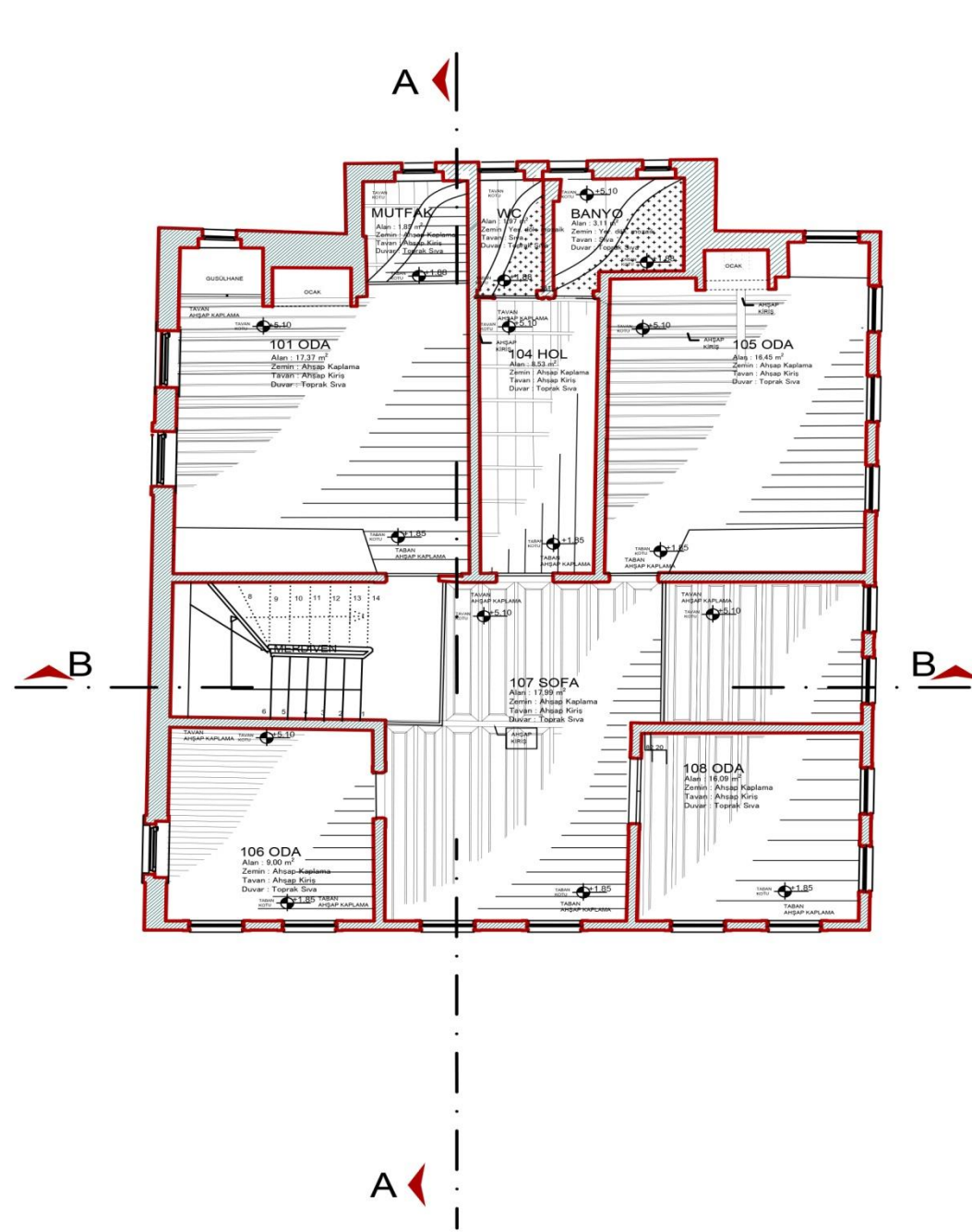
RASİM SIRMABIYIK EVİ

ZEMİN KAT TAVAN-
TABAN PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

5

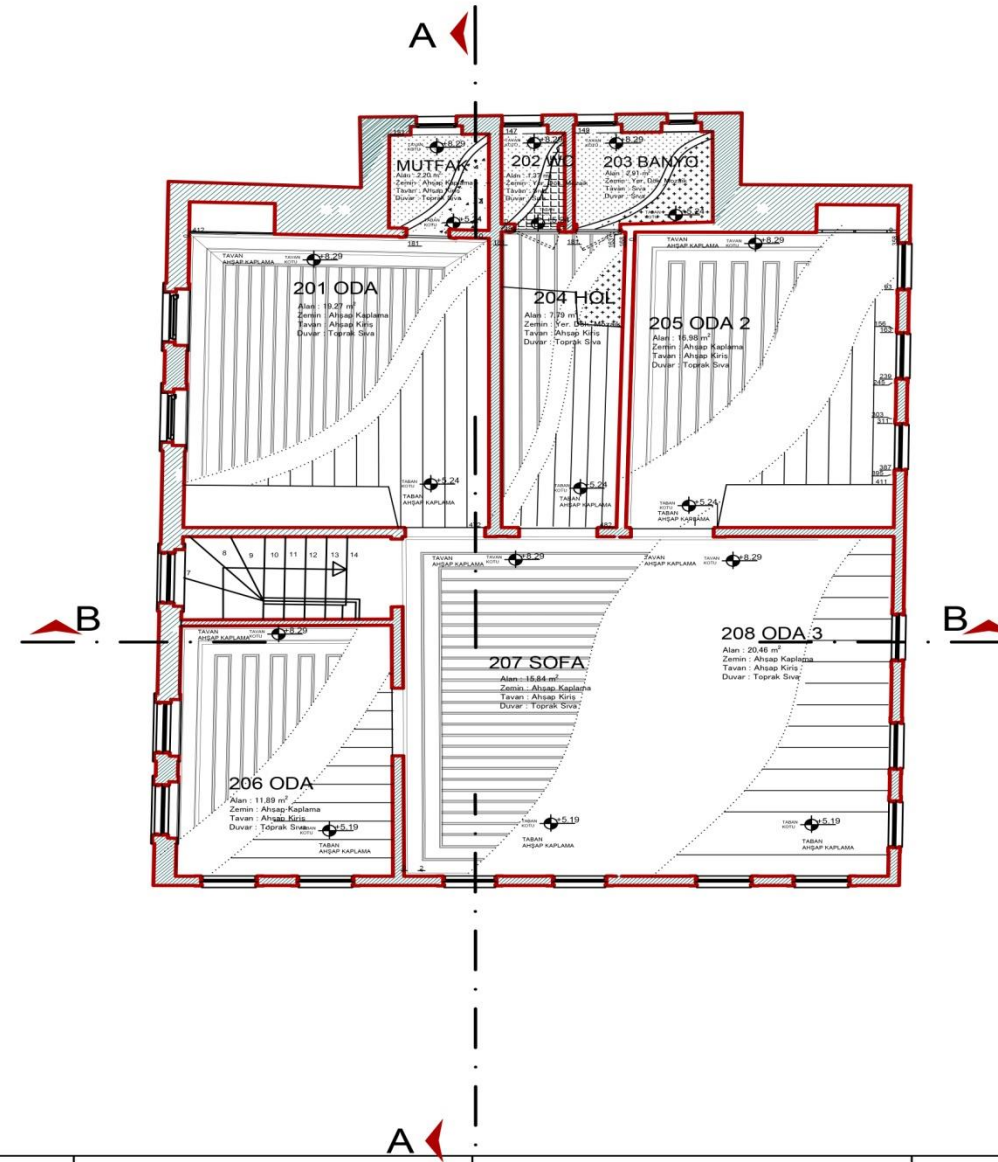
RASİM SIRMABİYİK EVİ

1. KAT TAVAN-
TABAN PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

6

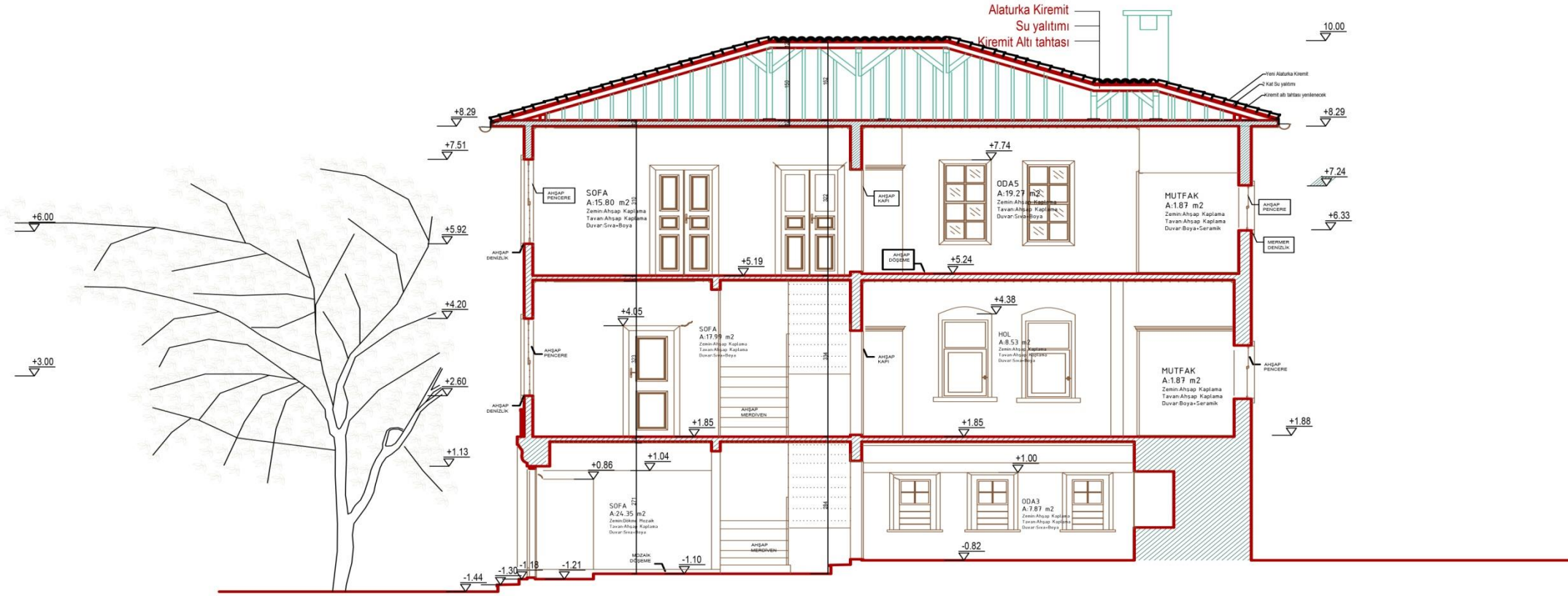
RASİM SIRMABİYİK EVİ

2. KAT TAVAN-
TABAN PLANI
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

7

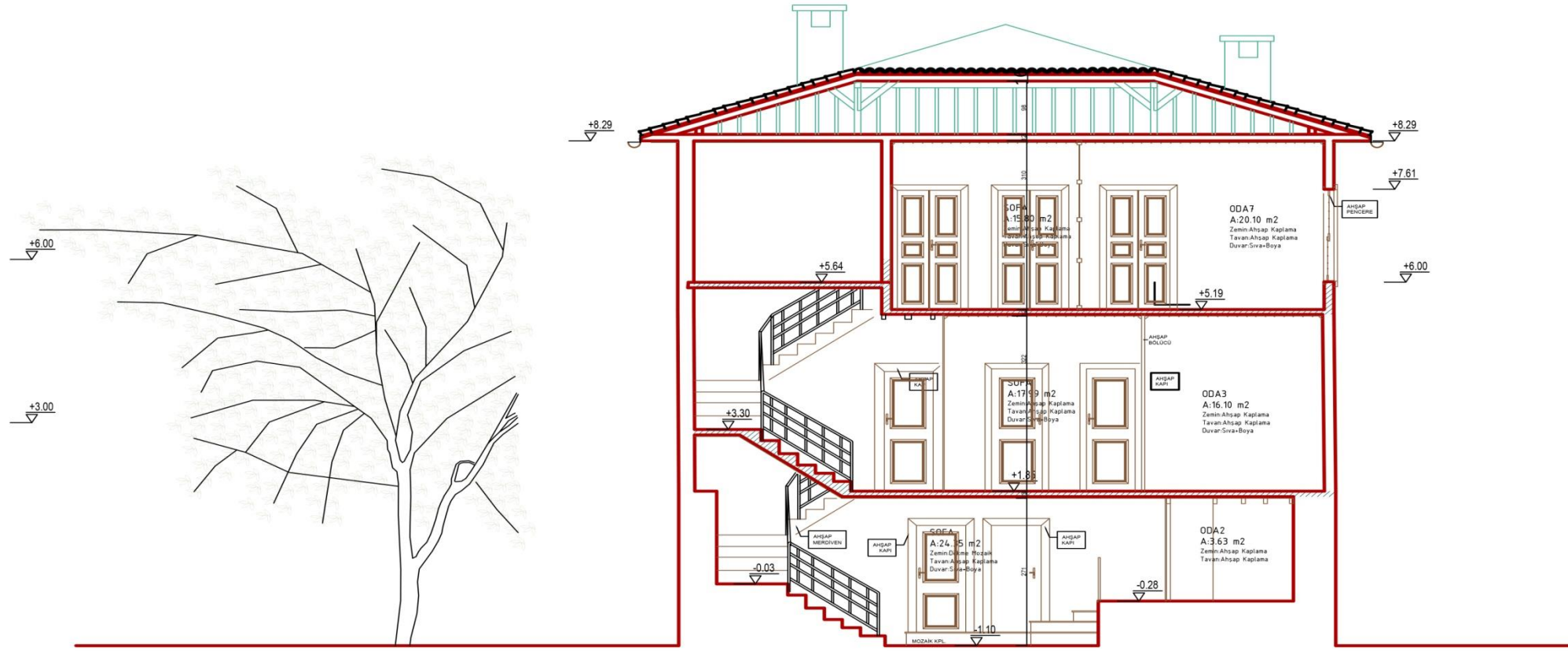
RASİM SIRMABIYIK EVİ

A-A KESİTİ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

8

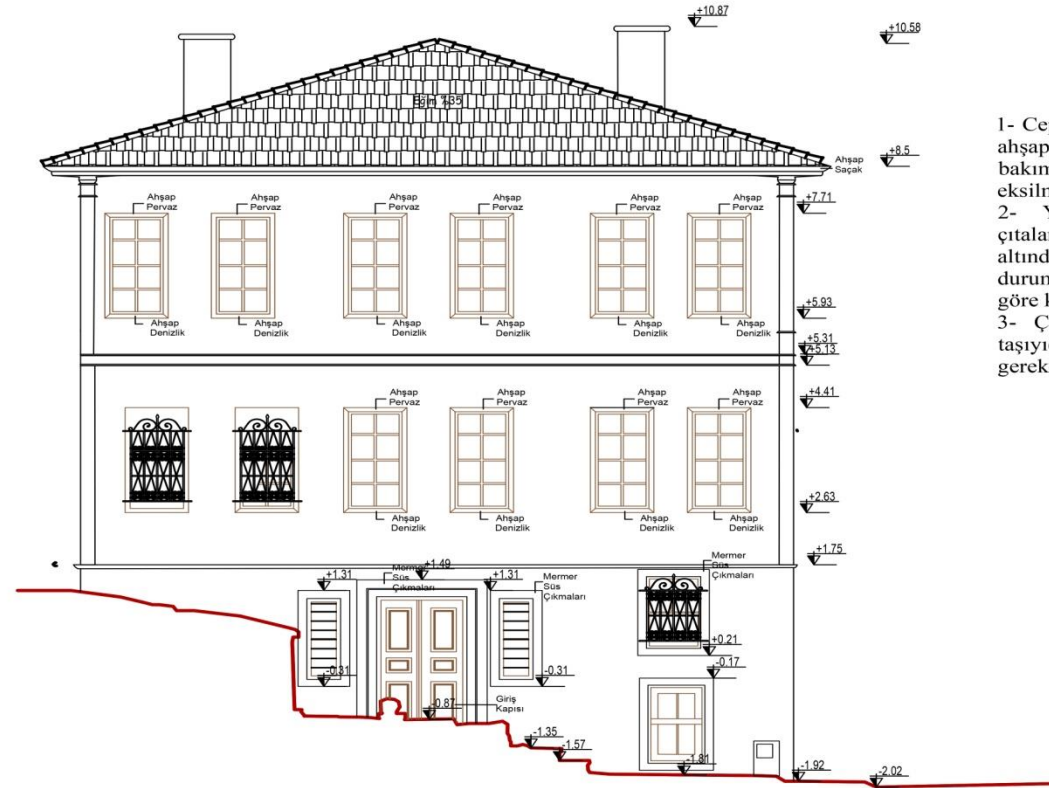
RASİM SIRMABİYİK EVİ

B-B KESİTİ OL:1/50
OL:1/100

□ RÖLÖVE
□ RESTİTÜSYON
■ RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

9

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar, deformasyonlar ve eksilmeler onarılacaktır.
- 2- Yüzeyde sıvalar kaldırılacak ve altındaki bağdadi çitalar, ahşap karkas taşıyıcılar onarılacaktır. Sıvanın altındaki taş duvarların da çatlama, bozulma gibi durumuna bakılacaktır. Analiz sonuçlarındaki oranlara göre kireç sıva ile sıvanacaktır.
- 3- Çatı kiremitleri tamamen kaldırılarak çatı ahşap taşıyıcı ve merteklerinin onarımı yapılacak, yenilenmesi gereken çatı elemanları yenilenecektir.

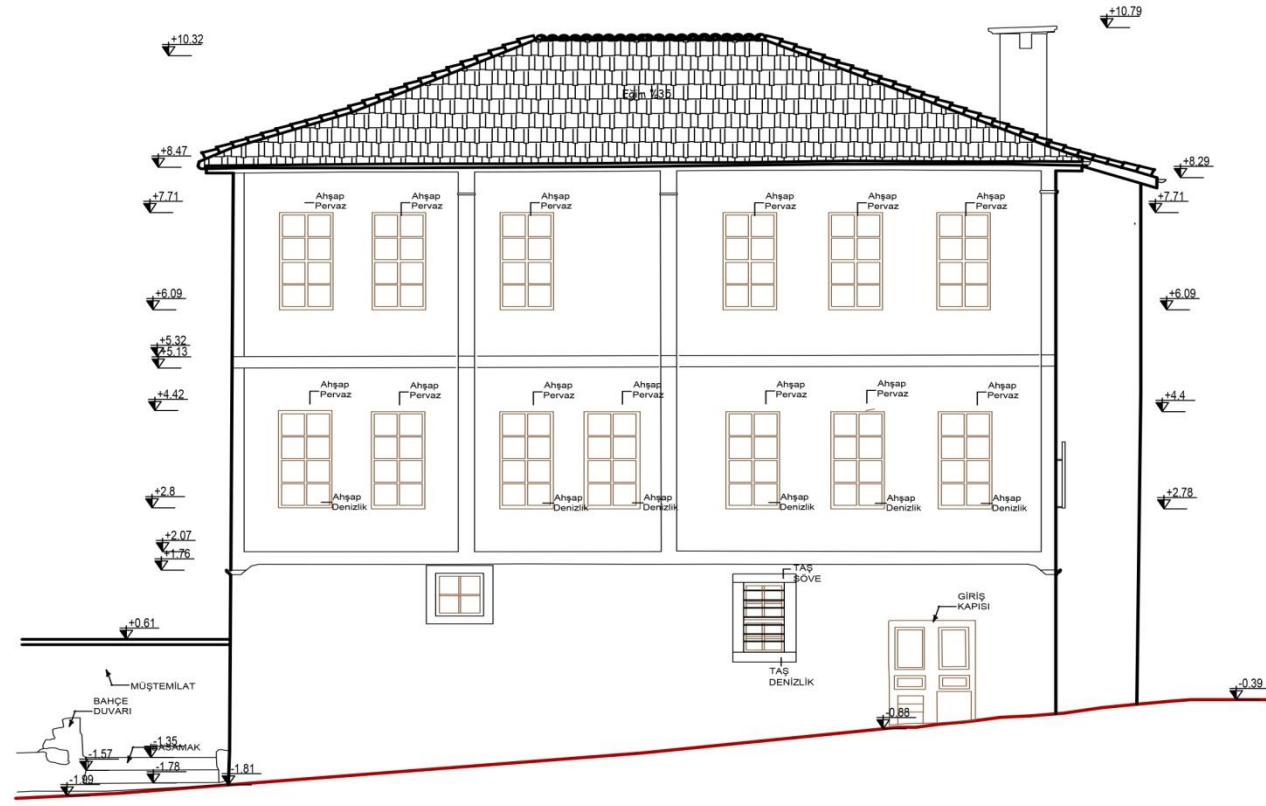
RASİM SIRMABİYİK EVİ

ÖN GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

10

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar, deformasyonlar ve eksilmeler onarılacaktır.
- 2- Yüzeyde sıvalar kaldırılacak ve altındaki bağdadi çitler, ahşap karkas taşıyıcılar onarılacaktır. Sıvanın altındaki taş duvarların da çatlama, bozulma gibi durumuna bakılacaktır. Analiz sonuçlarındaki oranlara göre kireç sıva ile sıvanacaktır.
- 3- Çatı kiremitleri tamamen kaldırılarak çatı ahşap taşıyıcı ve merteklerinin onarımı yapılacak, yenilenmesi gereken çatı elemanları yenilenecektir.

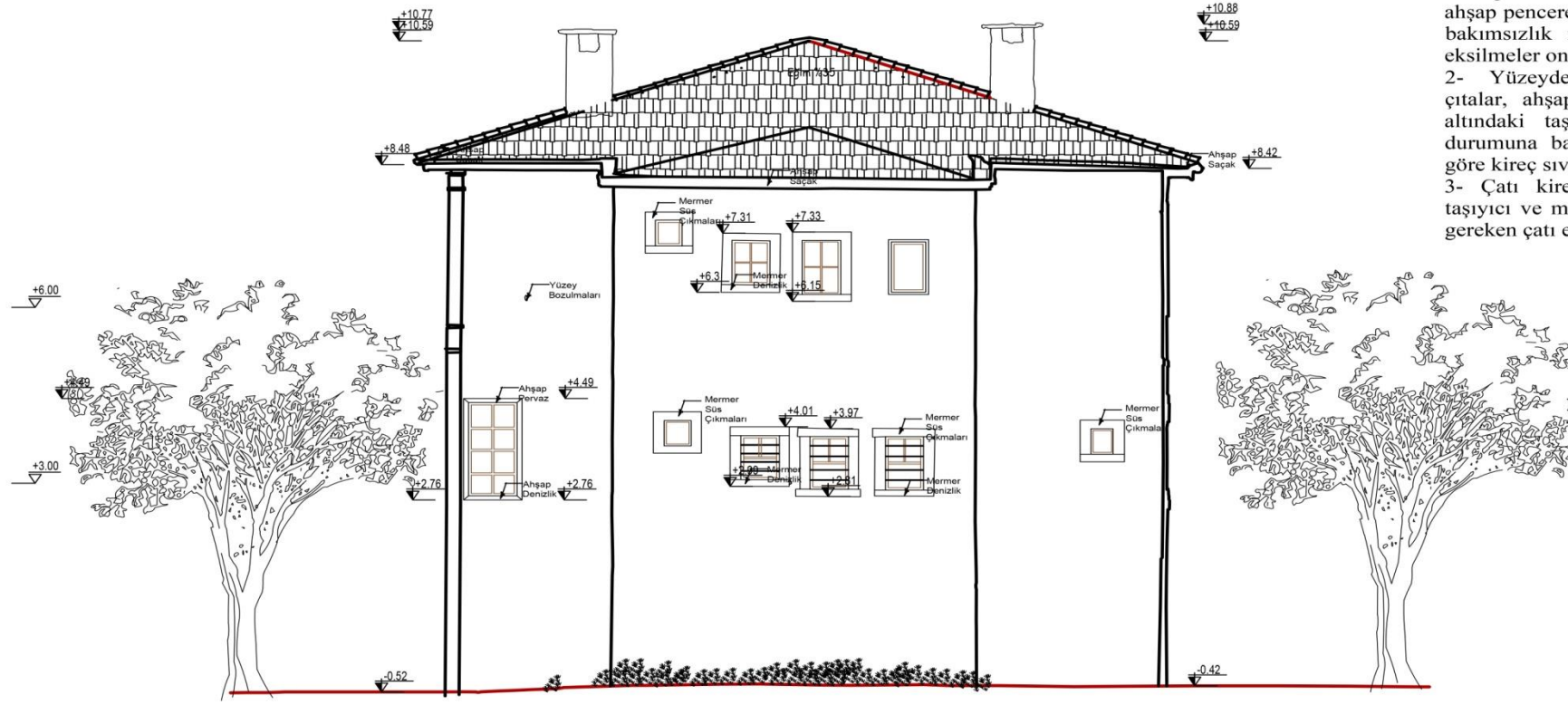
RASİM SIRMABİYİK EVİ

SAĞ GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

□ RÖLÖVE
□ RESTİTÜSYON
■ RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

11

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar, deformasyonlar ve eksilmeler onarılacaktır.
- 2- Yüzeyde sıvalar kaldırılacak ve altındaki bağdadi çiteler, ahşap karkas taşıyıcılar onarılacaktır. Sıvanın altındaki taş duvarların da çatlama, bozulma gibi durumuna bakılacaktır. Analiz sonuçlarındaki oranlara göre kireç sıva ile sıvanacaktır.
- 3- Çatı kiremitleri tamamen kaldırılarak çatı ahşap taşıyıcı ve merteklerinin onarımı yapılacak, yenilenmesi gereken çatı elemanları yenilenecektir.

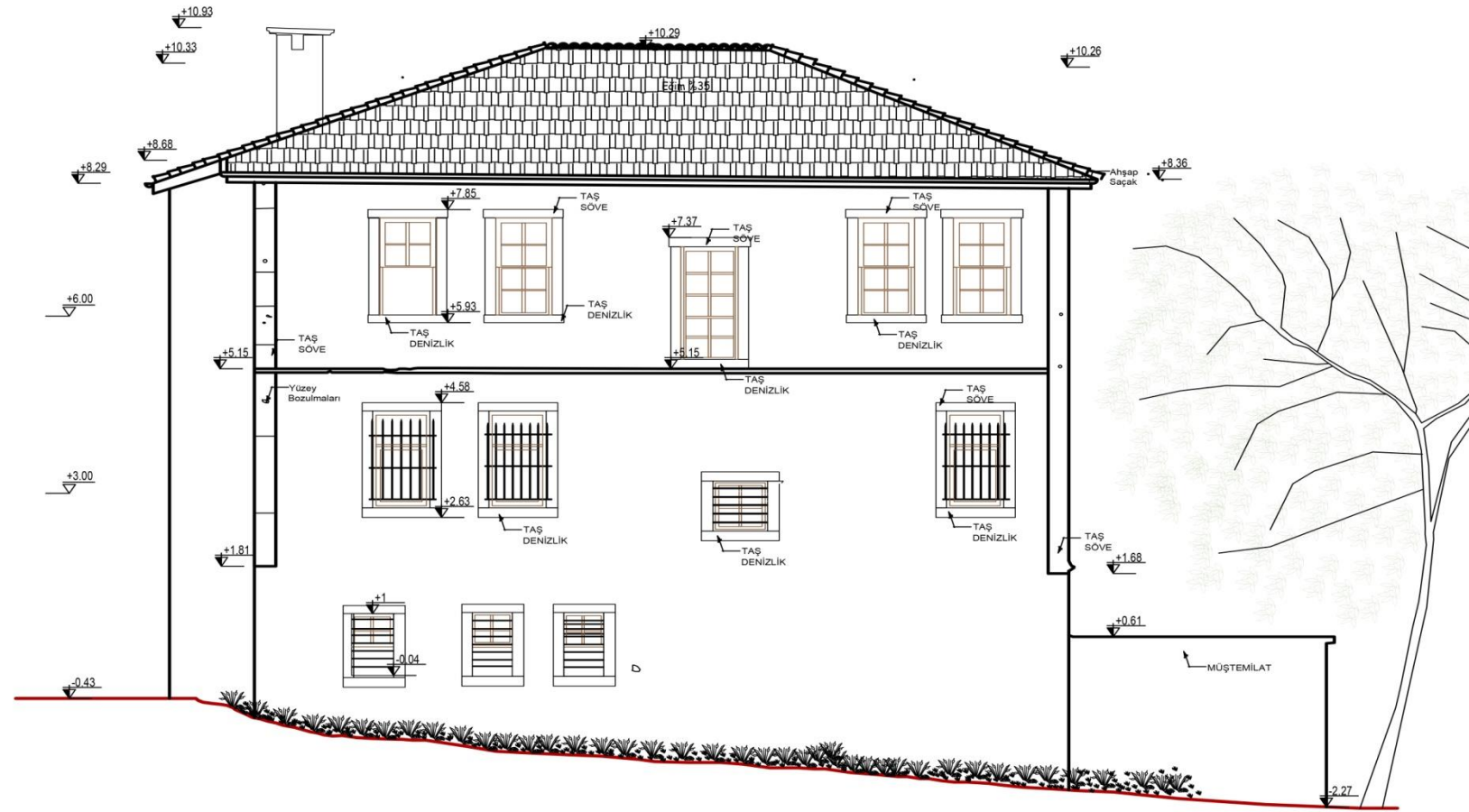
RASİM SIRMABIYIK EVİ

ARKA GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

12

- 1- Cephelerde, kat silmelerinde saçakaltı kaplamalarında, ahşap pencere kanatları ve parvazlarında, doğal şartlar ve bakımsızlık nedeniyle bozulmalar, deformasyonlar ve eksilmeler onarılacaktır.
- 2- Yüzeyde sıvalar kaldırılacak ve altındaki bağdadi çiteler, ahşap karkas taşıyıcılar onarılacaktır. Sıvanın altındaki taş duvarların da çatlama, bozulma gibi durumuna bakılacaktır. Analiz sonuçlarındaki oranlara göre kireç sıva ile sıvanacaktır.
- 3- Çatı kiremitleri tamamen kaldırılarak çatı ahşap taşıyıcı ve merteklerinin onarımı yapılacak, yenilenmesi gereken çatı elemanları yenilenecektir.

RASİM SIRMABIYIK EVİ

SOL GÖRÜNÜŞ
OL:1/100

- RÖLÖVE
- RESTİTÜSYON
- RESTORASYON

Hazırlayan: Ayşe Ü. FİDAN ARGAN
Danışman: Prof. Dr. Nadide SEÇKİN

13

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Ümmühan Fidan Argan, 10.10.1978 tarihinde Ünye'de doğmuştur. 2002 yılında Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden mezun olmuştur. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tarihi ve Restorasyon yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.